

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний
університет**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК
СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Київ, 12–13 квітня 2017 року)

Київ 2017

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 33.02:330.3
ББК У 261.0

Фінансова політика як складова економічного розвитку: всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 12 – 13 квіт. 2017 р.) : тези доп. / І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєва та ін.; відп. за вип. І.Я. Чугунов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 236 с.
ISBN 978-966-629-675-0

Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції містять результати наукових досліджень, присвячених розкриттю актуальних питань фінансової політики як складової економічного розвитку. Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК 33.02:330.3
ББК У 261.0

Редакційна колегія: І.Я. Чугунов (відп. ред.), д-р екон. наук, проф.; М.В. Тарасюк, д-р екон. наук, проф.; Т.В. Канєва, канд. екон. наук, доц.; Г.В. Кучер, канд. екон. наук, доц.

Відповідальний за випуск І.Я. Чугунов, д-р екон. наук, проф.

ISBN 978-966-629-675-0

© Київський національний
торговельно- економічний університет,
2017

ЗМІСТ

Передмова.....	13
----------------	----

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

<i>ЯЩУК Валентина Віталіївна</i> Фінансова політика в умовах трансформації економіки.....	14
<i>ДЕМИДЕНКО Людмила Миколаївна</i> Фінансові інновації в сфері публічних фінансів в Україні.....	17
<i>ВОЛОСОВИЧ Світлана Василівна</i> Інновації у системі державних фінансів.....	19
<i>БАРАНОВСЬКА Вікторія Григорівна</i> Фінансові питання функціонування господарського комплексу України.....	21
<i>ШЕЛЕСТ Олексій Леонідович</i> Вплив траншів Міжнародного валютного фонду на економіку України.....	23
<i>КУЛЬПІНСЬКА Лідія Кирилівна</i> Державне управління інноваційним розвитком України.....	24
<i>КОСАРЕВИЧ Назар Богданович</i> Розвиток громади як перспектива фінансової самодостатності регіону.....	26
<i>НЕПИТАЛЮК Антон Васильович</i> Фінансово-інституціональні аспекти орендних відносин на земельному ринку.....	29
<i>ГОЛОВАНОВА Олена Миколаївна</i> <i>ПОСТОЛЬНА Наталія Олександрівна</i> Роль фінансової політики в економічному розвитку України.....	31

ЛЕГКОСТУП Ігор Іванович	
Фінансова децентралізація в сучасних умовах	33

ПЕТРОВА Тетяна Сергіївна	
Пріоритети фінансової політики в умовах трансформаційних перетворень.....	35

СКРИПКА Олександр Миколайович	
Середньострокові пріоритети фінансової політики.....	37

БОБУХ Сергій Олександрович	
Зарубіжний досвід державного бюджетування.....	39

СЕКЦІЯ 2. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ЧУГУНОВ Ігор Якович	
Бюджетна стратегія суспільного розвитку.....	42

ПАСІЧНИК Володимир Андрійович	
Державна фінансова політика в умовах трансформації економіки...	45

ЛИСЯК Любов Валентинівна	
ЗАДОРЖНА Віра Володимирівна	
Напрями зміцнення місцевих бюджетів в Україні в умовах децентралізації.....	48

ВАШЕКА Галина Володимирівна	
Впровадження фінансових механізмів розвитку освітнього потенціалу України.....	50

КРИКУН Тетяна Іванівна	
Бюджетна політика економічного розвитку країни.....	52

ТАРАСЮК Михайло Вікторович	
Резерви зростання доходів державного бюджету.....	55

ЧУГУНОВ Олексій Ігорович	
Місцеві бюджети у системі економічного розвитку.....	57

ЄРМОШЕНКО Анастасія Миколаївна ЄРМОШЕНКО Лариса Вадимівна	
Середньострокове бюджетне планування в Україні.....	59
БАРАННИК Лілія Борисівна	
Єдиний соціальний внесок та його фіскальна значимість.....	61
ПАСІЧНИЙ Микола Дмитрович	
Досвід країн Європейського Союзу щодо застосування акцизного податку.....	63
РУДЕНКО Ірина Володимирівна	
Формування доходів бюджету.....	65
АДАМЕНКО Ірина Петрівна	
Перспективне бюджетне планування як інструмент забезпечення економічного зростання.....	68
САМОШКІНА Ольга Анатоліївна	
Розвиток системи перспективного прогнозування та планування видатків бюджету в Україні.....	70
КАЧУЛА Світлана Валентинівна	
Планування видатків бюджету у реалізації соціальної політики.....	74
ГНИДЮК Інна Вікторівна ГАТАУЛЛІНА Ельміра Іреківна	
Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі.....	77
КРЮЧКОВА Наталія Михайлівна	
Інституційні аспекти аналізу ефективності оподаткування в економіці України.....	79
МАКОГОН Валентина Дмитрівна	
Бюджетна стратегія економічного зростання.....	81
МАРКУЦ Юлія Ігорівна	
Особливості управління ресурсами місцевих бюджетів.....	83

НІКІТІШИН Андрій Олександрович РОМАНОВСЬКА Юлія Анатоліївна Зарубіжний досвід розвитку системи екологічного оподаткування.....	85
ДАЛЄВСЬКА Тетяна Анатоліївна Фінансове забезпечення місцевого самоврядування.....	87
ОЗЕРЧУК Оксана Вікторівна Зарубіжний досвід застосування системи оподаткування.....	89
ГУСАРЕВИЧ Наталія Володимирівна Управління державним боргом в умовах економічних перетворень.....	91
ГРЕБЕНИК Ксенія Володимирівна Бюджетне регулювання економічного зростання.....	94
КАРПЕНКО Інна Вікторівна Податковий контроль трансфертного ціноутворення.....	95
КУЛІЧЕНКО Вероніка Олегівна Структура джерел фінансування інноваційних проєктів і програм в бюджетній сфері.....	97
РУБАН Максим Олександрович Система формування доходів місцевих бюджетів.....	99
РУСКІНА Олександра Володимирівна Пріоритети фіскальної політики України.....	101
ДЯЧЕНКО Катерина Сергіївна Бюджетної політики у соціально-економічному розвитку держави.....	103
СИРОВЕТНИК Олексій Сергійович Доходи державного бюджету в системі фінансового регулювання.....	105
СОБЧУК Сергій Ігорович Доходи бюджету як складова бюджетного регулювання.....	107

СТЕПАНОВА Ганна Михайлівна

Бюджетна політика як інструмент забезпечення
суспільного розвитку.....109

**СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК ТА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В
ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ**

ГАВРИЛОВА Лідія Володимирівна

Інституційні засади розвитку системи
державного фінансового контролю в Україні.....112

КАНЄВА Тетяна Володимирівна

Доходи установ державного сектору економіки.....116

НАЗАРОВА Каріна Олександрівна

Взаємовідносини держави та професійних організацій
в трансформаційних процесах національного аудиту.....118

ШЕВЧЕНКО Світлана Олексіївна

Перспективи реформування бухгалтерського обліку
в державному секторі економіки.....120

ГОЛОВАЧ Наталія Анатоліївна

Фінансова статистика як складова
інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової політики.....122

КАТРИЧ Оксана Володимирівна

ПИЛИПЧУК Наталія Миколаївна

Фінансовий контроль інноваційних проектів.....124

КОМІРНА Ольга Володимирівна

Особливості здійснення комплаєнс-аудиту.....126

МІНЯЙЛО Олександр Іванович

МІНЯЙЛО Вікторія Петрівна

Аудит інноваційної діяльності підприємства.....128

СЕКЦІЯ 4. РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ШУЛЬГА Наталія Петрівна

Методичні засади оцінювання ефективності регулювання
фінансового ринку.....130

СЕЛІВЕРСТОВА Людмила Сергіївна

Напрями розвитку фінансового ринку України.....132

БЕЛІНСЬКА Ганна Василівна

Саморегулювання на ринку цінних паперів.....134

СИДОРЕНКО Віктор Анатолійович

Моделі управління власним капіталом банку.....136

ГЕРБИЧ Людмила Анатоліївна

Роль інвестиційних банків у банківській системі
Сполучених Штатів Америки.....138

ГОРДІЄНКО Тетяна Миколаївна

Оцінка результативності управління ризиками банку.....140

НЕДЕРЯ Людмила Володимирівна

Формування системи гарантування вкладів фізичних осіб.....142

ПЛІСАК Тетяна Олександрівна

Удосконалення фінансової звітності банків.....144

РОТОВА Тетяна Анатоліївна

Державне регулювання страхового ринку в сучасних умовах.....146

КУКУРУДЗ Оксана Михайлівна

Сільськогосподарське страхування в Україні.....148

МАСЛОВА Наталя Олександрівна

Інституційні засади ділової репутації банку150

ДЕМЧЕНКО Оксана Петрівна

ФІЛІПОВА Наталія Володимирівна

Фонди прямого інвестування на ринку
фінансових послуг України.....152

<i>ЖУРАХОВСЬКА Людмила Валентинівна</i>	
Розкриття інформації на фондовому ринку України.....	154
<i>КОТЛЯР Валерій Юрійович</i>	
Прогнозування цін на фінансових ринках.....	156
<i>ТИМОШЕНКО Наталія Миколаївна</i>	
<i>ВОЛИНЕЦЬ Оксана Олександрівна</i>	
Проблеми діяльності інститутів спільного інвестування в Україні.....	158
<i>ЗАЙЧУК Світлана Валентинівна</i>	
Перспективи онлайн-страхування в Україні.....	160
<i>КОЛОДІЗЄВА Світлана Олегівна</i>	
Розробка стратегії управління послугами факторингу на фінансовому ринку України.....	162
<i>НЕТРЕБЧУК Лариса Олександрівна</i>	
Реструктуризація кредитної заборгованості юридичних осіб.....	164
<i>АНТОНЮК Олександр Андрійович</i>	
Моделювання витрат банків України.....	166
<i>СТЕПАНИК Альона Олександрівна</i>	
Ідентифікація операційних ризиків розрахунку з платіжними картками.....	168
<i>ЗІНЧЕНКО Федір Анатолійович</i>	
Вітчизняний ринок послуг торгівлі фінансовими інструментами....	170
<i>ГУМИНСЬКА Марина Володимирівна</i>	
Системний підхід в управлінні фінансовими ресурсами страхових компаній.....	172
<i>СУНДУК Тетяна Федорівна</i>	
Формування регіональної мережі банку.....	174
<i>ЕРКЕС Олена Євгенівна</i>	
Форми державної підтримки проблемних банків.....	176

<i>КОТЕНКО Уляна Михайлівна</i>	
Трансформація ринку фінансових послуг.....	178

<i>САЛАЙЧУК Олександр Миколайович</i>	
Розвиток ринку автотранспортного страхування	180

<i>БІЛА Дарина Валеріївна</i>	
Визначення національних системно значимих страхових компаній.....	182

<i>БУРА Віталіна Ігорівна</i>	
Рефінансування системно важливих банків.....	184

<i>СМИРНОВА Олеся Валеріївна</i>	
Бінарні опціони у системі фінансових інструментів.....	186

<i>НАЛИВАЙКО Дмитро Валентинович</i>	
Розвиток страхування майна в Україні.....	188

<i>АНІСІМОВА Лідія Леонідівна</i>	
Стрес-тестування кредитного ризику банків.....	190

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

<i>КОЗАРЕНКО Людмила Володимирівна</i>	
Фінансове забезпечення програм людського розвитку.....	193

<i>БОНДАРЕНКО Олена Сергіївна</i>	
Вплив логістизації економіки на розвиток підходів до управління фінансами підприємств.....	195

<i>ВАСИЛЕНКО Антоніна Василівна</i>	
Інвестиційний клімат як фактор економічного зростання України..	197

<i>ГУЛЯЄВА Наталія Миколаївна</i>	
<i>КАМІНСЬКИЙ Сергій Іванович</i>	
Ризики в управлінні оборотними активами підприємства торгівлі...	199

<i>КУЧЕР Галина Вікторівна</i> Зовнішня складова в фінансуванні розвитку національної економіки.....	201
<i>КОЩЕЄВ Олександр Олександрович</i> Страховий захист для малозабезпеченого населення України.....	203
<i>МИКИТЮК Ігор Сергійович</i> Бюджетне регулювання як умова економічного розвитку країни....	205
<i>НАСІБОВА Ольга Вікторівна</i> Фінансове забезпечення соціальних пільг.....	207
<i>ПАЛАГУТА Катерина Олексіївна</i> Стан фінансування освіти в Україні.....	209
<i>ПРУС Наталія Володимирівна</i> Фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я.....	211
<i>РЯЗАНЦЕВА Валентина Василівна</i> Мінімізація бюджетних ризиків як шлях ефективного управління бюджетними коштами.....	213
<i>САВЧЕНКО Наталія Григорівна</i> Фінансове забезпечення системи соціальних послуг.....	215
<i>ЛАПТЄВА Вікторія Василівна</i> Залучення інвестицій як складова фінансового забезпечення розвитку підприємства.....	217
<i>ЗЮЗІН Віталій Олегович</i> Фінансове забезпечення соціальних програм в Україні.....	219
<i>БОЙЧУК Анастасія Юріївна</i> Напрями покращення фінансової та регуляторної політики у культурній сфері України.....	221
<i>КЛАДЧЕНКО Марія Володимирівна</i> Видатки бюджету на освіту у забезпеченні соціального розвитку країни.....	223

<i>ЗАХАРОВ Всеволод Станіславович</i>	
Фінансове забезпечення світової енергетики.....	225
<i>МАЛЯРЧУК Олексій Васильович</i>	
Стратегічні пріоритети реалізації інноваційної політики України....	227
<i>МОСТИЦЬКА Наталія Андріївна</i>	
Фінансова політика як інструмент економічного розвитку країни...	229
<i>МАР'ЯНОВИЧ Марина Едуардівна</i>	
Фінансова складова глобального партнерства для досягнення цілей економічного розвитку.....	232
<i>ПИРОГОВ Данило Андрійович</i>	
Перспективні джерела фінансового забезпечення економічних кластерів в Україні.....	234

Шановні колеги!

Фінансова політика є ваговою складовою економічного розвитку країни. Стратегія економічного зростання потребує дієвих заходів державного регулювання з впровадженням фінансових та інституційних важелів. Розробка ефективної фінансової політики з урахуванням екзогенних та ендегенних чинників, пріоритетів розвитку держави дозволяє упорядкувати перерозподіл фінансових ресурсів з метою підвищення ефективності та результативності використання державних фінансів, забезпечення дієвості соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, стимулювання підприємницької активності, покращення інвестиційного клімату в країні, посилення її фінансово-економічного потенціалу.

Матеріали конференції розкривають актуальні питання формування та реалізації фінансової політики в системі державного регулювання, бюджетно-податкової політики соціально-економічного розвитку України, обліку та фінансового контролю в державному секторі економіки, сучасні тенденції розвитку ринку фінансових послуг, фінансового забезпечення суспільного розвитку. Науковий і практичний інтерес становлять підходи щодо державного фінансового регулювання економічних процесів, розвитку інституційної складової фінансової системи, основних засад фінансової політики як складової економічного розвитку, що відображають наявні фінансові можливості країни, державний регуляторний потенціал в контексті формування напрямів покращення інституційного середовища суспільного розвитку. Значну увагу приділено питанням бюджетної політики, яка здійснює вагомий вплив на реалізацію стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку держави та місцевого самоврядування. Важливе значення мають питання підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів, подальший розвиток середньострокового бюджетного планування, системи державного фінансового контролю.

У процесі обговорення науковцями сформульовано нові підходи до удосконалення фінансової політики як вагової складової соціально-економічного розвитку країни, що сприятиме підвищенню ефективності та дієвості державних та місцевих фінансів, бюджетно-податкового регулювання та ринку фінансових послуг.

**З повагою, Анатолій Мазаракі,
ректор КНТЕУ, доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України**

СЕКЦІЯ 1

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Ящук Валентина Віталіївна
Секретаріат Кабінету Міністрів України

Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання.

Важливим є встановлення оптимальної структури фінансової системи, яка б враховувала взаємодію державного регулювання економічних процесів і відповідних механізмів саморегулювання, що потребує наявності належної інституційної системи, достатнього рівня розвитку фінансових інститутів. Вагомим завданням фінансово-економічної політики є її адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу зовнішніх економічних факторів, якісних перетворень фінансових відносин.

Формування та реалізація дієвої фінансової політики є важливою складовою механізму регулювання соціально-економічного розвитку країни. Глобалізаційні перетворення та значний ступінь відкритості вітчизняної економіки обумовлюють необхідність вдосконалення інституційних механізмів та операційних важелів фінансового управління з урахуванням середньострокових завдань суспільного розвитку. Механізм фінансово-економічної політики повинен включати комплексну взаємодію інструментів, за допомогою яких забезпечується макроекономічна стабільність держави.

В умовах економічних перетворень, доцільним та актуальним є удосконалення теоретико-методологічних засад фінансової політики, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі регулювання

економічних циклів, посилення дієвості механізмів підтримки конкурентоспроможності, обмеження монополій у різних секторах економіки. Важливим є посилення фінансової стійкості бюджетної системи, належне обґрунтування прогнозних значень бюджетних показників з урахуванням оцінки впливу поступового зниження частки видатків зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті.

Сучасний стан економічних перетворень зумовлює необхідність посилення впливу державного фінансового регулювання на економічні процеси, вдосконалення фінансового механізму економічного зростання. Доцільним є врахування відповідного зарубіжного досвіду в частині посилення ефективності бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток країни, якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування, державного фінансового контролю, проведення дієвої грошово-кредитної політики. Важливим є поєднання бюджетно-податкових та монетарних інструментів, що підвищить рівень результативності фінансової політики та макроекономічну збалансованість.

Як один з основних інструментів реалізації економічної політики країни, бюджетна політика значною мірою визначає місце та роль держави у регулюванні економічних процесів та забезпеченні макроекономічного зростання. Бюджетна політика розглядається як процес формування та витрачання державою фінансових ресурсів з метою виконання відповідних функцій. Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення стійкості, динамічності і збалансованості економічного зростання із врахуванням основних пріоритетів сталого розвитку. В умовах економічної рецесії доцільним є збільшення регулюючої функції держави. У кожному суспільстві формується відповідна система державного регулювання, яка базується на певних складових, зокрема загальних підходах до розвитку економічного механізму, історичних традиціях управління, домінуючій теорії економічної політики і практики її застосування, соціокультурних цінностях, підходах до ролі держави в досягненні суспільного добробуту. Вибір тієї чи іншої моделі регулювання економікою обґрунтовується рівнем соціально-економічного розвитку країни, враховуючи циклічність економічних процесів. У періоди економічних рецесій та на перехідних етапах економічних реформ спостерігається посилення державного регулювання. При досягненні конкурентоспроможності та стабільності економічної системи починається поступовий перехід до ліберальної моделі розвитку. Для

періодів функціонування регулюючої моделі розвитку притаманні вищий рівень стабільності і більш високі темпи економічного зростання.

Фінансова політика є вагомим важелем впливу на процеси соціально-економічного розвитку країни. Виступаючи складовою основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, бюджетна політика спрямована на оптимізацію формування бюджетних доходів і використання державних фінансових ресурсів, управління показниками дефіциту бюджету та державного боргу, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, підвищення ефективності державних інвестицій в економіку, забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу.

Важливим у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових, монетарних механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання країни.

Основними напрямами фінансової політики на середньострокову перспективу є забезпечення збалансованості бюджетної системи, зниження залежності системи пенсійного забезпечення від коштів державного бюджету, створення належних умов для надання якісних державних послуг, підвищення фіскальної ефективності податкової системи, вдосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення прозорості та гласності бюджетного процесу, посилення взаємозв'язку бюджетного регулювання із циклічністю економічного розвитку, удосконалення програмно-цільового методу планування бюджету, розробка довгострокової бюджетної стратегії, яка взаємопов'язана з цілями соціально-економічного розвитку суспільства, що сприятиме підвищенню рівня керованості національною економікою. В умовах економічної рецесії доцільним є використання інструментів фінансово-бюджетного регулювання, що спрямовано на стимулювання економічного зростання, розвиток соціальної сфери. Держава збільшуючи обсяг видатків стимулює внутрішній попит, здійснює інвестиції в виробництво та людський капітал, розвиває інфраструктуру. Належне фінансування освіти, науки, охорони здоров'я сприяє зміцненню інституційних засад фінансово-економічної політики країни. Розвиток людського капіталу є пріоритетним напрямом державної політики з огляду на його значущість у сфері підвищення рівня дієвості соціально-економічних відносин.

Фінансова політика як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету, регулювання видатками бюджету дозволяє досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням.

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ

Демиденко Людмила Миколаївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сучасний стан розвитку фінансової системи України характеризується в багатьох аспектах значним відставанням від рівня країн-учасниць ЄС і подолати цей розрив еволюційними заходами буде вкрай важко. Основні зусилля органів державної і місцевої влади, громадських організацій, суб'єктів підприємницької діяльності та інших зацікавлених сторін мають бути направлені по пошук ефективних механізмів впровадження інновацій у всі сфери соціально-економічного життя в Україні.

Питанням фінансових інновацій присвячено достатня велика кількість наукових публікацій, разом з тим, це одне з найактуальніших питань, що хвилюють теоретиків і практиків [1]. Під фінансовими інноваціями – пропонуємо розуміти використання нових технологічних рішень, методів і продуктів, щодо мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів органами державної і місцевої влади, суб'єктами підприємницької діяльності, фінансовим сектором та громадянами.

Найзначнішими фінансовими інноваціями в сфері публічних фінансів у минулому столітті було перенесення використання з корпоративного сектору програмно-цільового методу (далі ПЦМ) при плануванні видатків бюджетів всіх рівнів. Саме запровадження цього методу дозволило суттєво підвищити ефективність використання бюджетних коштів на цілі соціально-економічного розвитку в розвинутих країнах.

Програмно-цільовий метод це - сучасний інструмент планування та виконання бюджетів на середньострокову перспективу,

орієнтований на досягнення конкретної мети відповідно до визначених пріоритетів та завдань.

В Україні ПЦМ запроваджено при плануванні видатків державного бюджету та деяких місцевих бюджетів з метою оцінки ефективності і результативності видатків на основі результативних показників та іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання паспортів бюджетних програм. І хоча в Україні програмно-цільовий метод запроваджується з 2002 року, говорити про успішність реалізації його ще рано, оскільки підготовка документів в більшості випадків, носить формальний характер, і реальна оцінка результативності не здійснюється.

Прозорість та доступність інформації про стан державного та місцевих бюджетів в Україні є важливим кроком на шляху досягнення високого рівня фінансової безпеки країни та подолання корупції. У світовій та вітчизняній практиці оцінка прозорості та підзвітності органів державної та місцевої влади включає різні методики із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій, які спрямовані на підвищення ефективності використання коштів всіх суб'єктів державного сектору [2].

Великі надії суспільства покладаються на впровадження нових порталів щодо контролю за публічними фінансами Prozorro & Є-data, метою яких є забезпечення прозорості і відкритості, детінізації руху фінансових потоків підприємств державної та комунальної форми власності, бюджетної сфери. Варто відмітити, що система державних закупівель Prozorro отримала перше місце на третій щорічній премії Open Government Awards 2016 і визнана найкращою в світі. «Успіх ProZorro доводить, що Україна може запропонувати світові справді інноваційні IT-рішення» [3] .

Наступним кроком запровадження інноваційних рішень у фіскальній сфері було запровадження системи електронного адміністрування ПДВ та її казначейського обслуговування [4.]

Отже, в останні роки ми бачимо прискорення запровадження фінансових інновацій у сфері публічних фінансів, за допомогою яких суспільство і влада зможуть досягти більш якісного управління бюджетними коштами.

Список використаних джерел

1. Інновації у фінансовій сфері: монографія [В.М.Опарін, Т.В.Паєнтко, В.М.Федосов та ін.]; за заг. ред.. В.М.Опаріна. – К.: КНЕУ, 2013. – 444 с.

2. Демиденко Л., Наконечна Ю. Відкритість та прозорість державного та місцевих бюджетів в Україні// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2016.- №10 (187). - С.20-27.

3. Офіційний сайт Національної Ради Реформ. Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/news/prozorro-otrymala-mizhnarodnu-premiyu-u-sferi-publichnyh-zakupivel>

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII.

ІННОВАЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Волосович Світлана Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Посилення глобалізаційних процесів на тлі активізації інноваційних чинників призводить до трансформацій у різних ланках та сферах фінансової системи. Це стосується й державних фінансів. Технологічні інновації у більшості випадків є зовнішніми по відношенню до державних фінансів. Вони виникають переважно у сфері електроніки чи телекомунікацій. Під технологічними інноваціями розуміють нові або вдосконалені вироби, технології, методи, які принципово змінюють або значно покращують існуючий технологічний уклад і підвищують ефективність виробництва [1].

У сфері державних фінансів застосовуються такі види технологічних інновацій як:

впровадження державними фінансовими інститутами порталів відкритих даних. Дослідження, проведені в Європейському Союзі та США, засвідчують, що відкриті дані мають позитивний вплив на валовий внутрішній продукт;

впровадження технологічних рішень на основі блокчейн-технології, які виникли у середовищі криптовалютного ринку [2]. Проте на сучасному етапі розвитку вони мають місце й у бюджетній сфері, системі соціального забезпечення. Високий інноваційний потенціал блокчейн-технологій дозволить забезпечити високий рівень фінансової інклюзивності [3]. Це стосується:

- електронної системи «Прозорий бюджет», яка сприяє посиленню контролю суспільства за використанням державних коштів. Модуль i.data відповідає стандартам Світового банку та МВФ дозволяє будь-

кому перевірити використання публічних фінансів. У ньому будуть інтегруватися дані Державної фіскальної служби України, Національного банку України, Державної казначейської служби і системи ProZorro. Всі документи будуть автоматично вноситися до Єдиного службового кабінету у цій системі;

- системи державних закупівель, яка представлена Українською системою публічних електронних закупівель ProZorro, що було визнано найкращою в світі за версією престижної премії Open Government Awards [4];

- надання соціальної допомоги населенню. Так, на початку липня 2016 року Міністерство праці та пенсійного забезпечення Великобританії оголосило про початок випробування прототипу платформи на основі технології блокчейн, яка може бути використана для підвищення ефективності соціальної допомоги;

- реалізації державної політики у сфері соціального страхування. Так, уряд КНР застосовує блокчейн-технологію для управління пенсійними накопиченнями і виплатами з безробіття;

- системи охорони здоров'я. Сервіс, побудований на основі блокчейн-технологій дозволить систематизувати всі дані про пацієнтів, поміщаючи їх у хмарне сховище. Це підвищить ефективність медичної допомоги та попереджуватиме епідемії;

- сфера контролю за платниками податків, що передбачає забезпечення фіскалізації розрахунково-касових операцій. Це сприятиме захисту державних інтересів, забезпечення прозорості контролю сплати податків та виконання Україною умов Меморандуму із МВФ, який передбачає запровадження більш ефективних механізмів адміністрування податків, детінізації економіки та підвищення контролю за готівковим обігом.

Таким чином, блокчейн-технології здатні підвищувати ефективність функціонування системи державних фінансів. Блокчейн призводить до здорової децентралізації, надаючи доступ населенню до процесу управління ними на основі збільшення рівня прозорості та розширення можливостей і прав людини.

Список використаних джерел

1. Жарынина Д.Э. Формирование инновационной стратегии организации / Д.Э. Жарынина [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://www.scienceforum.ru/2014/pdf/4700.pdf>

2. Волосович С.В. Віртуальна валюта: глобалізаційні виклики і перспективи розвитку/ С.В. Волосович// Економіка України. – 2016. - №4. – С. 68-78.

3. Мазаракі А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України / А. Мазаракі, С. Волосович // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2016.– С. 5-23.

4. Система ProZorro отримала престижну міжнародну нагороду. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://aeaep.com.ua/sy-stema-prozorro-otry-mala-presty-zhnu-mizhnarodnu-nagorodu-ua/>

ФІНАНСОВІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Барановська Вікторія Григорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Якщо у плановій економіці фінансові відносини і взаємозв'язки традиційно відігравали підпорядковану роль щодо завдання формування натурально-речових пропорцій (що відбивалося і на пріоритетах економічної науки), то економічні реформи висунули фінансові питання функціонування господарського комплексу на передній план. А відтак вимагає нового осмислення залежність між економічною політикою і соціально-економічними процесами, зокрема, вплив грошово-кредитної, валютної, податкової, бюджетної, інвестиційної, митної, боргової політики, а також функціонування банківського, страхового та фондового ринків на макроекономічну ситуацію, з'ясування основ фінансової безпеки держави[1].

Пропозиції з формування безпечної політики у фінансово-кредитній сфері України все ще не отримали логічного завершення. Потребує узгодження реалізація державної фінансової політики між Національним банком України (грошово-кредитна і валютна політика), Міністерством фінансів і ДФС України (бюджетно-податкова і митна політика), Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (інвестиційна політика). Внаслідок відсутності належної координації між Урядом, Мінфіном України і НБУ немає в Україні і дієвої боргової політики. Удосконалення Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року потребує вітчизняний господарський комплекс і домогосподарства.

Покращення потребує політика Національного банку України стосовно курсоутворення, рефінансування банків, що спричинила негативний вплив на доходи населення, втрату накопичених коштів, падіння їх довіри до банківських інститутів, погіршення ділового і інвестиційного клімату. Неоднозначно впливає на функціонування вітчизняного банківського сектору і надмірне (внаслідок націоналізації Приватбанку) зростання в ньому частки державного капіталу.

Страховий і фондовий ринки в Україні перебувають у стані формування і не виконують притаманних їм у розвинених економіках функцій.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідна реалізація державної стратегії забезпечення фінансової безпеки. До заходів із забезпечення фінансової безпеки, що мають бути реалізовані, належать [1]: чітке визначення і реалізація пріоритетів у проведенні фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, страхової, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митної, боргової, цінової політики; розроблення прогнозних балансів фінансових ресурсів; здійснення активної політики економного витрачання фінансових ресурсів; забезпечення висвітлення у засобах масової інформації проблем підвищення ефективності та економного витрачання фінансових ресурсів; виявлення та оцінка наслідків впливу на фінансово-кредитну сферу дестабілізаційних чинників, а також обставин, що їх спричиняють, та їх невідкладне усунення; внесення змін і доповнень до законодавчих і нормативно-правових актів з питань функціонування фінансово-кредитної сфери, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки населення, організацій і установ, суб'єктів господарювання, галузей національної економіки, регіонів, держави; дієвий контроль за виконанням чинного законодавства, програмних документів і заходів, що визначають фінансову безпеку України.

Реалізація зазначеного, на наш погляд, дозволить досягти позитивних зрушень у соціально-економічному розвитку України.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. / О.І. Барановський. – К. : УБС НБУ, 2014. – Т. 1 : Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. – 831 с.

ВПЛИВ ТРАНШІВ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Шелест Олексій Леонідович

Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У 1994 році Україна веде активну політику у сфері кредитування з МВФ. Цей аспект має дві сторони, одна веде до стабілізації економіки та суверенітету держави, а друга – це залежність від кредитів та подальшої боргової залежності країни. Тому необхідно проаналізувати вплив на економіку України наданих траншів та необхідність подальшої співпраці з МВФ. Актуальність дослідження полягає в тому, що виникає потреба необхідності подальшого розширення кредитування України з боку міжнародних фінансових інституцій.

В останні роки співробітництво України та МВФ є однією з найбільш важливих проблем, яка обговорюється широким колом політиків, аналітиків та науковців.

Україна та МВФ розпочали свою співпрацю у 1994 році за програмами кредитування STF, Stand-by та «Механізм розширеного фінансування» (EFF). У 2008 році світ зазнав глобальної фінансової кризи, котра не оминула і економіку України. Спостерігались такі наслідки: загальний спад ВВП, зменшення іноземного фінансування, зростання величини сальдо торговельного балансу та інше. Тому у кінці жовтня того ж року МВФ надав Україні кредит по програмі stand-by в розмірі 16,5 млрд. доларів на 15 років під 4 % річних для подолання проблем, які склалися в економіці.[1]

Через нестабільну політичну ситуацію в країні восени 2009 року МВФ був змушений заморозити програму до повної стабілізації політичної ситуації. На той момент Україна отримала 10,5 млрд. доларів, які пішли на підтримку вітчизняних комерційних банків, а не в реальний сектор економіки.

У 2014 році Україна отримала ще два транші (3,19 та 1,39 млрд. дол.) та ще два у 2015 році (5 і 1,7 млрд. дол.). 15 вересня МВФ ще виділив країні 1 млрд. дол. Усі кошти були спрямовані на погашення загального боргу та стабілізацію курсу гривні. На початок 2017 року державний борг України становив 1929759 млн грн, тоді як ВВП на той же період становив 2199653 млн грн. Проаналізувавши ці величини ми виявили, що співвідношення державного боргу до ВВП

становить 87,7 %.[2] Україна чекає ще один транш від МВФ, але потрібно виконати деякі умови:

- пенсійний вік повинен досягати 63 років;
- парламент має прийняти закон про ринок земель;
- створити єдиний реєстр отримувачів соціальних виплат.

Враховуючи потреби в ресурсах, уряд буде змушений погодитись на всі умови МВФ. Для погашення заборгованості за попередніми кредитами доведеться брати нові та у великих розмірах. Крім того, тільки за рахунок залучення зовнішніх коштів економіка країни не може розвиватися. На стійке економічне зростання не варто сподіватися до тих пір, поки сальдо зовнішньоторговельного балансу не стане позитивним, а внутрішнє виробництво не стане міцним.

Тому основною метою уряду має стати економічна політика, спрямована на стабілізацію економіки, вирівнювання торгового і платіжного балансу, зменшення зовнішніх боргів.

Список використаних джерел

1. Программа сотрудничества МВФ и Украины не решила структурных проблем – отчет МВФ [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://economics.unian.net/rus/detail/110606>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ

Кульпінська Лідія Кирилівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Інноваційний шлях економічного розвитку дедалі більше стає фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. У свою чергу, інноваційна діяльність є складним процесом трансформації новоотриманих ідей та знань в об'єкт економічних відносин. З огляду на значну, часом визначальну роль, яку інноваційні процеси відіграють в сучасній економіці, визначення та врахування цих особливостей є неодмінною умовою забезпечення ефективності економічної стратегії держави.

Проблема забезпечення міжгалузевого впливу на інноваційні процеси і координації діяльності органів державної влади в цьому

напрямку ставилася знову і знову. Одним із кроків у напрямку її вирішення стало створення у грудні 2005 року Державного агентства України з інвестицій та інновацій як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. За час свого існування Агентство поступово об'єднало під своєю егідою цілий ряд елементів інноваційної інфраструктури (в травні 2011 року Агентство було ліквідовано).[2]

Існування Національного центру впровадження галузових інноваційних програм і певне державне фінансування підтримки інноваційної діяльності не вирішили усіх питань, і доводиться констатувати, що статус державних інноваційних програм, механізми їх формування і реалізації в Україні лишаються законодавчо невизначеними.

Це свідчить про те, що структура і принципи управління розвитком в Україні потребують змін, які мають бути спрямовані на вирішення двох основних питань:

- забезпечення координації і узгодження дій всіх органів виконавчої влади для концентрації ресурсів на провідних напрямках інноваційної політики, як головній складовій державного регулювання розвитку економіки;

- створення національної інноваційної системи, яка відзначалась би структурною повнотою і здатністю належною мірою використати інтелектуальні ресурси країни та її науково-технічний потенціал.

Задля забезпечення ефективної економічної стратегії держави у сфери інноваційного розвитку необхідне: створення єдиної системи державного управління інноваційною діяльністю; запровадження стимулів до індивідуальних інвестицій в людський капітал; запровадження податкових стимулів до інвестицій у самозайнятість; регулювання пропозиції робочої сили на ринку праці, забезпечення професійної підготовки та підвищення якості робочої сили у відповідності до структурних змін, які відбуваються в економіці, вдосконалення фінансового забезпечення політики зайнятості, зміна акцентів на користь активних статей витрат; недопущення зниження освітнього рівня населення України та зменшення охоплення населення (насамперед дітей шкільного віку) освітніми послугами; всебічний розвиток системи просвіти населення, професійної підготовки та перепідготовки, підвищення кваліфікації та післядипломного навчання, популяризації новітніх знань у науковій та науково-технологічній сферах тощо; забезпечення з використанням мережі державних вищих освітніх закладів підвищення кваліфікації керівних кадрів державних і приватних підприємств щодо основних

положень сучасної теорії і практики менеджменту, бухгалтерського обліку, фінансового планування, управління персоналом, маркетингу тощо.

Список використаних джерел

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 15 серпня 2007 р. N 653-р.
2. Теоретичні проблеми наукового забезпечення суспільних перетворень: Постанова Президії Національної Академії наук від 14.04.2004 р. № 104.

РОЗВИТОК ГРОМАДИ ЯК ПЕРСПЕКТИВА ФІНАНСОВОЇ САМОДОСТАТНОСТІ РЕГІОНУ

Косаревич Назар Богданович
Івано-Франківська обласна рада

На даний час країна перебуває на етапі реформування не тільки адміністративного, територіального устрою, а й загалом світоглядного сприйняття населенням змін, що відбуваються як в межах певних територій регіонального значення, так і на рівні державного управління. Відбувається формування свідомості людей, переосмислення свого ставлення до ресурсного потенціалу та можливостей його використання. Кожна людина може бути рушійною силою для громади якщо її навички, таланти належно використовуються для добра спільноти.

Скептики реформи стверджують, що держава передає занадто мало ресурсу для виконання повноважень новоствореним об'єднаним територіальним громадам. Але при цьому слід розуміти і пам'ятати те, що разом з повноваженнями передана також і величезна відповідальність за життя і подальшу долю мешканців населених пунктів, які погодилися на об'єднання і оптимістично чекають змін на краще. Тому довіра і готовність "урядників" [2, с.53] новостворених об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) брати на себе ініціативу виступають фундаментальними факторами для їх розвитку.

Розвиток – це процес постійних перетворень та змін наявного стану суб'єкта у досконаліший стан з вищими параметрами якісних характеристик, які виникають як накопичений результат зростання відповідних кількісних показників. Розвиток громади можна

визначити як усвідомлений, проактивно координований і реалізований за участі всіх зацікавлених сторін процес змін, стратегічною метою якого є покращення якості життя членів такої громади та примноження її соціального, матеріального і фінансового капіталу.

Держава стане міцною тоді, коли будуть сильними сільські громади. Натомість громада зміцнішає, коли матиме достатньо фінансових ресурсів. Важливим при цьому є використання і залучення матеріальних і нематеріальних, зовнішніх і внутрішніх ресурсів. Разом з тим, економічна складова розвитку відіграє на сьогодні визначальну роль у поштовху до реалізації ідей та перспектив планування і розвитку громади. Для цього держава і пропонує сприятливий механізм наповнення місцевих бюджетів.

Практика показує, що процес добровільного об'єднання громад підштовхують два важливі стимули, які держава надає новоствореним ОТГ. По-перше, це додаткові фінансові ресурси – як від держави у вигляді субвенцій, так і від нових джерел надходжень до місцевих бюджетів, що ОТГ отримують у своєму новому статусі. По-друге, це значно більша самостійність органів місцевого самоврядування в ухваленні рішень і можливість розв'язувати проблеми своїх громад, спираючись на власні ресурси.

Досвід функціонування перших ОТГ Івано-Франківської області, які з 1 січня 2016 р. отримали доступ до нових ресурсів і повноважень, став ще одним важливим чинником, що сприяє об'єднанню громад. В області у 2016 році функціонувало три об'єднані територіальні громади – Печеніжинська (перша створена в Україні ОТГ), Верхнянська і Старобогородчанська. Проведений аналіз загального обсягу бюджетів сільських, селищних, міських рад, які ввійшли до складу ОТГ (на 2015 рік) та загального обсягу місцевого бюджету ОТГ (на 2016 рік) засвідчив, що наповнюваність бюджету у Печеніжинській ОТГ збільшилася приблизно в 8,6 разів у 2016 році в порівнянні із 2015 роком, у Верхнянській ОТГ в 6 разів відповідно, а у Старобогородчанській – в 3,6 рази.

На сьогодні у всіх трьох ОТГ спостерігається позитивна динаміка виконання доходів місцевих бюджетів у порівнянні з затвердженими плановими показниками, а за підсумками року по усіх громадах у значних обсягах перевиконано планові річні показники, що дало змогу додатково спрямувати необхідні кошти на розвиток закладів та установ. Також на фінансування установ соціально-культурної сфери з державного бюджету надійшло освітньої і медичної субвенції в обсязі 62,4 млн.грн.

Крім того, в 2016 році об'єднані громади отримали значну державну підтримку на розв'язання своїх поточних проблем у вигляді інфраструктурної субвенції в сумі 22,0 млн.грн. Кошти субвенції були спрямовані на створення, модернізацію інфраструктури об'єднаної територіальної громади, на нове будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів інфраструктури, що належать до комунальної форми власності, будівництво доріг, мостів, переходів, що покращують доступ жителів об'єднаної територіальної громади до об'єктів та установ, у яких надаються адміністративні, соціальні та інші послуги.

Тобто пріоритетними визначаються заходи, які мають на меті в першу чергу розвиток фінансування, що в подальшому сприятиме розширенню виробництва, створенню нових робочих місць та зміцненню фінансової основи місцевої громади.

Список використаних джерел

1. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / [редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2014. – 128 с.

2. Ткачук А. Ф. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук, Маркіян Дацишин. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 152 с.

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон Верховної Ради України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – С. 91.

4. Бюджетний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змін. та допов.). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

5. Кращі практики бюджетної прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування. За ред. В. А. Тарная. – К. : Центр політичних студій та аналітики. – 2015. – 64 с.

6. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 200 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/200-2016>

ФІНАНСОВО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН НА ЗЕМЕЛЬНОМУ РИНКУ

Непиталюк Антон Васильович
Вінницький кооперативний інститут

Земельний ринок в Україні почав функціонувати навіть за умов мораторію на продаж земель агропризначення. За відсутності легальної можливості придбати земельну ділянку, господарюючі суб'єкти вимушені шукати інші форми реалізації інтересів. До числа ринкових операцій із землею, крім класичного дуалізму операцій купівлі-продажу, слід включити правочини оренди, обміну та застави. Земельний ринок є частиною загальної системи земельних відносин, регуляторами якої виступають множина прав власності, можливість передачі цих прав (оренди, продажу, застави), конкуренція, грошова оцінка і ціна земельних ресурсів[1].

Парцеляція угідь агропідприємств призводить до переважно незадовільних фінансово-господарських результатів їх діяльності. Стратегічна мета підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції може бути досягнута лише шляхом залучення земель до ринкового обігу і оптимізації розмірів земельних угідь підприємств. Це потребує й впорядкування фінансово-інституціональних аспектів орендних відносин. Площа агроугідь України на кінець 2015 року становила 42 726,4 тис. га, тобто 70,8 % території. На 1 листопада 2015 року загальна кількість підприємств із угіддями площею до 1 тис. га включно складала 37 126, тобто 88,3% від генеральної сукупності. Підприємства, що мали в розпорядженні угіддя площею понад 1 тис. га, складали лише 11,7 % загального числа агропідприємств [2].

Результативність виробництва прямо залежить від ступеня інституціоналізації земельних власницьких та орендних відносин. Остання передбачає, з одного боку, виправдану та раціональну дерегуляцію, з іншого, – комплексне підвищення відповідальності, свідомості та самоорганізації орендарів та орендодавців.

Орендна плата в розвинутих ринкових економіках є одним із значущих джерел доходів домогосподарств, в той же час значимість орендної плати для підприємств-орендарів є незаперечною, тому вважаємо за доцільне звернути увагу на середньо- та довгострокове планування орендних платежів, що може здійснюватися лише за умови раціонально детермінованих строків оренди агроділянок. Досвід запровадження мінімального строку оренди існує в багатьох

країнах. Наприклад, у Франції (потужний агроекспортер у ЄС) встановлено 9-річний мінімальний строк оренди землі та діє принцип заохочення укладення договорів і на триваліший строк, зокрема, шляхом надання землевласникам державної допомоги, яка може досягати 8 тис. євро, а також зменшення податкового навантаження, за рахунок зниження податкової ставки на дохід, отриманий від оренди. Мінімальний строк оренди також визначено в ряді інших країн ЄС, зокрема, у Бельгії – 9 років, в Іспанії – 5 років, у Нідерландах – 6 років тощо. З огляду на це встановлення 7-річного мінімального строку оренди аграрних ділянок в Україні вважаємо виправданим.

У Франції налічується близько 450 тис. аграрних господарств. Якщо раніше власники переважно самостійно обробляли належні їм земельні ділянки, то сьогодні це робить лише 20% аграріїв. Понад 60 % земельного фонду країни фактично використовується орендарями. Оренда землі має особливий статус і значення. Обидві сторони орендних відносин отримують значні державні гарантії прав. Якщо орендар бажає придбати орендовану ділянку, він має на це пріоритетне право. Гарантовано спадковість прав орендаря. Заохочення ж землевласників щодо передачі землі в довгострокову оренду здійснюється переважно шляхом застосування податкових пільг. Таким чином, у Франції ринковий обіг та реалізація орендних відносин щодо земель фактично означає ринковий обіг прав займатися аграрним виробництвом [3].

Подібна стратегія перетворень, що дозволяє підвищувати ефективність аграрного виробництва та забезпечувати як національну продовольчу безпеку, так і товарну експансію на світових ринках (з одночасною оптимізацією індивідуальних фінансових процесів суб'єктів господарювання) може бути врахована Україною як одна з базових засад побудови ринку земель аграрного призначення.

Список використаних джерел

1. Непиталюк А. В. Теоретичні засади формування і перспективи ринку землі в Україні / А. В. Непиталюк // Глобалізаційні виклики розвитку національних економік – К. : КНТЕУ, 2016. – С. 380 – 390.
2. Сільське, лісове та рибне господарство : Сільське господарство України 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/09/zb_agriculture_2015pdf.zip.
3. Квітка Г. У Франції нелегко бути власником. Держава суворо

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Голованова Олена Миколаївна

Постольна Наталія Олександрівна

Харківський торговельно-економічний коледж

Київського національного торговельно-економічного університету

Державна фінансова політика є важливою складовою економічної політики держави й водночас самостійним напрямом реалізації її відповідних функцій. Реалізація фінансової політики держави здійснюється у вигляді комплексу заходів, які втілюються через фінансове право, фінансову систему і фінансовий механізм з метою найбільш повного виконання фінансами своїх функцій. Через норми фінансового права та елементи фінансової системи і фінансового механізму здійснюється реалізація положень концепції економічного розвитку держави.

З моменту проголошення незалежності України з'явилась необхідність створення власної фінансової системи країни. Виникла необхідність перегляду основних принципів фінансової політики: визнання свободи підприємництва, введення різноманітних форм господарювання, приватизація державної власності, перехід до ринкової економіки, яка базується на поєднанні інтересів приватних і державних суб'єктів господарювання.

Починаючи з 1991 р. в Україні реалізовувалась принципово нова фінансова політика, яка була спрямована на збалансування виробництва, нарощування його обсягів, значного зростання національного доходу, створення науково обґрунтованих взаємовідносин у розрахунках з іноземними партнерами тощо. Поступово фінансова політика повинна була концентруватися на досягненні макроекономічної стабільності та на ефективності розподілу фінансових ресурсів. Фінанси, що відіграють контролюючу і стимулюючу роль, мали спрямовуватися на формування ефективної структури виробництва, стимулювання науково-технічного прогресу, ресурсозбереження і підвищення ефективності праці.

Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни реалізується за допомогою співпраці між економічними, політичними, правовими державними інститутами в

процесі перерозподілу фінансових ресурсів на досягнення цілей та завдань розвитку суспільства.

Фінансова політика держави залежить від багатьох як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів належить залежність країни від економічних взаємовідносин з іншими державами щодо поставок сировини, матеріалів, інших ресурсів, обміну технологіями, експортних можливостей самої держави, її інтеграції до світових економічних систем тощо. Внутрішні фактори, які суттєво впливають на фінансову політику, – це структура економіки, стан її розвитку і організація грошового обігу, стабільність грошової одиниці, соціальний склад населення та рівень його добробуту, розвиток форм власності на основні засоби виробництва та кредитування, проведення антитерористичної операції та анексія АР Крим тощо.

Фінансова політика має бути підпорядкована одній меті – досягненню підвищення суспільного добробуту, але при цьому вона має сприяти зростанню ефективності виробництва і, насамперед, підвищенню продуктивності праці, впровадженню матеріально- та ресурсозберігаючих технологій, побудові раціональної структури економіки.

Процес реалізації фінансової політики держави та її успіх залежить від таких елементів, як розробка концепції розвитку фінансової системи держави, визначення основних напрямків використання фінансової системи в економічній політиці держави, складання цільових програм щодо розвитку загальнодержавних та територіальних фінансів, розробка конкретних заходів реалізації концепції, напрямків та програм.

Таким чином, для стабілізації економічного розвитку України потрібно запровадити заходи щодо оздоровлення фінансової ситуації в країні, зокрема, фінансів базової ланки економіки – фінансів підприємств та організацій, ефективного стимулювання ділової активності та підприємництва, які можуть дати позитивні результати, зупинити негативні процеси в економіці (падіння рівня виробництва, знецінення національної одиниці, дефіцит держбюджету) та забезпечити передумови для подальшого її економічного зростання.

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Легкоступ Ігор Іванович

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Фінансова децентралізація – це часткове перенесення повноважень та функцій щодо мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів з центрального рівня управління на рівень адміністративно-територіальних одиниць. В результаті процесу фінансової децентралізації місцеві органи влади отримують додаткові фінансові повноваження, яких до цього часу були позбавлені з різних причин.

Для України процес фінансової децентралізації на сучасному етапі є дуже важливим. Фінансова система Радянського Союзу була побудована на засадах економіки адміністративно-командного типу, внаслідок чого була у вищій мірі централізованою. Усі важливі питання вирішував центральний уряд, а місцеві органи влади формували власні фінансові ресурси за схемами та правилами, встановленими та спущеними згори. Після одержання незалежності нашою державою у 1991 році органи місцевого самоврядування залишались позбавленими можливості вводити власні податки і збори, крім дозволених Верховною Радою, а більша частина їх доходів формувалась за рахунок закріплених загальнодержавних доходів та трансфертів із державного бюджету. Цікавим фактом є те, що до початку 2000-х років фінансова система України була у більшій мірі децентралізованою, ніж у наступні роки.

Протягом двох десятиліть частка офіційних трансфертів з Державного бюджету України у доходах місцевих бюджетів зростала і досягла у 2015 році майже 60 відсотків. І це при тому, що Україна ще у 1996 році приєдналась до Європейської хартії місцевого самоврядування.

Зараз фінансова децентралізація стала не лише однією із цілей економічних реформ, але й засобом демократизації суспільства, відновлення миру та злагоди у державі. «Багатьом, як в Україні, так і в міжнародному суспільстві відомо, що ці реформи будуть мати безпосередній вплив на стабільність, демократію, права людини і верховенство закону. ... надання децентралізації інклюзивної, конституційної основи сприятиме процесу примирення і допоможе об'єднати країну». [1]. Це сприятиме зниженню рівня корупції, а також покращенню суспільних послуг.

Заходи в напрямі податкової децентралізації у 2016 році дали місцевим громадам 50 млрд.грн. додаткових надходжень. Логічно, що якщо збільшуються доходи місцевих громад, то відповідні трансферти до їх бюджетів повинні були б зменшитись принаймні наполовину. Проте, статистичні дані свідчать про зворотне: разом із додатковими поступленнями в цьому періоді зросла і сума додаткових дотацій і субвенцій на 21 млрд.грн. Згідно плану надходжень, у 2017 році ситуація навряд чи зміниться, оскільки уряд запланував ще 55 млрд.грн. трансфертів із державного бюджету понад аналогічний об'єм 2016 року. З такими темпами зростання частка офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів до кінця поточного року може зрости до 60 відсотків [2]. Відрізнялись і темпи зростання доходів місцевих бюджетів по регіонах: від 8,4 відсотка у Донецькій області до 32,8 відсотка у Полтавській області.

Кроки по об'єднанню громад, що відбуваються в останні роки, вирішують лише окремі питання місцевого значення, зокрема покращують фінансовий стан приєднаних бюджетів. Проте, в стратегічному плані такі заходи ситуацію із наповненням місцевих бюджетів та їх фінансовою самостійністю не покращують. Отже, необхідно провести реальні заходи, що якісно наблизять принципи формування місцевих фінансів до європейських стандартів, у т.ч.:

- дозволити встановлювати на місцях додаткові місцеві податки і збори, які не дублюють подібні загальнодержавні надходження;
- залишати 100 відсотків податку на прибуток та податку з доходів фізичних осіб за місцевими бюджетами;
- бюджетні процеси на місцевому та загальнодержавному рівні необхідно відокремити один від одного. Складання та прийняття місцевого бюджету не повинно залежати від термінів та умов прийняття державного бюджету. Сума одержаних дотацій повинна бути наперед відомою, гарантованою та враховуватись у проекті бюджету.

Список використаних джерел

1. Децентрализация в Украине поможет объединить страну - Совет Европы // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/2158604-ukraine-neobhodimo-zakreplenie-reform-po-detsentralizatsii-sovet-evropy.html>.

2. Условно успешная децентрализация. За чей счёт живут регионы // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.liga.net/opinion/uslovno-uspeshnaya-detsentralizatsiya-za-chey-schyet-zhivut-regiony>

ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Петрова Тетяна Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Ефективність впливу фінансів на соціально-економічний розвиток суспільства значною мірою залежить від обраних напрямів фінансової політики, зміст якої охоплює широкий комплекс заходів.

Завдання фінансової політики спрямовані: на забезпечення умов для формування максимально можливих фінансових ресурсів; встановлення раціонального з точки зору держави розподілу і використання фінансових ресурсів; організацію регулювання та стимулювання соціально-економічних процесів фінансовими методами; формування фінансового механізму та його удосконалення відповідно до стратегічних цілей і завдань розвитку країни; створення ефективної системи управління фінансами.

В умовах трансформаційних перетворень мета державної фінансової політики полягає в найбільш повній мобілізації фінансових ресурсів, підвищенні ефективності їх використання для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

В якості найважливіших напрямів державної фінансової політики виступають: бюджетна, податкова та інвестиційна політика.

Основним завданням бюджетної політики на даний час є забезпечення збалансованості та стійкості бюджетної системи шляхом: встановлення граничного обсягу дефіциту державного бюджету на рівні 3 відсотків валового внутрішнього продукту; збереження з урахуванням податкового законодавства частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет на рівні не вищому, ніж 33,1 відсотка; підвищення прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення темпами, що не менш як на 2 відсоткових пункти перевищують показник прогнозного індексу споживчих цін; встановлення мінімальної заробітної плати у розмірі, не нижчому від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб; забезпечення підвищення посадового окладу працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки вищими темпами, ніж прогнозний індекс споживчих цін; розроблення та реалізація державних інвестиційних проектів у соціально-культурній, транспортній сфері, у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я, на які передбачатиметься не менш як 1 млрд. гривень; встановлення граничного обсягу державного

боргу на рівні не більш як 66 відсотків валового внутрішнього продукту; встановлення граничного обсягу надання державних гарантій не більш як 5 відсотків доходів загального фонду державного бюджету; фінансування дефіциту спеціального фонду державного бюджету за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних організацій для виконання інвестиційних проектів; недопущення виникнення простроченої заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери; здійснення заходів, спрямованих на зменшення дефіциту Пенсійного фонду України.

Пріоритетними завданнями податкової політики є: удосконалення податкового законодавства шляхом внесення змін до Податкового кодексу України; мінімізація ризиків ухилення від сплати податків та спрощення адміністрування податків; наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС; проведення переговорів з іноземними державами щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування та внесення змін до діючих договорів з метою зменшення податкових перешкод для іноземних інвестицій та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи і капітал.

Успішність модернізації вітчизняної економіки вимагає здійснення послідовної системної державної політики, спрямованої на радикальне збільшення обсягів інвестицій та їх спрямування насамперед на технологічне оновлення існуючих виробничих потужностей та створення нових виробництв. Для цього необхідно задіяти широкий арсенал механізмів та інструментів, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності корпоративного сектора економіки, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів та створення ефективної системи управління інвестиційними процесами.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
2. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017 – 2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

З. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014 – № 4 – С. 79-91.

СЕРЕДНЬОСТРОКОВІ ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Скрипка Олександр Миколайович

Київський національно-торговельний університет

Основні засади формування фінансової політики на середньострокову перспективу мають враховувати волатильність економічних процесів, обумовлених, в тому числі кон'юктурою на світових ринках та глобалізаційними тенденціями. З огляду на зазначене, важливим є підвищення дієвості та адаптивності фінансового регулювання з використанням міжнародних стандартів і принципів його здійснення. Посилення інституційної спроможності фінансових органів управління, підвищення рівня прозорості їх діяльності сприятиме зростанню функціональної ефективності державної політики. Тренди розвитку економіки засвідчили потребу тісної взаємодії і координації фіскальної та монетарної політики в процесах протидії рецесії та з метою стимулювання сукупного попиту.

Для забезпечення цінової стабільності важливим є підвищення довіри до інституту, який формує та реалізує грошово-кредитну політику, розвиток фінансового ринку, проведення збалансованої та послідовної бюджетно-податкової політики, що дозволить у певній мірі нейтралізувати циклічні економічні коливання [1]. За умов наявності значного державного боргу доцільним є інституційне обмеження показника бюджетного дефіциту, розмір якого не перевищуватиме планового обсягу видатків на обслуговування боргу. Пріоритетними заходами монетарної політики є розвиток механізму рефінансування банків, сприяння збалансуванню валютного ринку задля активізації процесів кредитування реального сектору економіки. Важливим є накопичення міжнародних резервів, що сприятиме досягненню фінансової стабілізації. Разом з тим, інститут монетарної політики із покращенням стану платіжного балансу та стійким економічним відновленням має сприяти функціонуванню ліквідного та прозорого внутрішнього валютного ринку. Формування ефективного фінансового ринку потребує посилення конкурентоспроможності

вітчизняних фінансових інститутів, підвищення рівня їх капіталізації, активізації діяльності інституційних інвесторів, впровадження відповідних механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг та інвесторів, удосконалення інфраструктури, інструментарію ідентифікації, моніторингу і управління системними ризиками.

На етапі економічних трансформацій важливим є реформування податкової системи країни в контексті її переорієнтації з виконання виключно фіскальної функції на забезпечення зростання конкурентоспроможності вітчизняної промисловості та розробку дієвих заходів податкового регулювання для розширення експорту високотехнологічної промислової продукції[2].

Процеси фінансової глобалізації обумовлюють уніфікацію систем оподаткування, спрощення механізмів адміністрування податків та розширення співробітництва у сфері протидії податковим правопорушенням. В умовах удосконалення бюджетного процесу, доцільним є поліпшення інституційного середовища та системи прогнозування доходної та видаткової частини бюджету. Розробка показників фінансування бюджетної програми має ґрунтуватись на прогнозних показниках бюджету на плановий та наступні два за плановим бюджетні періоди. Індикативні прогнозні показники за бюджетними програмами мають формуватися з урахуванням пріоритетів державної політики у певних галузях. Необхідним є подальше методологічне вдосконалення механізму формування бюджетних програм, затвердження відповідних результативних показників та оцінки їх виконання.

Бюджетна політика має бути спрямована на формування дієвої моделі перерозподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи, сприяти соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Належний рівень обґрунтованості управлінських рішень щодо формування бюджетних показників надасть змогу підвищити ефективність фінансово-бюджетної політики. Доцільним є підвищення фінансової спроможності територіальних громад, забезпечення збалансованого поєднання доходних та видаткових повноважень органів місцевого самоврядування. Зміна структури видатків бюджету має передбачати упорядкування трансфертів населенню та підприємствам. З огляду на посилення ролі видатків бюджету у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави та адміністративно територіальних одиниць, важливим є оптимізація кількості бюджетних програм, покращення якісного рівня управління бюджетними коштами у межах встановлених бюджетних повноважень та проведення оцінки

ефективності бюджетних програм, внутрішнього фінансового контролю за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів. Необхідним є розвиток інструментів програмно-цільового методу планування бюджету, посилення відповідальності за порушення у фінансовій сфері.

Список використаних джерел

1. Пасічний М.Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки // Экономический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов. – 2015.– № 27/1. – С. 137–143.

2. Чугунов І. Я. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки / І. Я. Чугунов, М.Д. Пасічний // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 5. – С. 5–18.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

Бобух Сергій Олександрович

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

В сучасних глобалізаційних умовах зберігається якісний розрив у рівні економічного розвитку між більшістю країн світу і групою розвинутих країн. При цьому стійке збереження цієї ситуації зумовлене чинниками інституційного характеру. У зазначеному контексті заслуговують на увагу дослідження С. Левіна, який вважає, що «зростаюча відкритість національних економік, поглиблення світогосподарських зв'язків самі по собі розширюють простір інституційної метаконструкції, можливості взаємовпливу різноманітних інституційних систем. З позиції «наївної» теорії інституційних змін, це має сприяти конвергенції інституційного середовища в різних країнах на основі відбору найбільш ефективних інститутів. Одним з таких інститутів є державне бюджетування країни» [2].

М.Афанасьєв зазначає, що поняття бюджетування застосовується для визначення комплексу заходів з підготовки проекту та виконання бюджету, підведення підсумків виконання бюджету та контролю використання бюджетних коштів [1].

Сьогодні у багатьох розвинутих державах і у країнах, що розвиваються, розроблені та удосконалюються показники, на основі яких здійснюють моніторинг та оцінювання ефективності використання бюджетних коштів.

Згідно досліджень Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) в основі бюджетування, орієнтованого на результат, лежить ефективність та прозорість бюджетних видатків. На сучасному етапі розвитку методів бюджетного управління, багато країн застосовує програмно-цільовий метод для підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів.

Аналіз досвіду використання програмно-цільового методу засвідчує різний рівень його використання, що залежить від особливостей бюджетної системи в кожній країні.

Загальними рисами, що притаманні бюджетуванню, орієнтованому на результат в різних країнах, є наступні:

- обов'язковою умовою застосування бюджетування, орієнтованого на результат, є середньострокова перспектива для планування бюджетної політики й показників бюджету (при інших методах планування бюджету здійснюється, як правило, тільки на один рік);

- основою для розрахунку бюджетних показників служить макроекономічна оцінка розвитку економіки в середньостроковій перспективі, а не тільки фактичні дані по програмах за декілька останніх років;

- обґрунтування витрат розпорядником бюджетних коштів базується не на оцінці касового виконання бюджету за минулі роки, як це практикується при нормативному й балансовому методах, а на аналізі результативності програми, у тому числі ефективності витрат;

- персональна відповідальність за досягнуті результати в ході реалізації програми;

- витрати формуються в розрізі програм із установленням індикаторів їхнього виконання, а не в розрізі узагальнених функцій [3].

У кожній з країн зберігається своє національне державне бюджетування. Окремі його ланки наділені відносною самостійністю та взаємодіють з центральним бюджетом у рамках міжбюджетних відносин через систему дотацій і субвенцій для збалансування бюджетів органів місцевого самоврядування, а також прямого цільового фінансування відповідних програм та завдань[2].

Бюджетування як управлінська технологія, що має тривалий та успішний досвід застосування в зарубіжних країнах, продовжує розвиватися і в Україні.

Список використаних джерел

1. Афанасьев М.П. Основы бюджетной системы / М.П. Афанасьев// Москва: Издательский дом ГУВШЭ, 2004. – 243 с.
2. Чуркіна І.Є. Діалектика трансформації бюджетної системи України в умовах глобалізації: монографія / І.Є. Чуркіна. – Тернопіль: Астон, 2015. – 386 с.
3. Потеряйло І.Ю. Зарубіжний досвід застосування програмно-цільового методу бюджетування на сучасному етапі в Україні – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/48-11-15.pdf>.

СЕКЦІЯ 2

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Чугунов Ігор Якович

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджет як суспільно-економічна категорія відображає відповідні відносини у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту щодо вироблення, розподілу, споживання послуг і регулювання соціально-економічного розвитку з метою задоволення потреб суспільства. Метою бюджетної стратегії є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання, державного фінансового контролю. Державне регулювання в сучасних умовах являє собою макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямований на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Прогнозування бюджету є важливим інструментом державного регулювання економічних і соціальних процесів, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку держави на довгострокову перспективу.

Рівень збалансованості бюджетної стратегії впливає на темпи економічного розвитку, а також на інтегрований показник запасу стійкості бюджетної системи, який визначається сукупністю вагомих бюджетних показників, що характеризують стан бюджетної системи. Важливо запровадити відповідну методологію розрахунку на певному інтервалі часу показника запасу стійкості бюджетної системи, який повинен враховувати, передусім, показники питомої ваги дебіторської та кредиторської заборгованості зведеного, державного та місцевих бюджетів до загальної суми видаткової частини відповідного бюджету, аналогічний показник заборгованості за соціальними виплатами, податкове навантаження на економіку, рівень виконання дохідної та видаткової частин бюджету, рівень фінансування

дефіциту бюджету, питому вагу державного боргу у валовому внутрішньому продукті.

Розвиток державних фінансів в Україні передбачає розробку бюджетної стратегії щодо раціоналізації державних витрат на основі визначення їх оптимального обсягу та структури з урахуванням макроекономічних та фінансових можливостей, а також специфіки інституціонального середовища в країні. Зазначене передбачає розвиток програмно-цільового методу в бюджетному процесі з метою адаптації показників бюджетних програм до пріоритетів соціально-економічної політики, підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Подальший розвиток програмно-цільового методу у бюджетному процесі передбачає: забезпечення прозорості бюджетного процесу; здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань за результатами виконання бюджету, проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм; упорядкування системи організації діяльності головних розпорядників бюджетних коштів щодо формування і виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію відповідної бюджетної програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів відповідальними виконавцями бюджетних програм; посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання; підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

На сучасному етапі розвитку програмно-цільового методу важливим завданням є оптимізація кількості бюджетних програм з урахуванням принципів: системності і послідовності реалізації політики у сфері бюджетного планування, що надасть змогу для визначення ефективної структури та змісту бюджетних програм, забезпечення достатнього рівня якості організації роботи державних інституцій; цілісності, що надасть змогу для взаємоузгодження видатків за бюджетною програмою з соціально-економічними прогнозами розвитку країни на середньострокову перспективу, показниками розвитку окремих галузей економіки та органів державної влади на коротко- і середньостроковий періоди; обґрунтованості та прозорості, що надасть змогу для планування бюджетної програми відповідно до завдань і функцій органів

виконавчої влади; дотримання інтересів держави з метою розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів виходячи з необхідності реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики та забезпечення економічної безпеки держави; результативності з метою досягнення відповідних результатів за умови використання мінімального обсягу бюджетних коштів; ефективності з метою досягнення поставленої мети у процесі виконання бюджетної програми; цільового використання бюджетних коштів, що надасть змогу для спрямування бюджетних коштів на цілі та завдання, визначені планом діяльності головних розпорядників бюджетних коштів.

Від виваженості та своєчасності прийняття зазначених рішень залежить рівень ефективності бюджетної стратегії та функціонування бюджетної системи в цілому. Державне регулювання економічної та соціальної політики реалізується за допомогою бюджетного механізму, який включає як з одного боку процес перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту, так і вплив на соціально-економічний розвиток держави та адміністративно-територіальних одиниць. Перспективне прогнозування доходів і видатків бюджету є одним із вагомих елементів державного регулювання сталого розвитку та забезпечення економічного зростання.

Бюджетна стратегія як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. Завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету, регулювання видатками бюджету дозволяє досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання, сприяти розвитку економіки і соціальним перетворенням. Завдяки виваженій та обґрунтованій бюджетній політиці держава може відігравати активну роль у регулюванні економічних процесів, забезпеченні соціального захисту громадян.

Розробка і реалізація бюджетної стратегії має спиратися на науково обґрунтовані положення та результати проведених досліджень з питань бюджетних відносин, що безперечно посилить збалансованість державних фінансів та створить необхідні умови для підвищення рівня керованості економічних процесів країни. Основним завданням бюджетного регулювання є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка у необхідних межах запасу стійкості бюджетної системи.

Середньострокове бюджетне планування є необхідною умовою підвищення керованості та якості процесу бюджетного планування, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток держави. Встановлення довго- і середньострокових цілей та завдань фінансово-бюджетної політики, кількісних та якісних критеріїв їх виконання і на цій основі визначення обсягів бюджетних ресурсів на перспективу є необхідною умовою підвищення якості процесу бюджетного планування та посилення впливу бюджетної стратегії на суспільний розвиток.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Пасічник Володимир Андрійович
Секретаріат Кабінету Міністрів України

Структурні перетворення фінансової системи, моделей соціально-економічного розвитку, циклічність економічних процесів обумовлюють необхідність адаптації державної фінансової політики до змін інституційного середовища, посилення дієвості її регуляторного механізму. В умовах рецесії, нестабільності розвитку світової економіки вагомим значення набувають питання активізації ролі системи державного фінансового регулювання у забезпеченні економічного зростання. Для зниження впливу кон'юнктурних факторів, необхідним є реалізація стимулюючих контрциклічних заходів фінансового регулювання, водночас, пріоритетним завданням держави є створення відповідних умов для стійкого інтенсивного розвитку економіки. З огляду на зазначене, доцільним є підвищення рівня ефективності системи державного управління, мінімізація економічних та інституційних ризиків. Важливим є формування довгострокової фінансової стратегії, що сприятиме збалансованості та узгодженості перспективних макроекономічних цілей.

Разом з тим, в умовах сучасних економічних перетворень, важливим є поглиблення розкриття сутності державного фінансового регулювання у якості інструменту економічного розвитку, удосконалення інституційних засад фінансової політики країни, активізація процесів залучення інвестицій. Потребують підвищення ефективності механізми впливу держави на економічні процеси з урахуванням періодів дії фінансових інструментів та важелів. Доцільним є подальший розвиток положень середньострокового

фінансово-бюджетного прогнозування, що спрямовано на забезпечення стійкості та збалансованості фінансової системи. Належний рівень обґрунтованості пріоритетних напрямів фінансового регулювання економічного розвитку та координації між державними фінансовими інститутами сприятимуть результативності трансформаційних перетворень в економіці та соціальній сфері.

Державна фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання.

Формування складових сучасної системи державного фінансового регулювання пов'язано із появою держави як інституту суспільного та адміністративного устрою. На сучасному етапі розвитку, держава виступає у якості активного учасника економічних відносин, як власник засобів виробництва має на меті постійне підвищення рівня ефективності функціонування активів. Водночас, особливість держави, в особі визначеної структури органів управління полягає у тому, що ступінь ефективності її функціонування як учасника ринку, характеризується як збільшенням доходів бюджету, прибутків державних підприємств, так і створенням умов для зростання економіки, реальних доходів громадян, підвищення рівня добробуту населення.

Економічну сутність державної фінансової політики можна представити у якості інструменту економічного розвитку, що передбачає використання сукупності відповідних фінансових заходів, методів, важелів, механізмів, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку країни з метою забезпечення макроекономічної рівноваги та сприяння економічному зростанню. Доцільність застосування фінансового регулювання обумовлена виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури економіки, обґрунтування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного забезпечення функціонування ринку. Дієвість системи державного фінансового регулювання, значним чином, залежить від рівня

наукової обґрунтованості його ролі в розвитку суспільних відносин, моделі економічного зростання, що визначає ступінь участі держави в управлінні економікою та використання відповідних інструментів регулювання.

Вплив державної фінансової політики на економічні та соціальні процеси відбувається з часовим лагом. Забезпечення економічного зростання на довгостроковій основі потребує одночасного використання інструментів, операційних важелів, механізмів податкового, митного, бюджетного, грошово-кредитного, валютного регулювання. Державна фінансова політика є вагомим інститутом, який здатний в середньостроковій перспективі, у певній мірі, коригувати економічну циклічність та посилити інституційні основи економічного зростання.

Інституційна структура системи фінансового регулювання еволюціонує та удосконалюється відповідно до розвитку суспільства. Інституційні зміни не відбуваються дискретно, для них характерний поступовий перехід від старих до нових інститутів, залежність від тенденцій попереднього розвитку визначає інституційну стійкість суспільства. В умовах сьогодення, модель економічного розвитку країни повинна поєднувати інноваційні, соціальні, фінансово-бюджетні складові. Інституційний аспект координації складових системи державного фінансового регулювання, значним чином, пов'язаний із взаємодією державних органів управління.

Подальше удосконалення вітчизняної системи державного фінансового регулювання має здійснюватися з урахуванням макроекономічної динаміки, процесів інституційного розвитку з урахуванням глобальних тенденцій структурних перетворень фінансової системи, досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Економічна рецесія внесла суттєві корективи у розробку фінансової політики, зумовила зміну підходів щодо ролі державного фінансового регулювання у забезпеченні умов для макроекономічної стабілізації, відновлення економічного зростання, стимулювання зайнятості. Для посилення рівня результативності заходів фінансового регулювання необхідним є проведення структурних реформ економіки, соціальної сфери, зміцнення ринкових інститутів. Важливе значення має активізація процесів залучення інвестицій для розвитку та модернізації інфраструктури. Вагомим значення набувають питання збільшення обсягу державних інвестицій у накопичення системи знань, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності соціально-економічних перетворень.

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Лисяк Любов Валентинівна
Задорожна Віра Володимирівна
Університет митної справи та фінансів

Ключовим напрямом зміцнення фінансової системи країни є розвиток її невід’ємної складової – місцевих бюджетів.

Сучасні трансформаційні процеси в Україні визначають нові підходи до формування взаємовідносин у системі державного і місцевих бюджетів. Насамперед це зумовлює перенесення значного обсягу здійснюваних витрат (передусім соціальних) на рівень адміністративно-територіальних одиниць [3], що передбачає наявність стійких та достатніх доходів місцевих бюджетів.

Відповідно до ст. 63 Бюджетного кодексу України місцевий бюджет містить надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету [1].

За даними Державної казначейської служби України до загального та соціального фондів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2016 році надійшло 366,0 млрд. грн., що на 71,5 млрд. грн., або на 24,3% більше, ніж у 2015 році – 294,5 млрд. грн. Річний план доходів, затверджений місцевими радами, виконано у 2016 році на 104,2%[2].

Аналізуючи видатки місцевих бюджетів за функціональною класифікацією, варто зауважити, що загальна сума доходів за 2016 рік – 350,4 млрд. грн., це майже вдвічі більше, ніж у 2015 році – 126,8 млрд. грн., у 2014 році сума доходів становила 96,5 млрд. грн. Видатки на економічну діяльність з 2014 по 2015 рр. збільшилися на 10,6% та становили 10,8 млрд. грн. та 11,9 млрд. грн. відповідно, а у 2016 році відмічаємо значний ріст до 34,8 млрд. грн.

Одночасно відмітимо постійне зростання видатків на охорону здоров’я з 20,4 млрд. грн. у 2014 році до 62,9 млрд. грн. у 2016 році, що є позитивною тенденцією. На сьогодні актуальною залишається проблема покращення механізму надання медичних послуг громадянам України. Видатки на освіту у цілому збільшилися у 3,2 рази - з 29,2 млрд. грн. у 2014 році до 94,6 млрд. грн. у 2016 році. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення за аналізований період суттєво збільшилися – з 27, 2 млрд.грн у 2014

році до 106,4 млрд. грн. - у 2016 році [2].

Важливою передумовою побудови демократичної держави є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування. З метою її посилення та зміцнення місцевих бюджетів, пропонуємо наступні заходи, що певним чином вплинуть на зміцнення доходної бази місцевих бюджетів у середньостроковій перспективі:

- зарахування частки загальнодержавних податків до місцевих бюджетів, зокрема ПДВ та податку на прибуток підприємств;
- зарахування податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) до місцевих бюджетів у розмірі не 75%, а 100%, що дасть можливість посилити фінансову стійкість місцевих бюджетів;
- створення та функціонування спеціалізованого органу (відділу) фінансового контролю та адміністрування податків, що спрямовуються до місцевих бюджетів;
- формування умов для стабілізації системи оподаткування.

Головне завдання, яке має вирішити бюджетна децентралізація – це достатність обсягів фінансових ресурсів, які б в повній мірі забезпечили фінансову незалежність органів місцевого самоврядування, належне виконання ними владних повноважень, завдань і програм розвитку адміністративно-територіальних утворень та фінансову стійкість і повноту формування місцевих бюджетів України.

Процес реформування місцевих бюджетів України повинен забезпечити поступове досягнення рівноваги між повноваженнями органів місцевого самоврядування, власними доходами, а також доходами, що передаються їм в розпорядження та видатками відповідних бюджетів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 №2456-VI (редакція від 05.01.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Державна казначейська служба України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/>.

3. Чугунов І.Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. - 2016.- № 28/1. – С. 217 - 226.

ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Вашека Галина Володимирівна
Інститут законодавства Верховної Ради України

Видатки на освіту є і надалі будуть пріоритетними для держави. Однак ефективне і раціональне використання бюджетних коштів не втрачає своєї актуальності.

У 2016 році, за даними Державної казначейської служби, касові видатки у сфері освіти по зведеному бюджету по загальному і спеціальному фонду були здійснені в обсязі 129,4 млрд.грн., у т.ч. по загальному фонду – 103,6 млрд.грн., по спеціальному фонду – 25,8 млрд.гривень. Частка видатків на вищу освіту у загальному обсязі видатків на освіту склала 27,2%.

Касові видатки у минулому році у сфері вищої освіти по зведеному бюджету по загальному і спеціальному фонду були здійснені в обсязі 35,2 млрд.грн., у т.ч. по загальному фонду – 22,0 млрд.грн., по спеціальному фонду – 13,2 млрд.гривень. Необхідно відмітити, що по загальному фонду частка виконання планових призначень по вищій освіті складала 99,4%, тоді як по спеціальному фонду – 78,3% (13,2 млрд.грн. склали касові видатки при планових призначеннях 16,8 млрд.гривень). По вищих навчальних закладах 1-2 рівнів акредитації % виконання планових призначень по спеціальному фонду у 2016 році склав 85,3% (1,4 млрд.грн. склали касові видатки при планових призначеннях 1,6 млрд.грн.) та 77,5% по вищих навчальних закладах 3-4 рівнів акредитації (11,8 млрд.грн. склали касові видатки при планових призначеннях 15,2 млрд.гривень).

Така ситуація у вищій освіті пояснюється, насамперед, викривленим державним замовленням.

Щороку, напередодні вступної кампанії, урядом затверджується державне замовлення. Державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 2016 році, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2016 року N 408, передбачало наступні показники прийому: молодший спеціаліст – 67569 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 61130 осіб, бакалавр – 90789 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 83261 особу, спеціаліст на основі повної загальної

середньої освіти – 315 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 315 осіб, спеціаліст на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра – 42902 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 33905 осіб, магістр на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра – 60078 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 49382 особи, , магістр на основі повної загальної середньої освіти – 5835 осіб , у т.ч. за денною формою навчання – 5835 осіб. Всього планувалося прийняти осіб з вищою освітою за державним замовленням – 267488 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 233828 осіб.

А наприкінці кожного року обсяги державного замовлення коригуються. Відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 26 грудня 2016 року № 2134 обсяги прийому на 2016 рік встановлені наступні: молодший спеціаліст – 61559 осіб (зменшено на 6010 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 55929 осіб (зменшено на 5201 особу), бакалавр – 86925 осіб (зменшено на 3864 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 77796 осіб (зменшено на 5465 осіб), спеціаліст на основі повної загальної середньої освіти – 329 осіб (збільшено на 14 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 329 осіб (збільшено на 14 осіб), спеціаліст на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра – 37537 осіб (зменшено на 5365 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 29314 осіб (зменшено на 4591 особу), магістр на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра – 59551 осіб (зменшено на 527 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 48636 осіб (зменшено на 746 осіб), магістр на основі повної загальної середньої освіти – 5492 особи (зменшено на 343 особи), у т.ч. за денною формою навчання – 5492 особи (зменшено на 343 особи). Уточнений Мінекономіки обсяг прийому осіб з вищою освітою за державним замовленням склав 251393 особи (зменшено на 16095 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 217496 осіб (зменшено на 16332 особи).

Однак, незважаючи на коригування обсягів державного замовлення, планові показники прийому за 2016 рік виконані не були. За даними Державної статистичної служби (Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2016/2017 навчального року) за рахунок державного бюджету прийнято у 2016 році на початковий та завершальний цикли навчання молодших спеціалістів – 59895 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 54906 осіб, бакалаврів – 84987 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 76366 осіб, спеціалістів – 38638 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 30591 особу, магістрів – 60458 осіб, у т.ч. за денною формою навчання – 51460 осіб. Всього прийнято осіб з вищою

освітою за державним замовленням - 243978 осіб (менше планових показників, затверджених урядом, на 23510 осіб, проти показників, змінених Мінекономіки, - менше на 7415 осіб), у т.ч. за денною формою навчання – 213323 особи (менше планових показників, затверджених урядом, на 20505 осіб, проти показників, змінених Мінекономіки, - менше на 4173 особи).

Фактично у 2016 році за рахунок державного та місцевих бюджетів за денною формою навчання прийнято 63,2 % загальної кількості вступників.

А направлення на роботу у 2016 році отримало 17,6% випускників.

Тому на часі є реформування системи державного замовлення. Держава має оплачувати за рахунок бюджетних коштів виключно підготовку фахівців, які мають стратегічне значення (лікарі, вчителі та військові тощо).

Для навчання за іншими спеціальностями громадяни можуть брати кредит. Діюче законодавство передбачає надання з державного та місцевих бюджетів пільгових кредитів на здобуття освіти у вищому навчальному закладі будь-якої форми власності - державної, комунальної чи приватної. При цьому кредит з виплатою 3 відсотків річних протягом 15 років повертається починаючи з дванадцятого місяця після закінчення навчання у вищому навчальному закладі. Однак, кредити, що в даний час повертають громадяни, і відсотки за їх користування зараховуються до доходів бюджету. Зміна цього механізму, запровадження рекредитування – спрямування повернутих коштів на видачу нових кредитів - в найближчі декілька років забезпечать функціонування вищої освіти відповідно до потреб суспільства та з урахуванням ціни та якості послуги з підготовки фахівців.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Крикун Тетяна Іванівна

Київського національного торговельно-економічного університету

Бюджетна політика є ваговою складовою фінансової політики в країні, і як один з основних інструментів реалізації економічної політики значною мірою визначає місце та роль держави у регулюванні економічних процесів та забезпеченні

макроекономічного зростання. Мета бюджетної політики полягає у забезпеченні відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання. Доцільним вбачається посилення результативності бюджетної системи, ефективності планування та використання видатків бюджету. Нині бюджетна політика недостатньою мірою забезпечує розвиток економіки та дієві інституційні перетворення. Враховуючи зазначене, актуальним питанням залишається розробка дієвої бюджетної політики з урахуванням основних напрямів економічного розвитку країни [1]. Бюджетне регулювання, бюджетне планування, бюджетний контроль є складовими бюджетної політики. Важливим є розуміння сутності бюджетної політики та зміст її механізмів формування з метою вирішення завдань, що стоять перед державою у бюджетній сфері. Бюджетна політика, яка є складовою основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, спрямовується на оптимізацію та раціоналізацію формування і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих цілей та завдань у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу. Згідно із управлінським підходом бюджетна політика розглядається як теоретично-обґрунтована система заходів планування, регулювання і контролю органів влади всіх рівнів бюджетної системи в галузі фінансових відносин в процесі створення і використання централізованих фондів грошових засобів держави. Бюджетна політика формується у ході бюджетного процесу, вона передбачає визначення цілей і завдань у галузі фінансів, розробку механізму мобілізації коштів до бюджету, вибір напрямів використання грошових засобів, управління фінансами у бюджетній сфері, використання фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних і соціальних процесів. Ефективність бюджетного процесу впливає на успішність реалізації управлінських функцій держави.

Бюджетна політика України формується в умовах складного характеру соціально-економічної політики, яка виходить з необхідності: бути рівноправним учасником світових економічних і фінансових відносин, а значить посилення конкурентоспроможності у різних сферах, підвищення рівня забезпечення населення, надання суспільних послуг. Вказане вимагає реалізації стратегії прискореного

економічного зростання на якісно новому технологічному рівні, збільшення обсягу видатків бюджету на соціальні потреби. Направлення коштів на реалізацію таких пріоритетних завдань, що мають на меті розв'язання найбільш вагомих завдань держави, у тому числі сприяння розробці та використанню інноваційних технологій, розвиток людського капіталу, складають важливий елемент проведення ефективної бюджетної політики. Переваги бюджетної політики держави обумовлені самою його природою – наявністю механізмів відповідальності, які реалізуються через сучасні форми суспільного контролю та міцним громадянським суспільством, в якому у рівній мірі відстоюються інтереси як держави, так і громадян.

Соціально-економічний розвиток країни значною мірою залежить від бюджетної політики у сфері видатків, особливо в умовах обмеженості фінансових ресурсів держави. Обсяг видатків бюджету суттєво впливає на розмір сукупного попиту. Бюджетна підтримка пріоритетних галузей економіки, здійснення державних інвестицій створює умови для структурної перебудови, модернізації і технічного переоснащення економіки, залучення інвестицій зарубіжних країн, сприяє підвищенню попиту, зростанню обсягів виробництва, зменшенню рівня безробіття. Фінансування наукових досліджень і розробок сприяє прискоренню науково-технічного прогресу, впливає на темпи економічного зростання у державі. Збільшення обсягів та підвищення ефективності використання бюджетних видатків на соціально-культурну сферу підвищують життєвий рівень та добробут населення [2].

На сучасному етапі розвитку фінансів необхідне переосмислення сутності бюджетної системи у процесі регулювання економіки, підвищення теоретико-методологічного рівня бюджетної політики та, враховуючи вітчизняний і зарубіжний досвід, розробка на основі виявлених особливостей бюджетного процесу нової парадигми системи бюджетного регулювання, з одного боку, як інструменту впливу, з іншого – як об'єкта регулювання економічного розвитку. Важливим є проведення подальших наукових досліджень, спрямованих на визначення основних напрямів та механізмів реалізації бюджетної стратегії у системі державного регулювання з урахуванням особливостей інституційного середовища суспільства, що забезпечуватиме більш повне розкриття сутності фінансово-бюджетних відносин як вагомого інструменту соціально-економічного розвитку країни [3]. З метою підвищення регулюючої ролі бюджету та державних видатків в здійсненні структурної перебудови економіки необхідно реалізувати комплекс заходів, який

включає подальший розвиток програмно-цільового методу планування бюджету; запровадження дієвого механізму і принципів надання бюджетних коштів для розвитку наукоємних виробництв; упорядкування структури державних видатків за рахунок зростання частки інвестиційних видатків при одночасному підвищенні ефективності використання державних фінансів, посилення контролю за цільовим та результативним використанням бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Чугунов І., Павелко І. / Бюджетна політика економічного розвитку / І.Чугунов, І.Павелко // Вісник КНТЕУ. - 2015. - № 2. – С. 64 – 73.
2. Чугунов І. Я. / Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І. Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ - 2011. - № 4. - С. 13–22.
3. Чугунов І. Я. / Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності // Вісник КНТЕУ - 2014. - № 5. - С. 64 –77.

РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Тарасюк Михайло Вікторович

Київський національний торговельно-економічний університет

В сучасних умовах ефективність діяльності будь-якої держави, яка має на меті забезпечити своє тривале існування, є забезпечення інтересів її громадян, які полягають у забезпеченні достатнього рівня життя, відповідного рівня безпеки, надання соціальних гарантій, тощо. Обсяг зобов'язань, які взяла на себе держава перед власними громадянами зумовлює необхідність формування відповідного обсягу доходів державного бюджету, як основного джерела фінансових ресурсів, що спрямовуються на виконання покладених на неї функцій.

Нині низький рівень життя громадян, необхідність забезпечення їх захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз породжують необхідність збільшення обсягів фінансових ресурсів, що концентруються в руках держави. Таким чином, нині все більш важливим напрямком державної фінансової політики є пошук резервів збільшення доходної частини державного бюджету.

Недостатній рівень формування доходів бюджету викликає появу низки проблем, які негативно відображаються на стані вітчизняної економіки, передусім це: невиконання державного бюджету

відповідно до затверджених показників, що свідчить про низьку якість бюджетного планування та не прогнозованість економічних процесів в країні; надмірні показники обсягу дефіциту державного бюджету, що вкрай негативно позначається на інвестиційній привабливості; неможливість організувати ефективну систему контролю за порядком адміністрування податків та зборів, а також контролю за іншими надходженнями, що створює значні можливості для порушень законодавства та розвитку корупційних проявів; нестабільність у політиці формування доходів бюджету унеможлиблює розробку довгострокових планів діяльності підприємств, що своїм наслідком має погіршення бізнес-клімату тощо.

До заходів з удосконалення державної політики у сфері формування доходів державного бюджету слід віднести такі:

- підвищення дієвості контролю за порядком адміністрування податків та зборів шляхом унеможливлення маніпулювання сумами податкових зобов'язань, підвищення прозорості порядку нарахування та сплати податків, запровадження системи внутрішнього контролю в фіскальних органах з метою запобігання проявам корупції;

- підвищення ефективності управління державними підприємствами шляхом реформування або створення органу державної влади, що результативно представлятиме інтереси держави як власника, завдяки чому будуть створені передумови для отримання додаткових надходжень до бюджету від державного майна;

- реформування та подальше забезпечення стабільності системи оподаткування в Україні, що надасть можливість запровадити прогресивні підходи справляння податків та зборів, а також створить прогнозоване економічне середовище ведення бізнесу в країні, що в свою чергу позитивно відобразиться на розвитку підприємницьких структур, а отже сприятиме збільшення надходжень до бюджету;

- уніфікація підходів до оподаткування різних категорій платників податків з метою унеможливлення застосування непрозорих схем мінімізації податкових зобов'язань;

- докорінний перегляд податкових пільг з метою радикального скорочення їх переліку, з метою унеможливлення їх застосування у схемах ухилення від сплати податків;

- підвищення ставок та розширення переліку товарів, які підлягають обкладанню акцизним податком, що матиме на меті не тільки підвищення надходжень до бюджету, а й зменшення негативного впливу від вживання шкідливих товарів та дотриманню принципів соціальної справедливості завдяки підвищеному рівню

оподаткування покупців предметів розкоші;

- розширення податкової бази шляхом виведення з тіні доходів фізичних та юридичних осіб, що позитивно позначиться не тільки на доходах бюджету, але й на рівні життя громадян.

Таким чином, запровадження системної державної політики у сфері формування доходів бюджету дозволить створити достатню фінансову базу для ефективного виконання державою покладених на неї функцій, сприятиме підвищенню рівня життя населення, а отже і рівня задоволеності системою державної влади в Україні.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Чугунов Олексій Ігорович

Державна аудиторська служба України

Розвиток бюджетної системи можливий при забезпеченні збалансованості та стійкості місцевих бюджетів, активізації їх інноваційно-інвестиційної складової та посилення впливу на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

Важливість подальшого підвищення дієвості й ефективності формування місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання зумовлена необхідністю підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами в умовах їх обмеженості, розробки стратегії розвитку місцевих фінансів та створення інституційних умов для підвищення самодостатності місцевих бюджетів з врахуванням циклічності економічних коливань та впливу екзогенних і ендегенних факторів у фінансовому середовищі.

Система формування місцевих бюджетів є складовою частиною системи управління фінансово-економічними процесами в країні, за її допомогою органи державної влади та місцевого самоврядування мають можливість здійснювати вплив на соціально-економічні відносини, формувати і перерозподіляти фінансові ресурси необхідні для розвитку адміністративно-територіальних одиниць та забезпечення добробуту населення. Важливими передумовами забезпечення якісного рівня системи формування місцевих бюджетів є дієвість підходів щодо її складових з врахуванням фінансово-інституційної архітекτονіки та циклічності економічних процесів, що надасть можливість для забезпечення бюджетної стійкості та макроекономічної збалансованості.

Підвищення ефективності системи формування місцевих бюджетів вимагає дотримання низки макроекономічних умов, зокрема урахування пріоритетів бюджетної політики та її взаємоузгодження з стратегією соціально-економічного розвитку країни, подовження горизонту бюджетного планування, розширення фінансових повноважень органів місцевого самоврядування з одночасним посиленням їх відповідальності за досягнення визначених цілей.

Формування місцевих бюджетів є динамічним процесом, потребує постійного розвитку та адаптації до внутрішніх та зовнішніх фінансово-економічних чинників, при цьому має значення не тільки їх обсяг але і оптимальна структура, що визначає їх роль у забезпеченні економічного зростання. На даному етапі важливим є здійснення дієвих перетворень системи формування місцевих бюджетів шляхом використання обґрунтованих методів планування їх показників з метою покращення результативності використання бюджетних коштів. Доцільним є удосконалення системи моніторингу соціально-економічної ефективності видатків місцевих бюджетів за допомогою якісних і кількісних індикаторів, запровадження середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні, дотримання принципу прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування громадськості.

Передумовою побудови ефективної системи формування місцевих бюджетів є застосування ефективних засобів бюджетного контролю, що надасть можливість упорядкувати процес аналізу та оцінки діяльності органів місцевого самоврядування, підвищити ефективність фінансово-інституційних компонентів інституту місцевих фінансів. Вагомим є аналіз інституційних умов і тенденцій розвитку системи формування місцевих бюджетів за допомогою якісних і кількісних індикаторів визначення ефективності управління місцевими фінансами, оцінки результатів діяльності органів місцевого самоврядування, принципів і пріоритетів бюджетної політики у даній сфері. Удосконалення системи формування місцевих бюджетів сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів, що є передумовою для забезпечення стійкості та збалансованості бюджетної системи.

Важливими завданнями в умовах економічних перетворень є удосконалення системи формування місцевих бюджетів з врахуванням європейських стандартів; застосування сучасних фінансово-бюджетних методів і інструментів; створення дієвих стимулів для забезпечення зацікавленості органів місцевого самоврядування у нарощенні власної дохідної бази та підвищення рівня їх відповідальності за використання бюджетних ресурсів; забезпечення надходження належних доходів до

місцевих бюджетів, підвищення ефективності використання наявних бюджетних ресурсів.

Підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування, забезпечення послідовності й передбачуваності у проведенні бюджетної політики на місцевому рівні в сучасних умовах набувають особливої значущості. З метою реалізації зазначеного доцільним є запровадження середньострокового планування видатків місцевих бюджетів, яке повинно ґрунтуватись на забезпеченні взаємозв'язку бюджетних показників зі стратегічними цілями бюджетної політики, що сприятиме підвищенню ефективності розподілу та використання коштів місцевих бюджетів.

Під час перспективного планування видатків місцевих бюджетів важливим є визначення обсягів прийнятих видаткових зобов'язань на середньостроковий період та їх врахування при формуванні видаткової частини місцевих бюджетів планового року. Таким чином забезпечується зв'язок річного та перспективного планування видатків місцевих бюджетів, що є необхідним для підвищення прозорості бюджетного процесу та відповідальності всіх його учасників.

На сучасному етапі зростає значення стратегічного планування показників місцевих бюджетів як важеля впливу органів місцевого самоврядування на процеси збалансованого відтворення пріоритетних галузей економіки. Одним із дієвих інструментів перспективного планування економіки є бюджетна стратегія розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Важливою умовою досягнення мети та завдань бюджетної стратегії є розробка цілісної системи фінансово-бюджетних інструментів та важелів базуючись на дотриманні єдиних принципів відповідно до стратегічних завдань забезпечення соціально-економічного розвитку країни та територій.

СЕРЕДНЬОСТРОКОВЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Єрмошенко Анастасія Миколаївна

Єрмошенко Лариса Вадимівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Запровадження середньострокового бюджетного планування є одним з пріоритетів діяльності Уряду України, який відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами

на 2017-2020 роки передбачив перехід до стратегічного планування та середньострокового бюджетного планування.

Відсутність цілісної системи стратегічного планування не надає можливості забезпечити бюджетне планування на належному рівні та призводить до послаблення зв'язків між бюджетними програмами та пріоритетами розвитку держави. Розвиток програмно-цільового методу у бюджетному процесі стримуються і зв'язку з неузгодженістю державної політики у середньостроковій перспективі.

Елементи середньострокового бюджетного планування визначені положеннями Бюджетного кодексу України редакції 2010 року. Однак впровадження деяких елементів стратегічного планування до бюджетних програм, підпорядкування результативних показників стратегічним цілям головних розпорядників коштів, включення до Основних напрямів бюджетної політики та Державного бюджету України на 2017 рік показників на середньострокову перспективу не забезпечують його значного покращення.

Модель середньострокового бюджетного планування, запропонована Міністерством фінансів України, передбачає розширення планування з одного до трьох років. Ключовим елементом планування стане Бюджетна декларація на середньостроковий період, яка буде схвалюватися Верховною Радою України, що повністю відповідає світовій практиці у забезпеченні бюджетної дисципліни. При цьому закон про Державний бюджет України залишається однорічним.

Під час обговорення Бюджетної декларації головні розпорядники коштів звітуватимуть про результати діяльності і доповідатимуть про плани на середньострокову перспективу, яких вони зобов'язуються досягти. Окрім параметрів, які зараз включаються до Основних напрямів бюджетної політики, Бюджетна декларація додатково визначатиме ключові інструменти середньострокового бюджетного планування – загальні стелі видатків та стелі видатків для головних розпорядників бюджетних коштів на кожен рік середньострокового періоду. Визначатиметься також у декларації цільовий показник – дефіцит бюджету, який буде розраховуватися з урахуванням середньострокової стратегії управління державним боргом.

Модель передбачає також ковзний метод планування, тобто у наступному році в Бюджетній декларації враховуються стелі, визначені у минулому році, та додається третій рік.

Змінюється акцент бюджетного планування з утримання бюджетних установ до надання якісних державних послуг, які мають стати основним критерієм оцінки ефективності бюджетних програм.

В Україні вперше буде запроваджено комплексну оцінку ефективності та доцільності видатків, або огляд видатків. Метою цієї оцінки є виявлення неефективних або неактуальних видатків та підвищення ефективності галузевих політик.

Ще одним прогресивним елементом підвищення ефективності та результативності бюджетних видатків стане запровадження в Україні гендерно-орієнтованого бюджетування. Це дозволить підвищити якість державних послуг з урахуванням потреб різних соціальних груп, оптимізувати обсяг і структуру бюджетних витрат.

Наслідком запровадження запропонованої моделі буде: послідовна та передбачувана бюджетна політика, враховуючи, що розробка середньострокових бюджетних планів дозволить контролювати та ефективно управляти державним боргом; забезпечення фінансової стабільності у середньостроковій перспективі; посилення бюджетної дисципліни; підвищення обґрунтованості стратегічних рішень та врахування їх наслідків у середньостроковому періоді; підвищення ефективності та результативності бюджетних видатків.

Впровадження середньострокового бюджетного планування, забезпечення його зв'язків з галузевими планами будуть сприяти стійкості та ефективності системи державних фінансів, що є основою макроекономічної стабільності та стійкого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 142-р.

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК ТА ЙОГО ФІСКАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ

Баранник Лілія Борисівна

Університет митної справи та фінансів

З розвитком ринкових відносин в Україні на початку 90-х років сфера державного соціального забезпечення населення та її можливості значно зменшились. Постало завдання створення системи забезпечення громадян, адекватної новим реаліям життя. Найбільш

прийнятною з точки зору вирішення цих завдань є система соціального страхування.

Формування системи обов'язкового соціального страхування в країні потребує концептуального й законодавчого вирішення ряду завдань національного масштабу. Серед них – визначення фінансових механізмів окремих видів і всієї системи соціального страхування з урахуванням формування оптимального навантаження суб'єктів страхування, пов'язаного з політикою заробітної плати, доходів і податковою політикою.

З 1 січня 2011 р. в Україні запроваджено єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ), який замінив собою чотири окремі відрахування: до Пенсійного фонду; до фондів соціального страхування на випадок безробіття; із тимчасової втрати працездатності; від нещасних випадків на виробництві.

Економічна сутність ЄСВ полягає в тому, що він є обов'язковим платежем до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (ЗДСС), що справляється в Україні з метою забезпечення страхових виплат за поточними видами ЗДСС. І хоча ЄСВ не входить до системи оподаткування, він виконує важливу фіскальну функцію.

Платниками ЄСВ є роботодавці; фізичні особи-підприємці; особи, які забезпечують себе роботою самостійно; особи, які працюють на виборних посадах; військовослужбовці та інші категорії платників податків.

За весь час існування ЄСВ політика щодо його адміністрування змінювалась задля вирішення покладеного на нього завдання та оптимального навантаження на суб'єктів страхування. Розмір ЄСВ визначається у процентах від заробітної плати (доходу, прибутку) від діяльності і до 2015 р., залежно від класу професійного ризику виробництва, становив від 36,76% до 49,7%, для бюджетних установ – 36,3%. На користь солідарної системи пенсійного страхування відраховувалось близько 90% зібраних коштів. Адміністрування ЄСВ спочатку здійснював ПФУ, у 2013 р. воно було перекладено на Міністерство доходів і зборів, а після утворення Державної фіскальної служби України передано їй. Але ці зміни не сприяли поповненню казни. Тому з метою легалізації фонду оплати праці уряд визначив з 1 січня 2015 р. ставки ЄСВ застосовувати з коефіцієнтом 0,4, якщо роботодавець виконує певні умови. Це означало зниження ставки ЄСВ з 41% до 16,4%, проте ця міра не заохотила платників-підприємців, оскільки виконати поставлені умови виявилось непросто. Від березня 2015 р. умови для зниження ЄСВ дещо лібералізовані, а законодавчими змінами кінця 2015 р. запроваджено єдину ставку 22% і підвищено

максимальну базу нарахування до 25 мінімальних заробітних плат. З 1 січня 2017 р. діють зміни щодо нарахування та сплати ЄСВ фізичними особами-підприємцями (ФОП), у т.ч. які обрали спрощену систему оподаткування, й особами, які здійснюють незалежну професійну діяльність. З 2017 р. ЄСВ зобов'язані платити й ті ФОП, які не отримують доходів. ФОП, які обрали спрощену систему оподаткування, та ті, які перебувають на загальній системі оподаткування, звільняються від сплати ЄСВ, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Сміливий крок щодо зниження ставки ЄСВ в 2016 р., з одного боку, збільшив прибутки компаній і стимулював помірне зростання зарплат, та, з іншого боку, в 1,5 рази збільшив дефіцит ПФУ.

Короткий огляд еволюції ЄСВ свідчить про тривалий пошук оптимальної моделі фінансування соціального страхування. Однак, ЄСВ поки не став тим фінансовим інструментом, який заохочував би роботодавців «до виходу з тіні». Роль соціального страхування в національних системах соціального захисту є суттєвою. У країнах ЄС обсяг фінансування соціального страхування знаходиться в діапазоні 16-25% ВВП. В Україні потенціал соціального страхування щойно формується.

Ефективність страхової системи вирішальною мірою залежить від безпосереднього включення в неї самого працівника, що передбачає, звичайно, достатній для участі в страхуванні рівень заробітної плати. Підвищення розміру мінімальної заробітної плати до 3200 грн., очевидно, зроблено для збільшення бази нарахування, що має вплинути на розвиток системи соціального страхування.

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ

Пасічний Микола Дмитрович

Київський національний торговельно-економічний університет

Підписавши та ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами Україна взяла на себе зобов'язання щодо послідовної зміни структури оподаткування, яка функціонує в країнах членах ЄС, підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до рівня країн-членів, імплементації

принципів прозорості механізму податкового адміністрування, удосконалення механізму та процедури бюджетного відшкодування податку на додану вартість, активізацію боротьби з ухиленням від сплати податків. Глобалізація та інтеграційні процеси держави сприяють посиленню результативності бюджетно-податкової політики адже надають змогу враховувати ретроспективний досвід реалізації заходів фіскального регулювання в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою, адаптуючи його до національної інституційної моделі економічного розвитку. З огляду на зазначене, важливим є аналіз досвіду країн ЄС щодо гармонізації акцизного законодавства та імплементації вимог до набуття мінімального рівня акцизного оподаткування.

Насамперед, потрібно зауважити, що правила мінімального акцизного податкового зобов'язання із сплати акцизного податку на тютюнові вироби спрямовані на усунення диспропорцій для єдиного ринку ЄС, забезпечення справедливої конкуренції між виробниками та зниження адміністративних обмежень операторів ринку. Крім того, акцизна політика є дієвим інструментом підтримки політики охорони здоров'я. Директивою 2011/64/ЄС визначено, що з 1 січня 2014 року акцизний податок на сигарети має становити, як мінімум, 60 відсотків від їх середньозваженої роздрібної ціни та не повинен бути меншим 90 євро за 1000 сигарет. Однак, для ряду країн з трансформаційною економікою, в тому числі для тих, які віднедавна є членами ЄС – встановлено перехідний період для підняття ставок акцизного податку до 31 грудня 2017 року. В нашому дослідженні ми більш детально зупинимось на досвіді таких як країн як Латвія, яка є членом Європейського Союзу з 1 травня 2004 року, Румунія та Болгарія, які дістали членство з 1 січня 2007 року. В зазначених країнах акцизний податок має доволі високу фіскальну значимість, питома вага акцизного податку на алкоголь та тютюнові вироби в загальній структурі податкових надходжень за період 2007–2015 років у Болгарії складає 8,8 відсотка, за даним показником вона посідає перше місце в ЄС. Відповідно у Румунії – 5,5 відсотка, що відповідає 3 місцю, Латвії – 4,9 відсотка та 6 місце серед країн ЄС. Для порівняння значення приведенного показника для України становить 6,9 відсотка, що є співставним для обраної групи країн та посилює актуальність проведеного дослідження.

До 1 січня 2014 року мінімальний рівень акцизного податку на сигарети становив 64 Євро, що потребувало приведення ставок податку до відповідного значення. Прогнозованість та послідовність змін фіскальної політики є базовими принципами її формування для

країн ЄС. Тому ще з 2011 року стало відомо, що рівень мінімального податкового зобов'язання із сплати акцизного податку буде зростати, що дозволяло державам поступово адаптувати своє податкове законодавство, а виробники тютюнових виробів мали змогу провести середньострокове планування і прогнозування податкових платежів, та здійснити оцінку впливу їх зростання на результати господарської діяльності. Встановлено, що у даних країнах спостерігалось доволі різке зростання ставок акцизного податку на тютюнові вироби у період 2008–2010 років, в даному періоді ставки акцизного податку зросли більше ніж у два рази. Водночас, незважаючи на підвищення ставок обсяги надходжень до бюджету знизились або ж залишились на докризовому рівні, в тому числі внаслідок падіння обсягів виробництва продукції. Суттєве збільшення мінімального акцизного податкового зобов'язання із сплати акцизного податку на тютюнові вироби призвело до значного зростання питомої ваги тіньового ринку їх виробництва. Врахувавши досвід суттєвого підвищення ставок акцизного податку представлені країни у 2014–2015 роках проводили більш виважену та послідовну політику в даній сфері, щорічне зростання ставки не перевищувало 10 відсотків, що позитивно відобразилось як на обсягах надходжень до бюджету, так і на обсягах виробництва та кількості контрафактної продукції. В умовах нестійкого економічного відновлення для України актуалізувалось питання використання акцизного оподаткування як одного з дієвих резервів наповнення доходної частини бюджету, тому важливим є врахування відповідного досвіду. Процеси уніфікації оподаткування з країнами Європейського Союзу, в тому числі у сфері адміністрування та регулювання податків на споживання мають відбуватися прогнозовано для держави і платників податків, що посилить керованість бюджетним процесом та протидіятиме тінізації економіки.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Руденко Ірина Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Доходи бюджету формують фінансову основу для виконання функцій та завдань держави, вони виступають засобом перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві, і тому є одним з найважливіших елементів державного регулювання економіки та соціальної сфери.

Від ефективності системи формування доходів бюджету, а також від рівня організації фінансової політики країни залежить добробут населення, фінансова стабільність держави та її економічний розвиток. На сучасному етапі розвитку України удосконалення системи бюджетних доходів залишається досить актуальним завданням, виконання якого дасть змогу успішно впроваджувати стратегічні цілі держави.

До основних факторів, які впливають на формування доходів бюджету, належать: стан економічної кон'юнктури, протиріччя податкового законодавства, низька конкурентоспроможність продукції та фінансова дисципліна більшості суб'єктів господарювання. Фактори впливу на рівень доходів державного бюджету поділяють на зовнішні та внутрішні. Вони можуть мати політичне, економічне, соціальне спрямування. Так, на податкові надходження впливають наступні чинники: дисциплінованість платників податків; розмір ВВП, який створюється країною; структура платіжного балансу; рівень інфляції; рівень зайнятості населення; платоспроможність населення; нормативно-правове поле законодавчої бази; адміністрування податків. На неподаткові надходження можуть впливати такі чинники як: діяльність НБУ, прибуткова діяльність держави, дивіденди, використання майна держави, незаконна діяльність суб'єктів господарювання. Політика приватизації в державі та наявність ресурсів і покупців можуть впливати на доходи від операцій з капіталом. Обсяг трансфертів залежить від рівня наповнення місцевих бюджетів та міжнародних домовленостей [1].

У структурі доходів бюджету основну частку складають податкові надходження, тому вдосконалення діючої системи оподаткування буде мати певний вплив на зростання обсягу дохідної частини бюджету. Нормативно-правові акти з питань оподаткування є складними та часто змінюються. Окремі законодавчі норми – недостатньо узгоджені, інколи суперечливі. Існує нерівномірність розподілу податкового навантаження через застосування механізму надання податкових пільг, непрозорість податкового регулювання. Механізм митно-тарифного регулювання не дає можливості оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури економіки в Україні.

Збільшення доходів бюджету має відбуватися не за рахунок посилення податкового навантаження на економіку, а шляхом лібералізації податкового законодавства, розширення бази оподаткування, створення сприятливих умов для розвитку

виробництва, приватного підприємництва, скорочення нелегального тіньового обігу, стабільності податкової системи.

Важливим завданням, яке стоїть перед урядом, є пошук шляхів оптимізації механізму мобілізації усіх видів надходжень, ефективного використання його складових у процесі наповнення бюджетів. Одночасно доцільно формувати нові підходи до розробки моделі податкового механізму, який в перспективі забезпечить суттєве зростання обсягів податкових надходжень.

Для покращення чинної системи формування доходів держави треба вибрати такі напрями її реформування, які відповідають стратегічним цілям забезпечення сталого розвитку країни, підвищення життєвого рівня населення, забезпечення макроекономічної стабільності, встановлення оптимальних структурних пропорцій у економіці, скорочення масштабів тіньової економіки та розвитку конкурентного середовища.

Дисциплінованість платників податків є важливим чинником у питанні удосконалення доходів бюджету. Необхідність дослідження питання щодо ухилення від сплати податків обумовлена певними обставинами. По-перше, ухилення від сплати податків впливає на стабільність бюджетної системи держави, обмежує можливості фінансування соціально-економічних програм. По-друге, неплательники податків, переносючи додатковий податковий тягар на законослухняних платників податків, провокують не тільки соціальну напруженість, але й політичну нестабільність у суспільстві. По-третє, ухилення від сплати податків, створюючи попит на послуги посадових осіб державних органів, що зловживають своїми посадовими повноваженнями, збільшує масштаби тіньової економіки і слугить основою для корупції.

Серед невиконаних статей у Державному бюджеті України за 2016 рік слід назвати, в першу чергу, надходження до цільових фондів у частині конфіскованих коштів та коштів, отриманих від реалізації майна, яке конфісковане за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення. Всього планувалося за 2016 рік отримати з цього джерела 7,7 млрд. грн. Але вже другий рік поспіль за цією статтею надходження відсутні через неприйняття відповідного закону. Це говорить про принциповий недолік бюджетного законодавства та бюджетного процесу, які дозволяють включати до переліку бюджетних доходів такі, що непередбачені законом. Крім того, бюджет недоотримав 1,7 млрд. грн., або майже чверть від запланованого обсягу коштів від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій, а зокрема в частині надходжень у рамках

програм допомоги Європейського Союзу [2].

Наповнення дохідної частини бюджету повинно йти з різних джерел для більшої стабілізації економіки та зменшення ризикованості надходжень. Для цього необхідно приділяти увагу найменш розвинутим статтям доходів, таким як доходи від операцій з капіталом, цільові фонди.

Таким чином, можна дійти висновку, що стабільність доходів є гарантією розширення державних видатків та підвищення якісних показників у наданні суспільних благ населенню. Саме тому досить важливим залишається визначення напрямів проведення податкової реформи, побудови прогресивної системи оподаткування та дієвого механізму формування доходів бюджету. Для вдосконалення процесу формування доходної бази державного бюджету необхідна досконала законодавча база, яка б могла своєчасно коригуватись відповідно до стану виконання бюджету, прозоре та ефективне державне регулювання розподілу та використання бюджетних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Чугунов І. Я. Перспективне бюджетне планування як складова системи економічного регулювання // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2004. – № 69. – С.59-61.

2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ibser.org.ua/sites/default/files>

ПЕРСПЕКТИВНЕ БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Адаменко Ірина Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

На даному етапі економічних перетворень посилюється актуальність поглибленого дослідження теоретичних та практичних питань перспективного бюджетного планування, що має враховувати циклічність економічних процесів, екзогенні та ендогенні фактори впливу на стійкість та збалансованість бюджетної системи. В процесі перспективного бюджетного планування створюються умови для

розв'язання найважливіших проблем державного впливу на економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та країни в цілому.

Удосконалення механізму бюджетного планування значною мірою, пов'язано зі зміною інституційного середовища суспільства. Методи та інструменти бюджетного планування удосконалюються з розвитком соціально-економічної сфери, економічної стратегії та характеризують адаптаційні можливості архітекτονіки бюджетної системи. Разом з тим, суттєвий вплив на якісний рівень середньострокових макроекономічних прогнозів здійснює оцінка короткострокових лагів при визначенні моменту реалізації заходів та використання інструментів бюджетної політики, її структурних складових.

Важливими завданнями системи бюджетного планування є визначення ендогенних та екзогенних факторів розвитку вітчизняної економіки, ступеню їх впливу, а також виявлення основних можливостей, обмежень, тенденцій, пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства; обґрунтування основних показників розвитку бюджетної системи на середньо- та довгострокову перспективу; здійснення аналізу та розрахунку необхідного обсягу ресурсів, в тому числі фінансових для досягнення цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни; посилення рівня координації дій між фінансово-бюджетними інститутами, що спрямовано на стимулювання темпів економічного зростання; науково-технічне, інформаційне, ресурсне та кадрове супроводження бюджетної політики в частині сприяння збалансованому соціально-економічному розвитку.

Доцільним є використання дієвих підходів щодо формування доходної та видаткової частин бюджету в розрізі основних складових. Зростає необхідність в оцінці ефективності використання видатків державного та місцевих бюджетів виходячи з ґрунтового аналізу їх кількісного впливу на економічне зростання та соціальний розвиток, що потребує розширення сфери застосування програмного та галузевого підходу в процесі планування бюджетних видатків. В сучасних умовах спостерігається тенденція до більш широкого використання макроекономічного моделювання при формуванні прогнозів фінансово-економічних показників та характеру їх взаємозв'язків.

З метою підвищення якісного рівня планування доходів бюджету, в тому числі податкових надходжень як найбільш вагомої складової доходів, важливим є забезпечення принципу стабільності

податкового законодавства, за яким зміни відповідних податків і зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового року, та зміни системи податкових пільг протягом бюджетного року. Крім того, необхідним є проведення дієвого моніторингу змін макроекономічної ситуації, які автоматично спричиняють відхилення обсягів надходжень до бюджету. Варто зауважити, що метод інтерполяції дозволяє певним чином забезпечити більш високу точність бюджетного прогнозування в частині доходних джерел бюджету та доповнює інші методи бюджетного прогнозування. В умовах трансформації економіки важливим є своєчасний на належний рівень реагування на порушення пропорцій в системі бюджетного регулювання, що надасть можливість підвищити дієвість реалізації бюджетної політики країни.

Збільшення часового діапазону бюджетного планування надасть можливість проаналізувати основні тенденції формування доходної частини та використання видаткової, ідентифікувати фактори, що необхідно врахувати при розрахунку показників бюджету у середньостроковому періоді. Аналіз альтернативних шляхів формування ресурсної бази бюджету та їх спрямування є основою для вибору цілей яких необхідно досягти у бюджетному періоді.

Запровадження середньострокового планування бюджету дозволить структурувати видатки на основі стратегічних програм розвитку країни відповідно до цілей державної політики, що націлені на досягнення конкретних результатів та забезпечують інтеграцію державних рішень у процес бюджетного планування. Зазначене сприяє підвищенню рівня прозорості спрямування видатків та концентрації на результативності. У свою чергу, розпорядникам бюджетних коштів надається більше управлінських повноважень при прийнятті рішень щодо розподілу та використанні бюджетних асигнувань для досягнення результатів.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПЕРСПЕКТИВНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ

Самошкіна Ольга Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічного університет

Перспективне прогнозування та планування видатків бюджету є важливим інструментом державного регулювання економічних і

соціальних процесів, оскільки визначає напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку держави на середньо- та довгострокову перспективу. Не викликає сумнівів необхідність наукового обґрунтування прогнозних розрахунків, що забезпечує їх адекватність реальним соціально-економічним та бюджетним процесам.

Під системою бюджетного прогнозування розуміють певну єдність методології, організації і розробки прогнозів, що забезпечують їх узгодженість, послідовність та неперервність. Прогнози доходів та видатків бюджету, дефіциту (профіциту) бюджету у взаємозв'язку з показниками державного боргу, що представляють різні складові бюджетного прогнозування, характеризуються певною відокремленістю і мають свій власний специфічний зміст, однак всі вони тісно взаємопов'язані і утворюють цілісну систему бюджетного прогнозування.

Прогнозування видатків бюджету є процесом розробки прогнозів видатків зведеного, державного та місцевих бюджетів, заснований на наукових методах пізнання бюджетних процесів та використанні сукупності методів, способів та засобів прогнозування. Виходячи з прогнозованого обсягу дохідної частини бюджету та дефіциту (профіциту) бюджету прогнозується обсяг видатків бюджету на середньо- та довгострокову перспективу (зазвичай на період до 10-15 років). Структуру бюджетних видатків доцільно прогнозувати за узагальненими показниками, зокрема, за основними розділами функціональної класифікації видатків бюджету, які будуть конкретизуватися по мірі наближення до планового року.

Середньостроковий (на період від одного до п'яти років) та річний план видатків бюджету повинен обов'язково ув'язуватися із показниками середньо- та довгострокового прогнозу видатків бюджету і передбачати жорсткі бюджетні обмеження для головних розпорядників бюджетних коштів. Середньо- та короткострокове планування видатків бюджету повинно ґрунтуватися на положеннях програмно-цільового методу, що дає змогу істотно підвищити результативність використання бюджетних коштів.

Правовою основою бюджетного прогнозування в Україні є Конституція України, Бюджетний кодекс України, Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" та інші підзаконні нормативно-правові акти, прийняті на їх виконання, зокрема, постанова КМУ від 26.04.2003 №621 «Про розроблення прогнозних і програмних

документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Згідно статті 32 Бюджетного кодексу України Міністерство фінансів України на підставі основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди та аналізу виконання бюджету у попередніх та поточному бюджетних періодах визначає загальний рівень доходів, видатків і кредитування бюджету (включаючи загальний обсяг державних капітальних вкладень на розроблення та реалізацію державних інвестиційних проектів) та дає оцінку обсягу фінансування бюджету для складання проекту Державного бюджету України та індикативних прогностичних показників Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Незважаючи на впровадження елементів середньострокового прогнозування видатків бюджету у процес складання Державного бюджету України та діяльність головних розпорядників бюджетних коштів, які готують бюджетні запити на плановий та два наступні періоди, зазначені індикативні прогностичні показники мають обмежене використання під час планування видатків бюджету у наступних періодах. Питання визначення зв'язків між бюджетними програмами головних розпорядників бюджетних коштів та їх стратегічними цілями залишається неврегульованим у зв'язку з відсутністю цілісної та узгодженої системи стратегічного планування.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 142-р схвалено Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, якою передбачений процес подальшого удосконалення системи середньострокового бюджетного прогнозування та планування в Україні. Згідно зазначеної Стратегії Основні напрями бюджетної політики будуть трансформовані у стратегічний документ – Бюджетну декларацію, що включатиме середньостроковий бюджетний прогноз. Передбачається розширення горизонту бюджетного планування з одного до трьох років і ключовим елементом системи середньострокового бюджетного планування стане Бюджетна декларація на середньостроковий період. Окрім параметрів, що до цього часу включалися до Основних напрямів бюджетної політики, Бюджетна декларація додатково визначатиме граничні обсяги видатків для головних розпорядників бюджетних коштів на кожен рік середньострокового періоду. Під час обговорення Бюджетної декларації у Верховній Раді України головні розпорядники бюджетних коштів звітуватимуть про досягнуті результати і

доповідатимуть про плани на середньострокову перспективу, а саме результати діяльності, які вони зобов'язуються досягти.

Нововведена модель управління також передбачає ковзний метод планування, тобто у наступному році в Бюджетній декларації враховуються граничні обмеження (стелі), визначені у минулому році, та додається третій рік. Крім цього, буде запроваджено комплексну оцінку ефективності та доцільності видатків, або огляд видатків. Метою такої оцінки є виявлення неефективних або неактуальних видатків та підвищення ефективності галузевих політик.

Незважаючи на такі вагомні кроки, здійснені останніми роками у напрямку вдосконалення системи бюджетного прогнозування та планування в Україні, необхідним є подальше удосконалення цього процесу шляхом узгодження системи прогнозних і програмних документів соціально-економічного та бюджетного розвитку, запровадження системи довгострокового бюджетного прогнозування.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку державних фінансів в Україні існує нагальна необхідність у розробці та затвердженні науково-обґрунтованої довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України з чітко визначеною метою, пріоритетами та механізмами їх реалізації. В свою чергу, запровадження системи довгострокового бюджетного прогнозування та удосконалення системи середньострокового прогнозування та поточного планування бюджетних видатків дозволить пов'язати процес коротко- та середньострокового планування видатків бюджету з визначеною довгостроковою стратегією соціально-економічного розвитку держави. Пріоритетними завданнями при цьому є наступні: науково обґрунтоване визначення пріоритетів при розподілі бюджетних ресурсів, застосування принципів перспективного бюджетного прогнозування і планування та їх впровадження у діяльність головних розпорядників бюджетних коштів; оптимізація бюджетних програм з урахуванням загальнодержавних пріоритетів та удосконалення методології оцінки їх результативності; впровадження системи контролю (моніторингу) за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів, системи оцінки результативності бюджетних програм та результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів тощо.

Запровадження та наукове обґрунтування довгострокового прогнозування видатків бюджету України, удосконалення системи середньострокового прогнозування та планування бюджетних видатків і розширення його горизонту до п'яти років, розробка річних бюджетів в рамках стратегічної багаторічної перспективи стане важливою

передумовою перетворення бюджетних видатків у ефективний інструмент регулювання соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки. – К.: Знання, 2006. – 213 с.
2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозування, Фенікс, 2003. – 1008 с.
3. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання. – К.: Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. – 528 с.
4. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання. – К.: НДФІ, 2005. – 259 с.
5. Шахова Г.Я. Боженко И.П. Государственные расходы и социально-экономическое развитие // Финансы. – 2005. – №8. – С.61 – 66.

ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ У РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Качула Світлана Валентинівна
Університет митної справи та фінансів

В сучасних економічних умовах вирішення соціальних проблем потребує нових підходів оскільки пов'язано з нестабільністю динаміки економічного розвитку.

Видатки бюджету є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни. Визначення пріоритетності у напрямках видатків бюджету є важливою складовою структурних перетворень в соціальній сфері. Бюджет займає вагоме місце у здійсненні державної соціальної політики та забезпеченні її розвитку. Склад та структура видаткової частини бюджету є втіленням бюджетної політики впливу держави на соціальні процеси. У бюджеті 2017 року значні кошти зосереджено на соціальних стандартах, освіті, охороні здоров'я, дорожній інфраструктурі, культурі, однак недостатньо активним є стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу як підґрунтя формування середнього класу в країні. На місцеві бюджети у 2017 р. покладено значне соціальне навантаження, водночас з державного бюджету передбачено трансферти у сумі 224,5 млрд. грн., 97,9% яких – субвенції та дотації на програми соціального захисту.

Важливим є формування бюджету на основі програм економічного розвитку, які сприятимуть підвищенню якості життя та зростанню добробуту населення. Серед таких програм можуть бути, кредитування малого підприємництва, розвитку інфраструктури, стимулювання інвестиційної активності. Фінансування програм економічного розвитку сприятиме стимулюванню розвитку малого та середнього підприємництва, створенню нових робочих місць.

Для зняття видаткового навантаження з місцевих бюджетів у частині соціальних витрат важливим є запровадження системи страхової медицини та пенсійного страхування. Ефектом від запровадження страхової медицини стане залучення інвестицій в обсязі 0,5 - 1 млрд. дол. США у медичну сферу; від накопичувальної пенсійної системи – інвестиції недержавних пенсійних фондів в економіку майже 2,3 – 2,9 млрд. дол. США.

Фінансове забезпечення соціальних потреб суспільства є вагомою складовою системи бюджетного регулювання та потребує науково обґрунтованого планування. З метою проведення збалансованої бюджетної політики необхідно розвивати методологічні засади середньострокового бюджетного прогнозування, програмно-цільового методу планування видатків бюджету, посилювати взаємозв'язок річного і перспективного бюджетного планування, застосовувати сучасні форми і методи управління бюджетними коштами [2].

В умовах обмеженості бюджетних коштів першочерговим завданням стає визначення науково обґрунтованих пріоритетів при їх розподілі, виявлення джерел фінансування видатків і дієвий контроль за цільовим та ефективним використанням коштів. Досягнення цих завдань можливе при застосуванні програмно-цільового методу планування (ПЦМ) формування та використання бюджету.

Програмно-цільовий метод планування бюджетних видатків є одним із вагомих інструментів державного регулювання суспільного зростання [3; 4]. Його особливість - встановлення взаємозв'язку між бюджетними видатками та отримуваними суспільно значущими результатами, підвищення рівня результативності бюджетного процесу.

У Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2021 роки окреслено перехід до середньострокового бюджетного планування. Основні засади середньострокового бюджетного планування в Україні на сьогодні регулюються статтею 21 Бюджетного кодексу України. Перевагами його реального запровадження є підвищення ефективності виконання

бюджету за доходами та видатками, розширення горизонту планування видатків на реалізацію соціальних програм, будівництво об'єктів соціальної інфраструктури, упорядкування бюджетного процесу, зниження можливості прийняття популістських та так званих політично забарвлених рішень, підвищення ефективності реалізації соціальних програм та ін.

Використання у бюджетному процесі прогресивних методик планування, зокрема програмно-цільового методу та планування бюджету на середньострокову перспективу сприятиме досягненню конкретних результатів, визначених бюджетною політикою на рівні держави та регіонів, можливості оцінки результатів роботи, підвищенню відповідальності відповідальність за ефективне та результативне використання бюджетних коштів,.

Програмно-цільовий метод планування бюджету дозволяє сконцентрувати обмежений обсяг ресурсів на досягненні поставлених пріоритетних соціальних цілях бюджетної політики. Як справедливо відмічають вчені, саме ПЦМ забезпечує фінансування тих суспільних благ, кількість, якість, вартість, час і місце надання яких у більшій мірі відповідає потребам суспільства і характеризується найвищими показниками соціально-економічної ефективності при заданих ресурсних обмеженнях [3]. У багатьох зарубіжних країнах використовують методи бюджетування, орієнтовані на соціально значущі результати (США, Нова Зеландія, країни Європи та ін.).

В умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації державних фінансів підвищення ефективності витрат бюджетних коштів на місцевому рівні шляхом упровадження ПЦМ визначено одним із основних напрямів удосконалення міжбюджетних відносин.

Фактично до цього часу в Україні відбуваються реформи в бюджетній сфері, що стосуються і такого важливого питання, як побудова середньострокових орієнтирів бюджетної політики. На сьогодні в Україні існує значна кількість необґрунтованих бюджетних програм, незбалансованість наявних бюджетних ресурсів з обсягами коштів, які потрібні на фінансування програм. Тому з метою усунення проблем та подальшого ефективного застосування ПЦМ необхідно вірно визначати державні й місцеві пріоритети та відповідно до них формувати державні цільові й бюджетні програми. При цьому ці програми повинні бути соціально орієнтованими та науково обґрунтованими, тобто мати вагоме значення насамперед для розвитку галузей освіти, культури та ін., а також чітко визначені цілі, завдання, напрями діяльності, результативні показники виконання.

Формування системи стратегічного і середньострокового бюджетного планування сприятиме підвищенню рівня узгодженості цілей суспільного розвитку, соціальної та бюджетної політики, що посилить результативність перетворень в економіці та соціальній сфері.

Список використаних джерел

1. Стратегія реформування системи управління державними фінансами 2017-2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/PFMStrategypresentation>
2. Чугунов І. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин / І. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 13–22.
3. Чугунов І.Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І.Я. Чугунов, І. В. Запаріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3-14.
4. Чугунов І.Я. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. - 2016.- № 28/1. – С. 217 - 226.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Гнидюк Інна Вікторівна

Гатаулліна Ельміра Іреківна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Важливою частиною бюджетної політики є ефективне управління видатками бюджету. При цьому, дієвим інструментом є програмно-цільовий метод (ПЦМ), який орієнтований на досягнення чітко визначеної мети відповідно до встановлених пріоритетів, забезпечує планування та виконання бюджету на середньострокову перспективу.

На сьогодні ПЦМ мають застосовувати місцеві бюджети, що мають взаємовідносини з державним бюджетом (обласні, міські, міст обласного значення, районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад). Зазначені бюджети мають застосовувати ПЦМ починаючи із складання проектів місцевих бюджетів на 2017

рік (тобто вже восени 2016 року).

Так, як новостворені громади вийшли на прямі міжбюджетні відносини з держбюджетом, варто докладніше оглянути цей метод. Отже, програмно-цільове управління бюджетними коштами є методом, який пов'язує витрати з одержанням результатів для суспільства. Метою запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання.

ПЦМ у бюджетному процесі варто розглядати як систему планування бюджетних коштів у середньостроковій перспективі, що спрямована на розроблення бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат. У процесі формування бюджету за цим методом виконання складається із двох основних компонентів: фінансового та програмного.

Ідея програмно-цільового методу полягає у тому, щоб зосередити увагу не лише на бюджетних можливостях (існуючих ресурсах), але й на тому, як, з метою отримання конкретних результатів, найефективніше їх використати. ПЦМ є результатом застосування технологій планування та аналізу, що використовуються у приватному бізнесі. У багатьох європейських країнах успішно застосовується програмно-цільовий метод складання бюджету. Сьогодні більшість країн ЄС надають допомогу іншим країнам у формі програм, спрямованих на досягнення конкретних результатів. Міжнародні фінансові організації, такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, надають свої позики іншим країнам за відповідними програмами. Це, зокрема, програмні системні позики для реалізації конкретних проектів у різних галузях економіки (Світовий банк), програма розширеного фінансування (МФВ) тощо.

Усі ці програми безумовно формують мету та очікувані результати від спрямування коштів у ту чи іншу галузь. Як свідчить практика, такий підхід до фінансування проектів виявився досить ефективним, оскільки дає змогу проаналізувати ефективність використання коштів через порівняння отриманих результатів з очікуваними (запланованими), а також зіставити мету, на яку залучаються кошти, з кінцевими результатами від реалізації проекту.

Система планування бюджету на підставі програм, відповідно до міжнародної методології та практики зарубіжних країн – це система ухвалення рішень щодо розроблення, аналізу, впровадження програм та розподілу ресурсів.

У бюджетному процесі програмно-цільовий метод вміщує такі основні компоненти:

- якісне стратегічне планування соціально-економічної діяльності органу місцевого самоврядування;
- середньострокове планування бюджету;
- система моніторингу та оцінки виконання програм;
- залучення громадськості до прийняття бюджетних рішень шляхом збільшення ступеня прозорості інформації про бюджет.

Отже, ймовірно, що бюджетний процес за програмно-цільовим методом за своїм змістом є циклом, який починається та завершується з формулювання переліку соціальних та економічних проблем і охоплює поетапне впровадження усіх заходів, необхідних для їх подолання.

Новий цикл бюджетування за ПЦМ починається з оцінки ефективності бюджетної програми після завершення її реалізації, тобто з'ясовується рівень досягнення мети програми. Для визначення оцінки ефективності програми важливо вірно запланувати систему показників її виконання. Такі показники повинні відповідати цілі та завданням програми. Тому сама програма повинна бути спрямована на досягнення досить конкретної цілі, щоб кількість завдань і показників її виконання не була занадто великою.

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Крючкова Наталія Михайлівна

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

В сучасних умовах динаміки розвитку соціально-економічних процесів все більшого науково-теоретичного обґрунтування та прикладного аналізу потребують питання ефективності функціонування фінансової сфери країни, зокрема сфери оподаткування, особливо з точки зору новітньої інституціональної теорії, що цілком відповідає сучасній економічній парадигмі розвитку. В рамках даного дослідження виокремимо такий аспект інституційного аналізу як трансакційні витрати стосовно сфери оподаткування в економіці України.

На сучасному етапі економічного розвитку спостерігається все більше поглиблення взаємозв'язків між різними суб'єктами економічної діяльності незалежно від розмірів, галузевої приналежності, географічного розташування. З'являються нові форми взаємодії між контрагентами, нові послуги. Все це впливає на

трансакційні витрати: породжує нові витрати, або сприяє їх зменшенню, відкриває нові форми їх існування. Тому дослідження теоретичних та практичних основ теорії трансакційних витрат є важливим етапом у розвитку економічної системи, що сприяє підвищенню конкурентних переваг та отриманню відповідних позицій на міжнародному рівні.

Особливо актуальними такі дослідження є для України. Адже починаючи з моменту отримання незалежності, ми прагнемо сформувати розвинену економічну систему, яка буде ефективно функціонувати, на рівні співпрацювати з міжнародними компаніями, організаціями, іншими країнами. При цьому всьому трансакційні витрати є невід'ємним елементом, який певною мірою характеризує становище країни, та набуває ще більшого значення з моменту спрямування економічної політики в напрямку європейської інтеграції.

Трансакційні витрати, що виникають внаслідок проведення державою податкової, зовнішньоекономічної політики, введення державою чи міжнародними організаціями адміністративних бар'єрів спрямованих на захист навколишнього середовища, контроль якості, стимулювання розвитку стратегічно важливих галузей економіки, захист національного виробника мають регуляторний характер. Перелічені заходи дозволяють слідкувати за діяльністю економічних суб'єктів, та не допускати їх невідповідність нормативам. Зокрема, законодавство щодо контролю якості детермінує відбір підприємств, що виготовляють продукцію за необхідних умов, та відповідних стандартів і спричиняє обмеження для входу економічних суб'єктів, що не відповідають стандартам якості.

Для того аби зрозуміти зміни в трансакційних витратах економіки країни, ми розглянемо індикатори, які характеризують чинники, що утворюють трансакційних витрат. Такий спосіб також не дає нам конкретних значень величини трансакційних витрат і більше характеризує напрям їх змін, проте на відміну від інших, він характеризує складові трансакційних витрат, а не зміни в певних галузях в цілому, які можуть залежати від багатьох факторів.

Одним з важливих елементів економічної політики країни є оподаткування, тому є доцільним проаналізувати залежність обсягів податкових надходжень від зміни кількості платежів, часу та розміру податкової ставки, тобто від зміни елементів що несуть в собі трансакційні витрати.

Залежною змінною в нашій моделі виступають податкові надходження. Час, платежі та податкова ставка – незалежні змінні.

Отримуємо коефіцієнти регресії, що набувають таких значень: $r_1=0,613101$; $r_2=0,502717$; $r_3=0,098169$. Вони є позитивними, що свідчить про прямий зв'язок між податковими надходженнями та незалежними змінними. Окрім того за результатами регресійної моделі ми бачимо, що найбільша залежність спостерігається з кількістю платежів, далі з часом, затраченим на сплату податків та незначний зв'язок з податковою ставкою.

Це підтверджує наше ствердження, щодо важливості дослідження трансакційних витрат задля досягнення позитивних ефектів при проведенні економічної політики уряду.

БЮДЖЕТНА СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Макогон Валентина Дмитрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджетна стратегія є вагомим інструментом забезпечення довгострокової збалансованості, стійкості та стабільності функціонування бюджетної системи, що надає можливість підвищити рівень і якість життя населення, створити умови для сталого економічного зростання, модернізації економіки і соціальної сфери, досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Усвідомлення ролі бюджетної стратегії та її взаємозв'язку з фінансовими інститутами на сучасному етапі розвитку системи державних фінансів обумовлює необхідність підвищення дієвості бюджетної архітектури, у тому числі її структурно-функціональної диференціації, розробку концепції її інституціоналізації як вагомого інструменту макроекономічного регулювання. Формування обґрунтованої бюджетної архітектури надасть можливість реагувати на вплив ендогенних та екзогенних факторів, зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури, зберігаючи параметри цілісного розвитку та забезпечити фінансово-економічну стійкість держави на основі застосування якісних економічних прогнозів і передумов, покладених в основу бюджетного планування.

Досвід країн з розвинутою та трансформаційною економікою доводить, що ефективність бюджетної стратегії залежить від рівня розвитку фінансово-бюджетних інституцій. При відмінностях механізмів та інструментів формування і реалізації бюджетної політики в умовах економічних перетворень вона передбачає:

згладжування дисбалансів та створення передумов для економічного зростання на основі модернізації системи фінансово-економічних відносин та ефективного управління державними фінансами, забезпечення узгодженості фіскальної та економічної політики, соціального і економічного розвитку країни на основі середньострокового бюджетного планування; прозорості та реалістичності формування бюджетів різних рівнів; дієвості контролю та аудиту ефективності управління бюджетними коштами.

Трансформаційні перетворення в системі управління державними фінансами, які відбуваються на даний час в Україні, зумовлюють необхідність пошуку комплексного та раціонального підходу щодо проведення бюджетної політики, при якій обсяг передбачених витрат буде підкріплений реальними, чітко визначеними дохідними джерелами, які позитивно впливатимуть на розвиток економіки. Протягом 2002–2016 років показник частки дефіциту державного бюджету у валовому внутрішньому продукті в середньому складає 2,35 %, у тому числі за 2002-2006 роки – 1,07 %, за 2007-2011 роки – 2,87 %, за 2012-2016 роки – 3,10 %. Зазначене зумовлює зміну напрямів інвестування бюджетних коштів у відповідні галузі економіки з метою значного підвищення їх фінансової віддачі; більш дієве використання фінансово-бюджетних інструментів з метою стимулювати зростання суспільного виробництва; зменшення фінансової підтримки нерентабельних підприємств державного сектору економіки; створення умов для залучення іноземного капіталу.

Важливим завданням є удосконалення системи управління державним боргом. В середньому частка прямого державного та гарантованого боргу у ВВП за 1992-2016 роки склала 37,40 відсотка, у тому числі за 1992-1996 роки – 41,27 відсотка, за 1997-2001 роки – 47,60 відсотка, за 2002-2006 роки – 23,96 відсотка, за 2007-2011 роки – 28,67 відсотка, за 2012-2016 роки – 45,48 відсотка. Зазначене зумовлює необхідність вирішення наступних завдань: підвищення якості управління державним боргом та прозорості боргової політики, відповідальності органів державної влади, що забезпечують її розробку й реалізацію; створення умов для розвитку внутрішнього ринку боргових інструментів; визначення стратегічних орієнтирів щодо структури боргового портфелю, що дозволить ефективно організувати процес обслуговування державного боргу.

Ефективність та дієвість бюджетної стратегії в умовах економічних перетворень залежить від ступеня узгодженості цілей, завдань та інструментів соціально-економічної, бюджетної,

податкової та грошово-кредитної політики, що дозволить оцінити їх вплив на розвиток економіки та соціальної стабільності. Складові фінансової політики відіграють взаємодоповнюючу роль у забезпеченні стійкості та збалансованості бюджетної системи, їх взаємовплив може змінюватися в залежності від циклічності економічних процесів, змін зовнішньоекономічної кон'юнктури.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Маркуц Юлія Ігорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

У сучасних умовах розвитку країни, центральні та місцеві органи влади все більше орієнтуються на необхідність проведення системних структурних змін з метою підвищення інформаційного обміну та ефективної взаємодії на всіх рівнях управління та прийняття якісних управлінських рішень з формування і виконання бюджетів. Дана потреба зумовлена виникненням передумов для інноваційного розвитку держави і її територій, тому на сьогодні особливої актуальності набувають нові методи та підходи до процесу управління ресурсами бюджетів усіх рівнів.

Діяльність місцевих органів влади та місцевого самоврядування, як невід'ємної складової системи державного управління бюджетними ресурсами, нерозривно пов'язана з необхідністю прийняття виважених рішень для врегулювання проблем місцевого рівня, що обумовлено широким спектром повноважень у вирішенні місцевих питань. Враховуючи особливість статусу місцевого самоврядування як представницького органу територіальної громади, необхідність дотримання принципів бюджетної системи, місцевого самоврядування і складність поставлених перед місцевими органами влади завдань, управління ресурсами місцевих бюджетів має ряд особливостей:

- органам місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства надається право представляти інтереси територіальної громади для прийняття рішень з метою вирішення поточних і стратегічних завдань економічного і соціального розвитку територій з використанням ресурсів місцевих бюджетів;

- в процесі прийняття управлінських рішень органам місцевого самоврядування необхідно враховувати відносини з підприємствами,

установами та організаціями, які не перебувають у комунальній власності, а будуються на договірній і податковій основах в межах наданих ним повноважень;

- керуючись принципом колегіальності посадові особи місцевого самоврядування здійснюють управління доходами і видатками місцевих бюджетів, природними ресурсами, рухомим і нерухомим майном та іншою комунальною власністю, що впливає на істотні зміни в соціально-економічному житті суспільства, яке мешкає на даній території;

- прийняті місцевими органами влади управлінські рішення, оформлені у вигляді рішень, розпоряджень є обов'язковими для виконання підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності, посадовими особами та громадянами відповідної території;

- процес управління ресурсами місцевих бюджетів, що забезпечується місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування характеризується складністю і відповідальністю та вимагає від посадових осіб високого рівня компетентності та професійної підготовки.

Соціально-економічне життя суспільства нерозривно пов'язано з формуванням і розподілом фінансових ресурсів, в цьому зв'язку особливо важливим видається прийняття управлінських рішень по місцевих бюджетах - основному фінансовому плану територій. Як наслідок, важливо відзначити, що якість, своєчасність і ефективність прийнятих місцевими органами влади і органами місцевого самоврядування управлінських рішень по бюджету, залежить не тільки від їх компетенції та професійних знань, але й від наявної в їх розпорядженні управлінської інформації.

Важливим є питання якості такої інформації, а також її відповідність критерію «управлінської». Вважаємо, що управлінська інформація - це частина інформації, що виділена з її загального масиву за критеріями приналежності та обслуговування державно-правових процесів формування та реалізації управлінських впливів.

Інформаційну основу процесу управління доходами та видатками місцевих бюджетів становлять дані Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, інших міністерств, відомств та, особливо, їх територіальних підрозділів на місцях. Важливо зауважити, що дана інформація часто не відрізняється достатньою оперативністю і повнотою, розкриває ситуацію в економіці, фінансах, соціальній та інших сферах тільки з позиції своєї безпосередньої спрямованості.

Формування місцевих бюджетів на основі запровадження комплексу сучасних фінансових методів та підходів, орієнтованих на створення ефективного механізму планування бюджету міста є дієвим інструментом підвищення якості управління ресурсами місцевого самоврядування.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Нікітішин Андрій Олександрович

Романовська Юлія Анатоліївна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

В системі функціонування економіки природокористування важливу роль виконує економічний механізм управління господарською діяльністю в формі податків, які стимулюють раціональне використання природних ресурсів і мінімізують негативний вплив людської цивілізації на навколишнє природне середовище.

Інтенсивне зростання світової економіки посилює екологічні проблеми, які є структурною частиною глобальних проблем. Екологічне оподаткування має не тільки збільшувати надходження податкових доходів, але й забезпечувати «виховний ефект» для забруднювачів навколишнього середовища, прискорити екологізацію виробництва, стимулювати модернізацію економіки з переходом на екологічно чисті технології, сприяти безвідходному виробництву товарів і збереженню природних ресурсів.

В епоху постіндустріалізації екологічні податки в різній формі існують майже в усіх економічно розвинених країнах ринкової економіки і, перш за все, вони широко розповсюджені в країнах-членах Європейського Союзу.

Екологічні податки Європейського Союзу можна розділити на чотири основні складові: енергетичні, транспортні, податки на забруднення навколишнього середовища і ресурсів.

Європейський Союз – один зі світових лідерів у сфері формування та функціонування системи екологічного оподаткування. За даними Євростату, в 2014 році держави-члени Євросоюзу отримали близько 343,6 млрд. євро від екологічних податків, що відповідає 2,46% від валового внутрішнього продукту (ВВП) [1].

Аналізуючи відсоткову складову екологічних податків в структурі ВВП, відзначимо, що найбільшу частину в структурі ВВП екологічні податки становили в 2014 році в Данії – 4,08%, Греції – 3,68%, Італії – 3,6%, Фінляндії – 2,88%, Польщі – 2,51%, Великобританії – 2,48%. В цілому в ЄС цей показник дорівнює 2,46%, що говорить про значний ступінь екологізації економіки країн з ринковою економікою [2].

Дослідивши динаміку надходжень від екологічних податків, варто звернути увагу на те, що в період з 2010 по 2014 рр. в країнах ЄС спостерігається як збільшення, так і зменшення податкових надходжень. Найбільше збільшення відповідних податків характерно для Греції – 1,14%, Італії – 0,81%, Іспанії – 0,22%, Фінляндії – 0,2%, тоді як негативну динаміку мають Швеція – 0,38%, Норвегія – 0,37%, Португалія – 0,17%, Чеська Республіка – 0,17%, Бельгія – 0,16%, при середньому показнику зростання для країн Європейського Союзу – 0,09%.

Екологічні податки відіграють важливу роль в загальній структурі надходжень від податків і соціальних внесків в країнах Європейського Союзу, підтвердженням чого є наведений аналіз зміни показників протягом 2010-2014 рр. Лідерами по частині надходжень від екологічних податків в процентному співвідношенні є Болгарія – 9,84%, Греція – 9,45%, Італія – 8,22%, Данія – 8,02%, Польща – 7,6%, Великобританія – 7,19%, при загальному показнику ЄС – 6,15%. Стабільне зростання показників характерно для Греції з 7,42 до 9,45% і Італії з 6,69 до 8,22%, а зниження показників – для Португалії з 7,18 до 6,1%, Чеської Республіки з 7,03 до 6,21%, Болгарії з 10,06 до 9,84% і Норвегії з 6,39 до 5,92% відповідно [2].

Як свідчать результати аналізу, найбільшу кількість доходів від таких податків надійшло в 2014 році в Німеччині – 58,1 млрд. євро, Італії – 57,9 млрд. євро, Великобританії – 55,8 млрд. євро, Франції – 43,7 млрд. євро, Данії – 10,7 млрд. євро, Польщі – 10,3 млрд. євро [1].

Європейська система екологічного оподаткування переконує в тому, що екологічні податки мають системний позитивний вплив на якість навколишнього середовища, збільшують виробництво екологічної продукції, мінімізують екологічні ризики і стимулюють формування безпечного суспільно-виробничого простору.

Вітчизняна система екологічного оподаткування має певні труднощі та проблеми, для вирішення яких необхідно використовувати позитивний досвід країн-членів Європейського Союзу в розбудові ефективної системи екологічного оподаткування.

Список використаних джерел

1. Eurostat. Environmental tax revenues – [Electronic resource]. – Access mode: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_ac_tax&lang=en
2. Eurostat. Environmental tax revenues- [Electronic resource]. – Access mode: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Далєвська Тетяна Анатоліївна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Здійснення ефективної політики у сфері міжбюджетних відносин займає вагомe місце в процесі регулювання економічного розвитку держави. На сучасному етапі трансформаційних перетворень економіки доцільним є дослідження та використання місцевих фінансів як одного із вагомих інструментів фінансово-економічного регулювання, основна мета якого формування виваженої фінансово-бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. Розвиток місцевого самоврядування відбувається в умовах ефективного функціонування системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Особливої значущості набуває потреба у переосмисленні сутності інституту фінансового забезпечення як складової системи міжбюджетних відносин та регулятора відтворювальних процесів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, яка ґрунтується на ефективному використанні та нарощенні бюджетно-податкового та ресурсного потенціалу територій, що сприятиме посиленню ролі місцевого самоврядування і територіальних громад в бюджетному процесі, дієвості управління місцевими фінансами та результативності трансформаційних перетворень в економіці.

Протягом останніх років в Україні відбуваються процеси послідовних перетворень системи регулювання міжбюджетних відносин. Формування дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок залучення альтернативних джерел фінансових ресурсів, ефективний їх розподіл між бюджетами різних рівнів сприятиме

збалансуванню системи міжбюджетних відносин та посиленню дієвості місцевого самоврядування.

Важливим є забезпечення поетапного реформування міжбюджетних відносин із збереженням стабільності бюджетної системи та врахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Доцільним є збалансування обсягів власних фінансових ресурсів та видаткових повноважень органів місцевого самоврядування. Підвищення ефективності видатків бюджетів територіальних громад у системі державного регулювання необхідно розглядати як вагомую частину реформування бюджетного процесу, що вимагає розробки відповідних заходів оптимізації бюджетних видатків [3].

В умовах обмеженості ресурсів розвиток реального сектору економіки територій є джерелом наповнення дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування. Проведення стимулюючої промислової політики місцевого самоврядування при залученні органів регіонального та центрального рівня і створенні міжмуніципальних об'єднань сприяє економічній активізації територіальних громад.

Роль фінансового забезпечення місцевого самоврядування як динамічного процесу фінансування соціально-економічних цілей суспільного розвитку має прояв в умовах залучення інноваційних технологій та ефективного використання ресурсного і фінансового потенціалу територій. Важливим є формування бюджетів місцевого самоврядування на принципах партиципаторності, що передбачає активізацію територіальних громад в бюджетному процесі.

Збалансування міжбюджетних відносин потребує використання виваженої методології середньострокового бюджетного планування та прогнозування. Програмно-цільовий метод формування бюджетів місцевого самоврядування є одним із дієвих та ефективних засобів досягнення стратегічних пріоритетів розвитку країни.

Фінансове забезпечення місцевого самоврядування є ваговою складовою системи міжбюджетних відносин. При цьому слід відзначити, що бюджети територіальних громад займають ключові позиції в процесі бюджетного регулювання суспільно-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку: [монографія] / І.Я. Чугунов. К. : НІОС, 2003. – 488 с.

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. (із змін та допов.). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

3. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. - 2016.- № 28/1. – С. 217

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Озерчук Оксана Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Взятий Україною курс на інтеграцію до Європейського Союзу потребує не лише імплементації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, але й використання єдиних підходів до оцінки та аналізу структури економіки, ролі уряду та фінансового становища тощо. З цією метою країни-члени ЄС використовують за основу єдині методологічні правила, які узагальнені в Єдиній системі національних і регіональних рахунків (далі – ЄСР 2010), схваленій Європейським парламентом та Радою Європи 21.05.2013 та запровадженій у країнах ЄС з вересня 2014 року [1].

Одним з показників, що використовується країнам-членами ЄС для аналізу основних податкових тенденцій, є частка прямих і непрямих податків у ВВП та їх співвідношення в загальній сумі податків.

У сучасному світі характерною рисою більшості розвинених держав є поєднання прямих та непрямих податків. Однак є певна відмінність у їх співвідношенні, зокрема:

- прямі податки переважають у Данії, Великобританії, Бельгії, Люксембурзі, Ірландії, Фінляндії, Німеччині, зростання їх ролі відбулося в Австрії, Мальті та Словаччині;

- непрямі податки переважають у Чехії, Греції, Франції, Словаччині, Естонії, Кіпрі, Латвії, Литві, Угорщині, Австрії, Польщі, Португалії, Словенії, Болгарії, Румунії та Швеції [2, 3].

Основним чинником, який визначає співвідношення між прямими та непрямими податками, є життєвий рівень основної маси населення. Низький рівень об'єктивно обмежує масштаби прямих податкових надходжень. Саме тому, як правило, переважання непрямих податків у структурі оподаткування спостерігається у

постсоціалістичних країнах ЄС з молодого ринковою економікою. Очевидним є зв'язок між співвідношенням прямих та непрямих податків і рівнем податкової культури.

Згідно з класифікацією податків на прямі та непрямі, що застосовується в ЄС, до непрямих податків належать: ПДВ, акцизи, імпортерне та експортерне мито, загальні податки на продаж і податки з обороту, екологічні податки, податки на реєстрацію транспортних засобів, податки на землю, будівлі та інші споруди, що використовуються у виробництві, плата за ліцензії на ведення підприємницької і професійної діяльності; інші податки на виробництво тощо. Прямі податки визначаються ЄСР 2010 як сума таких податків: індивідуального прибуткового податку; корпоративного прибуткового податку; податків на інші доходи та капітал [1].

Застосовуючи методологію ЄСР-2010, діючи в Україні податки ми пропонуємо класифікувати наступним чином. До прямих податків, зборів, обов'язкових платежів віднести: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; земельний податок з фізичних осіб; податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; збір за місця для паркування транспортних засобів, сплачений фізичними особами. До непрямих можна віднести: ПДВ; акцизний податок; мито; екологічний податок; транспортний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів, сплачений юридичними особами; туристичний збір; плати за ліцензії; адміністративний збір за проведення державної реєстрації; збори за підготовку до державної реєстрації авторського права і договорів; плата за виділення номерного ресурсу; плата за державну реєстрацію джерел іонізуючого випромінювання; земельний податок з юридичних осіб; єдиний податок з юридичних осіб та інші.

Проаналізувавши податкові надходження України, здійснені згідно з класифікацією податків на прямі та непрямі, що застосовується в ЄС, можна констатувати, що непрямі податки переважають в їх структурі, а також до 2016 року спостерігалася чітка тенденція щодо збільшення їх частки і зменшення частки прямих. Зокрема, у 2010 році частка прямих податків у загальній сумі податків становила 37,1%, а непрямих – 54,7%, а у 2015 році частка прямих податків зменшилася до 28,8%, а непрямих збільшилася до 59,9%, проте у 2016 році частка непрямих податків знизилася до 43,1%, а прямих збільшилась до 32,3%.

Слід зазначити, що вітчизняна податкова політика щодо співвідношення прямих та непрямих податків не має чіткої мети та

стратегії. На нашу думку, потрібно сформувати стратегію даного співвідношення спираючись не тільки на зарубіжний досвід, але й на теперішній розвиток економіки країни, менталітет населення та його платоспроможність. Якщо ж говорити про подальше вдосконалення системи непрямого оподаткування, то воно, на нашу думку, повинно базуватися на вирішенні проблеми забезпечення достатніх надходжень до бюджету, в першу чергу, за рахунок збільшення обсягів виробництва і споживання, розширення обсягів інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел

1. European System of accounts – ESA 2010. – Eurostat, 2013. – 688p.
2. Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway // Eurostat Statistical books. – 2013 edition. – 313 p.
3. Government finance statistics – Summary tables. Data 1995-2015 // Statistical books. – Eurostat. – 2016 edition. – 147 p.

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Гусаревич Наталія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

На даному етапі економічного розвитку ефективне обслуговування та управління державним боргом, перетворення державних запозичень на дієвий інструмент прискорення соціально-економічного розвитку країни є одним з пріоритетних завдань фінансової політики держави.

Державний борг є складовою економічної системи, що здійснює вплив на її основні елементи, а саме на: формування та виконання державного бюджету, грошово-кредитну і валютну системи, рівень інфляції, внутрішні заощадження, іноземні інвестиції. Саме тому управління державний борг є невід'ємним елементом макроекономічної політики держави, оскільки використання ефективного механізму державного боргу слугує чинником економічного зростання країни [3].

Управління державним боргом полягає у забезпеченні співвідношення між інвестиціями, економічним зростанням і

внутрішніми та зовнішніми запозиченнями, забезпеченні платоспроможності держави та пошуку реальних джерел фінансування [4]. Умови залучення кредитних ресурсів мають оцінюватися з урахуванням здатності країни їх обслуговувати та ефективно використовувати. Існує три варіанти використання залучених ресурсів: фінансове розміщення, коли здійснюється фінансування інвестиційних проектів і розвитку економіки; бюджетне використання, при якому залучені ресурси спрямовуються на фінансування поточних бюджетних витрат, у тому числі на обслуговування зовнішньої заборгованості; змішане бюджетно-фінансове розміщення, коли запозичення використовуються і на фінансування поточних бюджетних потреб, і на розвиток економіки в цілому.

Державний борг є одним із вагомих інструментів макроекономічної та фіскальної політики держави та здійснює вплив на соціально-економічний розвиток. В Україні в останні роки у зв'язку зі зростанням обсягу державних запозичень особливо гостро постало питання удосконалення управління державним боргом [5].

Питання ефективного обслуговування й управління державним боргом, перетворення державних запозичень на дієвий інструмент прискорення соціально-економічного розвитку країни є одним з пріоритетних завдань фінансової політики держави.

Управління державним боргом полягає у забезпеченні платоспроможності країни. Законом України «Про державний бюджет» на відповідний рік установлюються граничні розміри боргу і державні гарантії його повернення. Обсяг залучених зовнішніх позик для будь-якої країни визначається двома факторами: скільки капіталу вона може поглинути та який обсяг боргу країна може обслуговувати без ризику виникнення кризи платежів. Під час обчислення цих факторів повинні враховуватись як короткострокові, так і довгострокові характеристики державного боргу. Основними методами управління державним боргом є: конверсія, консолідація, уніфікація, обмін за регресивними співвідношеннями, відстрочка погашення, анулювання боргу, викуп боргу.

У сучасних умовах найбільш затребуваним серед методів управління боргом є рефінансування, зміст якого полягає у погашенні основного обсягу боргу за рахунок нових позик. Однак, необхідною умовою успішності рефінансування є висока репутація країни-позичальника, засвідчена відповідними рейтингами держави, присвоєними провідними рейтинговими агентствами світу відповідно до визначених правил.

Політика управління державним боргом є обов'язковим компонентом здійснюваної фінансової політики та важливою складовою процесів макроекономічного регулювання. Стратегічною метою управління державним боргом – забезпечення необхідними обсягами коштів загального державного управління та мінімізації витрат, пов'язаних із ризиками, погашенням та обслуговуванням державного боргу; створення передумов макроекономічної стабільності у коротко- та довготерміновому періодах [2].

Головними завданнями у сфері управління державним боргом має стати мінімізація боргу та досягнення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами фінансування, а також спрямування запозичених ресурсів на соціально-економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Борисюк, О. В. Державний борг України: сучасний стан та проблеми управління / О. В. Юорисюк, О. Ю. Пальоха// Науковий вісник. Економічні науки. – 2012. – №2(23). – С .187-195
3. Воробйов Ю. М. Державний борг та його вплив на соціально-економічний стан України в умовах світової фінансової кризи / Ю.М. Воробйов, О. І. Гриценко// Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. Сімферополь, 2009. – № 1. – С.22–34.
4. Прутська О. О. Управління державним боргом : навч. посіб. / О.О. Прутська, О. А. Сьомченков, Ж. В. Гарбар, Л. І. Губанова, В.В. Руденко. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 367 с.
5. Терещенко В.Л. Проблема управління державним боргом України / В. Л. Терещенко // Глобальні та національні проблеми економіки, 2016. – Вип. 10. – С. 866–872.
6. Чугунов И.Я. Дефицит бюджета как важный инструмент системы бюджетного регулирования / И. Чугунов, Н. Пасечный // Бизнес информ. – 2010. – № 5(1). – С. 171-174.

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Гребеник Ксенія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Бюджетне регулювання економічного розвитку країни знаходить своє відображення в динамічних змінах показників і обсягів національної економіки, зокрема у сталому розширенні масштабів суспільного виробництва та збільшенні ефективності виробництва національного продукту, а також підвищенні добробуту нації. Бюджет є основою економіки і стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності; саме через бюджет проходять всі перерозподільні відносини, що охоплюють суспільство.

Бюджетна система є основою державних фінансів в країні. Перерозподіл фінансових потоків через бюджет дає можливість стимулювати науково-технічний розвиток, регулювати структурну перебудову економіки, сприяти розвитку зовнішньоекономічних відносин та міжнародної торгівлі, мотивувати до збільшення обсягів виробництва, сприяти збільшенню зайнятості населення та підвищенню рівня соціальних гарантій.

У доходах і видатках бюджету відображається фінансова політика держави. Протягом поточного року законодавством передбачено залучити до державного бюджету 727,1 млрд. грн. (що більше фактичного показника 2016 р. на 115,0 млрд. грн. або на 18,8 %), з них: 606,0 млрд. грн. та 107,2 млрд. грн. податкові і неподаткові надходження відповідно, 0,4 млрд. грн. – доходи від операцій з капіталом, 1,8 млрд. грн. – трансферти від урядів іноземних країн та міжнародних організацій.

Сучасна бюджетна політика визначає сфери, які отримують пріоритетну увагу та фінансування – обороноздатність, соціальні стандарти, освіта, охорона здоров'я, дипломатія, агропромисловий комплекс, енергетика, культура і децентралізація.

У 2017 році прогнозується профінансувати видатків з державного бюджету в обсязі 800 млрд. грн., що більше фактичного значення даного показника у попередньому періоді на 115,3 млрд. грн. або на 16,8 %. Законом передбачено збільшення поточних видатків до 730,7 млрд. грн., що більше фактичного обсягу 2016 року на 72,6 млрд. грн. або на 11,0 %. Бюджетна стратегія включає стимули для розвитку ключових сфер економіки. За рахунок збільшення обсягу капітальних видатків в поточному році у півтора рази,

планується: проводити фундаментальні та прикладні наукові дослідження у сфері державного управління, стратегічних проблем внутрішньої та зовнішньої політики, у сфері паливно-енергетичного і агропромислового комплексу, вугільної промисловості; підготовка наукових кадрів у сфері економічного розвитку; державна фінансова підтримка сільгоспвиробників, вугледобувних підприємств щодо часткового покриття витрат із собівартості готової продукції, заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів; розвиток мінерально-сировинної бази; стимулювання енергоефективності; розвиток дорожньої інфраструктури тощо. Так, план по капітальним видаткам передбачено виконати в обсязі 67,9 млрд. грн., що більше фактичного показника звітного року на 41,3 млрд. грн. або на 155,3 %.

Щодо видатків державного бюджету на економічну діяльність у 2016 та 2015 рр., то план було виконано лише на 87,5 % та 85,3 % відповідно, що свідчить про необхідність вдосконалення фінансового менеджменту, процесу обґрунтованого планування та виконання бюджету, посилення бюджетної дисципліни та відповідальності. Саме науково-обґрунтоване визначення бюджетних показників із урахуванням прогностичних тенденцій основних макроекономічних показників національної економіки створює передумови для економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Бюджет поточного року побудований на основі доходів та реальних фінансових можливостей країни, має трирічне бюджетне планування, що дозволяє створювати основу для розвитку економіки на перспективу, проводити важливі перетворення в економіці.

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Карпенко Інна Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

У зв'язку з постійними змінами ведення підприємницької діяльності податкова політика України потребує постійного вдосконалення. Стратегічні контролюючі завдання, які забезпечують процес нагляду та контролю за правильність та своєчасністю надходження податків до бюджетів, необхідні для постійного розвитку та забезпечення відповідності податкової політики сучасним вимогам. В умовах глобалізації актуальність здійснення податкового

контролю за трансфертним ціноутворенням обумовлена поширенням практики штучного створення фінансових потоків та ухилення від сплати податків між пов'язаними підприємствами, які входять до складу однієї групи компаній, транснаціональної корпорації або промислово-фінансової групи.

Керівництво ОЕСР для багатонаціональних компаній та податкових адміністрацій щодо трансфертного ціноутворення є основним рекомендаційно-методичним документом, що регулює питання трансфертного ціноутворення на міжнародному рівні. Методика законодавчо впроваджена та затверджена в Україні відповідними нормативно-правовими актами.

Податковий контроль трансферного ціноутворення ґрунтується на принципі «витягнутої руки», який передбачає збільшення податкових зобов'язань пов'язаних осіб до рівня податкових зобов'язань непов'язаних осіб за умови відповідності комерційних та/або фінансових умов здійснених ними операцій. При цьому для аналізу порівнянності комерційних та фінансових умов операції можливий варіант зіставлення внутрішніх операцій з непов'язаними особами та зовнішніх, які є аналогічними операціями між підприємствами конкурентами

Практичне встановлення трансфертної ціни в контрольованих операціях згідно принципу «витягнутої руки» передбачає використання одного із методів:

- метод порівнянної неконтрольованої ціни (Comparable Uncontrolled Price – CUP);
- метод ціни перепродажу (Resale Price Method – RPM);
- метод «витрати плюс» (Cost Plus Method – CPM);
- метод чистого прибутку (Transactional Net Margin Method – TNMM);
- метод розподілення прибутку від операцій (Profit Split Method – PSM).

Станом на 01.01.2017 р. згідно Податкового кодексу України контрольованими операціями є:

- господарські операції, що здійснюються з пов'язаними особами – нерезидентами;
- зовнішньоекономічні господарські операції з продажу та/або придбання товарів та/або послуг через комісіонерів-нерезидентів;
- господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, зареєстрованими у державах (на територіях), включених до переліку держав (територій), затвердженого Кабінетом Міністрів України або які є резидентами цих держав;

- господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, які не сплачують податок на прибуток (корпоративний податок), у тому числі з доходів, отриманих за межами держави реєстрації таких нерезидентів, та/або не є податковими резидентами держави, в якій вони зареєстровані як юридичні особи.

Щоб вищевказані операції потрапили під податковий контроль по трансфертному ціноутворенню необхідне одночасне виконання наступних умов діяльності підприємства:

- річний дохід платника податків від будь-якої діяльності, визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 150 мільйонів гривень (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий (звітний) рік;

- обсяг таких господарських операцій платника податків з кожним контрагентом, визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 10 мільйонів гривень (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий (звітний) рік.

Податковий контроль трансфертного ціноутворення проводиться через моніторинг контрольованих операцій та цін, аналізу звітів і документації з трансфертного ціноутворення, проведення перевірок підприємств.

Міжнародний досвід вказує на доцільність контролю за трансфертним ціноутворенням з метою утримання належного обсягу податків і відрахувань, скорочення обсягів відтоку вітчизняного капіталу та справедливої оцінки реальних доходів підприємства.

СТРУКТУРА ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ І ПРОГРАМ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Куліченко Вероніка Олегівна
Університет митної справи та фінансів

Залучення фінансових ресурсів як з державних, так і недержавних джерел для реалізації інноваційних проектів і програм в бюджетній сфері значно ускладнюється недосконалістю нормативно-правової бази та недостатністю практичного досвіду органів управління. Аналіз становлення та розвитку системи управління інноваційними проектами і програмами показав, що вибір джерел залучення фінансових ресурсів відбувається без врахування факторів, що впливають на ефективність фінансування.

На вибір раціонального співвідношення джерел фінансування інноваційних проектів і програм бюджетного сектору, на нашу думку, впливають наступні фактори:

Показники ефективності інноваційного проекту. Так, бюджетні джерела найчастіше спрямовуються на проекти з високою соціальною та бюджетною ефективністю. Натомість кредитні та інвестиційні джерела мають вагому частку у фінансуванні інноваційних проектів та програм з високою економічною та технологічною ефективністю.

Стадія життєвого циклу інноваційного проекту чи програми. Найбільш складними для залучення зовнішнього фінансування є етапи програмування, ідентифікації та формулювання. На цих етапах у якості джерел фінансування можуть використовуватися кошти державного бюджету, бюджетних і позабюджетних фондів. У міру реалізації проекту чи програми стають доступні нові джерела фінансування, що вимагають великих витрат часу і ресурсів для залучення, але, при цьому, мають значні переваги. До них відносяться кредитні, інвестиційні та грантові джерела.

Вартість залучення джерел фінансування. Побудова раціональної структури джерел фінансування інноваційних проектів і програм полягає у виборі таких джерел фінансування, які при найбільшій віддачі мали б найменшу вартість залучення.

Рівень соціально-економічного розвитку держави. У періоди рецесії та депресії значно знижується рівень використання державно-приватного партнерства як форми залучення приватного капіталу для реалізації інноваційних проектів і програм. В умовах несприятливої економічної кон'юнктури зниження фінансування інноваційних ініціатив держави з боку приватного сектору пов'язано з підвищенням рівня інноваційного ризику проектів і програм. Окрім цього, в умовах економічної нестабільності гостро стоїть проблема нестачі власних бюджетних ресурсів при реалізації інноваційних проектів та програм. На етапі рецесії в умовах глобальних процесів розвитку світової економіки зростає роль міжнародної технічної допомоги як надійного джерела для фінансового забезпечення реалізації інноваційних проектів і програм. Так, протягом фінансово-економічної кризи (2008-2010 рр.) в Україні було реалізовано вдвічі більше проектів, що фінансуються країнами-донорами та міжнародними організаціями, ніж у період 1994-2007 років [1]. Натомість на етапах пожвавлення та експансії спостерігається підвищення активності приватного сектору у фінансуванні інноваційних проектів та програм на умовах державно-приватного партнерства у зв'язку із зниженням інноваційного ризику.

Рівень бюджетного менеджменту країни. Бюджетний менеджмент має вагоме значення для забезпечення максимально прозорого та раціонального розподілу бюджетних коштів, а також коштів від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій, для яких прозора система управління державними фінансами має вирішальне значення при збільшенні обсягів фінансування проектів і програм.

Наявність окремих фондів, що створюються у складі загального та спеціального фондів державного бюджету для фінансування проектів і програм (наприклад, Державний фонд регіонального розвитку). Такі фонди сприяють посиленню можливості залучення бюджетних джерел для фінансування інноваційних проектів і програм, що відповідають певній стратегії чи пріоритетам розвитку.

Список використаних джерел

1. Офіційний портал координації міжнародної допомоги України [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: http://openaid.gov.ua/uk/analytical_reports.

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Рубан Максим Олександрович

Київський національний торговельно-економічний університет

Система формування доходів місцевих бюджетів як економічна категорія відображає сукупність фінансово-економічних відносин з приводу акумуляції частини валового внутрішнього продукту через інституційний механізм бюджетного регулювання задля виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих державою повноважень. Дана система включає у собі підсистеми прогнозування, планування, виконання бюджету, звітування, контролю та аудиту. Слід зазначити, що найбільшою складовою доходів місцевих бюджетів є офіційні трансферти у вигляді субвенцій та дотацій, їх частка за період 2007–2016 років становить 52,3 % в загальній структурі, податкові надходження становлять 36,4 %, неподаткові надходження – 5,9 %. Підходи до формування бюджетних доходів за рахунок податкових надходжень мають забезпечувати відповідні можливості для покращання ефективності податкового адміністрування, посилення фінансової стабільності та

створення сприятливих умов для економічного зростання. У процесі формування дохідної частини бюджету за рахунок податкових надходжень доцільним є забезпечення стабільної, виваженої та прогнозованої податкової політики країни, яка сприятиме збалансуванню інтересів економічних агентів.

Таким чином, необхідним є забезпечення та гармонійне взаємоузгодження фіскальних інтересів держави на основі збереження відповідного рівня економічної ефективності господарювання платників податків, а також недопущення значного соціального розриву та економічного розшарування у суспільстві. Реалізація зазначеного потребує наукового поєднання принципів формування податкової політики країни. Встановлено, що в останні роки частка доходної частини місцевих бюджетів як по відношенню до валового внутрішнього продукту країни, так і у структурі доходної частини зведеного бюджету зросла внаслідок удосконалення системи міжбюджетних трансфертів. Крім того, було проведено ряд змін податкової політики в частині віднесення до доходів бюджету акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання підакцизних товарів, впровадження податку на майно, 10 відсотків надходжень податку на прибуток.

Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю), а також в межах повноважень, визначених Податковим Кодексом, вирішують питання щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Разом з тим, важливо відмітити, що за своїм соціально-економічним значенням місцеві податки і збори на даний час не мають належного фіскального значення у складі доходної частини місцевих бюджетів. Так, місцеві податки і збори становлять лиш декілька відсотків від суми всіх доходів місцевих бюджетів, тоді як в розвинутих країнах даний показник є у десятки разів вищим.

Пріоритетними завданнями бюджетної політики у сфері міжбюджетних відносин є підвищення рівня фінансової спроможності територій, запровадження середньострокового планування місцевих бюджетів. Важливим є здійснення заходів у сфері фіскальної децентралізації, рівень ефективності якої, достатньою мірою, залежить від регіональних особливостей та структури економіки. За наявних умов диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій скорочуються можливості щодо збільшення частки

надходжень від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів. Наприклад, за період 2007–2016 років 73,6 % загального обсягу надходжень від податку на прибуток було сплачено підприємствами, які розташовані у двадцяти адміністративно-територіальних одиницях.

Нерівномірність податкового потенціалу потребує удосконалення механізмів міжбюджетного регулювання задля вирівнювання фінансових можливостей місцевого самоврядування. Міжбюджетні відносини є дієвим інструментом перерозподілу сукупного доходу та оптимізації обсягу виробництва суспільних послуг. Для підвищення рівня їх якості було розпочато процеси добровільного об'єднання територіальних громад, що позитивно відображається на підвищенні ефективності використання бюджетних коштів. Необхідним є обґрунтування оптимального ступеню децентралізації бюджетної системи, яка б забезпечила збалансованість місцевих бюджетів, їх самостійність та відповідальність за результати роботи з урахуванням специфіки фінансово-бюджетних відносин та економічних реалій.

Список використаних джерел

1. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку : монографія / [Лисяк Л. В. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Лисяк ; Дніпропетр. держ. фінанс. акад. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2015. – 396 с.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / [І. Я. Чугунов та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2015. – 375 с.

ПРІОРИТЕТИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Рускіна Олександра Володимирівна

Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

Українські реалії останніх років вказують на те, що бюджетно-податкова політика не виконує повню мірою своїх заявлених функцій. Низька ефективність застосованих заходів має під собою багато причин, що призводять врешті до збільшення державного боргу, економічних диспропорцій та значної тінізації економіки. Наразі перед фінансовою політикою стоїть завдання гармонізації

податкового законодавства із законодавством ЄС, виконання вимог Міжнародного Валютного Фонду, відновлення підприємницької активності та інвестиційної привабливості, а також недопущення погіршення рівня життя населення. Актуальності набуває питання складання бюджету, що по важливості стоїть на одному рівні із податковою реформою. Практика свідчить: податки та бюджет як два найбільш дієві фіскальні регулятори не виконують у повному обсязі роль економічних стимулів та регуляторів. В загальноекономічній системі їх роль нівелюється, що і призводить до погіршення ефективності регулювання економіки.

Причинами такої ситуації є не лише економічна рецесія, але й надмірне податкове навантаження, неефективно сформована структура доходів та видатків та нереальні заплановані показники. Загалом бюджетний процес показує звичну практику покриття видаткової частини збільшенням надходжень від податків, а не навпаки. Замість того, щоб зменшувати видатки, рік від року відбувається все більше розбалансування статей бюджету, через те що щороку збільшуються витрати на адміністрування державного боргу. З 2011 до 2016 р. доходи бюджету зросли з 398553,6 млн. грн до 782748,5 млн грн, тоді як видатки зростали швидшими темпами: з 41853,6 до 835589,8 млн. грн.

Напрямки використання бюджетних коштів часто не є прозорими. Видаткова частина сформована неефективно, що можна побачити на прикладі бюджету 2016 року: значний пріоритет досі мають видатки на соціальний захист та забезпечення (23,1%) та загальнодержавні функції (18,5%, з них на обслуговування боргу – 14,8%), далі у порядку зменшення ідуть видатки на оборону та громадський порядок (по 9%), економічну діяльність (5,3%) та видатки на освіту(5,2%).

Основними проблемами податкової політики називають тінізацію, проблеми адміністрування та недосконалість законодавчої бази. Зарплати у конвертах як відповідь на надмірне податкове навантаження на фонд заробітної плати спричиняють недоотримання коштів цільовими фондами. Ця проблема може поглиблюватися через збільшення пенсійного віку.

Пріоритетом фіскальної політики має стати створення сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату через зниження податкового тиску (непрямих податків) та заохочення інновацій, сприяння малому бізнесу та спрощення адміністрування. Необхідними у бюджетній сфері вбачається зниження податків із одночасним скороченням державних витрат задля уникнення

збільшення бюджетного дефіциту. Також важливим кроком до збільшення ефективності мають стати структурні реформи бюджетної сфери.

У контексті фінансової політики, необхідно наголосити на тому, що її важелі не діють ефективно через перекоси у структурі бюджету, яскравий дискреційний характер, нерівномірний розподіл податкового навантаження, значну тінізацію економіки, високі витрати на адміністрування, накопичення державного боргу та тиск видатків на його обслуговування, непрозорість видаткової частини бюджету. Задля збільшення дієвості податкової політики головним напрямом має стати стимулювання підприємницької та інвестиційної активності. Структурні зміни у видатках та одночасне зниження податкового тиску із скороченням видаткової частини бюджету дозволять у подальшому збільшити ефективність бюджетної політики.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Дяченко Катерина Сергіївна

Харківський національний університет міського господарства
ім. О. М. Бекетова

Формування ефективної бюджетної системи є невід'ємною складовою стратегії розбудови ринкової економіки країни. Сучасна фінансова та політична криза, хронічний дефіцит державного бюджету потребують проведення виваженої та ефективної бюджетної політики, яка тісно пов'язана з податковою, грошово-кредитною, валютною, інвестиційною та борговою політикою і відіграє провідну роль у забезпеченні економічної та соціальної стабільності держави.

Проте, у зв'язку з систематичними змінами, що відбуваються у бюджетному та податковому законодавстві, кризовим становищем економіки, виникає потреба проведення досліджень для подальшого пошуку напрямів розвитку та засад формування бюджетної політики держави, яка б була спрямована на: підтримання та покращення фінансового забезпечення виконання загальнодержавних функцій; підтримку фінансової стабільності та збалансованості в країні; забезпечення фінансової цілісності держави; створення стимулів для соціально-економічного розвитку тощо.

Основні напрями бюджетної політики, розроблені

Міністерством фінансів відповідно до Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди і Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», ґрунтуються на положеннях програм співпраці з МВФ та іншими міжнародними фінансово-кредитними організаціями, містять орієнтовні основні прогнози макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2018 та 2019 роки.

Так, за прогнозними даними Міністерства фінансів, у 2018 та 2019 рр. передбачається зростання номінального ВВП, який становитиме 2867,5 млн. грн. та 3148,4 млн. грн. відповідно. Орієнтовний темп зростання становитиме 4 %.

В свою чергу, планується зниження граничного обсягу дефіциту державного бюджету у 2018 р. на 2,5 %, у 2019 р. на 2,3 %; рівня безробіття населення у 2018 р. на 8,3 %, у 2019 р. на 8,0 %; індексу споживчих цін у 2018 р. на 5,5 %, у 2019 р. на 5,2 %; індексу цін виробників у 2018 р. на 5,9 %, у 2019 р. на 4,7 %; граничний обсяг державного боргу у 2018-2019 рр. планується встановити на рівні не більше 63,9 % та 61,8 % відповідно.

Граничний обсяг надання державних гарантій заплановано на рівні не більше 5 % доходів загального фонду державного бюджету. На розробку та реалізацію державних інвестиційних проектів у пріоритетних сферах планується витратити не менше 1 млрд. грн. щороку.

Рівень мінімальної заробітної плати встановлено не нижче розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та заплановано його підвищення у 2018 р. не менш ніж на 2 % показника прогнозного індексу споживчих цін.

Дотримання окреслених основних напрямів бюджетної політики та перерахованих прогнозних макроекономічних показників дозволять забезпечити збалансованість та стійкість бюджетної системи держави у середньостроковій перспективі, підвищать рівень її економічної безпеки.

Таким чином, сучасна бюджетна політика потребує переорієнтації на забезпечення економічного зростання, яке має стати основою підвищення рівня життя народу України.

Ефективність бюджетної політики, яка буде сприяти економічному зростанню та підвищенню рівня та якості життя населення має бути спрямована на:

- зміцнення потенціалу вітчизняного товаровиробника й посилення його конкурентоспроможності на вітчизняному та міжнародному ринках;
- послаблення централізації економічного розвитку й

посилення економічного потенціалу регіонів;

- підвищення стимулюючої ролі оплати праці для припинення відтоку кваліфікованих кадрів за кордон;
- підвищення якості людського капіталу, залученого до виробничої й посередницької діяльності;
- стимулювання й реалізація інноваційних та інвестиційних проектів.

Впровадження комплексу перерахованих заходів сприятиме стабілізації фінансового стану країни та забезпечить поступовий вихід її з фінансово-економічної рецесії.

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Сироветник Олексій Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

На сучасному етапі розвитку держави в умовах економічних змін державний бюджет є важливим фінансовим інструментом, який відображає її економічні процеси та дає змогу обґрунтувати ключові завдання розвитку економіки в майбутньому. Доходи державного бюджету являють систему економічних відносин, пов'язаних із формуванням фінансової бази діяльності держави, шляхом акумуляції податкових, неподаткових та інших надходжень на безповоротній основі, залучення яких передбачено законодавством України.

Безпосередньо через бюджет держави відбуваються перерозподільні процеси стосовно централізованого фонду грошових коштів між суб'єктами господарювання всіх форм власності та населенням. У зв'язку з цим держава повинна мати ресурсну базу для забезпечення виконання своїх функцій, тоді як суб'єкти господарювання всіх форм власності та напрямів діяльності мають поповнювати цю базу своїми грошовими ресурсами. Поряд з цим вони можуть отримувати їх від держави у формі субвенцій. Населення є платником податків і отримувачем грошових коштів від держави у вигляді соціальних допомог незахищеним верствам громадян.

Водночас Державний бюджет України відіграє важливу роль в соціально-економічному плануванні, макроекономічній стабілізації й економічному зростанні, регулюванні обсягу сукупного попиту та впливу на короткотермінові коливання економічної кон'юнктури [2].

Доходи бюджету відображають економічні відносини держави з

підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами, які виникають у процесі стягнення бюджетних платежів, також вони служать фінансовою базою виконання державою своїх функцій. Через доходи бюджету здійснюється фінансування заходів економічного і соціального розвитку, перерозподіляється частина фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями України з метою оптимізації структури суспільного виробництва та забезпечення соціальних гарантій.

Основним фактором формування доходів державного бюджету є бюджетна політика яка являє собою цілеспрямовану діяльність держави у сфері визначення цілей та пріоритетів формування доходів державного бюджету, розробки правового регламентування стягування та відповідальності за дотримання фіскального законодавства, організації формування бюджетного фонду з метою ефективного досягнення встановлених показників соціально-економічного розвитку країни [3].

Головним джерелом наповнення державного бюджету становлять податки, тому узгодження цілей та завдань податкової політики в розрізі часової протяжності, інтересів суспільства з урахуванням динамічних інституційних перетворень економіки зумовлюють зміни податкової системи, що проявляються у частій зміні кількості податків та зборів між державним та місцевими бюджетами.

Зростання податкового навантаження на економіку впродовж останніх п'ятнадцяти років було вимушеним заходом держави задля збалансування бюджету та не мало сприятливого впливу на економічні процеси в частині інтенсифікації ділової активності. Водночас дані заходи носять тимчасовий характер, тому важливим є проведення структурних реформ економіки для забезпечення довіри платників податків [1]. Підвищення ефективності адміністрування податків та зборів до бюджету має на меті забезпечення своєчасного наповнення податковими надходженнями бюджету держави у потрібному обсязі при мінімально необхідних витратах.

Кожен елемент системи доходів Державного бюджету України повинен сприяти фінансовій стійкості держави, забезпечувати необхідними ресурсами економіку та підтримувати економічне зростання країни.

Список використаних джерел

1. Пасічний М. Податкова політика України в сучасних умовах /

М. Пасічний // Вісник ОНУ Імені І.І. Мечникова. - 2016. - № 7-2. – С. 123-128

2. Чугунов І. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Чугунов, В. Макогон //Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. - 2014. - № 4. - С. 79-91.

3. Тарасюк М. Формування доходів бюджету в умовах трансформації економіки / М. Тарасюк // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. - 2015. - № 5. - С. 63-71.

ДОХОДИ БЮДЖЕТУ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Собчук Сергій Ігорович

Київський національний торговельно-економічний університет

Доходи бюджету є ваговою складовою системи фінансових відносин. Циклічність розвитку економіки в умовах посилення процесів глобалізації зумовлює трансформації складу та зміни обсягів дохідної частини бюджету. Важливим є визначення відповідних інституційних засад формування доходів бюджету в системі бюджетного регулювання, удосконалення механізму формування доходів з урахуванням необхідності забезпечення належного рівня соціальних стандартів та економічного зростання країни. Бюджетна політика у сфері доходів має ґрунтуватися на підходах спрямованих на досягнення фінансово-економічної збалансованості та дієвості економічних перетворень. Від ступеня оптимальності співвідношень між елементами бюджетної системи залежить рівень збалансованості бюджетного регулювання та ефективність його впливу на динаміку соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць.

Склад доходів, форми мобілізації грошових ресурсів до бюджету залежать від системи та методів господарювання, а також від завдань, що вирішуються суспільством у той чи інший період. Сукупність усіх видів надходжень та їх взаємозв'язок становлять систему доходів бюджету. Дана система покликана вирішувати не лише фіскальні, але й регулятивні завдання: стимулювати зростання виробництва і підвищення його ефективності, сприяти прискоренню інноваційних процесів, забезпечувати соціальні гарантії населенню та розвиток соціальної сфери. Обсяг і структура дохідної частини бюджету суттєво позначаються як на окремих галузях, так і на

економіці в цілому. Важливим є перспективне бюджетне прогнозування та планування, що спрямоване на посилення ролі бюджету як інструменту фінансового регулювання та сприяє підвищенню рівня керованості бюджетним процесом. Прогнозування доходної частини бюджету є динамічним процесом, який має враховувати інституційні зміни фінансової системи країни та структурні особливості вітчизняної економіки.

Формування доходів бюджету виконує акумулюючу та розподільчо-регулюючу функції разом із реалізацією основних фінансових та соціальних принципів. Бюджетна політика країни визначається не лише тенденціями доходів бюджету держави, а й співвідношенням даного показника до величини валового внутрішнього продукту, що дає змогу оцінити фактичний рівень бюджетної централізації. Середнє значення частки доходів зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті за період 2001-2015 років складає 29,7 відсотка, у тому числі у 2001-2005 роках – 27,67 відсотка, 2006-2010 роках – 30,49 відсотка, 2011-2015 роках – 30,94 відсотка. Таким чином, спостерігається чітка тенденція до зростання частки розподілу ВВП через зведений бюджет країни, що зумовлено необхідністю наповнення бюджету та збільшення його доходів через зростання видатків держави. Система формування доходів бюджету має бути збалансованою у середньостроковому та довгостроковому періодах, що насамперед стосується рівня виконання запланованих бюджетних показників та зменшення заборгованості суб'єктів підприємницької діяльності щодо сплати податків і зборів,. На сучасному етапі необхідним є переосмислення сутності системи формування доходів бюджету у процесі стимулювання економічних процесів, підвищення теоретико-методологічного рівня бюджетно-податкової політики та враховуючи вітчизняний і зарубіжний досвід розробки на основі виявлених особливостей бюджетно-податкового регулювання відповідної бюджетної політики, з одного боку як інструменту впливу, з іншого як об'єкта регулювання економічного зростання.

Стратегічні пріоритети удосконалення системи формування доходів бюджету в Україні передусім перебувають у сфері податкового регулювання. Потребує подальшого вдосконалення діюча система пільгового оподаткування. . В економічному аспекті доцільно подальше зниження ставки податку на прибуток підприємств виключно на реінвестовану в модернізацію та розширення виробництва частку, імплементацію системи регулювання трансфертного ціноутворення; зменшення податкового

навантаження на фонд оплати праці; індексацію відповідно до рівня інфляції акцизного та підвищення ставок екологічного оподаткування; поступового зростання рентних та природно-ресурсних платежів. У соціальному аспекті важливим є удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб, доцільним є врахування сімейного стану платника, удосконалення механізму непрямого оподаткування щодо товарів споживання, оподаткування нерухомого майна.

Список використаних джерел

1. Лук'яненко І. Г. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики: монографія / І. Лук'яненко, М. Сидорович. – К.: НаУКМА, 2014. – 229 с.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / [І. Я. Чугунов та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ : КНТЕУ, 2015. – 375 с.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Степанова Ганна Михайлівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Інститут бюджетної політики має відігравати провідну роль в ініціюванні змін у системі фінансового регулювання суспільного розвитку. Формування стратегічних напрямів бюджетної політики потребує узгодженості і збалансованості складових системи бюджетного регулювання, враховуючи зміни інституційного середовища, яке забезпечує функціонування зазначеної системи. За умов структурних економічних перетворень, посилення інтеграційних процесів впливає на динаміку інституційних змін фінансово-бюджетної політики, що потребує активізації адаптаційних механізмів розвитку фінансових відносин. Диференціація підходів щодо оцінки впливу бюджетної політики на суспільний розвиток обумовлена сукупністю причин функціонального та інституційного характеру. Особливого значення набувають питання встановлення оптимальних пропорцій перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему та її елементами, якісного стану бюджетних інститутів,

підвищення рівня координації бюджетної і монетарної політики. Бюджетна складова суспільного розвитку впливає на якісний рівень та доступність послуг у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, духовного і фізичного розвитку, соціального захисту та соціального забезпечення населення. Водночас, сучасні тенденції розвитку свідчать про потребу гармонійного поєднання державних та ринкових методів і форм фінансування галузей соціальної сфери з метою досягнення вищої результативності та задоволення попиту на дані послуги у суспільстві.

Бюджетна політика у наступних бюджетних періодах має формувати сприятливі умови для підвищення рівня розвитку людського капіталу як ендогенного фактору забезпечення інтенсивного економічного зростання. Обсяг фінансування установ соціальної сфери має безпосередньо залежати від показників їх діяльності, які повинні відповідати загальноприйнятим світовим стандартам. Крім того, переходу до подальшого етапу розвитку потребує політика надання ширшої автономії у сфері фінансового управління закладами освіти, науки, охорони здоров'я. В сфері фінансового забезпечення програм соціального захисту актуальним та необхідним є удосконалення інструментарію адресності надання соціальних пільг з упорядкуванням категорій і верифікацією їх отримувачів та встановлення економічно обґрунтованих нормативів споживання газу, води та електроенергії. З огляду на кількість домогосподарств, які одержують житлові субсидії, важливим є впровадження інституту оцінки фінансово-майнового стану одержувачів соціальної допомоги за непрямыми ознаками з урахуванням досвіду розвинутих країн.

Важливим аспектом забезпечення необхідних умов для економічного зростання залишається підтримка істотних обсягів інвестицій в людський капітал, в тому числі і за рахунок бюджетних витрат. Держава також має сприяти розвитку інституційного середовища для здійснення приватних вкладень у виробничий капітал і удосконалювати механізм державно-приватного партнерства для реалізації проектів у сфері суспільного розвитку. Вагомого значення набувають питання реалізації інвестиційного потенціалу бюджетної політики, що потребує зростання ефективності капітальних інвестицій та розвитку засад механізму надання державних гарантій. Динамічність економічних перетворень вимагає актуалізації інвестиційних пріоритетів розвитку, формування комплексної ієрархії державних інвестиційних програм. На сучасному етапі розвитку фінансових відносин, доцільним є посилення дієвості механізму

державного замовлення на виконання пріоритетних науково-технологічних завдань модернізації економіки. Механізм фінансування капітальних видатків бюджету має включати стадії проведення інтегральної оцінки перспективних інвестицій в основний капітал, транспарентного конкурсного відбору відповідних інвестиційних проектів з найвищим рівнем ефективності, враховуючи часові лаги. Виділення бюджетних асигнувань на реалізацію капітальних вкладень має здійснюватися з урахуванням результатів державної експертизи проекту та кошторисної вартості об'єктів капітального будівництва. Водночас, враховуючи тенденції розвитку вітчизняної економіки, важливим є створення сприятливих умов для посилення інвестиційної привабливості інфраструктурних проектів, в тому числі у високотехнологічних галузях економіки.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / [І. Я. Чугунов та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ : КНТЕУ, 2015. – 375 с.
2. Чугунов І. Я. Бюджетна складова суспільного розвитку / І.Я. Чугунов, А.А. Максюта // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 45–54.

СЕКЦІЯ 3

ОБЛІК ТА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Гаврилова Лідія Володимирівна
Голова Державної аудиторської служби України

Сучасний стан соціально-економічного розвитку країни характеризується, з одного боку, динамізмом та багатовекторністю процесів розвитку та реформ у всіх сферах суспільного життя загалом, та державного управління зокрема, які обумовленні передусім її євроінтеграційними прагненнями. А з другого - складністю реалізації загальнонаціональних завдань і цілей у різних сферах суспільного життя через обмежений обсяг необхідних фінансових ресурсів в країні.

В таких умовах особливо актуальним є підвищення якості управління та використання державних ресурсів, адже від того, як законно, ефективно та прозоро здійснюється управління, використання і збереження фінансових ресурсів, необоротних та інших активів органами державної влади, державними фондами та суб'єктами господарювання державного сектору економіки та якості організації й здійснення контролю за цим процесом, значною мірою залежить фінансова стабільність та безпека країни, ефективність державної політики, рівень якості життя населення та досягнення стратегічних цілей держави. Тому важливим у забезпеченні якості управління та використанні публічних ресурсів є формування нових та модернізація існуючих підходів та інструментів державного фінансового контролю, роль інститутів державного фінансового контролю, зокрема ефективність процедур і методичних прийомів, що використовуються ними під час їх діяльності, а також наявність достатніх повноважень і ресурсів.

Запорукою ефективного управління системою державних фінансів є гармонійне забезпечення організації та функціонування державного фінансового контролю, зокрема: урядового контролю (Держаудитслужбою) та незалежного зовнішнього державного

фінансового контролю (аудиту) - парламентського контролю (Рахунковою палатою), державного внутрішнього фінансового контролю. При цьому ефективне функціонування та взаємодія органів цих ланок, співпраця та обмін інформацією, у будь-якій країні насамперед зумовлене логічним взаємозв'язком і чіткістю їх повноважень, нормативно-правового забезпечення, якістю методології, що вони використовують під час діяльності та наявністю необхідних ресурсів.

Повноваження органів Держаудитслужби щодо здійснення державного фінансового контролю є одним із елементів системи управління державними фінансами. А тому базові етапи модернізації та розвитку діяльності органів Держаудитслужби вбудовані у вітчизняні реформи у сфері державних фінансів.

Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 лютого 2017 року № 142 за напрямом забезпечення ефективного виконання бюджету визначено два основні завдання підвищення ефективності державного фінансового контролю, зокрема:

Посилення інституційної спроможності Держаудитслужби щодо проведення державних фінансових аудитів (спеціалізованих аудитів);

Держаудитслужбою буде вдосконалено та консолідовано методологічне та інформаційне забезпечення системи державного фінансового аудиту, розроблено програму розвитку діючих та впровадження нових напрямів аудиту у Держаудитслужбі та їх стандартизацію, розроблено підходи та запроваджено навчальні програми підвищення кваліфікації для державних аудиторів.

Підвищення ефективності фінансового інспектування

Держаудитслужбою буде вдосконалено методику ризикоорієнтованого відбору, що застосовується для проведення фінансових інспекцій, та створено інформаційно-аналітичну систему для автоматизованого ризикоорієнтованого відбору об'єктів контролю.

Певні кроки в модернізації діяльності органів державного фінансового контролю (Держфінінспекції) Урядом вже зроблено. З метою підвищення ефективності урядового контролю, розвитку та посилення функції державного фінансового аудиту (далі – аудиту), підвищення його дієвості як інструменту Уряду для забезпечення ефективного попереднього та поточного ДФК щодо підвищення рівня ефективного, законного, цільового, раціонального, результативного використання та збереження державних фінансових (матеріальних)

ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів в органах державного сектору економіки, усунення виявлених порушень, недоліків і запобігання їм надалі в процесі їх діяльності, підвищення відповідальності керівників зазначених органів за ефективність діяльності, зокрема шляхом врахування пропозицій та рекомендацій, наданих органами ДФК за результатами аудитів, а також зменшення перевірного тиску на об'єкти контролю внаслідок зміни ідеології, підходів та акцентів здійснення ДФК, у 2015 році розпочато реформування діяльності Держфінінспекції шляхом реорганізації в Держаудитслужбу.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 519 «Питання Державної аудиторської служби України» функції та повноваження Держфінінспекції покладено на Держаудитслужбу.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06 квітня 2016 р. № 266 реорганізовано територіальні органи Держфінінспекції та утворено міжрегіональні територіальні органи Держаудитслужби. Зокрема, з 27 територіальних органів було передбачено утворення 5-ти офісів Держаудитслужби.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2016 р. № 469 визначено Держаудитслужбу центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

Основними завданнями та напрямками розвитку і реформування органів Держаудитслужби Урядом є:

- підсилення інституційної основи попереднього та поточного державного фінансового контролю;

- розвиток інституційної основи аудиту шляхом формування та впровадження нових та підсилення існуючих його видів і форм;

- поступове зміщення акцентів інспектування та підвищення його дієвості як інструменту виявлення і документування порушень з ознаками шахрайства, та налагодження взаємодії з OLAF;

- забезпечення правової і організаційної незалежності органів Держаудитслужби, зміцнення кадрового потенціалу, належного рівня нормативного та фінансового забезпечення, як надійного елементу системи заходів запобігання корупції;

- запровадження механізму моніторингу закупівель, а саме переходу до попереднього контролю щодо здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та

територіальних громад, який дасть змогу попереджувати порушення законодавства на ранніх стадіях проведення процедур закупівель;

удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів у сфері державного фінансового контролю.

На даний час важливим є підвищення якості управління публічними ресурсами з дотриманням принципів економічності, ефективності, результативності та прозорості органами державної влади та органами місцевого самоврядування; подальший розвитку правового поля та методологічного забезпечення системи державного фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародно визнаними стандартами (Інститут внутрішніх аудиторів (ІА), Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), INTOSAI) та методологією, а також найкращою практикою ЄС щодо аудиту в сфері державних фінансів;

модернізація та підвищенню ефективності і результативності діяльності органів державного фінансового контролю, зокрема завдяки впровадженню результатів аудитів (пропозицій та рекомендацій) та отриманню економічного ефекту; надання органами Держаудитслужби адміністративних послуг, зокрема для органів державної влади та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів;

створення єдиної інформаційно-аналітичної бази результатів державного фінансового контролю; покращенню якості державного фінансового контролю через підвищення рівня кваліфікації державних аудиторів та забезпечення необхідної чисельності;

нівелювання суперечностей при реалізації органом державного фінансового контролю функцій аудиту та інспектування;

запровадження звітування міністрів у парламенті про стан використання бюджетних ресурсів та забезпечення виконання вимог і впровадження пропозицій органів Держаудитслужби, наданих за результатами контрольних заходів;

забезпечення виконання вимог і впровадження пропозицій органів Держаудитслужби, наданих за результатами контрольних заходів;

налагодження та інституціональне забезпечення взаємодії органів Держаудитслужби з іншими контролюючими органами;

підвищення відповідальності керівників органів державної влади та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів за ефективність їх управлінських рішень та результативність діяльності.

ДОХОДИ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Канєва Тетяна Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Державний сектор – це важлива складова економіки держави. Суб'єктами державного сектора є Державна казначейська служба України, розпорядники бюджетних коштів та державні цільові фонди.

Стратегією модернізації державних фінансів визначено, що для забезпечення прозорості економічної інформації, національні стандарти бухгалтерського обліку державного сектору економіки повинні відповідати міжнародним стандартам. Для досягнення поставленої мети, в Україні провели імплементацію національної практики бухгалтерського обліку з міжнародною. Нові підходи до класифікації доходів бюджетних установ та їх відображення в бухгалтерському обліку містяться у національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку державного сектору (далі по тексту НП(С)БОДС) 124 «Доходи», в якому використані положення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку державного сектору (далі МСБО) ДС 9 «Дохід від операцій обміну» та МСБО ДС 23 «Дохід від необмінних операцій».

НП(С)БОДС 124 «Доходи» об'єднує інформацію по доходах від обмінних та необмінних операціях. А саме, встановлює нові поняття «дохід від обмінних операцій» та «дохід від необмінних операцій», доповнює склад доходів державного сектору, та визначає умови визнання кожного із видів доходів, і розкриває оцінку доходів державного сектору.

Окремо слід зазначити, що у складі доходів від обмінних операцій за НП(С)БОДС 124 «Доходи» виділено групи доходів «Бюджетне асигнування» та «Інші доходи від обмінних операцій». Бюджетні асигнування пов'язані з виділенням коштів розпорядникам бюджетних коштів на конкретну мету. Включення його до складу доходів окремих суб'єктів державного сектору – установ та організацій – розпорядників бюджетних коштів є обґрунтованим, однак включати його до складу доходів бюджету недоцільно, оскільки в межах бюджету асигнування є не доходами, а витратами.

Інші доходи від обмінних операцій складаються з доходів від курсових різниць та доходів від реалізації необоротних активів.

У НП(С)БОДС 124 зазначено, що обмінна операція – це господарська операція з продажу/придбання активів в обмін на грошові кошти, послуги (роботи), інші активи або погашення

зобов'язань; необмінна операція – це господарська операція, яка не передбачає передавання активів, послуг (робіт) в обмін на отриманий дохід або активи, але може передбачати виконання певних умов.

Таким чином, НП(С)БОДС 124 "Доходи" внесено ряд нових положень, що не кореспондують із чинним бюджетним законодавством і основне з них те, що усі доходи суб'єктів державного сектора віднесено до двох великих груп – доходи від обмінних операцій та доходи від необмінних операцій. У НП(С)БОДС 124 також наведені умови визнання кожного із видів доходів. Такі умови у чинному законодавстві відсутні. Важливим також є питання оцінювання доходів, якому у вітчизняному законодавстві не відведено належної уваги. У НП(С)БОДС 124 зазначено, що дохід від обмінних операцій оцінюється за вартістю активів, який було отримано або підлягає отриманню, а дохід від необмінних операцій оцінюється у сумі отриманих активів, послуг (робіт).

Основні положення НП(С)БОДС 124, якими визначається склад доходів суб'єктів державного сектора, з метою уникнення неузгодженостей із Бюджетним кодексом повинні знайти своє відображення у змінах та доповненнях до нього. Розподіл на доходи від обмінних операцій та доходи від необмінних операцій, згідно із НП(С)БОДС 124, слід закріпити в Бюджетному кодексі України (БКУ) у статті 9. Попередню класифікацію доходів за такими розділами, як податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом і трансфери теж слід трансформувати з метою узгодження із положеннями вищезазначеного стандарту.

У статті 13 БКУ наведено зміст і склад власних надходжень бюджетних установ, який передбачає дві групи (перша група – надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством; друга група – інші джерела власних надходжень бюджетних установ) і теж має бути приведений у відповідність із НП(С)БОДС 124 - виокремити дві групи - доходи від обмінних операцій та доходи від необмінних операцій. До власних надходжень від обмінних операцій у НП(С)БОДС 124 віднесено плату за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю; надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності; надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна); кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів. Окрім цього, в цей перелік необхідно

включити плату за оренду майна бюджетних установ, облік якої регламентується іншим НП(С)БОДС. Серед доходів від необмінних операцій, наведених у НП(С)БОДС 124, до власних надходжень бюджетних установ слід віднести трансферти, а також кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та інших бюджетних установ на виконання певної мети.

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ДЕРЖАВИ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО АУДИТУ

Назарова Каріна Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Результати аналізу еволюції внутрішнього і зовнішнього аудиту, етапів його становлення та розвитку свідчать про важливу роль держави та професійних аудиторських організацій у концептуальному та методологічному забезпеченні аудиту: державні органи встановлюють вимоги до здійснення аудиту, а методику та техніку його проведення визначають професійні організації у стандартах, нормах, положеннях, інструкціях тощо.

І держава, і професійні аудиторські організації долучаються до регулювання аудиторської діяльності щодо внутрішнього та зовнішнього аудиту. При цьому є маловірогідним, щоб вузьке коло професійних організацій значною мірою лобіювали інтереси окремих впливових учасників цього ринкового сегмента. Урізноманітнення (кількісне та якісне) професійних аудиторських організацій, навпаки, сприятиме зростанню соціальної відповідальності аудиту та відповідатиме його сучасним транспарентним тенденціям.

З ініціативи громадських професійних об'єднань, до яких долучаються і теоретики, і практики аудиту, започатковуються нові підходи, концепції, методики та техніки проведення аудиту. Створення таких структур на рівні окремої країни дає змогу впорядкувати розрізнені методи, прийоми та засоби аудиту в єдину систему аудиторських послуг. Формування ж наднаціональних, міжнародних професійних аудиторських організацій сприяє розробці:

- Уніфікованих вимог до процесу проведення аудиторських перевірок.
- Підвищенню популярності та престижу аудиторської професії в усьому світі.

- Визнанню ролі та значення кваліфікованого аудиту для організації і провадження ефективної та економічно безпечної діяльності учасників регіональних, інтернаціональних та глобальних господарських процесів тощо. Нині під впливом професійних аудиторських та бухгалтерських об'єднань сформована парадигма аудиту зазнає змін, без яких було б неможливим існування професійного аудиту у надзвичайно мінливій та динамічній сучасній світовій економічній системі.

Залежно від того, який підхід до регулювання аудиторської діяльності обрано в країні, міра державного впливу та впливу професійних організацій на цей процес значно варіюється. На сьогодні світова аудиторська спільнота вважає англо-американський (або громадсько-орієнтований) підхід до регулювання аудиторської діяльності найбільш прогресивним та придатним до потреб економічного середовища. Науковці дискутують щодо того, який підхід характерний для впливу на аудиторську діяльність в Україні.

Особливістю становлення і розвитку національного аудиту можна вважати поєднання двох підходів до регулювання аудиторської діяльності з визнанням домінантної ролі у цьому процесі громадських професійних організацій. Відповідно, дослідження їх діяльності потребує більш ґрунтовного підходу. Окремі професійні організації мають доволі відчутний вплив на розвиток вітчизняного аудиту.

У Стратегії діяльності до 2017 рр., яка спрямована на консолідацію інтересів і прагнень усіх аудиторських об'єднань в Україні, визначено пріоритети діяльності Аудиторської палати України (далі-АПУ), зазначено необхідність забезпечення визнання важливої ролі аудиторської професії в суспільстві, що корелюється із стадією соціальної відповідальності аудиту. Тому визначення критеріїв та механізмів визнання АПУ недержавних професійних аудиторських організацій є нагальною вимогою часу й актуальною науково-практичною проблемою. Діяльність цих професійних організацій має вагоме значення для становлення і розвитку вітчизняного аудиту, оскільки саме завдяки їх роботі було закладено етичні норми аудиторської діяльності в Україні, уніфіковано та оптимізовано процедури аудиту, активізовано імплементацію передового зарубіжного досвіду в механізми вітчизняних аудиторських перевірок.

Сьогодні професійні об'єднання аудиторів сприяють консолідації практичного досвіду і науково-дослідних напрацювань усіх

представників аудиторської спільноти України задля формування сучасного високорозвиненого ринку аудиторських послуг.

Професійні організації все більше уваги приділяють розвитку аудиту в напрямку підвищення його якості, оскільки саме якість аудиту стає концептуальною основою різних науково-практичних підходів та є головним вектором розвитку сучасного професійного аудиту. У концепції аудиторської синергії якість займає надзвичайно вагомe місце. Реалізація результатів синергії внутрішнього та зовнішнього аудиту відбувається в двох основних напрямках: підвищенні гарантій та зменшенні низки ризиків.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Шевченко Світлана Олексіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності – надзвичайно важлива подія в економічному житті держави. На сьогоднішній день в Україні триває процес реформування системи бухгалтерського обліку. Так, система бухгалтерського обліку в приватному секторі уже адаптована до міжнародних стандартів з урахуванням економіко-правового та ринкового середовища в Україні.

Процеси реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі відбуваються значно повільнішими темпами. Облікова система в державному секторі не відповідає сучасним потребам щодо прозорості інформації про державні фінанси, інформаційно не наповнює процеси прийняття рішень у системі державного управління. Тому облікова система потребує реформування та модернізації.

Для вирішення вказаних проблем та проведення повноцінного реформування урядом була затверджена Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки, яка є складовою модернізації державних фінансів. Продовженням процесу реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі є затвердження Плану заходів щодо модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2016-2018 роки.

В основних напрямках модернізації системи бухгалтерського

обліку у державному секторі України, враховано всі актуальні аспекти, які на сьогодні є визначальними у розвитку міжнародної облікової системи. Насамперед, це:

Запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та Плану рахунків.

Створення системи подання електронної звітності розпорядниками бюджетних коштів і державними цільовими фондами, складеної згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі.

Консолідація фінансової звітності, складеної згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі:

- приймання квартальної та річної фінансової звітності розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, складеної згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі, її консолідація в напівавтоматизованому режимі;

- складання фінансової звітності про виконання бюджетів згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі із застосуванням розробленого програмного забезпечення за січень - вересень 2017 року в тестовому режимі;

- складання консолідованої фінансової звітності згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі із застосуванням розробленого програмного забезпечення за січень - вересень 2017 року в тестовому режимі;

- складання консолідованої фінансової звітності згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі із застосуванням розробленого програмного забезпечення за 2017 рік у тестовому режимі.

Адаптація облікової системи АС "Є-Казна" до Плану рахунків та внутрішньої платіжної системи Казначейства.

Адаптація та запровадження Плану рахунків в обліковій системі Казначейства.

Реалізація реформи бухгалтерського обліку в державному секторі дозволить:

- гармонізувати законодавство України з питань бухгалтерського обліку та звітності з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку для державного сектора;
- удосконалити систему управління державними фінансами;

- забезпечити транспарентність даних фінансової звітності в державному секторі та можливість їх зіставлення з аналогічними даними інших країн.

Окреслені напрями реформування системи бухгалтерського обліку державного сектору та їх реалізація посилять управлінську, контрольну та інформаційну функції бухгалтерського обліку в бюджетній сфері, а також дозволять забезпечити реальність планових показників бюджету та ефективне використання фінансових ресурсів держави.

Таким чином, модернізація системи бухгалтерського обліку державного сектору передбачає велику кількість нововведень, однак, для досягнення позитивного результату необхідно усвідомити, що модернізація системи бухгалтерського обліку державного сектору є справою всього суспільства. Успіх і практичні результати можуть бути досягнуті тільки при активному використанні механізмів державно-суспільного характеру.

ФІНАНСОВА СТАТИСТИКА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Головач Наталія Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Удосконалення управління фінансовими системами повинно мати комплексний характер, охоплюючи аналіз, планування, контроль. Це висуває нові вимоги до фінансової статистики як дійового інструменту управління. Воно визначає кількісну сторону фінансово-грошових відносин у взаємозв'язку з якісними особливостями процесу відтворення та кругообігу фінансових ресурсів.

Використання статистичних методів аналізу дає можливість перевести багато проблем управління в площину кількісного відображення з якісним змістом на основі реального інформаційного забезпечення відповідно до потреб користувачів.

Методологічні засади статистики покладені в основу системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління економікою, або статистичного забезпечення управління (СЗУ). Ця система є інструментом, засобом дослідження, моніторингу і прогнозування розвитку фінансової системи статистичними методами. Прикладний

ефект СЗУ виявляється в підвищенні рівня відкритості економічної інформації, що збільшує можливість громадського контролю і відповідно зменшує можливості корупції.

У складі системи СЗУ виділяються забезпечуючі підсистеми. Це – методологічні засади в складі мети і завдань фінансової політики, інформаційної бази, системи показників і методичного забезпечення.

Нижче наведені деякі приклади використання системи СЗУ:

- на основі моделі аналізу рядів динаміки здійснюється розробка заходів стосовно регулювання доходів і видатків бюджету на основі моніторингу поточної ситуації, тенденції розвитку та результатів статистичного прогнозу з урахуванням чинників внутрішнього і зовнішнього середовища;

- на основі моделі вимірювання взаємозв'язків – розробка заходів щодо підвищення ефективності і інтенсифікації механізму виконання бюджету, зокрема щодо взаємозв'язку ВВП та ВРП, надання податків відповідно до положень фінансової політики;

- на основі моделі індексного аналізу – розробка заходів по підвищенню ефективності структурної фінансової політики, по концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки, зокрема тих, що визначають економічну та фінансову безпеку країни;

- на основі моделей аналізу пропорційності – розробка заходів державного регулювання щодо оптимізації розподілу доходів і видатків бюджету у взаємозв'язку з індикаторами соціально-економічного розвитку за пріоритетними напрямами фінансування відповідно до вимог економічної безпеки держави;

- за моделями комплексного аналізу ефективності – визначення загальних передумов діяльності в сучасних умовах у взаємозв'язку фінансової системи з загальною системою соціально-економічного розвитку країни.

Обґрунтовуються різні варіанти можливого розвитку відповідно до завдань фінансової політики, узгодженої з економічною безпекою країни та міжнародними стандартами. За результатами статистичного аналізу визначаються основні методи вдосконалення управління для підвищення ефективності функціонування фінансової системи.

Необхідною передумовою ефективної побудови і використання СЗУ фінансовою системою є підготовка відповідних професійних кадрів з вміння та навичками аналітиків, експертів та радників, які здатні:

- збирати статистичну інформацію, систематизувати та класифікувати її;
 - розробляти та застосовувати методики оброблення, узагальнення й аналізу інформації;
 - творчо використовувати інформацію та результати аналізу, робити висновки, обґрунтовувати управлінські рішення;
 - оцінювати в реальному часі наслідки управлінських рішень.
- Відмінною рисою таких фахівців є поєднання фундаментальної економічної освіти з методологією статистичного аналізу економічних явищ і процесів.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Катрич Оксана Володимирівна
Пилипчук Наталія Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Формуванню потужного національного капіталу сприятиме поліпшення інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної діяльності, розвиток фінансових ринків, підтримка експортної діяльності та просування вітчизняних товаровиробників на зовнішній ринок, а також інтеграція у світовий економічний простір.

Комплексний аналіз інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та порівняння встановлених закономірностей і тенденцій з іншими країнами дає змогу стверджувати, що невідкладним завданням підприємств на найближчу перспективу є модернізація наявних виробництв (зокрема й технологічних процесів) та їхня структурна перебудова з акцентом на інновації та інноваційність. Саме це забезпечить докорінні структурні зміни у вітчизняному виробництві та виведе його на новий – значно вищий рівень розвитку. Це є особливо важливим завданням, оскільки результати виконаних досліджень показують, що навіть якщо окремі показники стану інноваційної та виробничої діяльності вітчизняних підприємств на сьогодні покращуються, це має разовий характер і не характеризується стійкими тенденціями зростання.

А як показує вивчення та узагальнення літературних джерел, досягти успіху в умовах світової фінансово-економічної кризи, посилення глобалізаційних процесів, загострення конкуренції можна лише шляхом випередження конкурентів.

У невизначених умовах перехідного періоду значно збільшився ризик, що випробовують інвестори, вкладаючи свій капітал у інноваційну діяльність. Традиційні розрахунки економічної ефективності інвестиційних проектів, які застосовувалися в стабільних умовах, не можуть бути достатніми в ситуації підвищення невизначеності. Особливо важливою стає проблема контролю капітальних вкладень із урахуванням ризику. Власникові капіталу необхідно знати не тільки, який дохід він може одержати від інвестицій, але також і чим він при цьому ризикує. Управління витратами проекту включає в себе процеси, необхідні для гарантованого забезпечення того, що проект буде виконаний в рамках затвердженого бюджету.

Оцінка та відбір інноваційних проектів може базуватися на різних методиках та орієнтуватися на різні критерії. Вибір методики та критеріїв залежить від специфіки інноваційного проекту, типу галузі та ряду інших факторів. Загалом економічна ефективність інноваційних проектів залежить від таких чинників:

- при оцінці ефективності інновацій необхідно враховувати не лише загальний обсяг доходу (корисного результату), який очікується за весь строк корисного використання нововведення, але і його приріст, порівняно з аналогами;
- ефективність інновацій переважно залежить від життєздатності проекту;
- при оцінці ефективності нововведень, на відміну від оцінки ефективності інвестицій, слід більше приділяти уваги процесу вибору найкращого варіанту з можливих;
- методи оцінки ефективності інновацій мають враховувати державні інтереси, виробників, споживачів та бюджетів, водночас методи оцінки ефективності інвестицій дублюють один одного і дають можливість оцінити ефективність інвестицій лише з позицій інвестора при заданих ним обмеженнях;
- методи оцінки ефективності нововведень мають містити показники інтегрального (загального) ефекту від створення, виробництва та експлуатації нововведень;
- для оцінки ефективності нововведень доцільно застосовувати не лише методи дисконтування, але й методи компаундингу та ануїтету, у цьому випадку з'являється можливість визначити економічний ефект за кожним роком корисного використання нововведення;
- оцінка ефективності нововведень обумовлює використання двох норм доходу на капітал: норму для приведення одноразових

витрат до розрахункового року, яка приблизно має відповідати нормі прибутку, яку гарантує банк інвесторам за депозитними рахунками; друга норма доходу узгоджує інтереси інвесторів та виробників нововведень.

Таким чином, представлені методи оцінки інноваційних проектів не лише змістовно характеризують отриманий ефект від впровадження нововведення, але й дають можливість здійснювати контроль за інноваційними процесами та забезпечують оптимальну фінансову стратегію при ефективному використанні обмежених ресурсів та зниженні фінансового ризику.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОМПЛАЄНС-АУДИТУ

Комірна Ольга Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

У зв'язку з активною інтеграцією вітчизняного бізнесу в світову економіку для суб'єктів господарювання стає актуальним відповідність їх діяльності вимогам міжнародного антикорупційного законодавства. Останнім часом формується практика притягнення до відповідальності компаній зі світовими іменами за порушення зазначеного законодавства.

При виході на міжнародний ринок капіталу наявність корпоративної системи комплаєнс розглядається позитивно як міжнародними регуляторами та інвестиційними банками, так і інституціональними інвесторами, для яких діюча система комплаєнс є чинником, що підвищує рівень інвестиційної привабливості та надійності організації.

Тому, на сьогоднішній день все більше компаній розробляють антикорупційні комплаєнс-програми, що включають політику з протидії корупції (антикорупційну політику), засоби фінансового контролю, програми тренінгів, процедури внутрішніх аудиторських перевірок і інші механізми моніторингу. Постійний моніторинг, який передбачає проведення внутрішніх аудиторських перевірок, є найважливішим елементом ефективної антикорупційної комплаєнс-програми.

Комплаєнс - система заходів, що застосовується на підприємстві, в установі чи організації з метою запобігання та попередження вчинення їх працівниками чи керівництвом корупційних та пов'язаних з ними правопорушень, а також з метою забезпечення відповідності діяльності підприємства, установи, організації вимогам

антикорупційного законодавства та вимогам запобігання конфлікту інтересів [1].

В рамках аудиту антикорупційної комплаєнс-програми необхідно розпізнати ознаки можливих корупційних дій. Дана перевірка включає комплекс аудиторських процедур, що направлені на виявлення корупційних ризиків та аналіз відповідності здійснюваних операцій комплаєнс-політиці компанії.

Процедурами комплаєнс-аудиту є:

- перевірка дотримання різних вимог антикорупційної комплаєнс-програми;
- тестування операційної ефективності контрольних процедур, спрямованих на запобігання корупції.

Антикорупційні комплаєнс-програми повинні складатися з урахуванням актуальних для організації ризиків корупції та передбачати аналіз ефективності контрольних процедур, спрямованих на їх попередження. Перевірки необхідно проводити на основі результатів періодичних (щорічних) оцінок ризиків [2].

Для здійснення комплаєнс-аудиту необхідними умовами є забезпечення незалежності служби комплаєнс-аудиту, наявність інформаційних та фінансових ресурсів. Обов'язки виконавців повинні бути чітко визначеними та розподіленими, підпорядкованими внутрішньому аудиту [3].

Отже, ефективно побудована служба комплаєнс-аудиту надасть можливість вирішувати багато нагальних питань, а саме:

- впроваджувати безперервний, дієвий контроль за комплаєнс-ризиками господарюючого суб'єкта;
- попереджувати появу комплаєнс-ризиків суб'єктів господарювання;
- виявляти недоліки у системі внутрішнього контролю.

Отже, система комплаєнс-аудиту призначена для зменшення комплаєнс - ризиків суб'єкта господарювання та забезпечення користувачів фінансової звітності точною, надійною, оперативною інформацією щодо діяльності господарюючого суб'єкта. Комплаєнс-аудит впроваджується багатьма компаніями, оскільки є ефективним інструментом управління комплаєнс-ризиками і дозволяє уникнути несприятливих наслідків як для компанії, так і для керівництва.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо розробки та впровадження системи заходів щодо запобігання та протидії корупції : [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cgpa.com.ua/images/.../methodological-recommendations-for-anti-corruption-policy.d>.

2. Цюцяк А. Л. Впровадження системи комплаєнс-контролю у вітчизняну систему незалежного фінансового контролю та аудиту // А. Л. Цюцяк / Науково-інформаційний вісник Економіка. – 2011. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nivif

3. Данилин О. Комплаєнс-функция в современной организации: создание, структурирование и оценка // О. Данилин, Е. Пустовалова // Внутренний контроль в кредитной организации. – 2010. – № 3 (07) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.int-comp.org/attachments/Danilin-Pustovalova-Compliance-Function.pdf>.

АУДИТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Міняйло Олександр Іванович

Міняйло Вікторія Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Актуальним завданням сучасного суспільства є формування і забезпечення інноваційної моделі економічного розвитку, що є новітнім джерелом економічного зростання за рахунок високої частки доданої вартості у вироблених кінцевих продуктах.

На рівень розвитку економічних відносин значною мірою впливають: загальний макроекономічний стан, розмір прямих іноземних інвестицій, розмір витрат держбюджету на НДДКР, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків в інноваційній сфері тощо.

Обсяг фінансування інноваційної діяльності в Україні (за даними Євростату) за протягом останніх трьох років зменшився до 504,7 млн євро (у 2013 році він становив 1051,9 млн євро). У 2015 році суттєво зменшились витрати на інноваційну діяльність з державного бюджету до 0,40%, що свідчить про інертність держави до інноваційної діяльності. Така ситуація призводить до збільшення частки власних коштів підприємств України до 97,20% та залучення інших джерел фінансування для проведення інноваційної діяльності до 1,98% [1].

З метою результативного використання коштів, виділених на інноваційний розвиток підприємства, необхідним є дієве використання ефективного фінансового контролю в інноваційному процесі, в основі якого лежить виготовлення, використання і вдосконалення нового продукту, обов'язковими ознаками якого є науково-технічна новизна і практичне його застосування.

Ефективність та якість управління ресурсами підприємства, в тому числі, виділених на інноваційний розвиток, неможливе без використання реальної неупередженої інформації про їх стан за всіма потоками різного часового та просторового вимірів [2].

Відповідно до Закону України “Про аудиторську діяльність”[3], аудиторська діяльність - це підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг. До таких послуг відноситься аудит інноваційної діяльності, який передбачає оцінку та аналіз інноваційного потенціалу та інноваційної активності підприємства, в тому числі на основі перевірки первинних документів, показників фінансової звітності (яка має відповідати в усіх суттєвих аспектах вимогам законів України) та іншої інформації щодо інноваційної діяльності підприємства.

Метою такого аудиту є висловлення незалежної думки аудитора про доцільність та майбутню корисність інноваційного проекту, як для підприємства, так і для суспільства в цілому. Результати аудиту інноваційної діяльності передбачають створення засад для формування максимальної віддачі від вкладених ресурсів (фінансових, трудових, інтелектуальних тощо) на впровадження інновацій та своєчасне виявлення та усунення негативних факторів впливу.

Така інформація формує доказову базу прийняття ефективних управлінських рішень. Таким чином слід зазначити, що аудит інноваційної діяльності – це не лише шлях до підвищення конкурентоспроможності підприємства, але й серйозний стимул економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Джерела фінансування інноваційної діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення: монографія / Є.В. Мних, С.В. Бардаш, К.О. Назарова, О.Л. Шерстюк, В.П. Беякова, В.П. Міняйло/ за ред. Є.В. Мниха. –К. : Київ. нац.торг.-екон. ун-т, 2015. – 416 с.
3. Про аудиторську діяльність : Закон України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua>

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Шульга Наталія Петрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Оцінити ефективність регулювання фінансового ринку є надзвичайно складною проблемою. Пошуки її вирішення можуть тривати не тільки десятиліття, але й навіть століття. Проведені теоретичні дослідження дозволили встановити, що, зазвичай, рідко зустрічаються наукові публікації присвячені оцінюванню ефективності державного управління та регулювання економіки.

У зарубіжній та вітчизняній економічній літературі найчастіше вживається словосполучення «заходи щодо підвищення ефективності системи регулювання фінансового ринку». При цьому не розкривається феномен поняття «ефективність системи регулювання фінансового ринку».

На наш погляд, ефективність системи регулювання фінансового ринку оцінюється з огляду прийняття рішучих та швидких дій щодо фінансової стабілізації в умовах шокового стану економіки шляхом впровадження неординарних й інноваційних підходів та фінансового інструментарію, що дозволяє відновити ділову активність учасників ринку, а також стимулювати економічне зростання в країні.

Фінансовий сектор є «кровоносною системою» економіки та забезпечує її майбутнє зростання й підвищення потенціалу. Фінансове регулювання покликане сприяти удосконаленню функціонування фінансового ринку завдяки забезпеченню фінансової стабільності, захисту прав споживачів, прозорості й якості інформації та обмеженню рівня ризиків, насамперед, по складним фінансовим інструментам.

Регулюванню фінансового ринку притаманна подвійна природа: з однієї сторони, послідовні регулятивні реформи протягом останніх десятиріч забезпечили розширення доступу до кредитів для бізнесу і домогосподарств за рахунок зниження вартості запозичень і збільшення спектру доступних фінансових продуктів; з іншої сторони, – більш жорсткі вимоги до фінансових установ в

посткризовому періоді призвели до зростання їх витрат, що обумовило зростання тарифів на фінансові послуги та негативно позначилося на прибутковості суб'єктів фінансового сектору. Враховуючи дуалістичну природу, складність, багатоаспектність прояву регулювання фінансового ринку, доволі дискусійною є проблема доцільності оцінювання його ефективності.

На наш погляд, виявляється доречним виокремлення наступних критеріїв оцінювання ефективності регулювання фінансового ринку країни:

- незалежності (забезпечення інституційної незалежності регуляторів);
- результативності (підтримання цінової та фінансової стабільності, а також динамічного розвитку фінансового ринку);
- відповідності (порівняння прогнозованих цільових показників з фактично досягнутими; невиконання запланованих показників, що пов'язано зі несприятливими макроекономічними умовами та ризиками реалізації монетарної політики);
- дієвості інструментів регуляторів (оцінювання впливу кожного інструменту на інтегральний індекс стану фінансового ринку);
- комунікаційності (налагодження тісних комунікаційних зв'язків між регуляторами та учасниками фінансового ринку);
- координаційності (координації діяльності різних органів регулювання та нагляду, а також саморегулювних організацій);
- транспарентності (забезпечення прозорості діяльності регуляторів);
- економічності (скорочення апарату управління, частки держави на фінансовому ринку);
- захищеності (захист інтересів споживачів та інвесторів фінансового ринку);
- порівнюваності (співставлення вітчизняної та міжнародної практики регулювання фінансового ринку).

В межах кожного критерію визначаються кількісні та якісні параметри, за якими має здійснюватися оцінювання ефективності регулювання фінансового ринку. З цією метою доречно встановити перелік кількісних показників, за якими буде здійснюватися така оцінка. Якісну характеристику ефективності регулювання фінансового ринку пропонуємо провести на основі спеціально розробленої анкети, яку мають заповнити незалежні висококваліфіковані експерти.

До розробки методики оцінювання ефективності регулювання фінансового ринку варто залучити як практиків, так і науковців, що

дозволить комплексно підійти до розв'язання цієї багатогранної та складної проблеми, вирішення якої сприятиме підвищенню ефективності регулятивного механізму фінансового ринку, а також надійності й стійкості фінансової системи країни.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Селіверстова Людмила Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

На сучасному етапі розвитку економіки України все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиціях шляхом акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів.

Фінансовий ринок є найважливішою складовою економіки країни, від ефективності його розвитку залежить економічний розвиток країни.

Фінансовий ринок – це складова фінансової системи держави, яка може успішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах. Розвиток фінансового ринку відображає гнучкість фінансової системи та швидкість, з якою вона може пристосовуватися до змін в економічному та політичному житті країни, а також до різноманітних процесів, які відбуваються за її межами.

За видами фінансових активів фінансовий ринок поділяють на:

- кредитний ринок (ринок банківських позик, позикового капіталу);
- ринок цінних паперів (фондовий ринок), на якому об'єктом купівлі-продажу є усі види цінних паперів (фондових інструментів), емітованих підприємствами, державою, різними фінансовими інститутами;
- валютний ринок, на якому об'єктом купівлі-продажу є іноземна валюта і фінансові інструменти, які обслуговують операції з нею;
- ринок золота та інших дорогоцінних металів (срібла, платини тощо), на якому об'єктом купівлі-продажу є дорогоцінні метали;
- ринок фінансових послуг як сукупність різноманітних форм мобілізації й переміщення фондів фінансових ресурсів із вільного обігу в сфери інвестиційного прикладання (операції оренди, страхування тощо).

Найактивнішими інституційними учасниками ринку фінансових послуг України є комерційні банки, страхові компанії та фондові біржі, так як вони акумулюють найбільшу питому вагу фінансових ресурсів та

прямо впливають на розвиток виробництва в країні, інвестиційний клімат і добробут населення

Домінуючу роль на фінансовому ринку України відіграє банківська система.

Сьогодні фінансова система України переживає одну з наймасштабніших криз за часи незалежності, що відображається на діяльності фінансового ринку країни. Кількість банківських установ має тенденцію до зменшення. За останні п'ять років кількість банків скоротилася майже вдвічі - на 46,6%. Однією з вагомих причин скорочення кількості банків є їх визнання неплатоспроможними – крім порушення законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, був недостатній рівень їх капіталізації та неспроможність акціонерів забезпечити належний рівень фінансової підтримки.

Не менш важливим сегментом ринку фінансових послуг в Україні є ринок страхування, повноцінне існування якого є важливою умовою не лише для підвищення добробуту населення, але й для сталого економічного розвитку країни.

Україна помітно відстає в процесі приведення регулювання страхової діяльності у відповідність до світових стандартів. По мірі лібералізації український страховий ринок найближче до національного типу. В процесі лібералізації ринку виділяється ряд етапів, що ведуть від консервативного до відкритого ринку. Відповідно до цієї періодизації Україна сьогодні знаходиться на стадії обмеженої лібералізації.

Отже, на сьогодні страховий ринок України знаходиться на етапі розвитку та має певні переваги та значну кількість недоліків: темпи росту страхового ринку відстають від темпів росту економіки, а його частка в ВВП країни незначна. Але український страховий ринок має потужний потенціал для розвитку.

Третім потужним сегментом ринку фінансових послуг в Україні є ринок цінних паперів – фондовий ринок.

На фондовому ринку відбувається утворення відносин щодо купівлі та продажів цінних паперів. У свою чергу, цінні папери мають певну вартість та затверджують певні відносини між емітентами та інвесторами з приводу володіння цінними паперами.

Враховуючи зарубіжний досвід, можна стверджувати, що незважаючи на проблеми ринку цінних паперів України, він розвивається і стає невід'ємною частиною ринкової системи України. Велике значення у цьому комерційних банків, адже вони активно беруть участь у фондових операціях, сприяють формуванню і розвитку на

вторинному ринку. Але не всі банки України готові змінити шляхи отримання прибутків та перейти на фондовий ринок.

САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Белінська Ганна Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сьогодні актуальним є оптимізація управління економікою в умовах кризи, що супроводжується скороченням апарату держорганів та витрат бюджету. При цьому необхідно зберегти певний рівень регулювання галузей та ринків, від яких залежить залучення інвестицій. Повністю замінити державу як регулятора неможливо, проте часто ці функції можливо делегувати. Так, одним із методів скорочення державного регулювання є саморегулювання, тобто передача частини прав щодо встановлення правил і контролю самим учасникам ринку.

Саморегулівні організації (СРО) створюються в приватному секторі з числа учасників даного виду діяльності. Держава делегує їм свої повноваження щодо розробки правил професійної поведінки учасників ринку, а також щодо контролю і нагляду за дотриманням цих правил.

В наш час тенденція щодо впровадження саморегулівних організацій охопила майже всі постсоціалістичні держави. Навіть на просторах колишнього СРСР в рамках СНД ще у 2007 році прийнято Модельний закон про саморегулівні організації. Водночас, розвиток економічної ситуації в Україні свідчить про необхідність формування аналогічних інститутів, які могли б гармонізувати інтереси між державою, бізнесом та громадянськістю [1]. Ознаками саморегулівних організацій є:

- така організація об'єднує членів на основі добровільності;
- членами є професіонали певної сфери діяльності;
- організація виконує частину повноважень, делегованих державою, тож зв'язок з державою є тісним;
- наявність повноважень щодо створення органів контролю за дотриманням правил, стандартів та норм, розроблених СРО;
- індивідуальна та колективна відповідальності членів організації.

Досвід саморегулювання доводить, що воно є корисним, адже дозволяє учасникам встановлювати і виконувати більш ефективні правила, порівняно з державним регулюванням. Також

саморегулювання є безумовно економічно доцільним, оскільки частково звільняє урядові структури від необхідності нагляду і в умовах бюджетної економії воно є привабливим рішенням. При цьому учасники зацікавлені у впровадженні правил та їх ефективній роботі, тоді як у урядових службовців такої зацікавленості немає.

Найбільш розвиненим є інститут саморегулювних організацій на ринку цінних паперів. Зростання та ускладнення фінансового ринку зумовлює об'єктивну потребу в розвитку саморегулювання, що означає, посилення ролі операторів ринку та необхідність підвищення ефективності механізму регулювання фінринку на основі взаємодії СРО і держави [2]. Базові принципи саморегулювання визначені Міжнародною організацією комісій з цінних паперів IOSCO в програмному документі «Цілі та принципи регулювання фондового ринку» та полягають у наступному:

- система національного регулювання повинна включати СРО тією мірою, що відповідає ступеню розвитку фондового ринку;
- СРО повинні знаходитись під контролем органу державного регулювання, дотримуватись визначених ним норм при здійсненні своїх функцій [3].

Існують декілька підходів щодо оцінки ролі саморегулювання. Існує думка, що воно повинно відігравати провідну роль в умовах розвитку фінринків. З іншого боку, очевидно, що саморегулюванню відводиться головна роль лише у вузьких сферах регулювання (наприклад, прийняття внутрішніх кодексів тощо). Обидві позиції щодо ролі СРО знаходять своє відображення у двох основних підходах до регулювання фінансового ринку:

Перший підхід відводить основну регулюючу роль державі та передбачає, що регулювання концентрується в державних органах і лише незначні функції щодо нагляду делегуються СРО.

Другий підхід – розділює регулювання між державою та СРО так, щоб максимальний обсяг повноважень передавався саме СРО. Тут контроль значною мірою здійснюється не через застосування жорстких правил, а через встановлення домовленостей з учасниками ринку.

Список використаних джерел

1. Глаз К. Саморегулювання і інститут саморегулювних організацій в Україні інститут стратегічних досліджень / К. Глаз // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstrategy.com/uk/analitika/item/55-samoregulirovanie.html>

2. Бурмака М. Саморегулювання на фондовому ринку: суперечливість концепцій та адаптація міжнародних стандартів в Україні / М. Бурмака // Ринок цінних паперів України. – 2007. – № 11–12. – С. 11-18.

3. Objectives and Principles of Securities Regulation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iosco.org.

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ

Сидоренко Віктор Анатолійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Найбільш значущим показником, який характеризує фінансову стійкість окремих банків і банківської системи в цілому, є банківський капітал. Тому важливим є забезпечення надійного способу формування, управління, використання власного капіталу банку та дотримання необхідного його розміру для забезпечення розвитку банківської системи в цілому.

Дослідженнями проблематики управління власним капіталом банку є предметом уваги вітчизняних та зарубіжних вчених. Однак, питання стратегії та тактики управління власним капіталом банку ще недостатньо вивчені і вимагають ґрунтовних теоретичних і практичних досліджень.

Головна мета процесу управління банківським капіталом полягає в залученні та підтримці достатнього обсягу капіталу для розширення діяльності й створення захисту від ризиків. Під час вибору моделей і тактики управління власним капіталом варто враховувати специфіку діяльності банківської установи: специфіку пасивних операцій, структуру власності, особливості клієнтської складової та ін.

Управління власним капіталом банку ґрунтується на відповідних моделях, серед яких виділимо такі три типи:

- Модель управління, основний акцент в якій робиться на забезпечення максимальної віддачі капіталу, тобто на максимізацію прибутку при підтримці ліквідності: $\text{прибуток} > \text{ліквідність}$.
- Модель управління, в якій перевага віддається підтримці ліквідності при заданій нормі прибутку: $\text{ліквідність} > \text{прибуток}$.
- Модель, в якій ліквідність і прибуток урівноважені: $\text{ліквідність} = \text{прибуток}$.

Вибір тієї або іншої моделі управління власним капіталом буде впливати на діяльність банку на ринку та на використання ним управлінських заходів. За використання першої моделі управління власним капіталом банку акцент робиться на зниження коефіцієнта іммобілізації та на забезпеченні мінімального рівня капіталу, який би забезпечував покриття ризиків, що будуть супроводжувати банківську діяльність.

При виборі другої моделі перед банком постає як основна мета управління капіталом банку – забезпечити настільки високий рівень капіталу банку, щоб покрити всілякі ризики з надлишком, тобто мати більший запас міцності банку. Економічною віддачею капіталу в даному випадку можна нехтувати за умови обов'язкового виконання нормативів. Ризики інколи завищуються з метою перестрахуватися від несподіваних ризикових подій. Такий підхід дає можливість нарощувати капітал швидкими темпами, однак, як свідчить практика, не завжди ефективно. Перевага моделі – стійкість в короткостроковому кризовому періоді за наявності високих ризиків банківської діяльності. Недолік – занижений прибуток, низькі дивіденди, надлишок ліквідності. Третя модель є, на нашу думку, найоптимальнішою. У даному випадку при здійсненні управління власним капіталом банки повинні дотримуватися двох вимог – ефективності і рентабельності капіталу, а також підтримки достатньої стійкості. Банк веде урівноважену політику щодо ризиків, прибуток зростає низькими темпами, дивіденди не високі і зазвичай спрямовані на капіталізацію. Кожен крок менеджерів банку оцінюється з позицій його оптимальності. Пріоритетність вибору зазначених моделей зумовлена ринковим положенням банку, його фінансовим станом, перспективами поповнення статутного капіталу власниками, діями регуляторних органів, цільовим положенням банку на конкурентній мапі банківської системи країни.

В практичній площині вибір моделі управління власним капіталом банку доцільно здійснювати на основі побудови стратегічної карти, в координатах складових: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток, що формують збалансовану систему показників розвитку банку. З огляду на те, що банк переслідує мету збільшення капіталізації, ключова роль у зростанні власного капіталу належить зростанню прибутку банківської установи.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2002. – № 7 (зміни і доповнення) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України: затв. Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 року № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Коваленко В.В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення: монографія / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – 153 с.
4. Пила В. І. Управління капіталізацією банків в умовах фінансової нестабільності / В. І. Пила, О. І. Копилук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. - №9 (112). – С. 3-7.
5. Савлук С.М. Власний капітал комерційного банку: монографія / С. М. Савлук. – К.: КНЕУ, 2012. – 459 с.
6. Офіційний інтернет-сайт Національного банку України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Офіційний інтернет-сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.aub.com.ua>

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНИХ БАНКІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Гербич Людмила Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Тривалий час окремою групою банків США були інвестиційні банки, виокремлення яких відбулося в 1933 році відповідно до закону Гласса-Стіголла. Передумовами прийняття цього закону були кризові події в економіці 1929 – 1933 років, які, в першу чергу, зачепили фондовий ринок. Комерційні банки були активними учасниками цього ринку, а тому понесли суттєві втрати у зв'язку з його обвалом, чимало з них стали банкрутами. У відповідь на це було прийнято Закон «Про банківську діяльність» або закон Гласса-Стіголла, яким, крім іншого, заборонялося комерційним банкам, які залучали депозити та надавали кредити клієнтам, здійснювати спекулятивні операції на ринку цінних паперів, а інвестиційним банкам, які фінансували операції з цінними паперами, не дозволялося залучати депозити. Як виняток, комерційним банкам дозволили купувати

облігації, випущені урядом. Тим самим прагнули захистити вклади клієнтів комерційних банків від їх спрямування у ризикові операції з цінними паперами і добитися розміщення цих коштів у кредитування реального сектору економіки. Після прийняття закону банкам надали рік, щоб вирішити, на комерційній чи інвестиційній діяльності вони будуть спеціалізуватися.

Такий поділ банків США викликав багато суперечок і банки, як комерційні, так і інвестиційні, знаходили все нові й нові способи обходу норм закону Гласса-Стіголла з метою нарощування обсягів своєї діяльності та доходів. Так, наприклад, один з найбільших інвестиційних банків Merrill Lynch у 1970-х роках запровадив новий вид рахунків з управління капіталом, на яких інвестори накопичували кошти для інвестування в цінні папери. При цьому на залишок коштів на рахунку банк нараховував відсотки, вищі ніж у комерційних банках, та надавав можливість відкривати пластикову картку до рахунка. Це викликало незадоволення власників комерційних банків через їх переконання, що такі рахунки мають депозитну природу, та їх звернення в судові інстанції. Проте суд визнав такі операції законними. З іншого боку, комерційні банки також прагнули ввійти на ринок цінних паперів, наприклад, через сек'юритизацію кредитів.

Внаслідок постійних протиріч між комерційними та інвестиційними банками, а також універсалізації банківської діяльності, що панувала на світових фінансових ринках, та лобіювання цього процесу в американському конгресі представниками банківських гігантів США у листопаді 1999 року було прийнято Закон «Про фінансову модернізацію», або закон Гремма-Ліча-Блайлі, який відмінив норми закону Гласса-Стіголла щодо поділу банків на інвестиційні та комерційні. Прийняття цього закону дозволило банкам розширити види своєї діяльності, а також проводити угоди щодо злиття та поглинання між бувшими інвестиційними та комерційними банками США.

Проте інвестиційні банки при цьому найчастіше зберегли свою спеціалізацію, якої деякі з них набували вже близько півтора сторіччя, оскільки чимало з них утворилися протягом 1850-1860-х років. Так, наприклад, один з найбільших інвестиційних банків Lehman Brothers зародився в середині XIX ст. як інвестиційна компанія, що заробила перший свій капітал на інвестуванні у зростаючий ринок бавовни США. З роками обсяги та напрями її інвестиційних операцій розширювалися і компанія переросла в інвестиційний гігант США, крах якого у вересні 2008 року вважають початком світової фінансової кризи.

Серед найбільших інвестиційних банків США, які не витримали проблем 2007-2008 років, спричинених іпотечною кризою США та, як наслідок, падінням котирувань цінних паперів багатьох компаній США, які інвестували кошти в ринок нерухомості, слід згадати також Bear Stearns, що куплений у березні 2008 р. JP Morgan Chase за \$236 млн., а також Merrill Lynch – оголосив про поглинання з боку Bank of America 15.09.2008 року. Разом з тим, багатьом інвестиційним банкам вдалося подолати наслідки проблем тих років. Зокрема, як показало порівняння часток доходів найбільших інвестиційних банків на світовому ринку станом на 8 січня 2017 р., п'ятірку лідерів складають інвестиційні банки США: JP Morgan, Goldman Sachs, Bank of America Merrill Lynch, Morgan Stanley, Citi [1]. Таким чином, інвестиційні банки США продовжують відігравати важливу роль не тільки в банківській системі цієї країни, але й у світовій фінансовій системі.

Список використаних джерел

1. Global market share of revenue of leading investment banks as of January 08, 2017. The Statistics Portal Available at <https://www.statista.com/statistics/271008/global-market-share-of-investment-banks>

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКУ

Гордієнко Тетяна Миколаївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Методи оцінки результативності управління ризиками поділяються на якісні та кількісні, при чому банкам доцільно застосовувати різні види оцінки, оскільки вони зосереджують увагу на різних аспектах системи ризик-менеджменту (якісні – на якості інфраструктури, кількісні – на економічному ефекті).

Серед підходів до якісної оцінки результативності управління ризиками в банках найбільшу популярність мають:

- інтегрована модель COSO, за якою формується суб'єктивне судження в результаті оцінки наявності та функціонування восьми компонентів управління ризиками: внутрішнього середовища, постановки цілей, визначення подій, оцінки ризиків, реагування на ризики, засобів контролю, інформації та комунікацій, моніторингу;

- за стандартами управління ризиками в фінансових установах Міжнародної фінансової корпорації (IFC), яка розробила критерії оцінки результативності управління ризиками (готовність до прийняття ризику; вимірювання ефективності діяльності на основі ризиків; конфлікт інтересів; незалежність, поділ обов'язків; зовнішній розгляд; рівень функцій управління ризиками; відповідальність, розкриття інформації, прозорість; дотримання етичних стандартів; культура управління ризиками; ефективна комунікація про ризики; компетенція ризик-менеджменту; наявність інших ресурсів) та їх контрольні оцінки: незадовільно, базовий рівень, покращений рівень, високий рівень. Оцінка результативності управління ризиками згідно IFC має здійснюватись за такими напрямками: основними принципами системи управління ризиками; організаційною структурою управління ризиками; процесом і практикою управління ризиками.

- матричний підхід, передбачає виділення основних елементів системи управління ризиками й груп ризиків та проведення оцінки якості елементів по кожному виду ризиків. За результатами оцінки будується матриця, яка містить інформацію про систему управління ризиками і може бути використана для виявлення системних проблем.

Кількісно виміряти ефективність управління ризиками банку можна на основі оцінки системи контролю, розробленою Р. Доджем, за якою ефективність управління ризиками банку оцінюється як результат дії двох факторів: ймовірність того, що в системі ризик-менеджменту будуть мати місце суттєві відхилення – P_{dev} (probability of deviation) та ймовірність того, що суттєві відхилення залишаться невиявленими після контрольних процедур – P_{nd} (probability of nondetection). Тоді ефективність управління ризиками банку можна оцінити, використовуючи формулу:

$$E = P_{dev} * P_{nd} \quad (1)$$

Чим нижчим, є значення показника, тим вищою можна вважати ефективність управління ризиками банку.

Кількісно оцінити ефективність управління ризиками банку також можна на основі аналізу чистої приведеної вартості (NPV), враховуючи її зміни в залежності від функціонування системи ризик-менеджменту. В даному випадку ефективність ризик-менеджменту обчислюється як різниця між NPV, розрахованої з врахуванням та без врахування дії інструментарію ризик-менеджменту. Для цього визначається загальний рівень ризику банку, який являє собою суму системних та несистемних ризиків. Далі на основі моделі CAMP

розраховуються дві ставки дисконту: з врахуванням рівня ризиків при відсутності системи ризик-менеджменту та з врахуванням того, що вона впроваджена/вдосконалена та успішно функціонує.

За результатами оцінки результативності системи ризик-менеджменту приймається рішення про необхідність його вдосконалення. В залежності від ступеня відхилень фактичних результатів ризик-менеджменту від бажаних або нормативних можна виділити такі види змін:

- повні – тотальний реінжиніринг системи ризик-менеджменту;
- часткові – коригування окремих елементів системи ризик-менеджменту;
- тематичні – покращення окремих блоків інфраструктури (організаційного, методичного, функціонального, інструментального, інформаційно-технологічного, кадрового забезпечення) по певним видам ризиків.

Особливості сучасного ринку створюють вагомий мотивацію для оцінки результатів та розробки пропозицій щодо підвищення ефективності ризик-менеджменту, а отже зниженню витрат та покращенню фінансового стану банків.

Список використаних джерел

1. Додж Р. Краткое руководство по стандартам и нормам аудита: пер. с англ. – М.: СИРИН. – 2002. – 224 с.
2. Офіційний сайт Комітету організацій-спонсорів Комісії Тредвея [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.coso.org>.
3. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ifc.org>.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Недеря Людмила Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В різних країнах світу особливо після фінансової кризи 2007-2009 років створюються системи забезпечення фінансової стабільності. Масове вилучення вкладів з банків у кризовий період може призвести до втрати стабільності в банківському секторі та розповсюдитись на інші сегменти ринку фінансових послуг та на

сектори реальної економіки. Система гарантування вкладів вирішує питання зменшення ризиків втрати коштів, внаслідок неконтрольованої поведінки вкладників.

Система гарантування вкладів створюється з метою:

- захисту дрібних вкладників, які найбільш фінансово уразливі;
- запобігання системних загроз банківської стабільності;
- підвищення довіри до банківської системи;
- збереження стабільності фінансової системи.

Необхідно відмітити, що в інших країнах гарантія в обумовлених межах розповсюджується не тільки на вклади фізичних осіб, але й на юридичних осіб. Наприклад, у Великобританії, гарантія розповсюджується на вклади тільки в національній валюті фізичних та окремих юридичних осіб в межах – до 85 тис. фунтів стерлінгів, в той же час не накладаються обмеження на пенсійні внески; в Німеччині та Польщі сума відшкодування – 100 тис. євро на одного кредитора, будь то фізична чи юридична особа. В Україні з 1 січня 2017 року гарантія фонду гарантування вкладів фізичних осіб розповсюджується і на фізичних осіб – підприємців.

Варто зазначити, що фінансова криза спонукала ряд країн до перегляду рівня покриття вкладів системою гарантування. Діапазон збільшення рівня покриття коливається від 2 до 20 разів. Україна також в чотири рази збільшила розмір відшкодування суми вкладів: з 50 тис. грн. в 2007 році до 200 тис. грн. починаючи з 2012 року. Зміни розміру відшкодування за депозитами в ЄС здійснено відповідно до прийнятої Директиви 2009/14 ЄС. Окрім збільшення відшкодування до 100 тис. євро, передбачено обов'язкове здійснення виплат за умов недоступності вкладів максимум у 7 днів, посилення інформованості вкладників про роботу фонду.

Поглиблення кризових явищ в Україні після 2013 року, проблеми, щодо повернення депозитів, з якими стикнулися вкладники масово виведених з ринку банків спонукали депутатів до розробки законопроекту щодо збільшення рівня відшкодування закладами до 1 млн. грн. Подібне збільшення може бути обґрунтованим: з позицій девальвації національної валюти – максимальна сума відшкодування повинна складати 675 тис. грн., в 2012 році в доларовому вимірі відшкодовувалось 25 тис., на сьогоднішній день ця сума складає 7,4 тис.дол. США; з позицій зміни середньої заробітної плати – рівень покриття складатиме 752 тис. грн.: в 2012 році по відношенню до 2007 року середня заробітна плата зросла на 252%, в 2017 році по відношенню з 2012 роком ріст реєструється на рівні 237%.

Кожна країна формує своє коло учасників системи гарантування вкладів. В одних країнах (Україна) банки є єдиними учасниками фонду, в інших – декілька учасників, так в Німеччині: банки та страхові компанії, в інших країнах (Польща, США, Великобританія) учасниками системи гарантування вкладів можуть бути не тільки банка, але й страхові компанії, кредитні спілки, інвестиційні компанії та інші фінансові установи.

Гармонізація національного законодавства до вимог міжнародної спільноти передбачає запровадження вимог документу «Основоположні принципи для ефективних систем страхування депозитів». Аналіз системи страхування депозитів та відповідність її принципам, закладеним в документі виявив, що в основному принципи знаходять своє запровадження, але деякі принципи не актуальні для України, так як для них відсутнє економічне підґрунтя, а деякі не виконуються, або виконуються частково.

Міжнародної асоціації страховиків депозитів і Рада ЄС наголошує на необхідності посилення інформованості вкладників про роботу фонду та систему гарантування вкладів. Незважаючи на прийняте «Положення про порядок інформування громадськості про систему гарантування вкладів фізичних осіб» виконавчою дирекцією фонду та розміщення інформації на сайті фонду складається враження щодо формального виконання фондом вимог прозорості. А порушення термінів виплати відшкодування вкладникам виведених з ринку банків, відсутність оприлюднення інформації щодо переліку майна, якій складає ліквідаційну масу, безпідставно прийнятих рішень щодо визнання договорів нікчемними мінімізує оцінку ефективності роботи фонду та потребує управлінських заходів для її покращення.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ

Плісак Тетяна Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний стан економічного середовища, в якому українські банки здійснюють свою діяльність, характеризується нестабільністю. Проте, за оцінками керівництва банків (як з українським, так і з іноземним капіталом), відсутні будь-які значні невизначеності щодо можливості продовження їхньої діяльності в найближчому майбутньому в Україні.

Основним джерелом публічної інформації про фінансовий стан та результативність діяльності банків України є фінансова звітність, що базується на Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО) та Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ).

Відповідність МСФЗ забезпечує належний рівень якості фінансової звітності та її транспарентності.

Національним банком України сформовані підходи (вимоги) до складу, структури річної та проміжної фінансової звітності й порядку її оприлюднення.

Невід'ємною складовою фінансової звітності є розкриття суттєвої, повної та корисної інформації для відповідних користувачів, обсяг якої визначається масштабом використання банком фінансових інструментів і методів управління фінансовими ризиками.

Спосіб розкриття інформації у примітках, враховуючи професійні судження управлінського персоналу, може відрізнитись від рекомендацій Національного банку України.

Нами було досліджено, яким чином банки подають, розкривають і оприлюднюють проміжну фінансову звітність (у тому числі – інформацію про кредитні ризики) та які судження і припущення використовують при підготовці й поданні відповідної звітності.

За результатами досліджень було встановлено, що всі досліджувані банки (АТ «Ощадбанк», ПАТ «ОТП Банк», АТ «Райффайзенбанк», ПАТ «Креді Агріколь Банк», ПАТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Полікомбанк», ПАТ «АСВІО БАНК», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Альфа банк») подають скорочену проміжну звітність у складі річної фінансової звітності, відповідно до рекомендацій МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» і нормативних вимог Національного банку України. Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід подається переважно як один документ, а Звіт про рух грошових коштів складається переважно прямим методом (за виключенням ПАТ «АСВІО БАНК» та ПАТ «Укрсоцбанк»).

Дослідження розкриття інформації про надані банком кредити та притаманні їм ризики у примітках до Звіту про фінансовий стан свідчать про значні відмінності у досліджуваних банках, що призводить до певної незрозумілості та незіставності інформації між окремими банками. Разом з тим, розкриття інформації щодо кредитного ризику доречно стандартизувати більше ретельно, враховуючи зміни 2014 року у підходах до його визначення, викладені у МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», які вступають в силу з 01.01.2018 р.

Даний стандарт вводить принципово нову модель для визначення збитків від знецінення кредитів – модель очікуваних кредитних збитків, за якою банк буде зобов'язаний при початковому визнанні кредиту негайно визначати та обліковувати збиток у сумі очікуваного кредитного збитку за 12 місяців, а при суттєвому зростанні кредитного ризику – обраховувати знецінення кредитів на основі очікуваного кредитного збитку за весь строк дії кредитного активу.

Видається доречним пропонувати банкам обов'язково розкривати у примітках інформацію щодо аналізу кредитної якості та руху резервів за наданими кредитами у розрізі контрагентів – юридичних осіб, які належать до великого, середнього, малого підприємства, фізичної особи, за якими визначається ймовірність дефолту.

Це сприятиме підвищенню рівня транспарентності фінансової звітності щодо ризиковості кредитного портфеля банків.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ротова Тетяна Анатоліївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В провідних країнах світу страховий бізнес підпадає під вплив регуляторних дій держави за різними напрямками. В нашій країні діяльність всіх учасників страхового ринку на сьогодні контролюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). Не зважаючи на те, що у липні 2016 року було прийнято за основу законопроект, який передбачав передачу його функцій Національному банку України, зміна регулятора не відбулася.

Упродовж останніх років спостерігаються пожвавлення діяльності Нацкомфінпослуг, яке по-різному сприймається учасниками страхового ринку.

Зазначимо лише деякі безперечно позитивні моменти: заходи на виконання завдань, визначених Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 р.; схвалено методику розрахунку викупної суми для договорів страхування життя та додаткові вимоги до них; затверджено Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика.

Важливим є те, що з метою врахування положень міжнародних стандартів фінансової звітності, розкриття страховиками обсягу інформації, достатнього для визначення їх фінансово-господарського стану та якості активів, внесені зміни до Порядку складання звітних даних страховиків. Крім того, Нацкомфінпослуг разом з іншими регуляторами ринків фінансових послуг забезпечує реалізацію взаємопов'язаних заходів з метою системного розв'язання існуючих проблем розвитку фінансового сектору. Так, зменшено строк проведення перевірок з 30 до 15 календарних днів, з метою спрощення процедури реєстрації правил добровільного страхування розроблено нові вимоги до документів, що подаються страховиками для реєстрації таких правил.

Вже запроваджено чіткі критерії оцінювання фінансового стану заявників – фізичних осіб, вимоги щодо його ділової репутації. Прийняття відповідного акта забезпечує виконання зобов'язань України щодо наближення до визнаних міжнародних стандартів у частині допуску до участі у фінансових установах виключно платоспроможних власників із бездоганною діловою репутацією.

Основними напрямками пруденційного нагляду є додержання встановлених критеріїв та нормативів щодо ліквідності, капіталу та платоспроможності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій, якості систем управління та управлінського персоналу.

Якщо аналізувати напрям захисту інтересів споживачів фінансових послуг, то слід відмітити збільшення максимального розміру страхової виплати за шкоду, заподіяну майну потерпілих, у разі оформлення документів про ДТП без участі уповноважених на те працівників поліції (Європротоколу): з 1 лютого 2016 р. – 50 000 грн. потерпілому; підвищено розміри страхових сум за договорами ОСЦПВВНТЗ до 100 000 грн. на одного потерпілого за шкоду, заподіяну майну потерпілих, та 200 000 грн. на одного потерпілого за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю потерпілих.

Окремої уваги заслуговує робота із запровадження електронних полісів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, а також щомісячне розміщення інформаційних повідомлень на сайті Нацкомфінпослуг щодо результатів розгляду скарг споживачів фінансових послуг. У минулому році складено 394 акта о правопорушеннях, що скоєно на ринку фінансових послуг, у т.ч. 338 - страхових компаніями. Їм надсилаються комплексні вимоги щодо надання інформації про кредиторську заборгованість за договорами страхування перед страхувальниками.

Звіт Нацкомфінпослуг свідчить про те, що за 2016 рік на страховому ринку здійснено 68 перевірок. Як реакція на факт зникнення кількох лайкових страхових компаній, регулятор впровадив для страховиків, які займаються страхуванням життя, систему щодавного інформування про зміни фінансового стану (структуру активів, моніторинг істотних операцій).

За результатами заходів впливу до страховиків при сприянні Нацкомфінпослуг страхувальникам у 2016 р. здійснено виплати страхового відшкодування на суму майже 118 млн. грн. (у 2015 р - 68,6 млн. грн.), що можна визначити як індикатор результативності нагляду з боку держави за страховим сегментом фінансового ринку. Натомість продовжують бути актуальними завдання із врегулювання діяльності страхових агентів, процедури передання портфелів та проблемні питання, пов'язані з ліквідацією компаній й виведенням їх з ринку та внесення змін у ряд законодавчих та нормативних актів.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кукурудз Оксана Михайлівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах ризику ведення підприємницької діяльності об'єктивно пов'язано з необхідністю прийняття управлінських рішень. Ризикове середовище в агропромисловому виробництві має свою специфіку, особливо рослинництво, де результати безпосередньо залежать від впливу природно-кліматичних умов та вимагає від сільськогосподарських підприємців поглибленого вивчення ризиків, які впливають на одержання кінцевого результату, з метою вибору оптимального методу управління.

Світовий досвід визначає страхування як один з найефективніших методів управління ризиками. Високий ступінь ризиків агропромислового виробництва і низький рівень розвитку сільськогосподарського страхування є основними чинниками, які актуалізують необхідність сільськогосподарського страхування. В міжнародній практиці страхування сільськогосподарських ризиків сформувались дві основні моделі, які умовно можна назвати «американська» та «європейська». Для «американської» моделі, яка застосовується в США та Канаді, характерна значна підтримка держави у страхуванні сільськогосподарських ризиків. Для «європейської» моделі характерна мінімальна участь держави в

аграрному страхуванні, яка зводиться головним чином до виконання контрольних функцій щодо діяльності приватних страхових компаній у цьому секторі ринку страхових послуг. Обидві ці моделі мають свої переваги і недоліки, але, як свідчить міжнародний досвід, найефективнішим при страхуванні аграрних ризиків є поєднання цих двох моделей. Саме така система страхування сільськогосподарських ризиків діє в Іспанії, яка, за оцінками експертів міжнародного проекту ЄС Tacis «Вдосконалення управління ризиками фермерських господарств та малих і середніх господарств в аграрному секторі», є країною з найрозвиненішою системою агрострахування в Європі.

Підприємницький ризик сільськогосподарського товаровиробника набагато вище, ніж даний ризик в промисловості. Він обумовлений набагато більшим обсягом об'єктивних ризикових обставин, що залежать від стихійних сил природи. Причому мистецтво протистояння природному середовищу в значній мірі залежить від того, як на суб'єктивному плані будуть вирішуватися проблеми самого сільськогосподарського виробництва, його ефективності і продуктивності. Особисте страхування підприємця сільськогосподарської галузі це необхідна умова ефективного функціонування підприємства. Даний вид страхування буде запорукою того, що в разі якого-небудь нещасного випадку, сільськогосподарське виробництво не зупиниться і не понесе збитків.

Сучасні страхові компанії у рамках страхування ризиків сільськогосподарського виробництва пропонують наступні види страхових послуг: страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень; страхування багаторічних насаджень; страхування тварин; страхування запасів риби, виробленої рибницькими підприємствами; страхування запасів сільськогосподарської продукції; страхування сільськогосподарської техніки та обладнання; страхування будівель (будівлі, споруди, виробничі приміщення).

Серед видів сільськогосподарського страхування особливе місце займає страхування врожаю сільськогосподарських культур, так як саме рослинництво займає найбільшу питому вагу у сільськогосподарському виробництві і в більшій мірі, порівняно з іншими галузями, схильне нерегульованим природно-кліматичних ризиків. З огляду на особливості та ризикованість виробництва сільськогосподарських культур держава надає підтримку даного виду сільськогосподарського страхування. Сільськогосподарське страхування та, зокрема, його найважливіша підгалузь – страхування врожаю, повинно бути спрямоване лише на компенсацію збитків

самого сільського виробника. Страхове відшкодування, яке він може отримати в неврожайний рік, надасть йому можливість вирішити, принаймні, два завдання. По-перше, виконати свої фінансові зобов'язання перед своїми партнерами в тій мірі, в якій ставилося первинне завдання зробити це за рахунок продажу виробленого товару. По-друге, сільський товаровиробник буде в змозі придбати насіннєвий фонд і необхідні матеріально-технічні засоби для наступного року і таким чином не перервати відтворювальний цикл рослинництва.

Таким чином, сучасний стан розвитку системи сільськогосподарського страхування диктує потребу у формуванні системного підходу до його розбудови.

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ БАНКУ

Маслова Наталя Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Розвиток банківської системи України та її ефективне функціонування перебувають у тісному взаємозв'язку зі зростанням довіри до неї та забезпеченням відповідного рівня її ділової репутації. Зниження рівня ділової репутації, втрата ліквідності і банкрутство навіть одного банку призводить до формування негативних наслідків. У їх числі невиконання зобов'язань вкладникам, неповернення міжбанківських кредитів, припинення або затримка платежів від покупців постачальникам, у яких, у свою чергу, виникають проблеми з погашенням заборгованостей перед своїми контрагентами.

Систематизувавши різні підходи [1 - 5] можна зробити висновок, що, з одного боку, ділова репутація - це важлива якісна характеристика громадської думки про банк, та, з іншого, - один з нематеріальних активів банку, що піддається кількісній оцінці. Щодо дефініції «ділова репутація» з точки зору банківського законодавства, то на наш погляд, у даному трактуванні не в повній мірі розкривається поняття ділової репутації як правового явища, притаманного суб'єкту господарювання [4]. Саме репутація є тим цінним нематеріальним активом, який безпосередньо впливає не тільки на формування громадської думки і прихильності клієнтів, але й на вартість банку і його конкурентне становище на фінансовому ринку.

В даний час не існує єдиної думки щодо трактування терміну «ділова репутація». За результатами теоретичних досліджень було виокремлено іманентно-функціональний, вартісний, емоційний (іміджевий), моніторинговий, ринковий, інтегральний, обліковий, правовий, маркетинговий підходи до сутності даного поняття. Систематизуючи підходи різних авторів надамо власне визначення: ділова репутація банку – це суб'єктивна оцінка банку різними групами стейкхолдерів з позицій фінансової стійкості, якості надання послуг, ефективності кредитної та фінансової діяльності банку, поведінки його власників, що впливає на подальші рішення даних суб'єктів, щодо співпраці, або ж розірвання відносин з банком.

Розвиток банківської системи України та її ефективне функціонування перебувають у тісному взаємозв'язку зі зростанням довіри до неї та забезпечення відповідного рівня її ділової репутації.

З метою дослідження ділової репутації банків проведено аналіз кількості збанкрутілих банків протягом 2014-2016 років, результати якого зазначили, що, більшість банкрутств припадає на невеликі банки з українським та російським приватним капіталом, які не мали достатнього рівня ділової репутації. Разом з тим, доведено, що для банків з приватним іноземним капіталом ділова репутація - це частина корпоративної культури і це виражається і в обслуговуванні, і в підходах до роботи, і в їхніх цінностях. Тому у випадку прийняття рішення іноземним банком рішення про відхід з ринку України робить він обов'язково погашає всі свої зобов'язання перед клієнтами і партнерами.

Таким чином, в результаті проведених досліджень можна стверджувати, що репутація банку пов'язана із його надійністю та життєздатністю та має визначальне значення саме в умовах нестабільності фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Астрелина, В. В. Оценка деловой репутации банка /В.В.Астрелина, П. К. Бондарчук // Деньги и кредит. – 2012. – № 12. – С.16–23.
2. Пыченкова О. С. Содержание и оценка категории «Деловая репутация банка» // Молодой ученый. – 2015. – №11.1. – С. 106-110.
3. Маслова Н.О .Актуальные вопросы управления репутационным риском банка // Науковий збірник Казанського економічного університету. – 2013. – №6 – С. 28-35

4. Цивільний кодекс: Кодекс України від 16.01.2003 № 435- IV (зі змінами та дополн.) [Електр. ресурс]- Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>
5. Кочин В.В. Захист ділової репутації суб'єктів підприємницької діяльності / В.В. Кочин. [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://www.media-yuryst.com>

ФОНДИ ПРЯМОГО ІНВЕСТИВАННЯ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Демченко Оксана Петрівна

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Філіпова Наталія Володимирівна

Чернігівський національний технологічний університет

У сучасних динамічних умовах фонди прямого інвестування є надзвичайно важливим елементом розвитку фінансових ринків розвинених країнах світу. Для України актуальність даної форми інвестування актуалізується в силу того, що, можливо, розвиток саме такої форми фінансового посередництва на ринку фінансових послуг забезпечить виконання основної функції вітчизняної фінансової системи – перетворення заощаджень в інвестиції, що в кінцевому результаті стане фактором економічного зростання в цілому.

Сутність діяльності фондів прямого фінансування зводиться до купівлі частки компанії за кошти, зібрані у крупних інвесторів, управління її діяльністю та продажу викупленої частки компанії через визначений термін. Досвід зарубіжних країн дозволяє виділити наступні переваги фондів прямого інвестування, що робить їх перспективними в контексті українських реалій: високий рівень очікуваного інвестиційного доходу; контрольований рівень бізнес-ризиків; диверсифікований інвестиційний портфель; обмеження втрат; можливість контролю інвестора над прийняттям інвестиційних рішень фонду; професійність керівників фонду тощо [2].

Нормативно-правові акти українського законодавства не дають визначення фондам прямого інвестування. Проте передбачена можливість існування венчурних фондів [1], які разом з фондами викупу можна віднести до основних типів фондів прямого інвестування у зарубіжних країнах. Критерієм такої класифікації є стадії фінансування підприємств. Венчурні фонди здійснюють

фінансування проектів на ранніх стадіях розвитку та етапах зростання (фінансування інноваційних розробок для виведення їх на ринок), а фонди викупу інвестують в зрілі компанії, викупуваючи частку підприємства (для збільшення вартості бізнесу і наступного його продажу).

В Україні функціонують венчурні фонди, створені резидентами, та класичні фонди викупу іноземних інвесторів, а саме Western NIS Enterprise Fund (WNISEF), Horizon Capital, SigmaBleyzer, Euroventures. До основних венчурних інвесторів також належать Європейський банк реконструкції і розвитку та Міжнародна фінансова корпорація [3]. Обсяг прямих іноземних інвестицій у 2016 р. з країн ЄС становив 44,8 млрд. дол. США.

Основними інвесторами у фонди прямого інвестування у світі є інституційні інвестори міжнародні та національні (страхові компанії, пенсійні фонди, інші інвестиційні фонди), міжнародні фінансові установи, великі компанії, приватні інвестори. Оцінюючи можливості участі вітчизняних інвесторів, слід зазначити певні обмеження згідно з чинним законодавством:

- участь фізичних осіб у венчурному фонді у сумі не менше, ніж 1500 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановленому законом на 1 січня 2014 року;
- неможливість участі вітчизняних інвестиційних та пенсійних фондів, які не мають права вкладати в інші фонди;
- обмежена участь банків та страхових компаній.

Тому потенційними інвесторами у фонди прямого інвестування, що вестимуть діяльність на українському ринку можуть бути: іноземні державні та міжнародні фінансові інститути; іноземні інституціональні інвестори; вітчизняні фізичні і юридичні особи. Проте незрілість правового середовища, недостатній розвиток інституцій створюватиме для зарубіжних інвесторів додаткові ризики.

Отже, фонди прямого інвестування є ефективним інструментом розвитку ринку фінансових послуг і здатні забезпечити перетворення заощаджень в інвестиції. Основною формою фондів прямого інвестування, визначених українським законодавством, є венчурні фонди, що мають потужний резерв для подальшого розвитку у вітчизняному середовищі, а саме податкові пільги та можливість викупу інвестиційних сертифікатів фонду в розстрочку (існує лише для венчурних фондів). Основними інвесторами фондів прямого інвестування в українських умовах вбачаються фізичні особи із значними обсягами інвестиційних ресурсів, оскільки законодавче забезпечення ринку фінансових послуг створює обмеження для

вітчизняних інституційних інвесторів і додаткові ризики для закордонних інвесторів. Проте досвід певних українських венчурних фондів переконує, що можливо адаптувати передовий досвід і, разом з тим, створити власну життєздатну модель фондів прямих інвестицій.

Список використаних джерел

1. Про інститути спільного інвестування: Закон від 05 липня 2012 р. № 5080-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
2. Мертенс О. В. Фонд прямих інвестицій в українському інституційному середовищі: проблеми та можливі шляхи вирішення [Електронний ресурс] / О. В. Мертенс // Міжнародний інститут бізнесу. – Режим доступу: http://mertens.com.ua/articles/files/article_refund.pdf
3. Поворозник В. Використання інноваційних технологій на фінансових ринках України (на прикладі фондів прямого інвестування та венчурних фондів) [Електронний ресурс] / В. Поворозник // аналітичні матеріали Відділ економічної та соціальної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor>

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Жураховська Людмила Валентинівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Питанням транспарентності фінансових ринків в Україні приділяється велика увага з боку міжнародних фінансових інститутів, регуляторів та експертів ринку. Починаючи з 2000 року в Україні за підтримки USAID був реалізований ряд міжнародних донорських проектів щодо розкриття інформації фондовому ринку. В даний час досягнуто розуміння основних принципів розкриття інформації, методи їх реалізації у практиці фондового ринку, розроблено низку стандартів та зареєстровані нормативні документи. Так, згідно заяви Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), з 2016 року вона розпочала в режимі дослідної експлуатації оприлюднення публічної інформацію у формі відкритих даних відповідно до статті 101 Закону України "Про доступ до

публічної інформації". Однак попри наведену заяву НКЦПФР про розкриття інформації, лише незначна частка інформації щодо професійних учасників фондового ринку розкривається.

Результати проведеного нами опитування експертів фондового ринку показали, що види інформації, які повинні розкривати професійні учасники фондового ринку України, поділяються на такі:

Інформація щодо угод на фондовому ринку, джерелами якої є:

- публічна звітність торговців цінними паперами і фондових бірж;
- інформація на сайтах фондових бірж;
- інформація на інвестиційних порталах;
- сайти так званих «третіх осіб» - організацій, що не є професійними учасниками фондового ринку;
- сайти саморегулювних організацій (СРО).

Фінансова звітність професійних учасників фондового ринку України з аудиторським висновком;

Узагальнені дані НКЦПФР.

За результатами тестування джерел публічної інформації на фондовому ринку України щодо повноти розкриття інформації, зручності для користувачів та можливості подальшої трансформації даних нами отримано такі результати.

Стосовно офіційних джерел - Загальнодоступної інформаційної бази даних НКЦПФР про ринок цінних паперів Stock Market [1] та офіційного сайту «Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України SMIDA [2], наше дослідження засвідчило, що ресурси ненадійні та незручні у користуванні, а саме: логістика сайтів є досить складною; дані надаються у розрізненому та незведеному виді - зведена інформація щодо показників фінансової звітності всіх професійних учасників фондового ринку, а також за їх окремими видами (торговці, організатори торгів, депозитарні установи, клірингові установи) відсутня, на відміну від фінансової звітності банків України, що розкривається на офіційному сайті НБУ; регулярна інформація (XML) є недоступною для користувачів через багаторазові вимоги авторизації; те ж стосується всіх інших розділів, крім «Правопорушень»; зведені дані щодо активів, капіталу, портфелю, обсягів наданих послуг та інших показників з діяльності учасників ринку на сайтах відсутні; проте вони пропонуються як інформаційні послуги; подальша трансформація даних неможлива. З нашої точки зору, саме незручність у користуванні базами даних Агентства, відсутність зведеної аналітичної інформації, а також неможливість її побудувати самостійно за даними баз даних (відсутність відповідних опцій) створює умови для комерційної

діяльності Агентства, що не відповідає принципам розкриття інформації на фондовому ринку та суперечить самій меті створення Агентства.

Щодо узагальнених даних НКЦПФР [3]: вони представлені у формі аналітичних звітів у форматі, що не трансформується у формати Microsoft, і тому їх проблематично використовувати науковцям й інвесторам; щодо угод на фондовому ринку, відсутні дані у розрізі торговців цінними паперами; не розкривається інформація щодо звітності професійних учасників ринку, що є порушенням законодавства України щодо розкриття інформації на фондовому ринку України.

Щодо фінансової звітності з аудиторським висновком, інформацію на своїх офіційних сайтах розкривають не всі професійні учасники ринку. Зведені таблиці показників фінансової звітності професійних учасників ринку є наявними лише у закритій звітності НКЦПФР, і тому недоступні як інвесторам, так і науковцям. З точки зору авторів та експертів фондового ринку України, така ситуація є недопустимою, оскільки вона не відповідає вимогам транспарентності фондового ринку України, що грубо порушує права інвесторів.

Щодо сайтів фондових бірж, інвестиційних порталів, «третіх осіб» та СРО, то вони є найбільш інформативними та зручними для користувача, оскільки відповідають вимогам розкриття інформації.

Список використаних джерел

1. Stock Market [Електр. ресурс]. - Режим доступу: <http://stockmarket.gov.ua>.
2. Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України SMIDA [Електр. ресурс] Режим доступу: <http://smida.gov.ua/>
3. НКЦПФР [Електр. ресурс] Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/>

ПРОГНОЗУВАННЯ ЦІН НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Котляр Валерій Юрійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансові операції є домінуючими в обмінно-товарних операціях на глобальних ринках (до поняття «товар» включаємо також фінансові інструменти (ФІ) всіх типів). Як стверджують фахівці, по відношенню до реального товарного покриття угоди з ФІ

іноді складають близько 90%. Так, за оцінкою фахівців, на «золотих» біржах на 1 кг фізичного золота припадає 542 кг «золотих сертифікатів». Фактично це призводить до виникнення «фінансових пузирів», які характеризуються необмеженим зростанням вартості сукупних ФІ відносно вартості закладеного в них покриття реальних активів (через систему часткового резервування). За таких умов вартість більшості системоутворюючих реальних активів (таких як енергоресурси) не визначається в класичний спосіб балансу попиту та пропозиції, а через відповідні ФІ на фондових та деривативних ринках. За думкою відомого норвезького економіста, нині – радника прем'єр-міністра Грузії Е. Райнерта ([1]), фінансовий сектор – каркас, що підтримує виробництво. Необхідно знову сконцентруватись на виробництві і мати політичну волю припинити занадто прислухатись до МВФ». Тобто такий фінансовий сектор не тільки створює значне додаткове навантаження на реальний сектор, утворює так звану «піну ВВП» (диспропорцію між реальним та сектором послуг), але й стає складовою нищівної корупції. Так з одного боку виникає нагальна потреба в «оздоровленні» фінансової системи держави, з іншого – планування економічного розвитку (в тому числі реального сектора економіки) нерозривно пов'язано з прогнозуванням цін ФІ у фінансовому секторі держави.

Практично всі фінансові центри, діяльність яких пов'язана з акумуляцією фінансових ресурсів суспільства (банків, інвестиційних та пенсійних фондів, страхових компаній тощо) для підтримки достатнього рівня капіталізації активів стають суб'єктами (операторами) фондових ринків. Відтак, значна частина професійних зусиль фінансових аналітиків та менеджерів цих центрів спрямована на створення інвестиційних портфелів та їх підтримки на належному рівні прибутковості шляхом успішного трейдингу. Останнє є результатом вмілого прогнозування цін фінансових інструментів.

На даний час існує два основних підходи до прогнозування – фундаментальний і технічний аналіз. В довгостроковому плані кваліфікований інвестор, який приймає рішення за їх допомоги, повинен мати прибутковість більшу, ніж пропонує ринок, з урахуванням ризику. Це можливо тільки в тому випадку, якщо ринки хоча б частково прогнозовані. Думки економістів щодо можливостей та принципів прогнозування таких ринків суттєво відрізняються. Так деякі фахівці впевнені, що ринки є ефективними і ніякі методи аналізу не дозволять в довгостроковому періоді отримати прибутковість більше ринкової, інші стверджують про наявність «цінової пам'яті» і пропонують сучасні методи побудови моделей

ринку та їх дослідження. Найбільш популярними на сьогодні вважаються ефективні (ЕМН), когерентні (СМН) та фрактальні ринки (ФМН).

Підсумовуючи відмітимо: сучасна наукова думка не має одноставного погляду щодо можливості прогнозування цін фінансових інструментів та відповідно загальноприйнятої теорії з метою отримання переваги над ринком і згідно з цим значного прибутку. Безперечно, що ринки мінливі в залежності від багатьох чинників. Загалом, сучасні моделі прогнозування цін ФІ утворюють потужний інструментарій не тільки трейдера, фінансового аналітика чи менеджера, але й економістів інших спеціалізацій, слугують базисом прийняття ефективних управлінських рішень. Подальші дослідження в цьому напрямку корисні для переосмислення нового статусу сучасних економістів, не рупорів застарілих економічних догм, а творчо налаштованих аналітиків та системних прогнозистів фінансових ринків [2]. Відповідно це потребує еволюції освітянських програм підготовки конкурентоспроможних на ринку праці фахівців-економістів КНТЕУ.

Список використаних джерел

1. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными [Текст] / пер. с англ. Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. – 384 с.
2. Дж. Куиггин. Зомби-экономика: Как мертвые идеи продолжают блуждать среди нас [Текст] / пер. с англ. Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2016. – 272 с.

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

**Тімошенко Наталія Миколаївна,
Волинець Оксана Олександрівна**

Вінницький торговельно-економічний коледж
Київського національного торговельно-економічного університету

На ринку державних цінних паперів держава виступає у ролі емітента, а інвесторами можуть бути юридичні особи,

домогосподарства або інші держави та міжнародні організації, що мають у своєму розпорядженні тимчасово вільні кошти. Саме ці відносини мають бути врегульованими за допомогою ринкових механізмів, що на державному рівні забезпечується ринком державних цінних паперів.

Світовий досвід свідчить, що саме висока частка дрібних інвесторів забезпечує надійність і ліквідність інвестиційного ринку, а також додаткові можливості для держави регулювати грошову масу. Це особливо актуально для економіки України, коли інфляційна складова гальмує хід ринкових перетворень.

Доходи населення, що не використовуються на поточне споживання, можуть бути залучені в інвестиційний процес через схеми колективного інвестування. В країнах з розвиненими фінансовими ринками та інвестиційними інституціями заощадження населення акумулюються та перерозподіляються через придбання фінансових інструментів

У розвинених країнах ІСІ поряд з недержавними пенсійними фондами та страховими компаніями є найбільш потужними інституційними інвесторами, які з одного боку забезпечують залучення інвестицій в економіку країни, з другого боку примножують заощадження домогосподарств через інвестиційний дохід [1].

Ухвалений в 2012 році Закон України “Про інститути спільного інвестування” визначає:

- Інститут спільного інвестування (ІСІ) – існують у формі корпоративного або пайового фонду.
- Корпоративний фонд - юридична особа, яка утворюється у формі акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування.
- Пайовий фонд - сукупність активів, що належать учасникам такого фонду на праві спільної часткової власності, перебувають в управлінні компанії з управління активами та обліковуються нею окремо від результатів її господарської діяльності [3].

Перший інвестиційний фонд у світі було створено у серпні 1822 р. у Бельгії, через кілька десятиліть у Швейцарії і Франції. Як масове явище вони почали розвиватися лише після другої світової війни, поступово складаючи конкуренцію банкам та іншим фінансовим інститутам. Найбільшого поширення інвестиційні фонди набули у Великобританії і США. Нині більше половини американських домогосподарств є вкладниками того чи іншого інвестиційного фонду [2].

В Україні розвиток колективного інвестування супроводжується низкою проблем, що призводять до ігнорування населенням інших, відмінних від банків фінансових установ. Зокрема, у період до 2002 року інвестиційний ринок був представлений великою кількістю інвестиційних фондів, що мали недовговічну історію існування. Крім того існують інші причини, що гальмують розвиток ІСІ: відсутність достатнього набору надійних фінансових інструментів, недостатність ліквідних активів на національному ринку. Сукупність цих та інших причин формує недовіру населення до фінансових інституцій, що гальмує розвиток спільного інвестування в Україні.

Список використаних джерел

1. Козаренко Л.В. Розвиток інвестиційної діяльності громадян через механізм колективного інвестування/Л.В. Козаренко// Формування ринкових відносин в Україні.-2016.-№3(178).-с.42-50
2. Офіційний сайт Української Асоціації Інвестиційного Бізнесу. - [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/>
3. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI (із змін. та допов.). [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>

ПЕРСПЕКТИВИ ОНЛАЙН-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Зайчук Світлана Валентинівна

Київський національний торговельно-економічний університет

На сьогоднішній день, в еру стрімкої автоматизації й інформатизації суспільства, тенденції страхового ринку та вимоги клієнтів стимулюють страховиків застосовувати в своїй діяльності різноманітні технологічні розробки, що мають позитивний вплив як на роботу страхових компаній, які за допомогою «правильних» рішень мінімізують невиправдані збитки та запобігають випадкам шахрайства, так і на страхувальників, які отримують вищу якість сервісу. На страховому ринку України особливого значення набувають питання приваблення клієнтів і створення для них найбільш комфортних умов шляхом запровадження нових технологій і розвитку системи інтернет-страхування.

Перш ніж розглядати сучасний стан інтрнет-страхування, варто зазначити, що традиційне страхування – це процес встановлення та

підтримки певних договірних відносин між страхувальником (покупцем страхових послуг) і страховиком (організацією, що надає зазначені послуги). Страховик розробляє програму страхування, пропонує її клієнту і, у разі згоди останнього, сторони укладають договір, у результаті якого клієнт здійснює відповідний платіж, а страховик зобов'язується, за умови настання страхового випадку, виплатити страхувальнику грошову компенсацію, що визначається умовами договору. У ході угоди формується поліс, що є юридичним документом для страхувальника та страхової компанії, в якому зазначаються ключові моменти страхування: об'єкт страхування (майно, особа, відповідальність), страховий випадок, від настання якого укладається договір, початок і кінець строку страхування, страхова сума, страхова премія. Таким чином, інтнет-страхування – це всі вищезазначені елементи взаємодії між страховою компанією та клієнтом, що виникають під час продажу страхового продукту та його обслуговування, які, проте, здійснюються за допомогою мережі інтернет. На відміну від класичної форми, страховка онлайн має ряд плюсів.

Одна з ключових переваг інтернет-страхування, на думку експертів, полягає в тому, що страховик встановлює тісний контакт з аудиторією потенційно зацікавлених у страхуванні клієнтів, при цьому не витрачаючи колосальні бюджети на рекламу, яка не завжди демонструє очікуваний ефект. Більше того, страховики завдяки онлайн-продажу в перспективі зможуть, якщо не повністю, то хоча б частково, відмовитися від філіалів, а значить, скоротити витрати на утримання мережі офісів і представництв, на комісійні агентам і посередникам. Інакше кажучи, знизити адміністративні витрати та, як результат, направити ресурси на реалізацію важливіших завдань. Страхувальник, зі свого боку, придбавши поліс через інтернет, має змогу зекономити час на спілкування зі страховою компанією, в якому часто він на етапі укладання договору не має потреби. Окрім того, страховик може запропонувати клієнту гнучкіший страховий тариф.

Проте на сьогодні в Україні на шляху розвитку онлайн-страхування існують перешкоди. По-перше, вітчизняне законодавство не дозволяє бізнесу повністю перейти на електронний документооборот. Якби існувала можливість обійтися без паперових договорів, клієнти страхових компаній позбавилися б необхідності отримувати екземпляр полісу поштою чи від кур'єра. І тоді після кількох нескладних дій на комп'ютері машина чи квартира були б моментально застраховані. По-друге, вповільнює розвиток онлайн-

страхування й недовіра з боку страхувальників, які часто віддають перевагу тому, щоб познайомитися з представником страховика вживу, переконатися в тому, що компанія взагалі існує, а вже після цього довірити їй своє майно, здоров'я чи життя. По-третє, не все можна застрахувати через інтернет. Наприклад, під час укладання договору КАСКО автомобіль потребує обов'язкового огляду, так само як і квартира. Саме тому в деяких випадках уникнути спілкування з представником страхової компанії неможливо. Проте, на думку експертів, онлайн-страхування є питанням часу, особливо враховуючи той факт, що за даними компанії GfK щодня покупки в інтернеті здійснює три мільйони чоловік.

Вітчизняний страховий ринок ще не досягнув західноєвропейських чи американських масштабів, де частка онлайн-страхування вже сягає від тридцяти до п'ятидесяти відсотків, проте вже демонструє прогресивні тенденції.

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОСЛУГАМИ ФАКТОРИНГУ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Колодізева Світлана Олегівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Однією із основних проблем розвитку вітчизняного ринку факторингових послуг залишається висока вартість факторингового обслуговування для вітчизняних підприємств порівняно із іншими кредитними послугами, що значною мірою стримує поширення послуг з факторингу на ринку фінансових послуг України. Тому ключовим напрямом розвитку вітчизняного ринку факторингових послуг повинно стати створення сприятливих фінансових умов факторингового обслуговування для реального сектору економіки.

Умови факторингового обслуговування, що пропонують банки та факторингові компанії, не відповідають сучасним запитам потенційних споживачів факторингових послуг через відсутність індивідуального та гнучкого підходу до визначення вартості такого обслуговування.

Для вирішення існуючої проблеми формування прийнятних фінансових умов факторингового обслуговування як для фінансової установи, так і клієнта та збалансування їх фінансових інтересів, нами запропоновано застосовувати рівноважну ставку факторингового обслуговування. Така рівноважна ставка може бути визначена

виходячи із значень показників рентабельності фінансової установи та клієнта за факторинговою операцією та балансує фінансові інтереси обох сторін. Застосування запропонованої рівноважної ставки факторингового обслуговування значною мірою впливає на ефективність управління послугами факторингу.

Використання фінансовою установою рівноважної ставки факторингового обслуговування можливе у рамках запропонованих нами стратегій, серед яких консервативна, комбінована стратегії та стратегія активного нарощування факторингового портфеля. Вибір стратегії фінансової установи щодо управління послугою факторингу може бути здійснений залежно від загальної кредитної політики установи.

Під консервативною стратегією управління послугами факторингу нами пропонується розуміти стратегію, що пов'язана із використанням стандартних умов факторингового обслуговування, що не враховують особливості економічного стану та потреб підприємства-клієнта (споживача послуги факторингу).

Використання консервативної стратегії не відповідає сучасним запитам споживачів факторингових послуг та тенденціям розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг, і є неефективним як для банків, факторингових компаній, так і для вітчизняних підприємств.

Використання комбінованої стратегії управління факторинговими послугами фінансовими установами, яка передбачає застосування рівноважної ставки за факторингове обслуговування, у випадку, якщо угода не вигідна для підприємства-клієнта, є найбільш ефективною стратегією у сучасних умовах, оскільки використання даної стратегії може забезпечити фінансову установу значним приростом факторингового портфеля з одночасним збільшенням прибутків. Така стратегія є найбільш доцільною для угод факторингу із терміном фінансування від 60 днів, оскільки є найбільш вигідною для банків, факторингових компаній та дозволяє врахувати потреби клієнтів.

Стратегія активного нарощування факторингового портфеля із застосуванням рівноважної ставки за факторинг для усіх клієнтів вигідна для тих фінансових установ, які прагнуть якнайшвидше залучити додаткових клієнтів та розширити свою ринкову нішу. Застосування такої стратегії може бути найбільш виправданим для угод факторингу із терміном фінансування від 60 днів.

Застосування фінансовими установами у своїй діяльності запропонованого підходу та запровадження рівноважної ставки факторингового обслуговування дозволить підвищити ефективність

управління послугами факторингу, сприятиме розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг та зміцненню конкурентоспроможності національної економіки за рахунок підвищення ресурсовіддачі фінансових ресурсів, що використовуються фінансовими установами для обслуговування реального сектору економіки.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Нетребчук Лариса Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В Україні спостерігається суттєве зростання обсягів проблемних кредитів, що перебувають на балансі банків. Причинами цього є як невиважена кредитна політика банків, так і наявне високе боргове навантаження позичальників. Тому, без очищення балансів банків від таких кредитів очікувати на відновлення кредитування не варто.

Одним із ефективних методів роботи банків з проблемними кредитами є реструктуризація. Вона застосовується, коли непогашення заборгованості викликане об'єктивними обставинами, незалежними від позичальника. Реструктуризація являє собою розстрочення сплати кредитної заборгованості (іноді із залученням додаткових кредитних коштів), що проводиться у зв'язку з неможливістю боржника погашати свої боргові зобов'язання у період, який встановлений згідно з кредитним договором. Договір про реструктуризацію боргу між позичальником і банком може мати кілька варіантів:

- договір укладається між боржником і банком і передбачає певні зміни у кредитному договорі та графіку погашення заборгованості;
- договір укладається між банком, позичальником і третьою особою, яка приймає на себе зобов'язання позичальника;
- договір укладається між банком і позичальником і передбачає надання додаткових кредитних ресурсів.

Умови реструктуризації розробляються банками самостійно. Однак важливе значення має і наявність відповідної законодавчої бази. 14.06.2016 було схвалено Закон України «Про фінансову реструктуризацію» [1], що має на меті: сприяти відновленню господарської діяльності боржників, які перебувають у критичному фінансовому стані, шляхом реструктуризації їхніх грошових зобов'язань; підтримку стабільності фінансової системи; забезпечення

доступу боржників до фінансування для відновлення їхньої господарської діяльності. Закон має обмежену дію і втратить чинність 19.10.2019, тобто на думку депутатів за 3 роки ситуація в економіці повинна покращитись.

За розрахунками Мінфіну, створений механізм дозволить реструктуризувати 25% від загального обсягу кредитної заборгованості, тобто 50 млрд грн. [2] Проте, відповідно до Закону, реструктуризацією зможе скористатись тільки боржник, який перебуває в критичному фінансовому стані, тобто в ситуації, коли ним визнана неспроможність своєчасно виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами. Однак, навіть у цьому випадку законом передбачено ряд обмежень, за якими не всі юридичні особи зможуть скористатись таким методом, а саме:

- господарська діяльність підприємства повинна бути визнана перспективною. А це можливо лише у випадку, якщо залучені кредитори підписали згоду на реструктуризацію, і це підтверджується звітом про проведення огляду фінансово-господарської діяльності;
- боржник зобов'язаний забезпечити проведення незалежним експертом огляду фінансово-господарської діяльності, стану заставного майна свого та майнового поручителя, прогнозу основних операційних та фінансових показників боржника та пов'язаних із ним осіб на період проведення реструктуризації грошових зобов'язань;
- боржник зобов'язаний надати залученим кредиторам та інвесторам зазначений вище звіт незалежного експерта про проведення огляду фінансово-господарської діяльності.

Фактично, це знижує ймовірність участі в реструктуризації підприємств з незначним доходом та на межі банкрутства. Особливе нарікання у експертів викликає необхідність самостійної оплати боржником аудиторських послуг. На думку А. Віргінського доречніше, якби оплата праці аудитора відбувалася за рахунок кредитора [2].

Серед позитивів Закону є те, що процедура реструктуризації проводиться без звернення до суду шляхом переговорів між боржником, його пов'язаними особами та залученими кредиторами щодо реструктуризації грошових зобов'язань перед такими кредиторами. Крім того, є можливість створення координаційного комітету, якщо у процедурі реструктуризації беруть участь більше двох фінансових установ; залучені кредитори, що не є фінансовими установами, мають право утворити комітет кредиторів. Це суттєво підвищить результативність проведення реструктуризації.

Список використаних джерел

1. Про фінансову реструктуризацію: Закон України від 14.06.2016 №1414-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>
2. Фінреструктуризація [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/finrestrukturizatsiya>

МОДЕЛЮВАННЯ ВИТРАТ БАНКІВ УКРАЇНИ

Антонюк Олександр Андрійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Банківська система є важливою складовою фінансового сектора країни. При дослідженні банківської діяльності значна увага приділяється вивченню питання оцінювання ефективності діяльності банків. Одним з напрямів таких досліджень є дослідження ефективності банків за витратами. Основними методами дослідження ефективності виступають традиційний метод коефіцієнтів, метод огортання поверхнею та метод стохастичного кордону.

Вітчизняні дослідження за останнім методом мають обмежений характер, тому було проведено дослідження ефективності банків України за витратами на основі панельних даних за період 2009-2016 років, мета якого полягала у визначенні можливостей оцінювання ефективності банківської діяльності на основі моделей стохастичного кордону за панельними даними, визначення оптимальної форми розподілу помилок та функції моделі стохастичного кордону.

Входи та виходи моделі кордону було обрано на основі дослідження [1], в якому аналіз проводився тільки за даними 2008 року.

В ході дослідження було розглянуто дві функціональні форми моделі: модель кордону на основі функції Кобба-Дугласа та транс логарифмічної функції; та два виду розподілу помилок: модель кордону із наполовину нормальним розподілом помилки та усіченим нормальним розподілом помилки.

Ці специфікації аналізувалися як без зміни ефективності в часі так із зміною ефективності в часі та порівнювалися із моделлю на основі об'єднаних даних (без розгляду їх як панельних даних) та між собою. Розрахунки здійснювалися за допомогою пакета frontier

середовища програмування R [2]. На основі статистичних критеріїв Вальда та на основі множників Лагранжа було доведено:

- перевагу використання модель кордону на основі панельних даних над моделлю на основі об'єднаних даних;
- кращу відповідність даним функціональної форми кордону на основі транслогарифмічної форми порівняно із функцією Кобба-Дугласа;
- більшу відповідність усіченого нормального розподілу для моделювання розподілу помилок ефективності порівняно із наполовину нормальним розподілом.

Для функції Кобба-Дугласа ефекти часу для обох видів розподілу помилок є статистично не значущими на відміну від транслогарифмічної функції. Середній рівень при цьому істотно відрізняється.

Аналіз динаміки середніх оцінок ефективності дозволяє дійти висновку, що оцінки отримані при розподілі помилок за наполовину нормальним законом є вищими, ніж за усіченим нормальним законом, для обох функціональних форм фронтиру. При цьому, оцінки за транслогарифмічною функцією є вищими за оцінки отримані на основі функції Кобба-Дугласа.

Динаміка оцінок для обох функціональних форм є різною: для функції Кобба-Дугласа відбувається підвищення рівня ефективності після 2014 року, в той час як за транслогарифмічною функцією відбувається зниження до цього періоду і стрімке підвищення після нього. Можна дійти висновку, що при розвитку економіки в нормальних умовах банки не приділяють значної уваги ефективності витрат, але починають це робити, тобто істотно скорочувати витрати, підвищуючи їх ефективність в умовах значних потрясінь.

Здійснивши аналіз отриманих оцінок можна дійти висновку, що отримані результати відрізняються як між різними функціональними специфікаціями, так і від результатів попередніх досліджень.

Виявлені розбіжності в отриманих результатах дозволяють визначити напрями подальших досліджень стосовно наступних питань:

- визначення критерію оптимальної специфікації моделі;
- визначення складу показників, за якими здійснюється оцінювання рівня ефективності;
- адекватного врахування часу в моделі стохастичного кордону при оцінці ефективності.

Список використаних джерел

1. Пілявський А.І., О. Вовчак, Ю. Маців. Ефективність витрат українських банків у 2008 році. Аналіз стохастичних фронтів // Вісник Національного Банку України. – 2012. – No5. – С. 30 – 34
2. Tim Coelli and Arne Henningsen (2013). frontier: Stochastic Frontier Analysis. R package version 1.0. <http://CRAN.R-Project.org/package=frontier>

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОПЕРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ РОЗРАХУНКУ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ

Степаник Альона Олександрівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Сучасний стан фінансового ринку характеризується активним впровадженням інформаційних технологій із широким використанням платіжних карток. Розвиток ринку платіжних карток сприяє нівелюванню кордонів та інтеграції економік країн світу. В той же час, збільшення обсягів розрахунків з використанням банківських платіжних карток призводить і до зростання ризикованості даних операцій.

Картковому бізнесу (використання банківських платіжних карток) притаманні всі види ризиків, але найбільш суттєвим є операційний ризик, який істотно впливає на забезпечення безперервності, безпечності та ефективності діяльності банку на ринку платіжних карток. Виникнення операційного ризику розрахунків з платіжними картками наражає банк на значні збитки, основними з яких є втрата репутації та конкурентоздатності банку, затрати на усунення наслідків помилок працівників банку, втрати від шахрайських дій у процесі обслуговування платіжних карток, затрати на відновлення діяльності банку в результаті збоїв інформаційних технологій, грошові виплати на підставі постанов суду внаслідок порушення чи невиконання чинного законодавства тощо.

Якість управлінських рішень щодо оптимізації операційних ризиків карткового бізнесу суттєво залежить від ґрунтовної ідентифікації операційного ризику розрахунків банку з платіжними картками.

Ідентифікація операційних ризиків передбачає виявлення потенційних операційних ризиків карткового бізнесу, притаманних

конкретному банку; характеристику основних їх видів; а також визначення ризик-факторів операційних ризиків у сфері діяльності банку на ринку платіжних карток. Для цього на регулярній основі здійснюється збір інформації про операційні збитки від операцій з платіжними картками. Основними методами ідентифікації операційних ризиків, що використовуються в практиці вітчизняних і зарубіжних банків, є анкетування, інтерв'ювання та експертна оцінка.

Типовими джерелами інформації стосовно операційних ризиків є: анкетування відповідних підрозділів банку, моніторинг засобів масової інформації, збір інформації від правоохоронних органів, звіти страхової компанії, звіти внутрішнього і зовнішнього аудиту. З метою ідентифікації операційних ризиків пропонується банкам України використовувати не тільки внутрішні бази даних, а й зовнішні (наприклад, база даних «ORX»).

На підставі створеної бази даних, формується каталог операційних ризиків розрахунків банку з платіжними картками із детальним переліком потенційних ризиків та можливих ризик-факторів у цій сфері діяльності. На нашу думку, каталог операційних ризиків карткового бізнесу банку повинен містити наступні види ризиків:

Ризик персоналу: ненавмисна помилка при здійсненні операції.; халатність; низький рівень кваліфікації; невірне тлумачення інформації; несвоєчасність проведення операції; внутрішнє шахрайство працівників банку (навмисне спотворення звітності, навмисне приховування інформації, зараження комп'ютерними вірусами, хабар, крадіжка, фальсифікація документів, несанкціоноване установлення авторизаційного ліміту, зловживання конфіденційною інформацією тощо).

Ризик кардінгу: скімінг; трапінг («Ліванська петля»); фішинг; смішинг; вішинг; фармінг; підробка банкомату; крадіжка платіжної картки; кіберсквоттинг тощо.

Ризик інформаційних технологій: поломка устаткування; збій у програмному забезпеченні; збій устаткування; затримка в роботі мережі; помилки при передачі інформації; недосконала система захисту конфіденційної інформації; невідповідність програмного забезпечення потребам користувачів.

Ризик аутсорсингу: порушення домовленого рівня обслуговування; невиконання взятих на себе зобов'язань; несвоєчасне надання послуг; розкриття конфіденційної інформації; банкрутство постачальника послуг.

Правовий ризик: зміна норм законодавчої документації; невірне

тлумачення нормативно-правових актів; невідповідність внутрішніх нормативних документів банку законодавчій базі; фідучіарні порушення; недотримання або порушення договірних відносин.

Форс-мажорний ризик: війна; пожежа; землетрус; повінь; збої в енергопостачанні.

Таким чином, правильна ідентифікація операційного ризику карткового бізнесу дозволить виявити слабкі місця в роботі банку з платіжними картками та запобігти втратам через шахрайства, помилки персоналу, технологічні збої, пожежі тощо.

ВІТЧИЗНЯНИЙ РИНОК ПОСЛУГ ТОРГІВЛІ ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ

Зінченко Федір Анатолійович

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Невід'ємним елементом сучасних ринків цінних паперів є їх організовані (регульовані) сегменти, представлені різноманітними фондовими майданчиками. Біржі забезпечують відкритість торгівельних операцій та роблять можливою розповсюдження ринкової інформації необхідної інвесторам для прийняття обґрунтованих рішень. Таким чином саме дієва біржова мікроструктура визначає ефективність всього фондового ринку.

Характерною рисою українського ринку цінних паперів є домінування позабіржового неорганізованого сегменту. В історії країни частка біржового ринку в загальному обсязі торгівлі цінними паперами вперше перевищила 10% лише починаючи із 2011 року, досягши максимум у 2013р. на рівні 27,63%. Однак, за підсумками 2015р. цей показник знову знизився до 13,17% [1].

Вітчизняний ринок акцій за своєю суттю був й залишається ринком контрольних пакетів, в якому головну роль грають мажоритарні власники великих пакетів, а угоди подібного розміру доцільніше укладати поза біржею. Зростання ж обсягів біржових операцій відбувалось завдяки впровадженню у 2013 році особливого податку на операції із цінними паперами та збільшенню операцій із ОВДП. Так, за результатами 2016 року із загальної вартості контрактів, що були укладені на фондових майданчиках України, 89,16% припадало на угоди із ОВДП. На другому місці був інший «квазі» державний, монетарний інструмент – депозитарний сертифікат

НБУ – 4,80% організованого ринку. Для порівняння, із загального обсягу організованого ринку фінансових інструментів в розмірі 236,9 млрд. грн., лише 2,2 млрд. грн., або 0,92% припало на акції [2].

Окрім цього вітчизняний фондовий ринок характеризується відсутністю системності в розбудові всіх елементів інфраструктури, в тому числі й щодо організації торгівлі. Модель біржового ринку в Україні змінювалась від моноцентричної згідно Концепції функціонування і розвитку ринку капіталів, розроблених в 1994 році, до поліцентричної із розвитком організованого позабіржового сегменту (Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України від 1995 року). Сьогоднішня вітчизняна біржова архітектура сформована у відповідності до Закону України «Про цінні папери й фондовий ринок» від 2006 року та представлена вісьмома фондовими біржами.

За останні роки лідерство за обсягами виконаних біржових контактів належить фондовим біржам «ПФТС» та «Перспектива», що сконцентрували в себе левову частку торгівлі ОВДП, які є головним фінансовим інструментом національного ринку цінних паперів в сучасних умовах. За підсумками 2016 року на біржі «ПФТС» та «Перспектива» відповідно припало 40,10% та 57,52% загального обсягу угод організованого фондового ринку України [2].

«Українська біржа», яка почала функціонувати у 2008 році, значно втратила свої позиції. Вказаний майданчик демонтував максимальні показники за обсягами торгівлі у 2010 році під час зростання українського ринку акцій. Але, як було відмічено вище, сьогодні вітчизняний організований ринок титулів власності перебуває у глибокій кризі.

Враховуючи існуючу світову практику та розміри вітчизняного ринку цінних паперів, ситуація, при якій в Україні функціонує вісім фондових бірж, є аномальною. Окрім цього, з огляду на діюче спеціалізоване європейське законодавство, відсутність біржової транспарентності є неприпустимою в сучасному фінансовому світі. Це спотворює процес ціноутворення, збільшує неефективність ринку, та робить фондові індекси не репрезентативними й безглуздими.

Одним із факторів існуючого становища може стати реалізація законодавчих ініціатив щодо наближення до загально європейських директив та резолюцій. Насамперед, мова йде про запровадження інституту операторів регульованих ринків.

Список використаних джерел

1. Річний звіт НКЦПФР за 2015 рік. Ринок цінних паперів України: повне перезавантаження [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>.
2. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Гуминська Марина Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

По мірі поглиблення ринкових перетворень в економіці зростає роль ефективного управління фінансовими ресурсами, які нерозривно пов'язані з відтворювальними процесами і є необхідною умовою здійснення розширеного відтворення.

Важливим стратегічним сегментом економіки виступає страхування, оскільки воно забезпечує страховий захист, сприяє соціально-економічній стабільності в суспільстві та зниженню навантаження на витратну частину бюджетів різних рівнів, дозволяє оптимізувати діяльність суб'єктів економіки за рахунок централізованих фондів фінансових ресурсів, а також накопичувати фінансові ресурси для інвестування їх в економіку.

Для здійснення ефективного страхового захисту своїх клієнтів страхові компанії повинні мати достатній обсяг фінансових ресурсів і забезпечувати їх ефективне розміщення. При цьому встановлення оптимальних співвідношень між окремими джерелами формування та використання фінансових ресурсів страховиків є важливою передумовою забезпечення безперервності процесу страхування, постійної платоспроможності страхових компаній та стабільних фінансових результатів їх діяльності.

Система управління фінансами страхової компанії має інтегровану, структуровану організацію з притаманним кожному елементу відповідним типом відносин, які в сукупності забезпечують певні властивості всієї системи. При цьому стійкість всієї системи визначається її здатністю повертатися у початковий стан і забезпечувати подальшу платоспроможність страхової компанії після

впливу негативних факторів, серед яких найбільш вагомим є необхідність виплати значних сум страхового відшкодування у випадку настання страхової події.

На сучасному етапі розвитку страхового ринку України в практиці діяльності страхових компаній найчастіше існує ряд невирішених проблем щодо формування фінансових ресурсів, пов'язаних з наступними чинниками: низька зацікавленість у страхуванні через недостатню платоспроможність населення; недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування, в тому числі наявність значної кількості економічно недоцільних видів обов'язкового страхування; нерозвиненість довгострокового страхування життя, пенсійних ануїтетів та інших видів особистого накопичувального страхування; недостатня капіталізація та низька ліквідність страхових компаній; високий обсяг страхових премій, переданих за кордон за договорами перестрахування; недостатній рівень регулювання страхового посередництва та невідповідність вітчизняного страхового законодавства міжнародним вимогам.

Цілком погоджуючись з основними положеннями теоретичних розробок щодо особливостей формування фінансових ресурсів страховика, які знайшли відображення в працях представників різних наукових напрямів і шкіл, вважаємо, що даний процес доцільно розглядати з позиції системного підходу, який передбачає:

- необхідність формування фінансових ресурсів страхової компанії, виходячи із цілісної системи чинників, що впливають на їх кількісний і якісний стан і, в свою чергу, зумовлюють рівень фінансової стійкості страхової організації в конкретному періоді (величина внесеного статутного капіталу страхової компанії; розмір страхових резервів, що формуються з метою забезпечення гарантії страхових виплат; структура страхового портфеля страховика; існуюча система перестрахування страхових ризиків; масштаби та ризикованість інвестиційної діяльності страхової компанії; рівень конкуренції на страховому ринку тощо);
- вміле використання інверсії страхового циклу та розподілу ризику у часі, що дає змогу акумулювати значні фінансові ресурси у вигляді страхових фондів, які є основою страхової діяльності;
- врахування особливого місця страхування у фінансовій системі і необхідності поєднання інтересів не лише страхувальників та страхових компаній, але й держави, галузей, регіонів при розподілі і використанні тимчасово вільних фінансових ресурсів страховиків;

- використання системи форм, методів і засобів управління фінансовими ресурсами страхової компанії та їх своєчасну адаптацію до потреб страхових компаній і сучасних досягнень фінансової науки;
- оцінку ефективності альтернативних фінансових рішень щодо стратегії і тактики формування фінансових ресурсів страхової компанії з позицій раціоналізму та оптимальності;
- врахування об'єктивних економічних законів і закономірностей, що діють на сучасному етапі формування страхового ринку при обґрунтування основних принципів управління фінансовими ресурсами страховиків.

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ БАНКУ

Сундук Тетяна Федорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В сучасних складних економічних умовах України вітчизняні банки продовжують бути головними установами на ринку фінансових послуг. В конкурентній боротьбі за клієнтів банки намагаються як можна ширше охопити як територію обслуговування, так і сектори економіки, тим самим збільшити свою клієнтську базу. В наслідок цих дій для банків гостро стоїть питання розвитку його регіональної мережі, що є достатньо затратним.

Практика свідчить про складність сучасних фінансових відносин між головними банками та їх підрозділами, через економічну нерівномірність розвитку останніх у регіонах, часто порушується внутрішня збалансованість банків, знижується ефективність їхньої діяльності. Саме тому сучасні банки приділяють підвищену увагу власній регіональній політиці - прагнуть удосконалити свою регіональну мережу. Ефективна робота в цьому напрямку неможлива без урахування цілої низки факторів, важливе місце серед яких посідає територіальна концентрація.

Слід зазначити, що загальна потужність банку та рівень територіальної концентрації його діяльності, максимально впливають на процеси формування та збільшення його регіональної мережі. Враховуючи неоднорідність банківської системи України по банкам, в якій більша частина активів припадає на більші банки, доречним є оцінка рівня концентрації по кількості банків. Найчастіше для оцінки ринкової концентрації використовується коефіцієнт концентрації,

який являє собою сукупність ринкових часток трьох (CR3), п'яти (CR5) і десяти (CR10) провідних банків країни.

При дослідженні розрахунків CR3 використано фінансові дані лідерів I групи державних банків України: АТ «ПриватБанк» (частка активів в банківському секторі 21,5%), АТ «Ощадбанк» (частка активів в банківському секторі 14,1%) та АТ «Укрексімбанк» (частка активів в банківському секторі 12,2%). Значення індексу концентрації для 3-х банків за обсягом капіталу у 2015 р. становило 39,95 %, а у 2016 р. – 43,53%, що є досить високим з точки зору теорії охоплення ринку і доводить важливість системних банків для вітчизняної банківської системи. Узагальнення значення показників концентрації за наведеними показниками дозволяє зробити висновок, що банком-лідером є АТ «ПриватБанк», який домінує за всіма показниками. Концентрація найбільшими банками постійно зростає, так на три більших банки (АТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укрексімбанк») припадає 44,81% активів, 45,21% зобов'язань та 43,53% капіталу всієї банківської системи.

Слід зазначити, що протягом останніх років державні банки посилили свої позиції за рахунок державної підтримки (капіталізації), що підвищило довіру з боку населення до банків, які віддали перевагу збереженню коштів саме цих банків.

Аналізуючи динаміку індексу концентрації п'ятірки великих банків України (CR5) банківського вітчизняного ринку, а саме: АТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль» та АТ «Укрсоцбанк» (відповідно статистичних даних НБУ) за 2016 рік, дає можливість зазначити, що концентрація на ринку п'ятірки банків не є вражаючою, порівняно із трійкою лідерів. Їх частка активів складає 51,46%, зобов'язань – 51,96%, а капіталу – 46,82% банківської системи України. Така різниця між показниками вказує на значне відставання всіх банків від трійки лідерів.

При аналізі десятки великих банків України зазначимо, що вони концентрують в своїх руках 68,26% активів, 68,8% зобов'язань та 63,16% капіталу вітчизняної банківської системи.

Загалом можна зазначити, що концентрація за капіталом всіх груп банків є нижчою ніж за активами та зобов'язаннями, що вказує на недостатній рівень капіталізації українських банків. Якщо темпи концентрації трійки лідерів будуть зберігатися, то вже через пару років вони будуть контролювати половину активів банківської системи України.

Отже, структура банківського ринку України далека від оптимальної. Низькі обсяги капіталу більшості банків, висока частка кредитування, падіння обсягів депозитної бази внаслідок зниження довіри населення до потенційно неплатоспроможних банків – це ті проблеми, подолання яких потребує зокрема і певної оптимізації структурних характеристик банківського ринку. Через розбіжності в темпах капіталізації та продовження консолідаційних процесів може відбутися перехід банківської системи з низького на надмірний рівень концентрації, що потребує більшої уваги регуляторів до угод злиття і приєднання за участю системно важливих банків.

ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОБЛЕМНИХ БАНКІВ

Еркес Олена Євгенівна

Київський національний торговельно-економічний університет

В Україні поступово відбувається адаптація світової практики роботи з проблемними банками, яка ґрунтується на застосуванні двох основних підходів:

- застосування оздоровчих заходів власниками банку для відновлення нормального стану, тобто самостійне врегулювання проблем банку;
- врегулювання діяльності проблемних установ за ініціативою держави, іноді за її сприяння. Пряме втручання держави застосовується тоді, коли самостійна реабілітація банку неможлива і постає гостра необхідність визначення, чи має сенс в інтересах фінансової стабільності банківської системи подальша допомога проблемному банку, його збереження, або ж доцільнішим рішенням буде його трансформація або ліквідація.

Роль органу банківського нагляду полягає в ініціюванні заходів керівників та власників банку щодо його реабілітації власними зусиллями. Якщо перший підхід себе не виправдовує, то подальша доля банку вирішується за другим варіантом. Таке бачення підходів узагальнив Базельський комітет з банківського нагляду. На думку міжнародних експертів, до якої намагаються прислухатися вітчизняні регуляторні органи, форми державної підтримки проблемним та неплатоспроможним банкам можуть бути наступними:

- широкомасштабне втручання держави шляхом закриття найбільш проблемних банків після запровадження процедури банкрутства та ліквідації;
- рекапіталізація шляхом придбання державою частки у проблемному банку з метою масштабної санації й надання гарантій погашення зобов'язань перед його кредиторами;
- націоналізація – участь держави в капіталі банку, іноді із встановленням повного контролю над банком з боку уряду;
- злиття банку – взяття банку під контроль і започаткування процедури об'єднання його активів з активами іншого банку, передача іншим (здоровим) банкам з наданням набувачеві фінансової підтримки;
- продаж іноземним інвесторам – оголошення пошуку потенційного інвестора для купівлі проблемного банку;
- створення компанії з управління активами банку – спеціальної агенції, або так званого санаційного банку, який бере на себе проблемні борги інших банків;
- проведення оздоровчих заходів в банку із залученням тимчасової адміністрації або куратора.

Логічно, що пряма державна допомога проблемному банку повинна бути винятком із правил, оскільки:

- по-перше, це суперечить засадам вільного підприємництва,
- по-друге, цей процес вимагає використання значного обсягу бюджетних коштів, а отже витрати в прямому значенні лягають на плечі платників податків,
- по-третє, виникає питання відповідальності власників та менеджерів банку за їх діяльність або бездіяльність, яка спричинила кризове становище в банку, і тепер потребують «якір допомоги» у держави;
- по-четверте, прийняття рішення щодо надання прямої державної допомоги тому чи іншому проблемному банку спричиняє складний процес формування критеріїв відповідності та обґрунтування доцільності отримання такої допомоги тією чи іншою конкретною установою, аби уникнути можливих спекулятивних дій з боку банкірів.

Підсумовуючи, треба зазначити, що проблемні банківські установи, що перебувають у кризовому стані та не мають допомоги акціонерів і власників, безперечно потребують у державній підтримці. Але з огляду на те що, оздоровлення таких установ вимагає значних бюджетних витрат, регулятор має особливо уважно та прискіпливо ставитися до аналізу причин виникнення проблемних банків,

відповідності таких установ критеріям проблемності, обґрунтованості вибору форми державної підтримки, системності таких банків, та обов'язково прагнути до повної прозорості та аргументованості обраної процедури допомоги.

Список використаних джерел

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 N 4452-VI [Електр. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (із змін. та допов.). [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>
3. Сисоєва Л.Ю. Європейський досвід державної підтримки банків в умовах фінансової кризи. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 47. – С.23-27.
4. Ключко Л.А. Проблемні банки в Україні, їх рефінансування та рекапіталізація в сучасних умовах // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 217-222.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Котенко Уляна Михайлівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Становлення і розвиток ринку фінансових послуг є однією з передумов ефективного функціонування всіх сфер і ланок економіки країни. Сьогодні на ринку фінансових послуг склалася низка тенденцій, що суттєво впливають на якість і специфіку послуг.

Серед таких тенденцій виділяється різка зміна основних учасників. Історично для вітчизняного фінансового ринку була характерна домінуюча позиція банків. Але останніми роками відбувається суттєве скорочення загальної чисельності банків та зміни конфігурації банківської системи. Так за 2015 рік з ринку виведено 31 банк (переважно найменші банки четвертої групи). За 2016 рік ліквідовано ще 31 банк. Питома вага ліквідованих банків за два останніх роки зросла з 24% до 30%. На думку експертів такі процеси мають як об'єктивну основу, так і суб'єктивну. Все це дає підстави для появи прогнозів стосовно зменшення ролі банківського сектору у сфері надання кредитних послуг і переорієнтування його переважно на інтернет-послуги.

На хвилі реформування («зачистки») банківської системи активізувалися нові учасники фінансового сектору, які мають достатньо ресурсів. Криза навпаки стала для них стимулом розвитку і створила умови для підвищення попиту на їхні послуги. Це учасники сегменту «позики до зарплати», ломбарди, а також платформи P2P/B2B/B2P-кредитування. Активну діяльність здійснює також низка кредитних спілок, хоча після прирівнювання їх із 1 січня 2015 року до прибуткових організацій їхнє фінансове становище значно погіршилося. Решта учасників сектору більше постраждала від кризових явищ, і питання виживання для них сьогодні стоїть не менш гостро, ніж для українських банків.

Усі, хто залишився «на хвилі», пропонують порівняно невеликі короткострокові позики під пристойні відсотки. Здебільшого це незабезпечені кредити, але вартість користування грошима покриває ризики на випадок неповернення. Традиційно тільки ломбарди, через свою природу, видають кошти під заставу майна, а також забезпечення можуть вимагати деякі фінансові компанії, якщо йтиметься про позики більш як 20000 гривень.

Варто зазначити, що 2015 року в сегменті «онлайн-позики до зарплати» навіть з'явилися нові гравці. Крім Moneyveo, Credit365, MoneyBOOM і Online-Groshi, тепер на просторах українського інтернету працюють також «Ощадкаса» і CREDIT2U. Ряди P2P-платформ із кредитування поповнив цього року сервіс uCredit.

Також активізується сфера функціонування електронних платіжних систем в Україні, які працюють із безготівковими розрахунками, дають можливість здійснювати покупки через інтернет, оплачувати комунальні послуги, мобільний зв'язок, переказувати гроші, накопичувати і користуватися бонусами тощо. На сьогодні найпопулярніші легальні в Україні сервіси – Monexy, Maxi, Global Money, НСМЕП. Нині ведеться робота з розширення можливостей діяльності в Україні PayPal – однієї з найпопулярніших міжнародних платіжних систем.

Якщо говорити про нетрадиційних учасників фінансового ринку, то в цьому сегменті мобільні оператори в Україні займають найактивнішу позицію. Ще 2013 року компанія «Київстар» у співпраці з фінансовими партнерами презентувала ринку послугу «Мобільні гроші». Абонентам запропонували здійснювати з мобільного (або з сайту компанії) мікроплатежі. Перелік послуг за два роки дуже розширився: оплата зв'язку, комунальних послуг, штрафів, телебачення, придбання товарів і послуг через інтернет, поповнення банківських карт, погашення кредитів, переказ грошей усередині

мережі та абонентам інших операторів, а також перекази з отриманням готівки у відділеннях «Нової пошти» тощо.

Лави учасників фінансового сектору продовжують поповнюватися новими оскільки розвиваються технології та інструменти для роботи з грішми, з'являються нові способи просування послуг, які орієнтуються на зміну попиту в населення. Але від класичних банків залежатиме кредитування та обслуговування великого бізнесу. При цьому варто враховувати можливості зміщення акцентів у кредитуванні основних галузей економіки на користь виключно державних банків.

РОЗВИТОК РИНКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ

Салайчук Олександр Миколайович
Моторне (транспортне) страхове бюро України

Глобальний процес конвергенції традиційного та віртуального капіталу, вдосконалення Інтернет-технологій, зростання доступності портативних пристроїв населенню посилюють вплив на інноваційний розвиток ринку страхових послуг. Особливої актуальності це набуває для автотранспортного страхування, вагомої складової вітчизняного страхового ринку.

За статистикою Управління безпеки дорожнього руху Міністерства внутрішніх справ України [1] у 2016 році в Україні сталося 154 556 дорожньо-транспортних пригод (ДТП), у яких постраждало 25 547, загинуло 3 187 та травмовано 32 079 осіб. Серед причин настання ДТП, найбільша частка (90%) припадає на порушення правил дорожнього руху з боку водія, решта (10%) на інші обставини (пішоходи, незадовільний стан доріг тощо). Саме людський фактор є причиною абсолютної (90%) більшості ДТП, зокрема в Україні. Порушення правил дорожнього руху, неухважність водія під час експлуатації транспортного засобу призводить до негативних соціально-економічних наслідків як для пересічних громадян, так і для держави в цілому.

За розрахунками експертів [2] розмір соціально-економічних збитків («вартість життя») внаслідок загибелі українця, за європейською методикою обрахунку, перевищує 400 тис. дол. США, а загальний економічний щорічний збиток від ДТП за цим підходом – понад 2 млрд. дол. США (або 2,5% національного ВВП).

За даними Моторного (транспортного) страхового бюро України[3] витрати страховиків у 2016 році на відшкодування шкоди, завданої внаслідок ДТП в Україні лише за договорами обов'язкового автотранспортного страхування досягли майже 1,4 млрд. грн.

Наведені показники аварійності та соціально-економічних збитків за наслідками ДТП лише підтверджують потребу суспільства у інноваціях для підвищення безпеки дорожнього руху та забезпечення функціонування надійного механізму захисту порушених майнових прав осіб за результатами ДТП. Таким механізмом є автотранспортне страхування.

В умовах невизначеного економічного середовища країни саме цей комплекс видів страхування, а особливо, його обов'язковий сегмент – страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, характеризується відносно сталим розвитком.

Разом з тим, механізм гарантування страхових виплат за договорами автотранспортного страхування потребує адаптації до майбутніх потреб суспільства під впливом останніх тенденцій інтенсивного розвитку технологій та виробництва у галузях та сферах, які безпосередньо впливають на здійснення цього комплексу видів страхування.

До таких тенденцій відносять насамперед успішний початок експлуатації автоматизованих (безпілотних) автомобілів, активне поширення спільного використання автомобілів (каршерінг), застосування додаткових інтелектуальних систем керування автомобілем, використання Blockchain-технологій та ін.

Використання технологічних інновацій також сприятиме підвищенню конкурентоспроможності компаній [4, с. 42], що надають послуги з автотранспортного страхування, стимулюватиме страховиків вдосконалювати їх страхові продукти та максимально враховувати індивідуальні потреби кожного страхувальника.

Отже, вплив зазначених тенденцій матиме суттєвий вплив на розвиток автотранспортного страхування та механізм гарантування страхових виплат за договорами цього виду страхування.

Список використаних джерел

1. Статистика аварійності в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sai.gov.ua/ua/ua/static>
2. Скільки коштує життя українця в ДТП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/health/2017/01/30/222337/>

3. Страховики скоротили строк врегулювання майже на місяць[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mtsbu.ua/ua/>
4. Volosovich S. Insurtech: challenges and development perspectives// International Journal of Innovative Technologies in Economy. – 2016. - №3(5). – P. 39-42

ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМНО ЗНАЧИМИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Біла Дарина Валеріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Світова фінансова криза 2007-2008 років та глобалізаційні процеси звернули увагу на проблему ідентифікації та регулювання глобальних системно важливих страхових компаній (G-SIIs), а саме страховиків, які через свій розмір, складність та взаємопов'язаність впливають на світову фінансову систему та можуть генерувати ризики.

У 2009 році Міжнародним валютним фондом, Банком міжнародних розрахунків і секретаріатом Ради з фінансової стабільності проводилися дослідження, щодо виявлення характеристик, які визначають системну значимість фінансових інститутів, а у квітні 2009 р. на Лондонському саміті лідери G20 у «Декларації про зміцнення фінансової системи» [1] засвідчили необхідність регулювання та нагляду за всіма системно важливими фінансовими організаціями, ринками та інструментами.

У 2013 р. Міжнародною організацією страхових наглядів (IAIS) опубліковано критерії та показники ідентифікації глобальних системно важливих страхових компаній, які відносяться до міжнародних страхових груп та виділено дев'ять системно важливих страховиків (5 європейських страхових компаній, 3 компанії США та 1 страховик з Китаю). Частка валових премій таких страховиків на світовому ринку у 2013 р. коливалася від 0,56 % до 2,14 %, а разом за всіма дев'яти компаніям складала 11,01%. Список глобальних системно значимих страхових компаній оновлюється щорічно у листопаді місяці і в останні три роки він є незмінним. Методологія оцінки визначення G-SIIs, сформована IAIS підлягає перегляду та вдосконаленню кожні три роки.

В Україні законодавчим закріпленням практики ідентифікації страхової групи стало прийняття Нацкомфінпослуг розпорядження від 12.11.2015 р. № 2724, яким затверджено «Положення про порядок нагляду на консолідованій основі за небанківськими фінансовими групами, переважна діяльність у яких здійснюється фінансовими установами, нагляд за якими здійснює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг»[2].

Через рік після прийняття Нацкомфінпослуг зазначеного вище Положення, в Україні оголошено про діяльність чотирьох небанківських фінансових груп (станом на листопад 2016 року) [3].

Материнські компанії трьох страхових груп (VIENNA INSURANCE GROUP UKRAINE, Граве Україна, Уніка Україна) зареєстровані в Австрії, материнська компанія Групи AXA (Аха S.A) знаходиться у Франції та входить до переліку G-SIIs.

У 2015 р. (рік прийняття Нацкомфінпослуг розпорядження від № 2724) за показником валові премії, частка вищезазначених страхових груп на страховому ринку України коливається від 1,03 % до 4,40 %, а разом досягає 13,40 %.

Якщо порівнювати показники активності страхових груп на ринку в рік прийняття нормативної бази, що запроваджує критерії та показники їх ідентифікації, то в Україні частка валових премій офіційно зареєстрованих страхових груп на 2,39% більша ніж у G-SIIs.

Враховуючи, що чотири страхові групи на національному ринку займають частку більшу ніж дев'ять G-SIIs на світовому ринку, необхідно запроваджувати на Україні інструментарій визначення системно важливих страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Declaration on strengthening the financial system – London Summit, 2 april 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/g20/summits/london/Annex-Declaration-Strengthening-Financial-System.pdf>
2. Положення про порядок нагляду на консолідованій основі за небанківськими фінансовими групами, переважна діяльність у яких здійснюється фінансовими установами, нагляд за якими здійснює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

від 12.11.2015 № 2724 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

3.Небанківські фінансові групи. Станом на листопад 2016 р. / Нацкомфінпослуг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/nebankivski-finansovi-grupi.html>

РЕФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ

Бура Віталіна Ігорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансові кризи чітко виявляють високу залежність економік світу від стійкості системно важливих установ. Несподівані проблеми платоспроможності надвеликих банків під час фінансових криз зумовлюють широкомасштабні наслідки у банківській системі, що супроводжуються падінням довіри з боку фізичних та юридичних осіб і негативним впливом на стан фінансового сектору та розвиток реальної економіки.

Міжнародний досвід свідчить, що в умовах фінансової кризи, коли зростає недовіра до банків, міжбанківський ринок практично не працює, згортається. Так сталося в ЄС. Як тільки розпочалася фінансова криза, банки не змогли залучати кошти на міжбанківському ринку, тож змушені були звертатися до Європейського центрального банку для отримання кредитів для підтримання ліквідності.

Подібна ситуація спостерігалася і в Україні під час криз 2008-2009 рр. та 2014-2015 рр. Для підтримання ліквідності й недопущення втрати банками платоспроможності, забезпечення виконання ними розрахункової функції, уникнення масових відтоків коштів з банків та попередження паніки населення Національним банком надавалися значні обсяги кредитів рефінансування, особливо системно важливим банкам (СВБ).

У кризові періоди частка кредитів рефінансування у загальному обсязі зобов'язань по банківській системі у 2008 та 2015 рр. становила близько 10%. Усього з початку 2008 року було надано кредитів рефінансування без врахування кредитів овернайт на суму 77,7 млрд. грн.[1] У 2014 році обсяг наданого рефінансування банкам (на термін понад 30 днів) встановив новий історичний максимум – 115,6 млрд. грн.[2]

Цілком природним є той факт, що особлива увага регулятора під час криз 2008-2009 рр. та 2014-2015 рр. була направлена насамперед

на забезпечення платоспроможності СВБ. Саме ці банки концентрували найбільші обсяги рефінансування, оскільки банкрутство такого банку могло викликати ланцюгову реакцію неплатоспроможності інших банків і суб'єктів господарювання та призвести до катастрофічних наслідків у фінансовій системі. Так, під час кризи 2008-2009 рр. два великих банки – ПАТ «Промінвестбанк» отримав рефінансування на суму 5 млрд. грн. або 6,7% від загального обсягу кредитів НБУ (що становило 20,7% від зобов'язань банку станом на 01.10.2008) та ПАТ «КБ «Надра» – 7,1 млрд. грн. або 9,5% від загального обсягу рефінансування по банківській системі, що становило 29,5% від зобов'язань банку станом на 01.10.2008 [2].

Брак інформації не дозволяє нам дослідити та проаналізувати обсяги отриманого рефінансування іншими великими банками протягом 2008-2009 рр. Зокрема, мова йде про ПАТ «Приватбанк», АТ «Райфайзен банк Аваль», ПАТ «Укрсиббанк», АТ «Укрсоцбанк», АТ «Укрексімбанк» та АТ «Ощадбанк».

Оприлюднення інформації про надані кредити НБУ (на строк більше 30 календарних днів) у розрізі банків почалося лише з 2014 року. За результатами дослідження відмітимо, що сім СВБ (АТ «Сбербанк Росії» не отримував кредитів НБУ) у 2014 році сконцентрували 52% всіх кредитів рефінансування. Виявлено, що лідером за інтенсивністю кредитної підтримки з боку регулятора у 2014 році був «Ощадбанк». Загальна сума отриманих кредитів від НБУ у 2014 році склала понад 24 млрд. грн., що дорівнює приблизно третині усіх зобов'язань державного банку на початок банківської кризи та складає майже 21% від загального обсягу наданих кредитів рефінансування банківській системі [2, 3].

Загалом, за 2014-2015 роки «Приватбанк» отримав найбільшу кількість кредитів (33 кредити), з найбільшим середнім розміром (924 млн. грн.) та найбільшим загальним обсягом (30,5 млрд. грн.) [2].

Значних обсягів рефінансування Національним банком України було надано «Дельта банку», а саме, 8,8% від загального обсягу або 10,2 млрд. грн. Інтенсивність підтримки даного банку з боку регулятора була значною, оскільки за 2014 рік «Дельта банк» отримав коштів від НБУ у розмірі п'ятої частини своїх зобов'язань на початок кризи.

Якщо порівняти обсяг кредитів рефінансування наданих СВБ з розміром ВВП, державного боргу та державних витрат станом на кінець 2014 року, то вони складають відповідно 16,3 %, 6,5 % та 24,1% державних витрат. Варто зауважити, що кредити НБУ надані ПАТ «КБ «Надра» та ПАТ «Дельта банк» не були поверненні. У

цьому випадку кінцевим платником за помилки банків та регулятора виступили платники податків. Дана ситуація є неприпустимою та потребує застосування підвищених вимог до регулювання діяльності СВБ та вдосконалення механізму їх рефінансування з боку НБУ задля зменшення впливу СВБ на фінансову стабільність та економіку.

Список використаних джерел

1. Інформація про надані Національним банком України банкам кредити на строк більше 30 календарних у 2010-2016 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category>
2. Дії Національного банку України в період загострення світової фінансової кризи: аналітичний звіт НБУ 2009.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document>
3. Показники банківської системи: статистична інформація НБУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article>

БІНАРНІ ОПЦІОНИ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Смирнова Олеся Валеріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Чільне місце серед деривативів посідають такі контракти відкладеної дії, як опціони, форварди та ф'ючерси, що спираються на світ реальних товарів та різноманітних фінансових інструментів за технологією часткового резервування. Загалом, норми такого резервування в світовій економічній системі законодавчо не врегульовані.

На відміну від деривативів зазначеного типу, бінарні опціони можна розглядати як контракти з нульовою нормою резервування, що знімає будь-які обмеження як на обсяг, так і на предмет інвестування. Контракти з нульовою нормою резервування називають ставкою, а відповідних інвесторів – бетторами.

Фінансові інструменти з нульовою нормою резервування відносяться до високоризикованих фінансових інструментів. Основним напрямком аналізу ринку бінарних опціонів є вивчення

можливості прогнозування цін на такі фінансові інструменти з ціллю максимізації прибутку і мінімізації ризику.

Це вимагає від трейдера певної технічної підготовки, вміння обчислювати розміри ставок у рамках обмежених зобов'язань, які, в свою чергу, обчислюються як оптимальна частка всього депозиту.

Погляди економістів на можливість прогнозування таких ринків розділилися. Деякі дослідники вважають ринок бінарних опціонів ефективним (ЕМН), тобто таким, який миттєво реагує на будь-яку інформацію відносно даного фінансового інструмента та активу, пов'язаного з ним. Подальше теоретичне обґрунтування ЕМН отримало в працях про еквівалентність броунівського руху та руху ціни акції, про моделі ціноутворення опціона Д. Осборна, Ф. Блека і М. Шоулса [1]. Від початку ЕМН, незважаючи на її поширеність, не задовольняла ні трейдерів, ні економістів-теоретиків. Б. Мандельброт, дослідивши певні її аномалії, узагальнивши нові погляди на організацію та функціонування фінансових ринків, запропонував особистий підхід у вигляді гіпотези фрактального ринку (fractal market hypothesis – FMH), яка спиралася на принципи фрактальної геометрії. Наразі не існує одностайної думки вчених щодо прогнозованості фінансових ринків та відповідно загальноприйнятої теорії. Відтак, проблеми прогнозованості на ВРФР не можуть бути вирішені прямими аналогіями теорій фондових ринків і потребують окремого дослідження. Для кожного типу бінарних опціонів використовується певна стратегія для мінімізації ризику і максимізації прибутку.

Розрізняють бінарні опціони наступних типів:

- Вище/нижче – полягає у визначенні напрямку руху ціни (вище, або нижче початкової).
- Дотик – визначається рівень прогнозованої ціни, якої торкнеться реальна ціна, якщо вона виросте чи впаде до заданого моменту часу.
- Без дотику – обернений тип до типу дотик: необхідно, щоб ціна не торкнулася певного рівня до заданого моменту часу.
- Сходинки – тип бінарного опціону, в якому прогнозується не одна точка дотику до певного моменту часу, а декілька.
- Проміжок (коридор) – прогнозування конкретного цінового проміжку, в який потрапить реальна ціна в певний момент часу
- Спред. На відміну від типу вище/нижче, прогнозується напрямок руху ціни відносно запропонованого компанією рівня, а не початкового.
- Парні опціони – тип бінарного опціона, при якому один актив має набрати більше пунктів, ніж інший.

Однією і найпопулярніших стратегій для новачків є стратегія Мартингейла [2]. Вона полягає в тому, що кожний наступний опціон має бути вдвічі дорожчим за попередній. Тобто, з розрахунком на те, що рано чи пізно результат контракту буде позитивним, збільшується кожний новий контракт пропорційно попередньому. Тоді перший успішний контракт покриє всі збитки від всіх попередніх [3].

Список використаних джерел

1. Black F., Scholes M. The Pricing of Options and Corporate Liabilities. Journal of Political Economy. 1973. Vol. 81 P. 637–654.
2. <http://options.tradelikeapro.ru/chto-takoe-binarnyie-optiony/>
3. Котляр В.Ю., Смирнова О.В. Рынок ставок: анализ арбитражных ситуаций // Кибернетика и системный анализ. – 2012. - № 6. - С. 122-133.

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

Наливайко Дмитро Валентинович

Київський національний торговельно-економічний університет

Проведені нами дослідження сучасного стану вітчизняного ринку страхування в цілому, і в тому числі його майнового сектору, дозволили виділити ряд структурних проблем, що уповільнюють його розвиток і роблять найбільш уразливим в період фінансових потрясінь.

До найбільш складних питань розвитку всіх галузей страхового ринку, в тому числі і майнового страхування, відносяться на наш погляд наступні. По-перше, це відсутність власної розвиненої інфраструктури продажу страхових продуктів. Більшість вітчизняних страховиків, переслідуючи ціль максимально швидкого зростання премій, вирішило завдання реалізації страхових продуктів шляхом укладання партнерських угод з банками і брокерами, що володіють розвиненою мережею продажів. При цьому слід зазначити, що основна частина страхових агентів в Україні є поодинокими, не пов'язаними брокерами, і часто обслуговують кілька страхових компаній. Така структура продажів призвела до того, що вітчизняні страховики виплачують достатньо високі комісійні винагороди посередникам і практично не мають прямого доступу до своїх страхувальників.

По-друге, використання андерайтингу на основі руху грошових коштів, забезпеченого високими темпами надходження страхових премій і досить низьким рівнем страхового відшкодування. Спочатку страхове законодавство, фінансові основи діяльності страховиків були тісно пов'язані з українськими правилами бухгалтерського обліку, внаслідок чого нормативний контроль був більшою мірою спрямований на облік прибутків і збитків, ніж на контроль над балансами страховиків. Це давало переважній більшості страхових компаній впевненість в тому, що вони зможуть здійснювати страхові виплати за поточними договорами з премій по майбутнім договорам, за умови їх значного зростання. Фінансова криза, що викликала різке зниження темпів зростання страхових премій, підвищені вимоги регулятора до капіталізації страховиків, якості їх активів негативним чином позначилися на фінансовому стані галузі.

По-третє, неефективний бек-офіс і інфраструктура, яка є в галузі, визначають низький рівень операційної ефективності страховиків, контролю за грошовими потоками в регіональних представництвах і філіях [3]. Об'єднання бек-офісу та інфраструктури більшості страховиків не дає належного ефекту, тому що функціональна діяльність дублюється в регіонах, не розроблені сучасні, адаптовані до галузі інформаційно-технологічні рішення. Все це, в свою чергу, призводить до зростання вартості адміністрування полісу страхування і обмежує можливості надання послуг високої якості.

По-четверте, наявність регуляторних обмежень розвитку ринку. Вимога до використання паперових бланків полісів та наявності фізичного підпису страхувальника перешкоджають підвищенню ефективності в роздрібному страхуванні. Практика розподілу бланків суворої звітності в ОСЦПВ спотворює конкуренцію на користь окремих страхових компаній. Відсутність єдиної бази даних історії страхових випадків робить неефективною систему «бонус-малус».

Напрями модернізації вітчизняного ринку страхування майна доцільно досліджувати в контексті концептуальних засад модернізації всього страхового ринку України, орієнтуючись при цьому на можливості регулятивних органів, важливим напрямком діяльності яких є і регулювання страхової діяльності, та враховуючи можливі зміни у діяльності страхових компаній.

Розвиток страхового ринку України, і зокрема ринку страхування майна, створить передумови для активного здійснення страховиками страхових інвестицій, які в свою чергу є локомотивом економічного зростання, джерелом надходження коштів в економіку країни. На подальший розвиток ринку страхування майна вагомий вплив має

здійснювати держава шляхом чіткого визначення принципів та розмірів комісійної винагороди страхових посередників, а також шляхом регулювання діяльності страховиків для підвищення страхової культури в цілому на ринку.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>.
2. Балаш О.С., Балаш В.А. Стохастический граничный анализ эффективности страховых компаний / Страховые интересы современного общества и их обеспечение: материалы XIV Международной научно-практической конференции, 2013. – С. 178-181.
3. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції: монографія / наук. ред. Та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н.М. Внукова. - Харків: ТО Ексклюзив, 2014. – 218 с.

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВ

Анісімова Лідія Леонідівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Кризові явища останніх десятиліть у вітчизняній та зарубіжних банківських системах зменшили реальну вартість банківських активів та підвищили рівень проблемних кредитів у банках, тим самим наражаючи їх на значні збитки. Сьогодні кредитний ризик займає чільне місце у банківській діяльності, при цьому, генеруючи низку інших банківських ризиків, а у таких умовах використання стрес-тестування кредитного ризику як сучасного інструменту ризик-менеджменту набуває особливої значущості. За опитуваннями іноземних банків, результати яких висвітлюються на їх офіційних сайтах, кредитний ризик є найбільш значимим серед усіх банківських ризиків. Так, ранжування вагомості ризиків у зазначених банках наступне: кредитний, ринковий, ризик ліквідності, операційний, процентний.

Протягом останніх років рівень проблемної заборгованості у вітчизняних банках, а відтак і частки резервів під кредитні ризики,

невпинно зростає, що зумовлює необхідність детального теоретичного дослідження та практичного застосування інструменту стрес-тестування кредитного ризику у банках. Починаючи з 2001 року спостерігалось стабільне зниження частки простроченої заборгованості у вітчизняних банках. Однак внаслідок світової фінансової кризи вже у 2009 році почалося її різке зростання (9,40%). Поступово збільшення частки простроченої заборгованості сягнуло на кінець 2016 року %. Ситуація щодо частки резервів під активні операції у кредитному портфелі вітчизняних банків складається аналогічно. Так, стрімке зростання даного показника також почалося у період світової кризи 2008 року, досягши 16,38% у 2009 р. Ми можемо спостерігати високі значення показника до 33,29% у 2015 році та 48,15% у 2016 р. [1].

Стрес-тестування кредитного ризику є вірогідною оцінкою чутливості портфелів кредитного, цінних паперів, дебіторської заборгованості та позабалансових кредитних зобов'язань банку залежно від дії різних екстремальних подій, які розглядаються як виняткові, але гіпотетично можливі. Стрес-тестування може допомогти банку при проведенні оцінки діапазону збитків та втрат капіталу, які могли б виникнути в стресових умовах, а також у прийнятті адекватних заходів щодо виправлення негативної ситуації. Мета стрес-тестування кредитного ризику для банків полягає у наданні перспективних оцінок рівню їх кредитного ризику та розробці рекомендацій щодо його зниження, оцінці діапазону збитків і втрат капіталу, прийняття заходів адекватного реагування на випадок непередбачуваних подій при настанні стресових умов.

Вперше стрес-тестування банківської системи України проводилося у 2008 році, до якого було залучено 17 банків, а згодом - навесні 2010 року. Результати обох стрес-тестувань не були оприлюднені. Відомо лише, що в 2010 році стрес-тестуванням було охоплено 176 банків, за результатами якого виникла потреба збільшити капітал у 61 вітчизняних банках на суму 40 млрд грн. [2] У 2012-му Світовий банк наголосив на необхідності обов'язкового стрес-тестування банківської системи України. Того разу лише дочірні установи європейських банків (ING Bank, Unicredit, Credit Agricole, Alfa Bank, Swedbank, Piraeus Bank Group) провели стрес-тестування найбільш значущих видів ризиків. Разом з тим, НБУ від рекомендації Світового банку проводити стрес-тестування в Україні в тому ж 2012-му році відмовився, аргументуючи це тим, що банківська система має позитивні темпи розвитку. У травні 2014 року у рамках меморандуму з Міжнародним валютним фондом НБУ почав

проводити стрес-тестування вітчизняних банків. Насамперед, пройшли стрес-тестування перші 15 найбільших за активами банків, а далі - наступних 20 банків. Влітку 2014 року стали відомі результати першої хвилі стрес-тестів. Так, лише 5 з 15 українських банків достатньо капіталізовані. Сьогодні НБУ проводить стрес-тестування українських банків хвилями – перша двадцятка, друга двадцятка и т.д. Результати останнього стрес-тесту у 2016 році вказали на необхідність докапіталізації 12 тестованих банків. Тестування решти 57 банків (2% активів системи) повинно бути завершено до червня 2017 року [3].

Отже, зазначені результати стрес-тестування вітчизняної банківської системи залежать від: низького рівня капіталізації українських банків і зростання обсягу кредитування у небезпечну зону; незначної диверсифікації кредитно-інвестиційного портфеля; інвестиційні ризики універсальних українських банків накладаються на кредитні; високої вартості гривні, її нестабільності, а також підвищеного обсягу грошової маси.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/>
2. Прийдун Л., Стрес-тестування кредитного ризику банку: загальна характеристика та особливості практичного застосування// Вісник ТНЕУ, 2011. - №2. – С. 67-74.
3. Інформаційний портал «Banki.ua» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.banki.ua>

СЕКЦІЯ 5

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Козарезенко Людмила Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Динаміка суспільного розвитку обумовлює необхідність посилення дієвості фінансового регулювання людського потенціалу, виділення достатнього обсягу коштів для фінансування галузей соціальної сфери та удосконалення її інфраструктури. Фінансова політика країни має формувати сприятливі умови для підвищення якісного рівня і доступності послуг медичного обслуговування, освіти, науки, соціального захисту та соціального забезпечення. Відповідний ступінь розвитку інтелектуальної та соціальної складової людського потенціалу, технологічних укладів економіки, ринкових та державних інститутів і макроекономічна стабільність є необхідними передумовами для забезпечення економічного зростання. З огляду на зазначене, система державного фінансового регулювання людського потенціалу потребує постійного удосконалення з урахуванням прогресивних методів, адаптації до внутрішніх та зовнішніх економічних чинників в умовах інституційних перетворень економіки.

Фінансове забезпечення програм людського розвитку в Україні, значною мірою, здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, цільових державних фондів соціального страхування. Вітчизняна бюджетна політика спрямована на виконання завдань соціального розвитку країни, про що свідчить структура видаткової частини державного та місцевих бюджетів в розрізі функціональної класифікації. За період 2001–2015 років середнє значення показника питомої ваги видатків на освіту і науку, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення у загальному обсязі видатків державного бюджету становило 41,62 відсотка, місцевих бюджетів – 74,82 відсотка, відповідно зведеного бюджету – 55,11 відсотка. Видатки бюджету перерозподіляються між складовими бюджетної системи за допомогою міжбюджетних трансфертів, у тому числі субвенцій на здійснення державних програм соціального

захисту, освітньої та медичної субвенцій, що обумовлено необхідністю виконання поставлених завдань у цій сфері органами державної влади та місцевого самоврядування з урахуванням принципів субсидіарності, прозорості та ефективності.

Інституційне середовище характеризує якість взаємодії економічних суб'єктів, правил і ступеню впливу фінансового регулювання розвитку людського потенціалу, які створюють умови для розширеного економічного відтворення. Важливою є конвергенція інструментарію бюджетної, податкової, монетарної, соціальної політики країни з ринковими механізмами фінансової підтримки людського розвитку. Держава має застосовувати системний підхід до фінансового забезпечення програм, спрямованих на стимулювання людського потенціалу, який включає визначення пріоритетних цілей, розробку заходів фінансової політики щодо підтримки та розбудови соціальної сфери на середньострокову перспективу, узгодження фінансових можливостей держави на реалізацію даних цілей в межах бюджетних періодів, забезпечення функціонування механізму фінансового регулювання, моніторингу, контролю, аудиту, розбудову інституційних засад фінансового забезпечення галузей суспільного виробництва, що дозволить розширити частку страхових, інвестиційних джерел у загальній структурі фінансування заходів щодо підвищення рівня розвитку людського потенціалу.

Вдосконалення системи фінансового регулювання людського потенціалу має здійснюватися з урахуванням пріоритетів суспільного розвитку, економічної циклічності, перетворень фінансової системи та провідного досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Особливості країн з соціально-орієнтованою економікою визначаються як достатнім обсягом видатків на утримання та розвиток соціальної сфери, так і їх суттєвим впливом на добробут громадян. Про ефективність даних заходів фінансової політики свідчить індекс людського розвитку, який розраховується на основі сукупності показників матеріального становища населення та соціально-демографічних індикаторів. У категорії з найвищим рівнем людського потенціалу традиційно перебувають країни з скандинавською та західноєвропейською моделями соціально-економічного розвитку. Разом з тим, незважаючи на значні обсяги державного фінансового забезпечення галузей соціальної сфери в даних країнах посилюється диверсифікація джерел фінансування проектів і програм у освітній та медичній галузі, відбувається розвиток страхової медицини та накопичувального рівня пенсійної системи. За умов рецесії

зросла роль держави у забезпеченні стабілізації фінансового ринку, що є необхідною умовою функціонування недержавного пенсійного забезпечення і програм обов'язкового та добровільного страхування.

ВПЛИВ ЛОГІСТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Бондаренко Олена Сергіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Розвиток фінансів підприємств тісно пов'язаний з трансформаційними процесами, що відбуваються під впливом світових тенденцій. В сучасних умовах поширеність потокових підходів характеризує логістичний етап функціонування економіки, який визначається інтеграцією суб'єктів ринку для досягнення оптимальної взаємодії в логістичних системах. В результаті підґрунтям для розробки дієвих механізмів управління фінансами є інтегроване використання методів логістичного та фінансового управління, які забезпечать створення цінності логістичних ланцюгів та зростання вартості підприємств.

У світовій практиці логістизація відіграє роль ефективного ринково орієнтованого способу управління ресурсами підприємств у напрямку оптимізації витрат у логістичних ланцюгах та визначається одним із факторів економічного зростання. Вона розкриває доцільність формування логістичних систем, які, в кінцевому рахунку, сприяють отриманню інтеграційних ефектів від раціонального управління потоками ресурсів підприємств. Відображаючи інтеграцію всіх складових підприємства в єдину систему наскрізного управління для досягнення бажаного результату з мінімальними витратами часу й ресурсів, логістизація спонукає шукати шляхи оптимізації господарських операцій.

До основних передумов логістизації економіки доцільно віднести формування нового розуміння ринкових механізмів і визначення логістизації як стратегічного аспекту забезпечення конкурентних переваг; розбудова системи знань на основі активізації процесів обміну досвідом в інформаційному середовищі; необхідність розширення масштабів діяльності та впровадження інновацій в інфраструктуру логістичних ланцюгів; посилення уваги суспільства на проблеми забруднення навколишнього середовища та рециклінгу відходів; посилення ролі екологізації виробництв та необхідність

створення каналів повернення відходів для переробки; розвиток логістичної інфраструктури, що супроводжується об'єднанням логістичних активностей і потенціалів учасників ринку з метою досягнення відчутного синергетичного ефекту; ефективне координування макрологістичними системами діяльності мікрологістичних систем на основі використання методів потокового управління; постійне пересікання фінансового менеджменту та логістики в управлінні господарською діяльністю у напрямку виконання вимог соціальної відповідальності бізнесу; включення до навчальних планів підготовки фахівців у вищих навчальних закладах дисциплін, які забезпечать формування компетенцій з управління фінансовими потоками в логістичних системах.

Не зважаючи на те, що у вітчизняній теорії та практиці все більше уваги приділяється дослідженню особливостей логістизації у всіх сферах господарської діяльності, основна увага дослідників залишається зосередженою на управлінні матеріальними потоками. Питання управління фінансовими потоками в логістичних системах потребують ґрунтовного подальшого дослідження. У цьому напрямку істотну роль відіграють методологічна база та інструментарій фінансового менеджменту, адаптовані до особливостей функціонування мікрологістичних систем. Для ефективного управління фінансами підприємств в умовах логістизації економіки мають досліджувати засоби та інструменти його здійснення, а саме логістичне забезпечення системи фінансового менеджменту. Така ситуація пов'язана з тим, що інформаційні потоки в логістичній системі визначаються конкретними потребами фінансового менеджменту при виконанні окремих функцій регулювання, аналізу, планування та контролю.

Розробка дієвих підходів до управління фінансами підприємств в умовах логістизації та створення умов для узгодженого управління матеріальними, фінансовими, інформаційними потоками, забезпечує достовірність, повноту, своєчасність фінансового обслуговування господарської діяльності, знижує рівень залежності від впливу факторів зовнішнього середовища.

В умовах логістизації особливу роль відіграють механізми управління фінансами в мікрологістичних систем, а також їх об'єднанням в макрологістичні системи, адекватні за складністю і структурним різноманіттям сучасним глобальним економічним змінам.

Вищенаведене зазначає зробити висновок про те, що етап логістизації економіки характеризується розвитком методології

управління фінансами підприємств та визначається необхідністю обґрунтуванням особливостей логістично-орієнтованого управління фінансами підприємств.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Василенко Антоніна Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» поставлено амбітну мету - впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, індикатором досягнення її визначено місце серед перших 30 позицій у рейтингу легкості ведення бізнесу «Doing Business» [1], який розраховується Світовим Банком і є одним з ключових орієнтирів для визначення стану інвестиційного клімату країни та її привабливості для іноземних інвесторів.

Відповідно до рейтингу Doing Business, у 2017 році Україна піднялась на 1 позицію порівняно з попереднім періодом і зайняла 80 місце. Це відбулось за рахунок покращення індексу захисту прав міноритарних інвесторів і забезпечення виконання контрактів, проблемними ж залишаються будівництво, банкрутство і приєднання до електричних мереж [2].

Аналіз основних показників стану інвестиційної сфери свідчить про наявність як позитивних, так і негативних тенденцій:

- зростання обсягу капітальних інвестицій у фактичних цінах за січень-грудень 2016 року порівняно із аналогічним періодом 2015 року: відповідно 326163,7 млн. грн. та 251154,3 млн. грн., при цьому стабільно високою залишається частка власних джерел фінансування капітальних вкладень, збільшившись на 1,9 в.п. до 69,4% [3]. Частка банківських кредитів у 2016 році становить 7,1%, іноземних інвестицій – 2,9%;

- у структурі прямих іноземних інвестицій за підсумками 2016 року найбільшу частку має Російська Федерація (37,8%), що пояснюється вливанням капіталу до українських філій російських банків у відповідності до вимог регулятора;

- інноваційна активність підприємств не зазнала суттєвих змін протягом останніх років і залишається стабільно невисокою. Так, якщо у 2013 році частка підприємств, що впроваджували інновації,

становила 16,8%, то у 2015 році – 17,3%, а джерела фінансування на 97,2% формуються за рахунок власних коштів підприємств.

Незважаючи на втрату частини промислового потенціалу внаслідок анексії частини території країни та тривалого військового конфлікту на Сході, Україна не втратила свої позиції в таких галузях як космічна, аграрна, IT-індустрія.

До чинників, які приваблюють інвесторів в Україні, слід віднести: високу якість людського капіталу порівняно із невисокою вартістю робочої сили; географічне положення; потенціал зростання ринку; природні умови, зокрема, концентрація родючих чорноземів та корисних копалин.

Залишається невикористаним потенціал внутрішніх інвестицій, у першу чергу, здійснених небанківськими фінансовими посередниками. В Україні на сьогодні з-поміж небанківських фінансових установ найбільш фінансово потужними є страхові компанії. Роль інвестиційної діяльності страхових компаній на макрорівні визначається тим, що вони здатні виступати у двох якостях. З одного боку, в процесі здійснення своєї основної (операційної) діяльності страхують економічні інтереси інвесторів від ймовірних інвестиційних ризиків і цим самим стимулюють інвестиційну активність, з іншого – виступають безпосередніми інвесторами. У той час, як у країнах з розвинутою ринковою економікою частка інвестицій страхових організацій у ВВП може в окремі роки навіть перевищувати стовідсотковий рівень, страховики України досі не стали активними інвесторами. Це обумовлено, в першу чергу, динамікою страхової діяльності: за 2015 рік частка валових страхових премій у ВВП становила 1,5%, що на 0,2 в.п. менше в порівнянні з 2014 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2015 рік становила 1,1%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з відповідним показником 2014 року [4]. У перспективі зростання реального ВВП країни (2,2% за результатами 2016 року), очищення страхового ринку від неефективних гравців, псевдострахових організацій, реалізація «Стратегії реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки» мають стати запорукою зростання інвестиційного потенціалу вітчизняних страховиків.

Для активізації інвестиційних процесів в Україні необхідно в першу чергу забезпечити захищеність інвестицій, впевненість іноземних інвесторів у продовженні співпраці з МВФ, послідовній і дієвій політиці держави, спрямованій на макростабілізацію, реформу

судової та правоохоронної діяльності, податкової системи, антикорупційній діяльності.

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
2. Ease of Doing Business in Ukraine. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine>.
3. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/files>

РИЗИКИ В УПРАВЛІННІ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

**Гуляєва Наталія Миколаївна
Камінський Сергій Іванович**

Київський національний торговельно-економічний університет

В діяльності підприємств торгівлі оборотні активи як об'єкт управління займають ключове місце в системі фінансового менеджменту, оскільки саме якість управління ними безпосередньо впливає на показники фінансової стійкості і платоспроможності. Саме цій складовій майна підприємства керівництво компанії приділяє значну увагу.

Як відомо, оборотні активи являють собою гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

До особливостей оборотних активів можна віднести високу ступінь структурної трансформації, тобто можливість швидкого перетворення з одного виду активів в інший, взаємопов'язаність з обсягами основної діяльності, високу ліквідність (як правило), можливість реалізації протягом короткого періоду часу.

У той же час як проблемні аспекти використання цього виду активів розглядається через інфляційне знецінення деяких її складових (грошові кошти та дебіторська заборгованість), часткову втрату вартості в результаті природного убутку запасів, неоптимальну

структуру оборотних активів, що в деяких випадках може привести до втрат, зменшення ефективності діяльності підприємства, фактично реалізації ризиків в управлінні.

Отже, управління ризиками в схемі загального управління оборотними активами має виступати ключовою зоною впливу. Вихідним етапом управлінської моделі є ідентифікація ризику та його джерел, і обґрунтувати рішення щодо їх мінімізації.

Серед основних інклюзивних методів ризикозахищення в системі управління оборотними активами підприємства торгівлі є:

- Уникнення ризиків через відмову підприємства від управлінських рішень, що мають високий рівень загрози стабільності діяльності.
- Попередження ризиків. Даний метод базується на попередній оцінці потенціалу ризику та розробленні засобів їх уникнення чи мінімізації.
- Прийняття супроводжуючих ризиків з повним або частковим їх страхуванням. Метод страхування передбачає попереднє резервування ресурсів (як правило, фінансових), призначених для компенсації можливих збитків від настання ризикових подій шляхом відрахування частини власного прибутку. Це дозволяє покрити з цього фонду втрати від ризиків в повному обсязі чи частково.
- Хеджування, яке являє собою форму страхування можливих втрат від настання ризикової події шляхом укладення угоди, яка врівноважувала потенційні ризики учасників шляхом перенесення втрат з одного учасника на іншого без відкриття компенсуючої позиції.
- Диверсифікація, тобто можливе зменшення рівня сукупної схильності до ризику шляхом розподілу вкладень та зобов'язань, а значить і втрат з різноспрямованою реакцією на агресивні впливи.
- Дисипація ризику. Сутність даного методу полягає у об'єднанні підприємства з різними контрагентами які зацікавлені в успіху загальної справи і мають високий потенціал досягнення. При цьому, підприємство може суттєво знизити рівень власного ризику, співпрацюючи з партнерами.

Таким чином, ризики для підприємств торгівлі є об'єктивно існуючим фактором, в т.ч. в управлінні оборотними активами, тому створення системи методів управління ними може суттєво знизити ймовірність настання ризикових подій, і суттєво знизити можливі втрати власних ресурсів, зберегти стабільність господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

ЗОВНІШНЯ СКЛАДОВА В ФІНАНСУВАННІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Кучер Галина Вікторівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Інтеграція національної економіки до світового господарства ставить нові питання перед органами державної влади, суб'єктами господарювання щодо прискорення інтеграційного процесу, механізмів його реалізації, захисту інтересів держави, бізнесу та врахування світового досвіду та тенденцій. Провідну роль у цьому процесі відіграє держава як суб'єкт, що визначає правила та процедури інтеграції національної економіки, як гарант забезпечення економічної безпеки держави та забезпечення національних інтересів, як вагомий учасник інтеграційного процесу, що своїм фінансовим потенціалом безпосередньо впливає на його масштабність та динаміку.

Зовнішнє фінансування розвитку національної економіки відбувається в контексті реалізації фінансової політики держави. Як зазначається у ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» Україна як європейська держава здійснює відкриту зовнішню політику і прагне рівноправного взаємовигідного співробітництва, виходячи насамперед з необхідності гарантування безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності. Серед основних її засад визначено: захист суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів, політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів; використання міжнародного потенціалу для забезпечення сталого економічного розвитку України; створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку її економічного потенціалу [1].

Оціночним індикатором результативності зовнішньоекономічних фінансових операцій є фінансовий рахунок платіжного балансу країни. Його сальдо протягом останніх років має тенденцію, що характеризуються нестійкою динамікою та відображає загальнонаціональні та загальносвітові тенденції й процеси, зокрема вплив світової фінансової кризи на

національну економіку, прагнення держави забезпечити поступальний відновлювальний процес та реакцію глобального фінансового середовища на тенденції й процеси, які відбуваються в державі. Вагомий вплив на фінансовий рахунок має рух інвестиційних та боргових коштів державного та приватного секторів економіки.

Державне фінансування інвестиційної діяльності позитивно впливає на інвестиційний процес в державі та сприяє активізації інвестиційної діяльності іноземних інвесторів, що в свою чергу разом із зовнішніми запозиченнями приватного та державного сектора сприяє формуванню позитивного сальдо фінансового рахунку.

Здійснення державних запозичень із зовнішніх джерел для формування золотовалютних резервів країни та виконання зобов'язань за ними визначаються нормами національного права, суттєво впливають на показники фінансового рахунку платіжного балансу України, і залежать від показників активності світового фінансового ринку, національних ринків іноземних країн, співпраці з міжнародними фінансово-кредитними установами та організаціями. Рух зазначених фінансових потоків впливає на фінансову стійкість й фінансову безпеку держави. За рахунок золотовалютних резервів НБУ та Уряд здійснюють стабілізуючі заходи для підтримки банківської системи держави, збалансування грошово-кредитного та валютного ринків.

Важливу роль у формуванні валютних фондів держави має розвиток експортного потенціалу України, що забезпечує валютні надходження держави. Він визначається впливом, з одного боку, експортного режиму, та, з іншого боку, відповідністю якості виробленої продукції міжнародним стандартам. Збільшення обсягів експорту не завжди відповідає зростанню валютних надходжень держави, що пов'язано з «оптимізаційними» механізмами співпраці окремих експортерів з офшорними компаніями, що скорочують валютну надходження експортерів, які надходять до держави.

Зазначене дозволяє зробити висновок про необхідність удосконалення механізму зовнішнього фінансування розвитку національної економіки і розвитку системи державного фінансового регулювання в зовнішньоекономічній сфері, посилення державного фінансового нагляду та контролю.

Список використаних джерел

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI із зм. та доп.// <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ДЛЯ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Кощесв Олександр Олександрович

Київський національний торговельно-економічний університет

Глобальні соціально економічні проблеми, зокрема, зростаюча бідність та економічна нерівність незаможного населення країн, що розвиваються, проявляються і в сферах розвитку міжнародного мікрострахування. Зокрема, Всесвітня карта світу з мікрострахування в 2016 році налічувала більше 280 млн. осіб з бідних і соціально - вразливих верств населення, а до 2022 року буде додатково охоплено мікростраховими послугами ще 400 млн. осіб, головним чином з країн Латинської Америки, Африки та Азії [1].

На нашу думку, мікрострахування - це соціально-страховий механізм захисту майнових інтересів населення з низькими доходами від визначених загроз в обмін на високу та регулярну частку низьких страхових відшкодувань (премій), пропорційні ймовірності і вартості ризиків (в залежності від ринку страхування витрат).

В Україні протягом останніх років у незаможних верств населення відсутня реальна можливість купувати окремі страхові послуги, що обумовлюється низькими показниками проникнення страхування (частки страхових премій у ВВП) та щільності страхування (страхові премії на душу населення), а також через значну вартість цих страхових продуктів по відношенню до середнього рівня доходів громадян. Враховуючи низький платоспроможний попит населення України, доцільним та перспективним напрямком розвитку страхового ринку України є більш активне запровадження послуг з мікрострахування, що дасть змогу страховикам значно розширити цей сегмент страхового ринку через залучення споживачів із низькими доходами. У свою чергу, для страхових компаній переваги мікрострахування полягають у розширенні ринків збуту страхових послуг за рахунок залучення якісно нових груп споживачів. При цьому зростання попиту на мікрострахові продукти забезпечується не лише шляхом страхування осіб з низькими доходами, але й громадян із середніми доходами, які внаслідок недовіри до страхових компаній більш схильні купувати поліси страхування із нижчими страховими преміями та страховими сумами.

Серед подальших перспективних розвідок у даному напрямі слід зазначити: розробку концептуальних засад державного регулювання

та розвитку мікрострахування в Україні із урахуванням досвіду функціонування зарубіжних ринків мікрострахових послуг для населення, домогосподарств та підприємців з низьким рівнем доходів; створення дієвого механізму фінансового забезпечення розвитку соціально значущих видів та високоякісних продуктів такого страхування в Україні; розвиток мікрострахування на засадах державно-приватного партнерства, як на добровільній основі за допомогою комерційних постачальників послуг, так і в межах цільової державної адресної допомоги; створення системи пільгового податкового регулювання розвитку мікрострахової діяльності; розробка «Стратегії регулювання й розвитку мікрострахування в Україні на 2017–2022 роки» за аналогією існуючої міжнародної стратегії розвитку мікрострахування [1].

Незважаючи на певну увагу вчених до цієї проблематики, на сьогодні існує ще низка питань для подальших наукових пошуків, зокрема, це: остаточне визначення поняття «мікрострахування» з урахуванням особливостей дистрибуції нових мікрострахових продуктів; дослідження систем взаємодії між учасниками відносин у сфері мікрострахування щодо виявлення принципів дистрибуції мікрострахових продуктів та дослідження факторів, що сприяють або перешкоджають розвитку мікрострахування в Україні; визначення особливостей нових мікрострахових продуктів (поширюються на послуги, що надаються за допомогою операторів мобільного зв'язку, Інтернет, через комунальні платежі, супермаркети тощо) та їх основних характеристик з метою подальшого застосування цих продуктів для розвитку українського ринку мікрострахування; дослідження обмежень щодо розвитку системи соціального захисту населення в Україні, шляхом обґрунтування та подальшого включення до її складу системи мікрострахування як нового елемента соціального захисту.

Серед основних видів страхових продуктів, що можуть бути сформовані на принципах мікрострахування в Україні, на нашу думку, можуть бути такі (страхові поліси): добровільне медичне страхування; життя (у разі смерті близької людини); недержавне пенсійне страхування; страхування від нещасних випадків, стихійного лиха або катастрофічних ризиків; страхування фінансових ризиків або активів дрібних підприємців з невисокими доходами від ризиків неплатоспроможності; мікростраховий захист майна або особистих селянських і фермерських господарств в аграрній сфері тощо.

Список використаних джерел

1. Microinsurance Network's Strategy 2017-2022 [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.microinsurancenetnetwork.org/groups/network-strategy-document-2017-2022>

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Микитюк Ігор Сергійович

Київський національний торговельно-економічний університет

Державне регулювання економіки є системою заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними установами в цілях стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінюються. Кожен етап розвитку країни характеризується певним набором і структурою соціально-економічних проблем, які визначають спрямованість, методи і міру державного регулюючого втручання в економіку країни. Для отримання максимальної ефективності від регулюючої дії держави мають бути створені відповідні умови.

Складовою і досить значимою частиною державного регулювання є бюджетне регулювання, яке забезпечує збалансованість кожного бюджету, що входить до складу бюджетної системи країни. Основним макроекономічним орієнтиром бюджетного регулювання економіки є досягнення збалансованості структури економіки в довгостроковому періоді. Ефективність бюджетного регулювання визначається змістом і організацією бюджетних процесів, що забезпечують надходження коштів до бюджету і витрачання коштів з бюджету. Реформування бюджету і економіки повинне супроводжуватися не лише зміною кількісних пропорцій, масштабу розподілу фінансових ресурсів і ВВП за допомогою бюджету, але і зміною якісної складової усіх бюджетних процедур, що позначається на ефективності бюджетного регулювання. У процесі бюджетного регулювання розв'язується низка економічних завдань:

- визначення реальних джерел і достовірних обсягів доходів бюджетів різних рівнів;

- досягнення ефективності у розподілі бюджетних коштів між бюджетами різних рівнів, оптимізація структури видатків бюджету;
- спрямування бюджетних коштів на забезпечення пропорційного й динамічного розвитку регіонів;
- досягнення збалансованості між доходами і видатками.

При цьому мають бути створені відносно рівні умови для соціально-економічного розвитку кожної адміністративно-територіальної одиниці.

Бюджетне регулювання включає три основні напрями: регулювання міжбюджетних відносин, регулювання бюджетних доходів, регулювання витрат бюджету. Бюджетне регулювання здійснюється за допомогою наступних методів: розподіл витрат між окремими видами бюджетів, що входять у бюджетну систему; встановлення власних доходів для кожної ланки бюджетної системи; встановлення податків, що передаються до бюджетів вищого рівня в цілях збалансування останніх; надання фінансової допомоги з вищестоящого бюджету; скорочення бюджетних витрат, включаючи секвестрування.

Розподіл усіх видів бюджетних витрат по різних рівнях бюджетної системи складає початок процесу бюджетного регулювання. Існуючий фінансовий механізм бюджетного регулювання доходів полягає в закріпленні за кожним рівнем бюджетної системи певних видів податкових доходів, реалізації механізму регулювання за допомогою часткового вилучення податкових і неподаткових доходів на користь різних територіальних бюджетів. Якщо не представляється можливим забезпечити витрати територіальних бюджетів необхідним обсягом доходів, то передбачається механізм дотаційного вирівнювання.

В силу об'єктивних природних, економічних, соціальних або інших причин деякі регіони або території не мають можливості забезпечувати бюджетну збалансованість. У таких випадках за допомогою реалізації цільових програм, влада нівелює такі бюджетні диспропорції. Бюджетна система України заснована на принципах децентралізації і єдності. При такому підході доходи, закріплені за різними ланками бюджетної системи, не достатні для покриття їх потреб у фінансових ресурсах, що вимагає наявності дієвого механізму бюджетного регулювання. Проте діючий механізм бюджетного регулювання проблему незбалансованості бюджетної системи держави не вирішує, оскільки практично не стимулює соціально-економічний розвиток територій. На сучасному етапі розвитку політика бюджетного регулювання має бути орієнтована на

стимулювання регіональних і місцевих органів влади, на пошук додаткових джерел бюджетних доходів, максимальне зниження залежності від фінансової допомоги з бюджетів інших рівнів при збереженні своєї збалансованості, підвищення ефективності механізму управління місцевими фінансами. Для досягнення такої мети є необхідним впровадження системи індикативного планування і управління соціально-економічним розвитком конкретних локальних територіальних утворень. Усе це вимагає встановлення критичних значень індикаторів соціально-економічного розвитку по різних напрямках в межах конкретних локальних територіальних утворень, здійснення постійного моніторингу і здійснення заходів регулюючої дії по поліпшенню соціально-економічної ситуації.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ

Насібова Ольга Вікторівна

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Незважаючи на певні зрушення у сфері фінансового забезпечення соціального захисту населення, на сьогодні залишається недостатньо прозорою і малоефективною система пільг, компенсацій та соціальних виплат, яка домінує серед інших форм. Збільшення кількості пільг і розширення кола пільговиків не підкріплюються фінансовими можливостями держави.

Законодавчо закріплений дозвіл на повне або часткове звільнення певних категорій громадян від дотримання встановлених законом загальних вимог і правил, виконання певних обов'язків, які застосовуються для інших суб'єктів або надання особі додаткових прав у визначеній сфері порівняно з правами інших осіб у такій сфері називається пільгою. За допомогою пільг відбувається диференціація категорій осіб, яким надається особливий статус (професійний або соціальний). Слід відмітити, що отримання пільги не завжди покращує становище особи порівняно з іншими, що мають права у певній сфері (галузі), та не всі особи, які мають право на отримання пільг, насправді користуються ним. При цьому надання пільг одній категорії осіб тягне скорочення обсягу прав у іншій категорії осіб.

За інформацією Міністерства соціальної політики України, в державі майже 13 млн громадян мають право на пільги. Причому одна особа може мати декілька статусів, що дають їй право на пільги,

доплати, преференції допомоги тощо. Всього видано близько 26 млн посвідчень, що засвідчують відповідний статус пільговика. За різними оцінками нинішня пільгова система (за умови повного фінансування всіх норм, передбачених чинним законодавством) потребує щорічного свого утримання на рівні 170-180 млрд гривень.

Законодавство про пільги, що складається з понад 45 законодавчих актів, сформовано переважно на початку дев'яностих років з метою захисту населення від економічної нестабільності і спрямовано на реалізацію конституційного права кожного громадянина на достатній життєвий рівень, але не передбачає залежності пільг від матеріального становища особи.

Основними джерелами фінансування витрат, пов'язаних з наданням пільг, є державний та місцеві бюджети, кошти підприємств, на яких працюють або працювали пільгові категорії громадян. Недостатній обсяг бюджетного фінансування призводить до обмеження права громадян на пільги і фінансово-економічних збитків зазначених підприємств.

У зв'язку з особливістю професійного статусу в Україні пільги встановлюються для певних категорій працівників з метою покращення їх майнового становища, оскільки розміри їх заробітку не дозволяють повністю забезпечити належні умови життя. Водночас перелік таких категорій свідчить, що до нього включені особи, розміри доходу яких від професійної діяльності значно різняться. Велика кількість пільг за професійною ознакою часто є не виправдані, адже працевлаштування в окремій галузі повинне стимулюватися не через пільги, а шляхом підвищення заробітної плати працівнику, яка має забезпечувати гідний рівень життя йому та членам його сім'ї і надавати можливість самостійно оплачувати усі необхідні житлові, побутові, медичні та інші послуги.

За соціальним статусом пільги надаються особі, яка зазнала особливих соціальних ризиків, наприклад каліцтва (інвалідності), була учасником бойових дій, була піддана репресіям з політичних мотивів, зазнала техногенного або екологічного лиха тощо.

Чинне законодавство передбачає 125 видів пільг 116 категоріям громадян. З них 44 види пільг передбачено для 45 найбільш соціально незахищених категорій громадян, які потребують особливої уваги з боку держави, 39 видів пільг надаються 57 категоріям працездатного населення за професійною ознакою або родом занять, 42 види пільг надаються 14 категоріям громадян, які мають певні заслуги перед державою.

Світова практика свідчить, що пільги можуть застосовуватися, але обсяги таких пільг мають бути оптимальними, їх критерії мають бути встановлені у законі, і при цьому необхідно дотримуватися принципу соціальної справедливості щодо забезпечення прав у цілому для населення або його частини. Пільги за соціальним статусом у розвинутих країнах існують як державна соціальна допомога, яка надається після перевірки ступеня нужденності особи, надаються у формі грошової допомоги (житлова допомога, допомога на оплату освітніх послуг, гранти на навчання, допомога на батьків-одинаків тощо), натуральної допомоги (забезпечення молоком та вітамінами дітей до 5 років і вагітних жінок, забезпечення необхідними предметами домашнього вжитку і паливом), субсидії (на проїзд у громадському транспорті, на житло) або відшкодування необхідних витрат, у тому числі на медичне обслуговування, опалення житла для пенсіонерів.

СТАН ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Палагута Катерина Олексіївна

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах розбудови інформаційного суспільства та переходу до економіки знань роль освіти постійно зростає. Згідно з оприлюдненими ООН даними індекс людського розвитку України починаючи з 2010 року повільно зростає (з 0.732 у 2010 році до 0.747 у 2015 році) [1]. Фактори, які впливають на значення показника: тривалість життя, доступність освіти для населення країни, валовий внутрішній продукт на душу населення. Україна посідає 81 місце з 188 країн і входить у групу країн з високим рівнем людського розвитку (значення показника країн – лідерів перевищує 0,9).

Витрати на освіту в Україні складали від 7,51% ВВП у 2010 році до 6,71% у 2014 році [2], завдяки чому по даних ЮНЕСКО Україна посідає 18 місце серед 118 країн світу [3]. Однак, ці дані не виглядають достатньо оптимістично, якщо проаналізувати значення та динаміку зміни ВВП і ВВП на одну особу. Так за 5 років за 2010 – 2014 рр. ВВП збільшився на 466 330 млн. грн. (на 41,6%), а в перерахунку на долар США він впав на 5,46%, ВВП на одну особу збільшився на 51% у гривневому вираженні та лише на 0,85% у доларах США. З урахуванням стрімкого знецінення гривні у період з 2015 по 2016 роки можна стверджувати, що суттєвого зростання

фінансування освіти не відбувалося. Відповідно до статті 61 Закону України «Про освіту» [4] «держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не меншому десяти відсотків національного доходу», однак у жодному бюджеті дана стаття не виконувалась.

Важливою характеристикою рівня фінансування освіти в Україні є аналіз інвестицій в освіту. За період з 2010 по 2015 рр. капітальні інвестиції в освіту склали відповідно 1935 млн. грн., 2224 млн. грн., 1503 млн. грн., 1054 млн. грн., 821 млн. грн., 1540 млн. грн., що по відношенню до попереднього року становило: 14.9%, 32.4%, 29.9%, 22.1% і 87.6% відповідно [2]. В середньому за даний період інвестиції в освіту склали 0.6% від загальної суми капітальних інвестицій. Динаміка змін показників та їх загальні значення свідчать про недостатнє інвестування в освіту, відсутність стратегії розвитку освіти.

Рівень фінансування освіти в деякій мірі характеризує також такий показник, як витрати на одного студента ВНЗ. Витрати на одного студента в Україні складають 4250 дол. США, для порівняння: у США – 29201 дол. США, Німеччині – 15711 дол. США, Франції – 14642 дол. США, Японії – 15957 дол. США, Польщі – 19269 дол. США [5].

В Україні, як і багатьох розвинених країнах світу, основним джерелом фінансування освіти є державний і місцеві бюджети, однак, в умовах економічної кризи актуальнішим стає питання фінансування освіти з позабюджетних джерел. До додаткових джерел фінансування державних закладів та установ освіти згідно Закону України «Про освіту» відносяться: кошти, одержані за навчання, підготовку підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів; плату за надання додаткових освітніх послуг; кошти, одержані за науково-дослідні роботи (послуги) та інші роботи; добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій, окремих громадян та ін. Аналіз механізмів залучення додаткових джерел фінансування свідчить про їх постійно зростаючу роль у забезпеченні ефективної роботи закладів освіти.

Важливим є також науково-обґрунтований розподіл фінансових потоків як між закладами і установами освіти з урахуванням економічних і суспільних потреб держави, так і в окремих установах з метою максимального забезпечення їх інноваційного розвитку.

Таким чином, можна констатувати, що фінансування освіти в Україні в абсолютному виразі на теперішній час є недостатнім для переходу до економіки знань.

Список використаних джерел

1. United Nations Development Programme. Human Development Reports 2015 // [Electronic resource]. – Access mode: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf
2. Офіційний сайт державної служби статистики України // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. The Global Innovation Index 2016 Report // [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report#>
4. Про освіту : Закон України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
5. Касич А. О., Циган В. А. Особливості фінансування вищої освіти в Україні та інших країнах світу // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Прус Наталія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Охорона здоров'я є однією із найважливіших складових соціальної політики усіх розвинених країн світу. Від стану здоров'я населення залежить рівень економічного розвитку держави. В Україні сучасний стан громадського здоров'я та якість надання медичних послуг є незадовільними, що обумовлено, в першу чергу, недостатнім фінансовим забезпеченням та нераціональним використанням бюджетних коштів.

Загальний обсяг (сума державних та приватних) витрат на охорону здоров'я в Україні у 2014 році становив 7,4 % валового внутрішнього продукту. Це нижче, ніж в середньому в країнах - членах ЄС (9,5 % валового внутрішнього продукту). Однак, якщо в середньому в країнах - членах ЄС частка державних видатків у структурі загальних витрат на охорону здоров'я становила 76%, в Україні у 2014 році згідно з даними, наведеними у статистичному бюлетені «Національні рахунки охорони здоров'я України», державні видатки в цій сфері становили лише 51,7 %.

Структура фінансування сфери охорони здоров'я є неефективною, найбільша частка якого спрямовується на функціонування лікарень та санаторно-курортних закладів (близько

52% у структурі видатків на охорону здоров'я з державного бюджету і понад 64,8 % – зі зведеного). У плані 2016 р. частка цієї статті у зведеному бюджеті зменшилася до 59,6%. Поточні видатки у 2014 р. сягали 96,5% видатків зведеного бюджету, з них 54% належали до заробітної плати. 83,9% видатків на охорону здоров'я здійснюються (за фактом 2015 р.) місцевими бюджетами, що посилює важливість ефективної організації функціонування локальної мережі амбулаторій, стаціонарних та поліклінічних закладів. Характерним є зниження частки фінансування санітарно-профілактичних та протиепідемічних заходів та закладів, що визначає загальну орієнтацію сфери охорони здоров'я України на значно дорожчі процеси подолання хвороб замість дешевого запобігання захворюваності [2].

Дисфункціональність діючої системи спричинена специфікою її організації та фінансування. Міжнародний досвід, рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я, а також дослідження специфіки використовуваної сьогодні моделі системи охорони здоров'я України свідчать, що єдиним способом забезпечити якісний медичний захист без фінансового стресу для громадян є перехід до фінансування медицини за страховим принципом.

Відповідно до Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я» від 30 листопада 2016 р. № 1013-р [1], для запровадження в Україні пропонується модель державного солідарного медичного страхування. Основним джерелом фінансування оновленої системи охорони здоров'я залишаться кошти Державного бюджету України, отримані із загальнодержавних податків. Виплати для лікування окремої людини не будуть прив'язані до розміру її індивідуальних внесків.

Бюджетні кошти на фінансування медицини розподілятимуться через механізм стратегічної закупівлі медичних послуг. Відбудеться перехід від фінансування постатейних кошторисів закладів охорони здоров'я - бюджетних установ, розрахованих відповідно до їх існуючої інфраструктури (кількості ліжок, персоналу тощо), до оплати результату (тобто фактично пролікованих випадків або приписаного населення) закладам, які перетворюються на автономних постачальників цих послуг, а також аптекам як постачальникам призначених лікарями лікарських засобів. Таким чином, буде запроваджено принцип «гроші ходять за пацієнтом», а не за інфраструктурою закладів охорони здоров'я та іншими надавачами послуг.

Предметом закупівлі стане державний гарантований пакет медичної допомоги - прозоро визначений обсяг первинної, вторинної, третинної, екстреної медичної допомоги та лікарських засобів, право на отримання якого у разі потреби матимуть всі без винятку громадяни України. Вартість цих послуг покриватиметься системою страхування повністю або частково. У випадку часткового покриття пацієнти будуть здійснювати офіційну співоплату за послуги та/або лікарські засоби. Підходи до встановлення розмірів такої співоплати будуть чітко визначеними і єдиними для всієї країни.

Отже, діюча система фінансування охорони здоров'я в Україні є неефективною, що негативно впливає на якість надання медичної допомоги населенню. Одним із шляхів удосконалення фінансового забезпечення охорони здоров'я є запровадження державного солідарного медичного страхування громадян з використанням для цього коштів, акумульованих у державному бюджеті.

Список використаних джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я» від 30.11.2016 р. № 1013-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
2. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень / К.В. Аврамченко, А.Л. Дешко, Я.А. Жаліло та ін., - К., СТ-ДРУК, 2016. – 122 с.

МІНІМІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ РИЗИКІВ ЯК ШЛЯХ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ

Рязанцева Валентина Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Запорукою стабільного соціально-економічного розвитку є формування ефективної бюджетної політики та дієвої моделі управління державними фінансами.

Бюджетна система є віддзеркаленням соціально-економічних процесів у державі. Бюджетні інструменти мають забезпечувати їх позитивну динаміку та здатність знижувати негативний вплив численних ризиків, які загострюються не лише в період кризи, але й в період реформування економіки, що триває на сучасному етапі.

Сучасний стан бюджетної системи України сформувався під впливом низки деструктивних зовнішніх та внутрішніх викликів.

Завершився черговий рік реалізації бюджетної реформи, яка проводиться у несприятливих умовах: погіршення інвестиційного клімату в країні, зниження світових цін на сировинні товари, скорочення кредитування економіки і погіршення на 2017 рік прогнозу розвитку світової економіки, що створюють додаткові ризики недосягнення прогнозованого на наступний рік зростання реального валового внутрішнього продукту [1]. При розрахунку показників державного бюджету на 2017 рік враховано його тривідсоткове зростання, що в умовах низької купівельної спроможності населення, скорочення кредитування економіки, несприятливого інвестиційного клімату в країні зумовлює ризики виконання бюджетних показників. Мінімізація бюджетних ризиків залежить від реагування на внутрішні і зовнішні виклики.

Основними бюджетними ризиками у частині формування доходів бюджету у 2017 році стануть:

Збільшення мінімальної заробітної плати до рівня 3200 гривень приведе до збільшення відрахувань ПДФО (за рахунок збільшення фонду оплати праці бюджетних установ та підприємств приватного сектору), ПДВ (за рахунок збільшення купівельної спроможності) та ЄСВ (за рахунок збільшення фонду оплати праці бюджетних установ та підприємств приватного сектору). Водночас цей процес не супроводжуватиметься одночасним вивільненням працюючих чи поглибленням тінізації зайнятості. Досягти цього можливо лише шляхом суттєвого посилення контрольно-фіскального тиску, що суперечить реформі дерегуляції. Крім того, зберігається ризик зниження прибутковості підприємств, що за розрахунками Міністерства фінансів призведе до зменшення надходжень від податку на прибуток підприємств на 3,0 млрд гривень.

Забезпечення наповнення дохідної частини бюджету у 2017 році передбачається шляхом запровадження змін щодо збільшення ставок окремих податків (зокрема, акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів, продукції), які на сьогодні ще не запроваджено. Неприйняття цих нормативних актів обумовлює ризик ненадходження до бюджету прогнозних обсягів відповідних доходів.

Наповнення дохідної частини бюджету у поточному році також передбачається за рахунок коштів від приватизації державного майна в сумі 17,1 млрд гривень. Слід зазначити, що щороку показники за цим видом надходжень до бюджету становили менше одного відсотка від прогнозованого показника. Ризик ненадходження до державного

бюджету запланованих на 2017 рік коштів є високим. На це впливатиме несприятливий інвестиційний клімат, що знижує попит і ціну об'єктів приватизації [1].

До дохідної частини бюджету заплановано також надходження конфіскованих коштів та коштів, отриманих від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення в сумі 10,5 мільярдів гривень. За 2015 та 2016 роки разом вони становили приблизно 200 тис грн, що обумовлює ризик невиконання зазначеного показника у наступному році.

Зростання доходів державного бюджету в сумі 706,3 млрд грн, що більше, ніж визначено законом про державний бюджет на 2016 рік, на 104,4 млрд грн, або 17,3 % переважним чином буде обумовлене інфляційними і девальваційними чинниками, що свідчить про збереження у 2017 році повільних темпів економічного зростання та фіскального тиску на бізнес [2].

Розв'язання проблем реалізації ефективної бюджетної політики сьогодні лежить в площині забезпечення ефективного управління бюджетними коштами в умовах суттєвих ресурсних обмежень на напрямках як споживання, так і розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Рахункова палата України. Висновки щодо Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>
2. Аналіз Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ises.org.ua/analitika/ekonomichnii-analiz>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Савченко Наталія Григорівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Система надання соціальних послуг в Україні є важливим інструментом забезпечення соціальної безпеки держави в умовах реформування інститутів державного управління та децентралізації.

Визначальний чинник забезпечення соціальних послуг та досягнення на цій основі соціальної безпеки – наявність необхідного обсягу фінансових ресурсів. Фінансове забезпечення соціальних послуг передбачає використання багатьох джерел фінансування, основу яких складають кошти державного і місцевих бюджетів. Проте, на практиці зростання видатків держави на надання соціальних послуг не супроводжується відповідним покращенням показників задоволення основних соціальних потреб громадян України. Система соціального захисту залишається побудованою за принципом утримання постачальників послуг, а не надання адресних соціальних послуг, орієнтованих на кінцевий результат. У зв'язку з цим, на сучасному етапі постали проблеми, пов'язані із загально низьким рівнем матеріального добробуту населення, неефективністю системи соціальних трансфертів, зниженням якості й доступності соціальних послуг.

Вважаємо, що одним із важливих напрямів формування ефективного механізму перерозподілу бюджетних коштів має стати впровадження нових управлінських підходів до планування та регулювання фінансового забезпечення системи соціальних послуг.

Слід зазначити, що Закон України «Про соціальні послуги», який визначає організаційні та правові засади надання послуг соціальної сфери, практично не закладає інструментів впровадження ринкових принципів їхнього надання. Поняття «соціальної послуги» звужено до комплексу «заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги», що обмежує ринок послуг соціальної сфери; закон також не передбачає механізмів залучення до надання послуг соціальної сфери комерційних організацій. До цього часу не завершено розробку передбаченого «Державним класифікатором соціальних стандартів та нормативів» комплексу індикаторів якості послуг соціальної сфери, не розроблено нормативи регулювання тарифів на оплату послуг соціальної сфери.

Поряд з цим, в умовах децентралізації проблемами системи надання соціальних послуг є: відсутність чіткого розподілу повноважень між державою та органами місцевого самоврядування; обмежений обсяг ресурсів держави та органів місцевого самоврядування для фінансування соціальних послуг, низька ефективність використання коштів; не визначені обсяги, зміст і вартість гарантованих державою безкоштовних соціальних послуг; відсутній єдиний підхід до стандартів і нормативів надання соціальних послуг; обмежений або відсутній доступ до

альтернативних каналів (постачальників) послуг; недосконала системи верифікації та моніторингу надання послуг; відсутній зворотний зв'язок між споживачами, постачальниками та замовниками послуг; слабкий державний контроль, майже відсутній громадський нагляд за наданням соціальних послуг.

Таким чином, в умовах проведення децентралізації очікуваними результатами системи надання соціальних послуг є: законодавче врегулювання питань розподілу повноважень та відповідальності щодо державних соціальних гарантій; законодавче закріплення методології визначення і перегляду переліку, змісту та обсягів гарантованих державою публічних послуг; підвищення ефективності та гнучкості системи планування публічних послуг, що враховує реальні потреби мешканців громад; повне фінансове забезпечення делегованих повноважень при наданні освітніх, медичних і соціальних послуг; формування доступної, зручної, сучасної інфраструктури – мереж установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту; підвищення доступності та якості освітніх, медичних і соціальних послуг, розширення переліку постачальників публічних послуг (залучення приватного та громадського секторів); збільшення дієвості та ефективності державного та громадського контролю за витрачанням фінансових ресурсів, переданих органам місцевого самоврядування.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Лаптєва Вікторія Василівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Формування раціональної політики залучення інвестицій на підприємство, серед яких основними є вартість джерел фінансування та приріст вартості власного капіталу підприємства, дає змогу у подальшому формувати науково обґрунтовану стратегію підвищення інвестиційної привабливості підприємства у мінливому середовищі.

Найбільш поширене у вітчизняній практиці джерело фінансування інвестицій - самофінансування може здійснюватися за рахунок частини чистого прибутку, спрямованого на виробничий розвиток, амортизаційних відрахувань на відновлення основних виробничих фондів, страхових сум відшкодування збитків, викликаних втратою майна, а також інших активів, трансформованих

в інвестиційні ресурси, раніше здійснюваних фінансових вкладень, строк погашення за якими закінчується у поточний період, що реінвестується шляхом продажу частини основних фондів, зайвих оборотних активів. [1]. Слід зазначити, що для вітчизняних підприємств і компаній, що функціонують в розвинених країнах, проблеми, пов'язані з використанням такого джерела фінансування інвестицій, неоднакові. Це стосується, насамперед, питання розподілу і ціни самофінансування.

Для української економіки характерна тенденція до зростання ціни капіталу на зовнішні джерела, яка пов'язана з довгостроковим скороченням пропозиції інвестиційних ресурсів. Водночас значне зношування основних фондів і технологічне старіння зумовлюють постійне підвищення попиту. У цих умовах самофінансування розглядається окремими авторами як один із найбільш перспективних джерел фінансування інвестиційного процесу [2]. Це підтверджується практикою: головним джерелом інвестицій в основний капітал протягом останніх років були власні кошти підприємств.

Крім найбільш низьких витрат на обслуговування інвестиційного капіталу самофінансування передбачає значні пільги з податку на прибуток. Тут слід зазначити, що відповідно до законодавства оподатковуваний прибуток зменшується на суму прибутку, спрямованого на здійснення капітальних вкладень, тільки після повного використання на такі цілі амортизаційних відрахувань підприємства.

Другим основним в межах самофінансування джерелом є амортизаційні відрахування. Фінансові проблеми українських підприємств в період економічної кризи спричинили ситуацію, коли амортизаційні відрахування не виконували покладеної на них функції, тобто використовувалися не на відновлення зношених основних фондів, а на заповнення недостачі оборотних коштів у межах операційної діяльності. Не використовуються підприємствами і можливості управління грошовим потоком за допомогою вибору методу нарахування амортизації, хоча на фондомістких виробництвах зміни методу нарахування може привести до суттєвої зміни податкових платежів і відповідно величини грошового потоку. Але амортизація дає підприємству можливість змінювати його фінансову політику.

Більшість українських підприємств консервативно використовують лінійний спосіб. Регресійні методи нарахування амортизації (наприклад, прискорена амортизація, спосіб нарахування за сумою чисел років терміну корисного використання, спосіб

зменшеного залишку), навпаки, змінюють профіль виплат податку на прибуток у такий спосіб: вони менш значні на початку податкового «життя» об'єкта інвестування та, навпаки, збільшуються наприкінці. Іншими словами, регресійна система дозволяє підприємству «роздути» потік самофінансування відразу після інвестування і таким чином зміцнити готівку. Тому, використання методів, що передбачають прискорену амортизацію, дозволяє за більш короткий термін наростити обсяг інвестиційних ресурсів. Проте їх придатність обмежується конкурентоспроможністю продукції підприємства, його фінансовим станом і рівнем витрат на виробництво, оскільки збільшення амортизаційних відрахувань має в результаті підвищення собівартості продукції, тобто зменшення цінових конкурентних переваг.

Отже, якщо підприємство дотримується стратегії підвищення інвестиційної привабливості для акціонерів, стратегія залучення інвестицій будується на двох критеріях: вартості джерел фінансування (ціні інвестиційного капіталу) і прирості інвестиційної привабливості власне підприємства.

Список використаних джерел

1. Загородній А. Г. Управління взаємозв'язками підприємства зі споживачами продукції : монографія / А.Г. Загородній, З. О. Коваль. – Львів : ЗУКЦ, 2008. – 364 с.
2. Бровкова О. Г. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / О. Г. Бровкова. – К. : ЦУЛ, 2012. – 224 с.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

Зюзін Віталій Олегович

Університет митної справи та фінансів

Економічний розвиток держави напряму залежить від розв'язання найважливіших проблем фінансового забезпечення соціальних програм і забезпечується шляхом розробки та впровадження державних соціальних програм, пов'язаних з розвитком культури, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, забезпеченням потреб у житлі, покращенням демографічної

ситуації, вирішенням проблем переселення, міграції, захистом соціально вразливих верств населення.

Соціальна програма є сукупністю взаємопов'язаних заходів, спрямованих на надання якісних суспільних послуг, розв'язання певних соціальних проблем, досягнення соціальної ефективності та результативності від реалізації завдань програми. Соціальні програми варто розглядати [1]:

- по-перше, як концепцію зростання соціального добробуту країни, де зазначено стратегічні суспільні пріоритети, етапи реалізації окреслених завдань, а також кількісні та якісні показники результативності діяльності виконавців програм;

- по-друге, як спеціальні соціальні програми, де сформульовані завдання й соціальні критерії певного етапу розвитку суспільства, а також вказані конкретні цілі та їхня ієрархія, перелік послуг для задоволення соціальних потреб населення.

Таким чином, виходячи з існуючих тверджень багатьох науковців, на нашу думку, більш доцільним буде запропонувати наступне визначення соціальної програми як комплексу заходів держави, спрямованих на розв'язання суспільних проблем з орієнтацією на результат шляхом виконання ключових показників ефективності програми.

Розкриття сутності й призначення соціальних програм потребує їх класифікації, котра дає змогу виявити та порівняти основні якості й характерні риси програм, тобто поглибити уявлення про їх конкретні види для всебічного висвітлення порядку формування соціальних програм та особливостей управління ними.

Якщо узагальнити усі характеристики соціальних програм, то їх можна класифікувати за: проблемою, територією, обсягом та джерелами фінансування, часом виконання програми, галуззю, цільовою групою, методами та способами вирішення проблеми. Отже, існує багато визначень та класифікацій соціальних програм в залежності від фінансового забезпечення, часового виміру та позиції автора.

Розглядаючи структуру фінансування найбільших державних цільових програм у 2015 р. за рахунок коштів державного бюджету [2] можна зазначити, що найменше фінансування з державного бюджету у 2015 р. отримала Державна цільова програма "Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів" на період до 2020 р. – 1,01 млрд. грн. Найбільше було профінансовано Державну цільову економічну програму розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 р. – 22,4 млрд. грн.

Зазначені цифри свідчать про намір тодішнього Уряду активно будувати дороги.

Як зазначається у звіті про стан виконання державних цільових програм у 2015 р., жодна цільова програма не містить методики оцінки ефективності її виконання, що повинна бути розроблена державним замовником з урахуванням специфіки програми та кінцевих результатів, тому відповідні розрахунки не наведено [2]. Тобто, завдяки відсутності належного контролю за виконанням державних цільових програм вони є інструментом освоєння бюджетних коштів не беручи до уваги кількісні та якісні характеристики.

Таким чином, фінансове забезпечення соціальних програм полягає у комплексі заходів держави, спрямованих на розв'язання суспільних питань з орієнтацією на результат шляхом виконання ключових показників ефективності програми. Узагальнення підходів щодо класифікації соціальних програм дозволило виокремити наступні ознаки: напрям, територія, обсяг та джерела фінансування, час виконання програми, галузь, цільова група, методи та способи досягнення результатів.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко Л. М. Соціальні програми: прагматика формування та проблеми фінансування / Л. М. Алексеєнко, Б. С. Шулюк // Фінанси України. - 2015. - № 4. - С. 96-105. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
2. Стан виконання державних цільових програм у 2015 р. [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 19.04.2016. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Listlang>

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ ТА РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Бойчук Анастасія Юріївна

Національний університет “Києво-Могилянська академія”

Поняття «культурної економіки» і її фінансування не є новим, його історія налічує більше сорока років, але до сих пір поширеною є думка, що культура не має стосунку до ринку та фінансів та

економічного розвитку.

У 2015 році український культурний сектор забезпечив як мінімум 4% від ВВП. Для порівняння, в гірничодобувній промисловості і розробці кар'єрів до 5,72%, фінансовій і страховій діяльності - 5,11%, будівництві - 2,67%. Це хороший показник, але в Україні можна досягти більшого. Зростання може бути забезпечено податковими стимулами, продуманим планом розвитку галузі, залученням інвестицій та, звичайно ж, професійною освітою.

Економічний внесок основних галузей культури склав 44%. Найбільш значними були частка архітектури та проектування, надання технічних консультаційних послуг в цих областях - 15,5%, в рекламі - 13,1%, телемовлення - на 6,8%. Частка допоміжних галузей культури була вищою - 56%. Найбільший внесок мали область бездротового зв'язку - 26,3%; провідникових телекомунікацій - 11,9%; створення онлайн магазинів для прийому, запису та відтворення звуку і зображення - 6,1%; друковані газети та інші продукти - 4,9%. Частка «культурних» професій України зайнятого населення в 2015 році становила близько 3,17% (573,4 тисяч осіб).

В Україні культура впливає на появу робочих місць, отримання доходу і забезпечення добробуту для тих, хто працює в цьому секторі. Наприклад, комп'ютерне програмування забезпечує роботою не менше 101900 людей. І це недооцінений показник в умовах тіньової економіки, що становить близько 60%. Все це доводить, важливість потенціалу розвитку і стимулювання культурної сфери для економіки. Проте для цього є багато перешкод в Україні. Однією з них є зарегульованість культурної і креативної сфери - 98%. Високий рівень правового регулювання не трансформується в ефективні механізми державного регулювання та фінансової політики. Це пов'язано з стереотипом, що культурна сфера може лише витратити, а створювати додану вартість для економіки не може. Сфера культури в Україні не зазнала принципових змін з моменту незалежності, її значення розглядається як другорядне.

Культурна і креативна сфера вважаються галуззю, яка розвивається самі по собі і не потребує підтримки. Така політика є недалекоглядною і нівелює здатність культури бути інструментом примирення, інновацій, примноження знань і компетенцій, а також каналу зв'язку з іншими аудиторіями. Крім того, культура не розглядається як частина економіки, економічний та інноваційний потенціал культурних і творчих галузей промисловості не береться до уваги, а також не стимулюється поступовий перехід культурних практик від субсидованих до прибуткових принципів роботи.

Культурна політика повинна бути використана як основа для змістовного процесу реформування українського суспільства. Включення культури у всіх політичні і державні програми розвитку і реформ повинно стати стандартною практикою. Пріоритети реформи спрямовані на перехід від жорсткої ієрархічної централізованої моделі і режиму управління до горизонтальної, застосовуючи модель відкритого доступу, який включає в себе: створення потенціалу індивіда (через різні форми освіти), як а також потенціал державних установ; активну участь професійного співтовариства (експертів) в обговоренні та прийнятті рішень; прозорість прийняття рішень і відповідальність тих, хто приймає ці рішення; систему відносин в суспільстві, заснованих на принципах відкритого доступу. Відкритий доступ передбачає рівні можливості доступу до послуг і ресурсів; конкуренція компетентності та професіоналізму, та фінансування, що орієнтоване утримання персоналу та будівель замість фінансування активностей.

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ОСВІТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Кладченко Марія Володимирівна

Київський національний торговельно-економічний університет

Знання є надбанням і майбутнім людства, джерелом його розвитку, двигуном та рушійною силою суспільного прогресу, а освіта – це база, необхідна для соціального та економічного існування індивіда у сучасному глобалізованому та гіперурбанізованому суспільстві. Забезпечити підготовку фахівців, функціонально- та конкурентоздатних тим умовам та викликам, які встановлюють сучасні реалії, сприяти науковим здобуткам та розвитку новітніх технологій – завдання вищих навчальних закладів – центрів сучасної освіти, науки та інновацій.

Держава є гарантом права кожної людини на отримання вищої освіти, як суспільного блага, забезпечуючи «доступність вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг студентам» [1]. Державне регулювання вищої освіти є цілком обумовленим, повинно бути направлене на задоволення потреб держави та полягати у забезпеченні умов для функціонування системи вищої освіти (законодавча база, розвиток

та функціонування політичних, правових та економічних інституцій, фінансування) і в прогнозуванні й кореляції попиту на ринку праці та пропозиції на ринку вищої освіти, задля економічного зростання та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Державне фінансування вищої освіти є пріоритетним для всіх країн світу, адже, по своїй суті, є інвестицією у людський капітал, від якого залежить майбутній розвиток держави та її економічне зростання. Так, у 2012 році середня частка державного фінансування ВНЗ країн ОЕСР становила 64% [2]. Повне державне фінансування вищої освіти, а саме 100%, притаманне Швейцарії [3]. Відповідно до Академічного рейтингу кращих університетів світу 2015 (Academic Ranking of World Universities 2015), більш відомого як Шанхайський рейтинг, до ТОП – 300 найкращих ВНЗ світу увійшли 7 швейцарських [4], що при населенні країни у 8 341,6 тис. чоловік (І квартал 2015 року [5]) є високим показником і вказує на позитивний вплив державного фінансування ВНЗ на якість вищої освіти.

Механізм державного фінансування вищого навчального закладу залежить від вибору моделі фінансування ВНЗ. На сьогодні існують чотири основні моделі фінансування:

- фінансування, орієнтоване на потреби, коли бюджетні кошти надходять безпосередньо на рахунки ВНЗ за договором;
- придбання державою освітніх послуг у ВНЗ для визначених цілей, коли ВНЗ беруть участь у конкурсах на отримання замовлення від держави на підготовку нагально необхідних спеціалістів;
- фінансування ВНЗ відповідно до результатів їх роботи, коли обсяг фінансового забезпечення навчального закладу формується за рахунок визначення ефективності діяльності даного;
- фінансування, здійснюване безпосередньо споживачами освітніх послуг та орієнтоване на попит та внутрішні потреби навчального закладу, яке полягає у отриманні державних коштів ВНЗ, у разі, якщо споживач побажає отримати освітню послугу, саме, у даному ВНЗ.

Загалом усі форми державного фінансування ВНЗ можна об'єднати у дві групи: пряме державне фінансування ВНЗ та непряме. Пряме фінансування ВНЗ передбачає надходження бюджетних коштів безпосередньо на рахунки освітнього закладу, непряме бюджетне фінансування ВНЗ, у свою чергу, відбувається через здобувача, коли держава виділяє кошти не безпосередньо навчальному закладу, а студенту. В Європі пряме державне фінансування, яке в основному має форму субсидій, продовжує

залишатися найбільш важливим джерелом доходу для університетів, і становить, в середньому, близько 3/4 бюджету університетів [6].

Таким чином, державне фінансування вищої освіти залишається пріоритетним для більшості країн світу, і там, де державна політика формується на пріоритетах вищої освіти, спостерігаються значні прогресивні як економічні, так і соціальні зміни.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>
2. OECD (2015), Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing – Режим доступу: <http://dx.doi.org/en>
3. Federal Statistical Office (FSO), Education Statistics 2015, Neuchâtel. – 2016. – Режим доступу: <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/en/index/news/publikationen.Document>
4. Academic Ranking of World Universities 2015. – Режим доступу: <http://www.shanghairanking.com>
5. Federal Statistical Office, Population and Households Statistics: provisional quarterly data, Neuchâtel. – Режим доступу: <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/en/index/themenblank/key/bevoelkerungsgsstand>
6. Источники финансирования университетов: современные тенденции и роль грантов, EduCouncil, Центр международного развития высших учебных заведений – Режим доступу: <http://educouncil.ru/istochniki>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВІТОВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Захаров Всеволод Станіславович

Київський національний торговельно-економічний університет

Парадигмою розвитку національних економік у середині ХХ ст. було створення промислової інфраструктури з умовою обов'язкової передачі її національним монополіям. Впроваджувалися великі проекти, а ризик переносився на міжнародні установи. Розвиток паливно-енергетичних балансів як усього світу, так і найбільших за величиною споживання енергоресурсів зарубіжних країн, характеризується значними кількісними і якісними змінами.

В сучасних умовах дефіциту паливно-енергетичних ресурсів у світі, волатильністю цін на них та посилення конкуренції найбільш актуальним та ефективним напрямком підвищення ефективності роботи підприємств енергетичної сфери є перехід виробничих процесів на енергозберігаючі технології.

За оцінками фахівців, з початку ХХ століття кількість енергії, що витрачається в розвинених країнах на сільськогосподарське виробництво, зросла у 8-10 разів, а в промисловості – 10-12 разів [1].

Тому, в сучасних умовах розвитку в промислово розвинутих країнах світу проглядається чітка тенденція до зниження витрат на розвиток традиційних джерел енергетики, натомість держава активно підтримує розвиток альтернативних джерел та програми енергозбереження.

Узагальнивши та систематизувавши зарубіжний досвід та сучасні підходи до фінансування енергетики, доцільно виокремити наступне.

Позитивним є досвід США у сфері державної підтримки стабільності системи змішаного енергозабезпечення, стимулювання внутрішньо німецького виробництва енергії за рахунок використання вугілля й альтернативних джерел енергії, а також регулювання й демонополізації німецької газотранспортної системи.

В Австрії створено спеціальну установу для акумуляції інвестиційного ресурсу, насамперед з метою реалізації механізму екологічного фінансування. Важливим є бюджетне відшкодування витрат на різних стадіях інноваційного процесу, надання інноваційних та технологічних кредитів із спеціальних фондів місцевих бюджетів на реалізацію проектів у пріоритетних сферах економічної та соціальної сфери.

Вартий уваги й досвід Швеції щодо впровадження економічних методів державного регулювання в енергетиці – податках, дотаціях й субсидіях, торгівлі квотами й електричними сертифікатами.

Подібні механізми успішно застосовуються й у США, де широко застосовуються державні програми по регулювання цін на енергоносії для різних категорій споживачів, тимчасові податкові пільги, інвестиційні субсидії, прямі або непрямі процентні надбавки, амортизаційні знижки тощо.

Світові тенденції в енергетичному секторі характеризуються розвитком відновлювальних джерел енергії й наразі Китай є одним з найкрупніших інвесторів в секторі відновлюваної енергетики в світі. Протягом останніх декількох років в країні спостерігався стрімкий ріст електричних потужностей на альтернативних джерелах енергії.

Такі тенденції актуалізують питання пошуку та вдосконалення джерел фінансування підприємств енергетичного сектора України з використання успішного міжнародного досвіду, а саме:

- вдосконалення інституційно-правового забезпечення функціонування енергетичного сектора України та реформування деяких центральних органів виконавчої влади, відповідальних за розвиток вітчизняної енергетики;

- вивчення можливостей та напрямів поступового скорочення програм державної підтримки підприємств, що виробляються традиційні джерела енергії на користь програм розвитку відновлювальної енергетики;

- розвиток фінансових ринків, що має стати альтернативним і одночасно ефективним джерелом фінансування поточних та перспективних потреб вітчизняної енергетики;

- вдосконалення державного фінансового контролю, насамперед за реалізацією програм розвитку в сфері енергетики, що фінансуються міжнародними установами в рамках програм здешевлення кредитів, надання безповоротної фінансової допомоги тощо.

Список використаних джерел

1. Кічігін, А. Ф. Глобальна енергія в енергозбереженні видобутку і обробці матеріалів [Текст] / А. Ф. Кічігін, Д. А. Єгер, А. Г. Івченко. – К. : Кондор, 2006. – 402 с.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Малярчук Олексій Васильович

Київський національний торговельно-економічний університет

Соціально-економічний розвиток будь-якої країни в сучасних умовах світового розвитку неможливий без реалізації інноваційної політики. При цьому не менш важливим є вибір її стратегічних пріоритетів.

Для української держави стратегічні національні інноваційні пріоритети представлені в Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр., яка направлена на утвердження в Україні інноваційної моделі соціального та економічного розвитку. Загалом, основними цілями державної політики щодо розвитку інноваційної

діяльності в Україні є забезпечення довгострокового сталого розвитку держави, формування економіки знань, розвиток та ефективне використання інноваційного потенціалу, а також матеріальних і фінансових ресурсів, спрямованих на створення наукоємних технологій, товарів (робіт, послуг), випуск наукомісткої, конкурентоспроможної продукції.

Стратегічні пріоритети реалізації інноваційної політики України повинні ґрунтуватися на сферах, які мають важливе значення в розрізі міжнаціонального розвитку, однак при цьому вирішують проблеми національного рівня. До них, на нашу думку, варто віднести: охорону здоров'я; освіту і науку; прогресивні промислові технології; космічну галузь; транспортну систему; відновлювальну енергетику; сільськогосподарську і продовольчу безпеку; військово-промисловий комплекс.

Забезпечити досягнення у вище перелічених сферах можна побудувавши ефективний фінансовий механізм. Такий механізм передбачає: упровадження державою ефективного фінансового стимулювання провадження науково-технічної та інноваційної діяльності суб'єктами господарювання, шляхом підтримки інвестиційних та інноваційних програм і проектів, зокрема через програми здешевлення банківських кредитів, стимулюючої амортизаційної політики; упровадження ефективного механізму державно-приватного партнерства спрямованого на досягнення конкурентоспроможності вітчизняної продукції; стимулювання фінансової кооперації, стимулювання інвестування власних, залучених та державних коштів у інноваційні проекти та програми; надання державної фінансової підтримки у створенні високотехнологічної конкурентоспроможної продукції; забезпечення підтримки та захисту національного виробника шляхом сприяння експорту інноваційної продукції, надання фінансової підтримки для патентування за кордоном, сприяння утворенню філій українських підприємств, науково-технологічних структур за кордоном.

Інноваційна політика в Україні може бути реалізована, при умові створення механізму фінансового забезпечення, за наступними стратегічними пріоритетами: прийняття комплексної стратегії інноваційного розвитку країни строком на 10 років; реалізації заходів, щодо фінансового стимулювання інноваційної діяльності; створенні інноваційної інфраструктури; інтеграції в світовий інноваційний простір; інноваційній соціально-економічній трансформації.

Країни, що розвиваються та з кризовим інституційним кліматом, важко запроваджують ефективну інноваційну політику. На нашу

думку, для України доцільно, щоб така політика розвивалася за принципом «радикального градуалізму». Філософія зазначеного принципу полягає у поступовому впровадженню невеликих реформ, які між собою повинні бути злагодженими та у майбутньому давати успішні результати, що в свою чергу буде формувати шлях до успішних інституційних змін в країні.

Зауважимо, що наша країна приймає виклики у зрізі інноваційної політики та інновацій загалом від країн, що досягнули значного розвитку. Глобалізація вплинула на структуру інноваційного розвитку та зробила його складним, але водночас відкритим та інтернаціоналізованим.

Інноваційна політика є тим фактором, який визначає та формує імідж країни, генерує її авторитет серед світових лідерів та дає можливість для економічного та соціального розвитку. Спираючись на виклики сучасності, інноваційний та ресурсний потенціал країни, зазначимо, що на сьогоднішній день для нашої держави поряд з проблемами та неузгодженістю стратегічних економічних пріоритетів і їх фінансовим забезпеченням, збережені перспективні можливості інноваційної перебудови країни.

Список використаних джерел

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16 січня 2003 р. № 433-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Мостицька Наталія Андріївна

Київський національний торговельно-економічний університет

Фінансова політика є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вагомими завданнями у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових, монетарних механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання країни. Система фінансово-економічних інститутів є

результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання національного доходу з метою задоволення потреб суспільства. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на економічний розвиток країни.

Удосконалення механізму фінансової політики повинно здійснюватись з урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. На даному етапі розвитку фінансових відносин, необхідним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів фінансової політики виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу. Доцільно враховувати відповідний зарубіжний досвід в частині проведення дієвої грошово-кредитної політики, посилення ефективності бюджетного стимулювання економіки, підвищення якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування та державного фінансового контролю. Вагомим є реалізація заходів спрямованих на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного експорту з використанням інструментів валютного регулювання.

Важливим є створення належних інституційних умов для формування ефективної фінансової системи, оптимізації механізму державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни. Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання в середньостроковій перспективі. Визначено доцільність підвищення дієвості координації складових фінансово-бюджетної політики.

Значним чином на темпи, якісний рівень та збалансованість економічного зростання впливають структурні складові системи соціально-економічного розвитку, у тому числі рівень національної економіки, фінансова політика, інституційне середовище економіки, система соціального розвитку суспільства. Важливим є удосконалення регуляторного механізму фінансової політики з урахуванням ступеню розвитку соціально-економічних відносин

країни. Фінансова політика має досліджуватись як вагома складова системи інститутів суспільства, підвищення якісного рівня фінансового регулювання сприятиме посиленню результативності здійснення інституційних змін фінансової системи та економічного середовища у цілому. Важливим завданням фінансово-економічної політики є її належна адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічні процеси. Сучасні інституційні зміни системи фінансового регулювання спрямовані на формування відповідних адаптивних очікувань економічних інститутів, які посилюють тенденцію сталого економічного зростання країни на середньо- та довгострокову перспективу. Від якісного рівня реалізації інституційних механізмів фінансової політики, в достатній мірі, залежить динамічність фінансової системи країни. Вагомою особливістю розвитку фінансових систем у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою є систематичне інвестування фінансових ресурсів у накопичення системи знань, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності соціально-економічних перетворень.

Підвищення ефективності фінансової політики має забезпечуватися завдяки досягненню відповідної інституційної рівноваги її складових, що сприятиме збалансуванню бюджету і створить основу для реалізації бюджетно-податкових перетворень. Основою для стійкого економічного зростання мають стати відповідні заходи державного фінансового регулювання, які будуть реалізовуватись шляхом застосування економічних та інституційних важелів. Виваженість у проведенні фінансової політики дозволить досягти подальшої стабілізації системи державних фінансів, що створить умови для забезпечення дієвого розвитку суспільства, підвищення якості життя населення.

Інституційне середовище значною мірою створює умови, за яких визначається рівень впливу фінансової системи на економічне зростання. Фінансовому регулюванню в залежності від зміни рівня впливу екзогенних та ендогенних факторів на розвиток економічних відносин, притаманні адаптаційні механізми, що впливають на забезпечення результативності економічних перетворень. Визначення основних завдань фінансової політики та шляхів їх реалізації з урахуванням макроекономічної динаміки сприятиме підвищенню ступеня соціально-економічного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
2. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І.Я.Чугунова. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 848с.
3. Чугунов І.Я. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки/ І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний // Вісник КНТЕУ. – 2016. –№ 5. – С. 5–18.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мар'янович Марина Едуардівна

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Починаючи з 2000 року міжнародна спільнота цілеспрямовано працює над забезпеченням сталого розвитку на глобальному рівні. Підвалини до імплементації нових принципів та підходів до формування національних стратегій сталого розвитку було закладено у «Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй», схваленої у Нью-Йорку на Саміті тисячоліття 189 країнами – членами Організації Об'єднаних Націй (ООН).

Перш за все, планувалося зосередити зусилля на економіках, що розвиваються, та на найбільш проблемних на той час напрямках, які було окреслено у так званих Цілях Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) [1, 2].

В реалізації програми з досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття активну участь взяла й Україна. Впродовж реалізації цієї програми в нашій країні поза увагою лишилася ЦРТ 8 «Глобальне партнерство для розвитку». Водночас саме ця ціль містила в собі завдання, які передбачали створення механізмів реалізації усіх інших ЦРТ, і мала б стати важливим інструментом у формуванні державної політики сприяння сталому розвитку. Недостатня увага до ЦРТ 8 призвела до того, що майже єдиним механізмом у досягненні ЦРТ в Україні виявилася запроваджена міжнародними організаціями Офіційна Допомога в Цілях Розвитку (ОДР).

Програма реалізації ЦРТ мала значний успіх як в нашій країні, так й у світі в цілому. По її завершенню постало питання щодо розроблення нових більш глобальних цілей подальшого розвитку світу. Документом, який визначив нові орієнтири у розвитку людства, стала нова глобальна стратегія «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», яка була схвалена у вересні 2015 року в Нью-Йорку на Саміті ООН. У цій стратегії визначено нові більш розширені 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) та 169 завдань, які мають бути вирішені для їх досягнення [3].

Оскільки ЦСР охоплюють велику кількість комплексних та складних у реалізації питань, їх досягнення потребує розвитку відповідного інструментарію. З огляду на це при формуванні ЦСР особливу увагу приділено саме механізмам їх реалізації (фінансовим, інституційним, правовим тощо), які передбачені в рамках Цілі 17 «Зміцнювати засоби досягнення сталого розвитку й активізувати роботу механізмів глобального партнерства в інтересах сталого розвитку». Зазначена ЦСР є логічним продовженням ЦРТ 8, але на відміну від неї вона є більш комплексною та структурує пропоновані механізми за такими сферами, як фінанси, технології, інформаційне забезпечення та багатосторонні партнерства.

Зауважимо, що досягнення ЦСР вимагає масштабного фінансування – адже необхідною умовою забезпечення якості життя та поліпшення навколишнього середовища згідно до вимог нової глобальної стратегії сталого розвитку є розбудова відповідної інфраструктури (як економічної, так і соціальної). Забезпечити створення цієї інфраструктури лише за рахунок бюджетних коштів та ОДР не є можливим – щорічно для цього необхідно вкладати сотні мільярдів доларів. З огляду на зазначене, реалізація нової глобальної стратегії сталого розвитку не є можливою без залучення приватного бізнесу: його фінансових ресурсів, компетенцій, інституційної спроможності. Й ця обставина була визнана на Саміті ООН, де ухвалювалися Цілі Сталого Розвитку.

Досягнення ЦСР є комплексним складним завданням, яке потребує системного підходу та наявності стимулюючих механізмів, спрямованих на підвищення ефективності як використання бюджетних коштів та коштів, що отримує країна в рамках міжнародної технічної допомоги на цілі розвитку, так і для створення сприятливих умов для активного залучення для вирішення відповідних завдань приватного бізнесу на засадах державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/documents>
2. План осуществления Декларации тысячелетия Организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://documents-dds-ny.un.org/doc>
2. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-devel>

ПЕРСПЕКТИВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Пирогов Данило Андрійович

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Постійний розвиток соціальних та економічних процесів, обумовлюють необхідність розробки практичного інструментарію для забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів країни. У цьому контексті особливого значення набувають механізми застосування фінансових важелів на розвиток економічних кластерів. Реалізація концепції кластерного розвитку економіки вимагає значних фінансових витрат, що обумовлює актуальність завдання знаходження джерел фінансування та підтримки економічних кластерів протягом їх життєвого циклу.

Незважаючи на те, що питаннями розвитку економіки України на основі кластерів займалась значна кількість вчених, джерела фінансування економічних кластерів ще не були деталізовані. Таким чином, важливої ролі набуває пошук основних джерел фінансування економічних кластерів.

Аналіз наукових праць на тему кластерів вказує на те, що концептуальне визначення кластеру базується на трьох ключових елементах: географічне положення та близькість бізнесів один до одного, створення доданої вартості та бізнес-середовище, і саме ці елементи формують унікальність кластерної структури [1]. Синтезувавши основні риси різних підходів до визначення концепції кластеру можна стверджувати, що кластер – це група географічно близьких та галузево пов'язаних компаній, які виробляють готову

продукцію та разом утворюють ланцюжок доданої вартості, а також постачальників, інфраструктури та науково-дослідних інститутів, які вносять невід'ємну рису до кластеру – його інноваційність [1, 2]. Основною проблемою для утворення повноцінних економічних кластерів в Україні є відсутність нормативно-правової бази для регуляції процесу створення, розвитку та фінансування економічних кластерів. Більшість економічних кластерів, що діють на території України, засновані у формі громадських об'єднань. Вибір найбільш придатного механізму значною мірою впливає на успішність ініціативи. За джерелами залучення коштів механізми фінансування місцевого економічного розвитку можна поділити на бюджетні, інвестиційні, кредитні та грантові [3]. Бюджетні механізми поширені в Україні, але в той же час не є ефективними для повноцінного фінансування розвитку економічних кластерів. Найбільш перспективним механізмом в розрізі інноваційних кластерів є розробка державних та місцевих цільових програм під утворення та функціонування кластерів. Бюджетні кошти є основним джерелом фінансування кластерної ініціативи на початкових етапах. Найбільш ефективним та дієвим інвестиційним механізмом є державно-приватне партнерство, що дозволяє генерувати ресурси для реалізації інфраструктурних проєктів. Серед кредитних механізмів значний вплив мають безоблігаційні позики, кредити міжнародних фінансових організацій та місцеві гарантії, оскільки завдяки ним з'являється можливість залучати фінансові ресурси до місцевих бюджетів під мінімальні відсотки та скеровувати їх на фінансування місцевих ініціатив різного типу. Грантові механізми, такі як міжнародна технічна допомога та гранти міжнародних донорських організацій є вкрай важливими на етапах, коли кластер починає генерувати прибуток та розвиватись.

Таким чином, для сталого фінансування економічного кластеру та його розвитку необхідно застосовувати схему фінансування, в якій перші етапи будуть забезпечені за рахунок бюджетних механізмів і грантів, після чого частка цих механізмів фінансування зменшується, і кластер переходить на самофінансування.

Список використаних джерел

1. Корчагина, Н.А. Кластерная политика – технология повышения эффективности управления компаниями: монография / Н.А. Корчагина. – Астрахань : Издательский дом «Астраханский университет», 2009. – 117 с.

2. Кластери в економіці України: монографія / за наук. ред. докт. екон. наук, проф. М. П. Войнаренка. – Хмельницький : ХНУ, ФОП Мельник А. А., 2014. – 1085 с.

3. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник / Мамонова В. [та ін.]. – К. : Центр громадської експертизи, Проект “Місцевий економічний розвиток міст України”, 2013. – 176 с.